

Journal of Modern Learning Development

ISSN 2673-074X (Print) ISSN 2697-455X (Online)

Journal of Modern Learning Development

ISSN 2673-074X (Print)

ISSN 2697-455X (Online)

ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน 2563

วัตถุประสงค์

Journal of Modern Learning Development เป็นวารสารวิชาการ ราย 2 เดือน (ปีละ 6 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม, ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ด้านสาขาศาสนา และปรัชญา สาขาวิชา รัฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาทางการศึกษา

บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ Journal of Modern Learning Development ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของ กองบรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development ไม่สงวนลิขสิทธิ์การ คัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

เกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความ เช่น ชื่อหรือประวัติการทำงาน และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-Blind Peer Review)

บทความที่ส่งมาขอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความของวารสาร และต้องให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้

ทรัพย์สินและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือทรัพย์สินความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

เจ้าของ

ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่

บก.พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่

เลขที่ 141 หมู่ 6 ตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี 41190

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/index>

E-mail: journal1990jmsd@gmail.com

บรรณาธิการ

อาจารย์ธีรดนัย กัปโก

ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.

ผศ.ดร.หอมหวล บั้วระภา

ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ผศ.ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์

ดร.สมพงษ์ เกษานุช

ว่าที่ร้อยตรี ดร. สุริยะ หาญพิชัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

ผศ.ดร.วิเชียร แสนมี

ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

ผศ.ดร.อภิวัฒน์ โพธิ์सान

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ผศ.ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์

ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา

ผศ.ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล

ผศ.ดร.อรรถ อภินันท์ธีระศักดิ์ดา

ผศ. ดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง

พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยวงษ์เขาวงกต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาพิลัฏฐ วิสิฐฐปณโณ,ดร.
ดร.เกษสุตา โกคันนิตย์
ดร.อินทุราภรณ์ อินทรประจบ
ดร.สมพงษ์ เกษานุช
ดร.สมควร นามสีฐาน
ว่าที่ร้อยตรี ดร. สุริยะ หาญพิชัย
ดร.ดำเนิน หมายดี
ดร.กิตติพงษ์ พิพิธกุล
ดร.สาคร มหาหิงค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นักวิชาการอิสระ
นักวิชาการอิสระ

ผู้จัดการวารสาร

นางสาวนัยนา กัปโก

ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่

สารบัญ

บทความวิจัย

- ➔ กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย 1
อินฉา ศิริวรรณ
- ➔ ความมั่นคงตามแนวชายแดนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเลย 16
จำนง วงศ์คง, พระมหาสมศักดิ์ สติสมปโนโน และ พิทยพล กองพงษ์
- ➔ การศึกษาสมรรถนะด้านการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ 29
ครูซอนแก่น จำกั๊ด
นิติวัฒน์ ศรีพลเรือน
- ➔ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการ 46
ดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
กุลณัฐร เหมราช, พัทธ์ชัย นิลนพคุณ, อูษา คงทอง และวรสรณ์ เนตรทิพย์
- ➔ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัด 60
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
สายปวีร์ เพี้ยเขมร, พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระครูสุธีศัมภีรญาณ, และ
พระมหาสำรอง สญญโต
- ➔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนในชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอลำปลายมาศ 78
จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักภาวนา 4
พระสมพร ฉนุทสีโล (ท่าศิลา) พระโสภณพัฒนบัณฑิต, โสวิทย์
บำรุงภักดิ์ และพระมหาสำรอง สญญโต
- ➔ สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคของชุมชนบ้านนาสี 93
นวน ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เกศสุดา โภคานิธิย์ และ กีฬา หนูยศ
- ➔ การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัด 107
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด
กาฬสินธุ์
สรรเพชญ ศิริเกตุ และ สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์

- ➔รูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 124
จังหวัดอุบลราชธานี
พิจิตร พงษ์เกษ, โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา
- ➔ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะ 137
เทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
อ้อต โนนกระยอม
- ➔การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ 154
โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพ บ้านดอนหลี่ จังหวัดมหาสารคาม
จันทร์จิรา ประระทั้ง
- ➔การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ตาม 168
แนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
อินทรา ดีแป้น
- ➔รูปแบบการปลูกฝังความมีศีลจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้ยาก 185
เลิสุรวัดทุ่งแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี
พระครูสุเมธธรรมกิจ (หยาด ฐิตเมโธ), พระมหามิตร ฐิตปัญญา, และ
พระโสภณพัฒนบัณฑิต
- ➔รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและ 200
วัฒนธรรม ในประเทศไทย
ปัญญา คล้ายเดช, ณัฏฐ์ ศรีดี, ปชาบดี แยมสุนทร, สุภาพร บัวช่วย และ
เนตรทราย แยมเจริญ

บทความวิชาการ

- ➔พระพุทธศาสนากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 219
พระครูสิทธิธรรมมาภรณ์, พระสิริรัตนเมธี และ พระมหาสมศักดิ์
สติสมปโน
- ➔เศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่องวิทยาการระบาดกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม 230
สุริยะ หาญพิชัย
- ➔แนวทางการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลสู่ศักราช 245
สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, ศรินทิพย์ กุลจิตรตรี และ โกวิท จันทะปาละ

➔การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	260
พระครูโพธิธรรมานุศาสน์, พระมหาสำรอง สญฺญโต และหอมทวล บัวระภา	
➔การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน	274
พระครูวรดิตถ์ธรรมาภรณ์, พระมหาสำรอง สญฺญโต และประยูร แสงใส	
➔แนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท	288
วิเชียร แสนมี และ ประภาส แก้วเกตุพงษ์	
➔วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทย : ปัญหาและทางออกในทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	301
จักรพันธ์ แสงทอง และ วิเชียร แสนมี	
➔ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากล ประเทศไทย 4.0	317
องอาจ สิมเสน, รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และ พระฮอนด้า เข้มมา	
➔คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	328
กุลจิรา รักชนคร	
บทวิจารณ์หนังสือ	
➔วิจารณ์หนังสือ ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น	345
พระมณีพร ขนฺติสาโร และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ	
➔บทวิจารณ์หนังสือ หินดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน	354
พระปลัดธีระพงษ์ สุขิโต/ไชยวัน และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ	
➔วิจารณ์หนังสือ การแพทย์แนวพุทธ	364
พระอธิการสุพิศ อัสสุโส และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ	
➔วิจารณ์หนังสือ สวดมนต์ต้องไม่ไค่นสาธยาย	374
ชลธิชา กาญจนศิริ และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ	
ภาคผนวก	384

กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

Strategic Management Education of Sangha Thailand

อินตา ศิริวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Intha Sriwiran

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: chaibie2529@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และเพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานหรือบูรณาการ (Integrated Research) ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์ (Interviews) เป็นเครื่องมือและได้ใช้สถิติแบบพรรณนาและแบบอนุมานวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยแบบเชิงปริมาณจำนวน 25 รูป/คน และนำผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จำนวน 5 รูปแบบเจาะจง และการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาเนื้อหา (Content Analysis) ตามที่กำหนด

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ทั้ง 4 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคลตามลำดับ

ผลการศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จัดทำแผนงบประมาณ สรรหางบประมาณหลากหลายช่องทาง และประชุมการใช้จ่ายงบประมาณเดือนละ 1 ครั้ง จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร จัดตั้งบุคลากรตามความรู้ ความสามารถ และดำเนินการตามระเบียบ

วันที่รับบทความ: 16 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 28 เมษายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2563

Received: April 16, 2020; Revised: April 28, 2020; Accepted: May 2, 2020

ราชการ ผู้บริหารมีหลักพุทธธรรม ตั้งเป้าหมายตามนโยบายของโรงเรียน และกระตุ้นความต้องการผ่านสิ่งล่อใจ

กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วยบริหารตน บริหารคน และบริหารงานอย่างมีเป้าหมายปรับทัศนคติของตนเองและทัศนคติของผู้ร่วมงานจัดตั้งเครือข่ายการทำงานพัฒนาบุคลากรให้ตรงตามความสามารถและวางแผนการบริหารงานทั้ง 4 ด้านร่วมกันผ่าน PS-GANPPI MODEL เพื่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาด้านแบบของคณะสงฆ์ไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การบริหารจัดการศึกษา; คณะสงฆ์ไทย

Abstracts

This research has objectives. To study the educational administration of the Thai clergy To study the educational management strategies of the Thai clergy And to propose educational management strategies of the Thai clergy This research is an integrated research which has an interview (Interviews) tool and uses descriptive and inferential statistics to analyze data according to the quantitative research process, amount 25 images / person and take the results. The research, obtained from quantitative research, conducted in depth interviews of 5 specific forms and content analysis.

The results of the research revealed that the educational administration of all 4 Thai monks were appropriate at a high level, namely general administration. Academic administration Budget management And personnel management respectively

The study of the educational management strategies of Thai monks in all 4 aspects, namely, organizing the curriculum in accordance with the core curriculum Organize learning-centered learning And continuously develop the educational quality assurance system Make a budget plan Recruiting budgets through multiple channels And meeting budget expenditures once a month, developing human resource development plans Establish personnel according to knowledge, ability, and carry out the government regulations Administrators have dharma principles. Set goals according to the school's policy. And stimulate desire through temptation

Strategies for educational administration of the Thai clergy Consisting of self-management, human resource management and management with the aim of adjusting one's own attitudes and attitudes of colleagues, establishing working networks, developing personnel to meet competency, and planning management in all 4 areas through the PS-GANPPI MODEL to The efficiency of educational administration of the

Phrapariyattidhamma schools General Education Department, model of sustainable Thai clergy.

Keywords: Strategic; Management Education; Sangha Thailand

บทนำ

การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาคณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างความศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย

เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมวินัยขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็มีวิธีแสดงออกหลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาวพุทธ โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยพุทธกาลกุลบุตรชาวพุทธ จะต้องหาโอกาสบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยเมื่อมีการบรรพชาอุปสมบทกันอย่างแพร่หลาย ทำให้มีพระภิกษุสามเณรเพิ่มมากขึ้น การที่มีพระภิกษุสามเณรเพิ่มมากขึ้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางระบบการบริหารจัดการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เพราะการปกครองนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการพระสงฆ์และพระศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์ แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม การศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ในแง่วิชาการเกี่ยวกับความหมายของการปกครอง ประเภทการปกครอง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ รวมถึงการใช้อำนาจในรูปแบบตามพระวินัยบัญญัติกับรูปแบบตามอำนาจของรัฐ ซึ่งตราผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่างๆ และวิวัฒนาการการปกครองในแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ นำมาซึ่งความเข้าใจอันดีงามและมีประโยชน์โดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสงบเรียบร้อยเป็นแบบอย่างการปกครองของสังคมทั่วไปซึ่งในสังคมสงฆ์ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป (คณาจารย์มหาวิทยาลัย, 2551 : 2)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หากจะนำไปเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ อาจจะนับว่าอยู่ในระดับที่ดีกว่าบางจังหวัด แต่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด อีกทั้งปัจจุบันงานกิจการคณะสงฆ์เพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการต้องเร่งปรับตัวเพื่อทำงานเชิงรุก เพื่อให้เกิดการกระตุ้นงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพกว่าเดิม โดยเฉพาะพระสังฆาธิการผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษา และการปกครอง อาจจะมีเวลาในการดูแลการบริหารได้ไม่ทั่วถึง จะส่งผลกระทบต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งอาจทำให้ขาดการวางแผนพัฒนาศาสนวัตถุและศาสนบุคคล ด้านการศึกษา

การศึกษาสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษา แผนกธรรม บาลีปริยัติธรรมแผนกสามัญและระดับอุดมศึกษา ในขณะที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทำให้พระภิกษุ สามเณร ต้องปรับตัวเองเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกต่อไป ซึ่งในปี พ.ศ.2558 ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภาษา ก็จะต้องเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างแน่นอน ดังนั้นการบริหารจัดการศึกษาสงฆ์จะต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการบริบทของสังคมต่อไป

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษายังพบปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการ กล่าวคือ ด้านบุคลากรพบว่ายังขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติที่เหมาะสม ด้านอาคารสถานที่ยังมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีอาคารเรียนเป็นของตนเอง รวมทั้งปัญหาด้านการบริหารงานของโรงเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และยังพบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไม่มีบุคลากรประจำ ครูผู้สอนเป็นเพียงแต่จ้างสอนเป็นชั่วคราวซึ่งทำให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนบุคลากรผู้สอนบ่อยครั้ง ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานต่ำ ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดแคลนไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอาโช เสี่ยง (มาเยอะ) (2558 : 92) พบว่า ด้านหลักสูตรเป็นหลักสูตรแกนกลางการจัดการเรียนการสอน จึงไม่ค่อยเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนระดับความรู้และความสามารถของผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนยังขาดการเน้นการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ขาดการจัดการเรียนการสอนแบบหลากหลาย ขาดการเรียนการสอนที่ เน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ด้านสื่อการเรียนการสอนขาดสื่อหรือ

เทคโนโลยีการเรียนการสอน ที่หลากหลายและมีความทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลขาดการพัฒนากระบวนการหรือรูปแบบและความหลากหลายของการวัดและประเมินผล

การจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนลดน้อยลง ซึ่งอาจเกิดจากหลายๆ สาเหตุ เช่น พระภิกษุสามเณรมีโอกาสเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาอื่นๆ มากขึ้น ขาดแรงจูงใจในการเข้าเรียน และผู้ที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสามารถสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงระดับประเทศมีจำนวนน้อยมาก เป็นต้น ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ล้วนมีผลมาจากปัญหาการบริหารงานวิชาการที่ขาดประสิทธิภาพ จากสภาพการณ์ดังกล่าว เพื่อให้การบริหารจัดการงานด้านวิชาการให้มีคุณภาพได้มาตรฐานอันจะส่งผลให้การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างจริงจัง และถูกต้องตามหลักการบริหารงานวิชาการ ทั้งในด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การวัดผลและประเมินผล การนิเทศการศึกษา รวมทั้งการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นแนวทางที่จะพัฒนางานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้เจริญมีคุณภาพ และได้มาตรฐานยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรที่จะทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย” อันจะก่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่การใช้กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันให้ประสิทธิภาพและทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย
3. เพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย” ประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิ เช่น พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วยขอบเขตการ

บริหาร 4 ด้านตามแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารงานทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559 : 114)

2.ขอบเขตด้านประชากร

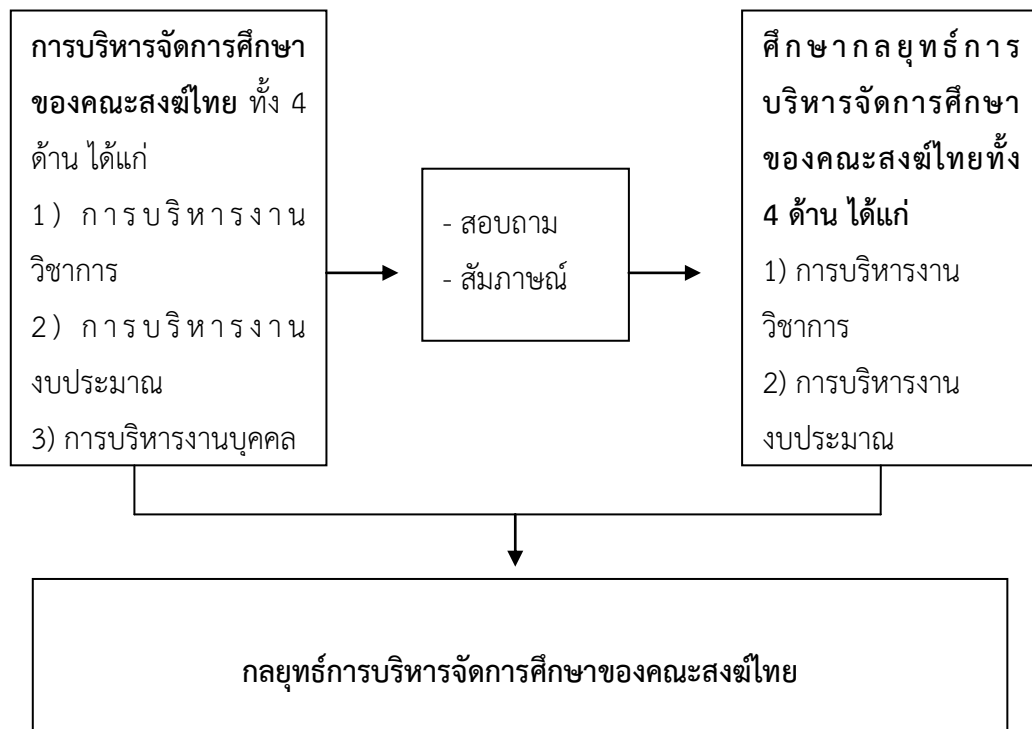
การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานหรือบูรณาการ (Integrated Research) ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์ (Interviews) เป็นเครื่องมือและได้ใช้สถิติแบบพรรณนาและแบบอนุมานวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยแบบเชิงปริมาณ จากประชากร 180 รูป/คน ทำการเปิดตารางตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 รูป/คน และนำผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จำนวน 5 รูปแบบเจาะจง

3. ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่เป็นโรงเรียนต้นแบบจำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดมหาสวัสดิ์นาคพุฒาราม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดตากฟ้า (ศรีนภเขตวิทยา) โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง และลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การบริหารจัดการ
การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)
เพื่อศึกษา ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ผู้บริหารและครูส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษาอื่น มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา หลักสูตรเหมาะสมกับสถานศึกษา

2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารและครูมีการวิเคราะห์การเงินอย่างถูกต้อง มีการวางแผนรายรับ-รายจ่ายงบประมาณอย่างชัดเจน ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์การเงินอย่างชัดเจน

3) ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ผู้บริหารและครูมีการวิจัยและสำรวจความต้องการของบุคลากร ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การให้บุคลากรพ้นจากงานเมื่อทำผิดร้ายแรง

4) ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ผู้บริหารและครูมีระเบียบประวัตินิสัยอย่างถูกต้อง บุคลากรภายในองค์กรมีความเป็นกัลยาณมิตร สภาพแวดล้อมส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน

2. ผลการศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยโดยการใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ดังต่อไปนี้

1) ด้านการบริหารงานวิชาการ จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ จัดทำแผนงบประมาณ สรรหางบประมาณหลากหลายช่องทาง และประชุมการใช้จ่ายงบประมาณเดือนละ 1 ครั้ง

3) ด้านการบริหารงานบุคคล จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร จัดตั้งบุคลากรตามความรู้ ความสามารถ และดำเนินตามระเบียบราชการ

4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารมีหลักพุทธธรรม ตั้งเป้าหมายตามนโยบายของโรงเรียน และกระตุ้นความต้องการผ่านสิ่งล่อใจ

3. กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย

G = Goal (เป้าหมาย) หมายถึง การบริหารสถานศึกษาต้นแบบสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นอันดับแรกหากต้องการมีสมรรถนะสูงผู้บริหารจำเป็นจะต้องกำหนดเป้าหมายในการบริหารให้ประสบผลสำเร็จในด้านนั้นๆเป็นอันดับแรก

A = Attitude (ทัศนคติ) หมายถึง หลังจากมีเป้าหมายของการบริหารแล้วควรปรับทัศนคติของตนเองและทัศนคติของผู้ร่วมงานในองค์กรให้มีทัศนคติที่ดีในการพัฒนางานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

N = Network (เครือข่าย) หมายถึง เมื่อปรับทัศนคติของตนเองและบุคลากรในองค์กรเรียบร้อยแล้วควรจัดตั้งเครือข่ายการทำงานผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เฟสบุ๊ค (Facebook) ไลน์ (Line) เป็นต้นเพื่อติดต่อสื่อสารการทำงานอย่างรวดเร็ว

P = Performance (ประสิทธิภาพ) หมายถึง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแต่ละหน้าที่โดยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้วยแรงจูงใจต่างๆเพื่อเป้าหมายอันสูงสุดขององค์กร

P = Personnel (บุคลากร) หมายถึง เมื่อผู้บริหารกำหนดเป้าหมาย ปรับทัศนคติ สร้างเครือข่าย จัดทำแผนเรียบร้อยแล้วควรมอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อการบรรลุเป้าหมายของประสิทธิภาพการบริหาร

Iddhipadas IV (อิทธิบาท 4) หมายถึง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในทุกกิจกรรมจะต้องดำเนินบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4 พอใจ เพียรพยายาม จดจ่อ ไตร่ตรองเพื่อพัฒนาสู่ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาด้านแบบของคณะสงฆ์ไทยอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ดังนี้

1) ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ผู้บริหารและครูส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษาอื่น มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา หลักสูตรเหมาะสมกับสถานศึกษา

2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารและครูมีการวิเคราะห์การเงินอย่างถูกต้อง มีการวางแผนรายรับ-รายจ่ายงบประมาณอย่างชัดเจน ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์การเงินอย่างชัดเจน

3) ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ผู้บริหารและครูมีการวิจัยและสำรวจความต้องการของบุคลากร ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การให้บุคลากรพ้นจากงานเมื่อทำผิดร้ายแรง

4) ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ผู้บริหารและครูมีระบบระเบียบประวัตินิสิตอย่างถูกต้อง บุคลากรภายในองค์กรมีความเป็นกัลยาณมิตร สภาพแวดล้อมส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารทั้ง 4 ด้านผู้บริหารเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้องค์กรมีประสิทธิภาพ มีชื่อเสียง ตามนโยบายที่โรงเรียนได้ตั้งไว้ สามารถพัฒนาการบริหารทั้ง 4 ด้านให้มีประสิทธิภาพและผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับ ลิขสิทธิ์ สิงห์ฮอย (2552 : 79) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้สื่อการสอนของครู อาจารย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่ (1) ครู อาจารย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ โดยส่วนรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน มีการใช้สื่อการสอนโดยรวมและรายชั้นทั้ง 4 ชั้น อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ชั้นการเลือก ชั้นการประเมินผล ชั้นการนำเสนอ และชั้นการเตรียม เมื่อพิจารณารายข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดจำนวน 2 ข้อ ในแต่ละด้านดังนี้ เลือกสื่อที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและเลือกสื่อที่หาง่ายศึกษา รายละเอียดจากคู่มือก่อนใช้สื่อการสอนและทดลองใช้สื่อการสอนก่อนนำไปใช้จริงเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อการสอนและเนื้อหาที่เรียนเสมอและใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ เพื่อให้การใช้สื่อการสอนมีประสิทธิภาพ (2) ครู อาจารย์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีการใช้สื่อการสอนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และ สาย แวงคำ (2554 : 85) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ กลุ่ม 9 พบว่า (1) บุคลากรโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพ เห็นว่ามีปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญกลุ่ม 9 โดยภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางยกเว้นผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเห็นว่ามีปัญหาด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการอยู่ในระดับมาก โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ด้านการประเมินผล การจัดงานวิชาการด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน และงานทะเบียนนักเรียน ด้านการบริหารงานวิชาการด้านการส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการวางแผนงานวิชาการ และด้านการจัดการเรียนการสอน (2) บุคลากรมีสถานภาพต่างกัน เห็น

ว่ามีปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 9 เป็นรายด้าน 3 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเห็นว่ามีปัญหาการบริหารวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน และงานทะเบียนนักเรียนและด้านการประเมินผลการจัดงานวิชาการ มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยโดยการใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ดังต่อไปนี้

1) ด้านการบริหารงานวิชาการ จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ จัดทำแผนงบประมาณ สรรหางบประมาณ หลากหลายช่องทาง และประชุมการใช้จ่ายงบประมาณเดือนละ 1 ครั้ง

3) ด้านการบริหารงานบุคคล จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร จัดตั้งบุคลากรตามความรู้ ความสามารถ และดำเนินตามระเบียบราชการ

4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารมีหลักพุทธธรรม ตั้งเป้าหมายตามนโยบายของโรงเรียน และกระตุ้นความต้องการผ่านสิ่งล่อใจ จากผลการศึกษาการบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยดังกล่าว เนื่องจากการบริหารทั้ง 4 ด้านจำเป็นอย่างมากต่อการบริหารสถานศึกษาทุกแห่ง การมีแผนกลยุทธ์ในแต่ละด้านจึงเป็นเหมือนเข็มทิศคอยชี้แนะให้ผู้บริหารเดินไปตามเป้าหมายที่วางไว้เช่น การบริหารงานวิชาการมีหลักสูตรแกนกลางในการเป็นแผนที่ การบริหารงบประมาณมีแผนงบประมาณ การบริหารงานบุคคลมีแผนพัฒนาบุคลากร และการบริหารงานทั่วไปต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยผลการวิจัยดังกล่าวได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ โกมลธิพิงศ์ (2550 : 5) ได้วิจัยเรื่องการบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนิกายในประเทศไทยผลการวิจัยพบว่าการจัดการมีการกำหนดนโยบายจากเจ้าอาวาสผู้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการโรงเรียนการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งที่มีการบริหารจัดการที่แบ่งเป็นฝ่ายด้านการเรียนมีครูใหญ่เป็น

ผู้รับผิดชอบและตำแหน่งการบริหารจัดการออกเป็นฝ่ายต่างๆให้ร่วมกันรับผิดชอบงานทั้งหมดในโรงเรียนเนื่องจากการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการจึงทำให้ลักษณะการบริหารงานในโรงเรียนค่อนข้างเป็นทางการไปด้วย (E=Education) หมายถึงการบริหารกิจการด้านการศึกษาก็คือเป็นงานการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษารูปแบบโครงสร้างมีผู้จัดการผู้ช่วยผู้จัดการคณะกรรมการสถานศึกษาครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่แบ่งเป็นการบริหารกิจการของโรงเรียนเป็น 6 ฝ่ายคือฝ่ายวิชาการฝ่ายปกครองฝ่ายธุรการฝ่ายแผนงานและบริหารงานทั่วไปฝ่ายบริหารและฝ่ายทะเบียนและวัดผลและพระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปัญญา (บุญวงศ์) (2554 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาผลการวิจัยพบว่ามี ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยใช้การระดมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญที่เลือกแบบเจาะจงมานำเสนอสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียน 2) การประเมินสมมุติฐานรูปแบบการบริหารโรงเรียนโดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญ 23 รูป/ท่านมารับทราบสภาพปัญหาในขั้นที่ 1 แล้วขอให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนและเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากนั้นได้เชิญให้ผู้เชี่ยวชาญระดมความคิดปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาแล้วประเมินผลรูปแบบการบริหารโรงเรียน 3) การทดลองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวัดบึงกิตติวิทยา 4) ปรับปรุงรูปแบบเป็นครั้งสุดท้ายจากผลการประเมินและทดลองรูปแบบพบว่ารูปแบบนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์นำไปปฏิบัติได้และมีประโยชน์ได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วย คณะกรรมการบริหาร, ผู้จัดการ, ผู้อำนวยการ, สถานักเรียน, ฝ่ายงานวิชาการ, ฝ่ายงานงบประมาณ, ฝ่ายงานบุคคล, ฝ่ายการบริหารงานทั่วไป

3. กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย

G = Goal (เป้าหมาย) หมายถึง การบริหารสถานศึกษาต้นแบบสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นอันดับแรกหากต้องการมีสมรรถนะสูงผู้บริหารจำเป็นจะต้องกำหนดเป้าหมายในการบริหารให้ประสบผลสำเร็จในด้านนั้นๆเป็นอันดับแรก

A = Attitude (ทัศนคติ) หมายถึง หลังจากมีเป้าหมายของการบริหารแล้วควรปรับทัศนคติของตนเองและทัศนคติของผู้ร่วมงานในองค์กรให้มีทัศนคติที่ดีในการพัฒนางานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

N = Network (เครือข่าย) หมายถึง เมื่อปรับทัศนคติของตนเองและบุคลากรในองค์กรเรียบร้อยแล้วควรจัดตั้งเครือข่ายการทำงานผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เฟสบุ๊ค (Facebook) ไลน์ (Line) เป็นต้นเพื่อติดต่อสื่อสารการทำงานอย่างรวดเร็ว

P = Performance (ประสิทธิภาพ) หมายถึง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแต่ละหน้าที่โดยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้วยแรงจูงใจต่างๆเพื่อเป้าหมายอันสูงสุดขององค์กร

P = Personnel (บุคลากร) หมายถึง เมื่อผู้บริหารกำหนดเป้าหมาย ปรับทัศนคติ สร้างเครือข่าย จัดทำแผนเรียบร้อยแล้วควรมอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อการบรรลุเป้าหมายของประสิทธิภาพการบริหาร

Iddhipadas IV (อิทธิบาท 4) หมายถึง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในทุกกิจกรรมจะต้องดำเนินบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4 พอใจ เพียรพยายาม จดจ่อ ไตร่ตรองเพื่อพัฒนาสู่ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบของคณะสงฆ์ไทยอย่างยั่งยืน โดยผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้บริหารจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง เสริมสร้างความรู้และประสิทธิภาพให้แก่ตนเองและคนในองค์กรและมีคุณธรรมประจำใจคือหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารเพื่อบริหารตน บริหารคน และบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ผลการวิจัยนี้จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เจริญ ราชโสภา, 2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา” ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอนคือการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการมีส่วนร่วมการวางแผนการมีส่วนร่วมตัดสินใจการมีส่วนร่วมการปฏิบัติการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลและการมีส่วนร่วมปรับปรุงและพัฒนาภารกิจและขอบข่ายงานด้านวิชาการประกอบด้วย 12 ด้านคือการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษาการแนะแนวการศึกษาการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชนการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการและการ

ส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลรอบคร้วองค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

1.2 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1.3 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรภายในระยะเวลา 5 ปี เพื่อปรับปรุงให้ทันสมัยและมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ควรมีแผนพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ความรู้เพิ่มมากขึ้นทั้งทางโลกและทางธรรม

2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาควรจัดตั้งเครือข่ายการบริหารงานวิชาการร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง และควมมีศักยภาพสูงของงานวิชาการ

2.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาควรจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อหาแหล่งทุนสนับสนุน และเสริมสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยในประเด็นกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยจึงควรศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมและบาลีเพิ่มเติม

3.2 ควรมีการทำการวิจัยในประเด็นประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมและบาลีของคณะสงฆ์ไทย

3.3 ควรมีการทำวิจัยในประเด็นแนวทางการพัฒนาหรือกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบของคณะสงฆ์ไทย

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ โกมลิตพิพงศ์. (2550) *การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย*. พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัย. (2551). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เจริญ ราชโสภา. (2554). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปณโย (บุญวงศ์). (2554). *รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา*. ดุสิตบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- พระอาโช เสี่ยง (มาเยอะ). (2558). *การศึกษาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลิขสิทธิ์ สิงห์ออย. (2552). *การใช้สื่อการสอนของครู-อาจารย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม*. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สาย แวงคำ. (2554). *ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 9*. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ความมั่นคงตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดเลย

**The Security along the border of Local Administrative
Organizations in Loei Province**

จำนง วงศ์คง,

พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และ พิตยพล กองพงษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

chomnong wongkhong

Phramaha Somsak Satisampanno, and Phittayapol khongpong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: somsak_maha2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาความมั่นคงของประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน และประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 5 คน โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาความมั่นคงของประชาชนตามแนวชายแดนของจังหวัดเลย พบว่า จากปัญหาความมั่นคงของประชาชน ด้านการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม ทางด้านการทหาร และการแพร่ระบาดของยาเสพติด มีการแพร่ระบาด ซึ่งประเทศเพื่อนบ้านมีแหล่งผลิตยาเสพติด ทำให้ยังคงเสี่ยงต่อการลักลอบการค้ายาเสพติด อีกทั้งคนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ประกอบอาชีพหรือรับจ้างทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือทำงานนอกเหนือจากที่มีสิทธิจะทำได้

วันที่รับบทความ: 8 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 21 พฤษภาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 24 พฤษภาคม 2563

Received: April 8, 2020; Revised: May 21, 2020; Accepted: May 27, 2020

กระบวนการสร้างความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย พบว่า การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองชายแดนไทยที่เห็นได้ชัดคือเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่หลากหลาย มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้นในอัตราสูงแต่ผลจากการเติบโตอย่างรวดเร็ว การพัฒนาเมืองชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพต้องดำเนินการด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพพื้นที่ชายแดนของไทยและเพื่อนบ้าน พร้อมมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินการประชาสัมพันธ์ประเด็นสถานการณ์ยาเสพติด การแพร่ระบาด การตลาดยาเสพติด นโยบายการลดอันตรายจากยาเสพติด ติดตามสถานการณ์ยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย พบว่า ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหายาเสพติด แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้าของหนีภาษี โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองเป็นเส้นกั้นเขตแดน การเดินทางไปมาหาสู่กันโดยผ่านจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่อนปรน ด่านประเพณีและช่องทางธรรมชาติ ทำให้มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ส่งผลต่อความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน

คำสำคัญ: ความมั่นคง; ตามแนวชายแดน; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstracts

The objectives of the research were (1) to study problems on stability and security of people in border areas under local administrative organizations (LAOs) in Loei province, (2) to study stabilization processes for those people, and (3) to analyze stability problems of those people. The qualitative data were collected in the in-depth interview from certain key informants, selected through the purposive sampling method, and analyzed by the content analysis.

The results of the research were found as follows:

The stability problems of people in border areas under the LAOs in Loei were found from people's security problems on politics, economy, social psychology, military, etc., including the spread of narcotics and drugs, Another problem was an illegal work because foreigners, contemporarily allowed to stay in Thailand

The process of stabilization for those people was given rise to solve some critical problems, especially the rapid growth of the country's border cities like Loei. The bloom of various economic activities with an enormous increase of border trade value was a sample of rapid growth. At the same time, the rapid rise had an effect to border city development. So. Besides it also needed the people's participation in protecting and solving drugs problems, monitoring the progress of public relations on narcotics situation, drugs spread, drugs marketing

The result of problem analysis on stability or security for people in border areas of Loei LAOs was found that those security problems were derived from narcotics and drugs, illegal foreign laborers, smuggling or contraband across the Mekong River and the Huang River as the borderlines. Association and commutation through immigration checkpoints, temporary checkpoints, cultural checkpoints and natural checkpoints gave rise to several problems, which had more effects on the country's stability and international relations. Therefore, both countries agreed to establish the border peace keeping sub-committee.

Keywords: The Security; along the border; Local Administrative Organizations

บทนำ

ความมั่นคงของชาติเป็นการดำรงอยู่ของประเทศชาติอย่างสงบสุขและปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงทั้งภายในและภายนอกประเทศการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกประเทศในโลกไม่ว่าจะเป็นการปกครองรูปแบบใดต่างก็ปรารถนาจะให้เกิดและดำรงอยู่ตลอดไปประเทศชาติที่มั่นคงประชาชนต้องมีความอยู่รอดปลอดภัย (survival) และประเทศมีความเจริญก้าวหน้า (growth) ตลอดจนสังคมมีความเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้นชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและยั่งยืนในอนาคตหากพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในทุกระดับที่เกิดขึ้นในโลกตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้ความหมายของความมั่นคงของชาติได้ขยายขอบเขตจากความอยู่รอดปลอดภัยและความเจริญก้าวหน้าของประเทศเชื่อมโยงไปสู่มิติด้านอื่นๆเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะมิติด้านการเมืองด้านเศรษฐกิจด้านสังคม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ซึ่งปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและเป็นปัญหาละเอียดอ่อนมีความสลับซับซ้อนที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนและความมั่นคงของชาติประกอบด้วยปัญหา

และภัยคุกคามรูปแบบเก่าโดยเฉพาะปัญหาการสู้รบตามแนวชายแดน ปัญหาความไม่ชัดเจนของแนวเขตแดน ปัญหาการลักลอบหลบหนีเข้าเมือง ปัญหาการค้าอาวุธสงคราม และปัญหาการกำหนดสถานะบุคคล และส่วนที่เป็นปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด ปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ปัญหาการทาลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อแนวเขตแดนปัญหาความขัดแย้งในสังคมปัญหาสาธารณสุขขนาดใหญ่ โรคระบาดตามแนวชายแดน และปัญหาการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานด้านความมั่นคงต้องให้ความสำคัญกับการปรับทิศทางการพัฒนาและแก้ปัญหาในมิติดังกล่าวให้สอดคล้องและเกิดความสมดุลกับทิศทางการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติที่นำไปสู่การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติอย่างยั่งยืน (สุรชาติ บำรุงสุข, 2552 : 1)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแนวชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศด้วยกัน เช่น ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกติดกับประเทศพม่า และประเทศมาเลเซีย ทางด้านทิศใต้ติดกับประเทศเขมร และทางด้านตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือติดกับประเทศลาว ซึ่งจังหวัดเลยก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศลาวซึ่งเมื่อก่อนเคยมีปัญหาการสู้รบแย่งชิงดินแดน และต่อมาก็เกิดปัญหาเรื่องยาเสพติด การลักลอบหลบหนีเข้าเมือง แรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย โรคระบาด และก่ออาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติตามมา

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาและภัยคุกคามรูปแบบใหม่จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมของประชาชนและทุกภาคส่วนในชาติให้พร้อมเผชิญสถานการณ์ปัญหาและภัยที่อาจเกิดขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาและภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่จังหวัดจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่และสัมพันธ์เชื่อมโยงใกล้ชิดกับมิติต่างๆรวมทั้งมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศโดยรวมสูงขึ้นจึงทำให้ไม่อาจป้องกันแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางและวิธีการมองปัญหาแบบแยกส่วนหรือแยกมิติได้ดังในอดีตประกอบกับประเทศต้องเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในระดับพื้นที่ดังนั้นสถานการณ์ปัญหาและภัยความมั่นคงที่สำคัญจำแนกเป็น 2 ส่วนโดยพิจารณาจากลักษณะของปัญหาและภัยคุกคามที่มีจุดเน้นในแต่ละส่วนดังนี้ ส่วนแรกปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบเก่า และส่วนที่สองปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ ซึ่งมีจุดเน้น

ความมั่นคงที่ไม่ใช่แบบเดิม (Non-traditional security) และเมื่อประเทศไทยต้องเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 พบว่า ปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในเชิงพื้นที่ ประเด็นความมั่นคงเป็นประเด็นแรกที่น่ามาสู่การสร้างประชาคมอาเซียน ประเทศเหล่านี้ได้เห็นพ้องต้องกันว่า ต้องหาวิธีในการรักษาความมั่นคงในภูมิภาคร่วมกันทำ อย่างไรก็ได้ ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ทำให้ทุกประเทศหันมาเคารพกฎเกณฑ์ กฎหมาย การทูต การเจรจา ในการ แก้ปัญหาแทนการใช้กำลัง (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2555: 62-66)

ในราวทศวรรษ 1970 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์เริ่มได้รับความสนใจโดยสโมสรกลุ่มโรม (Club of Rome Group) ซึ่งได้ผลิตเอกสารว่าด้วย “ปัญหาของโลก” (world problem) และกล่าวถึง “ปัญหาซับซ้อนที่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนในทุกประเทศ ได้แก่ ความยากจน ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม สถาบันที่ไร้ความน่าเชื่อถือ การเจริญเติบโตของเมืองที่ควบคุมไม่ได้ การจ้างงานที่ไร้ความมั่นคง ความแปลกแยกของเยาวชน การปฏิเสธค่านิยมดั้งเดิม ภาวะเงินเฟ้อ และปัญหาทางเศรษฐกิจต่าง ๆ” (Kanti Bajpai, 2000 : 5)

พื้นที่จังหวัดชายแดนปัญหาที่มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนระยะต่อไปมีทั้งปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบเก่ากับปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่และหลายปัญหาได้ขยายตัวเข้าสู่พื้นที่จังหวัดชั้นในอย่างต่อเนื่องประกอบด้วยการสู้รบตามแนวชายแดนความไม่ชัดเจนของแนวเขตแดนการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองการค้าอาวุธสงครามการกำหนดสถานะบุคคลยาเสพติดแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อแนวเขตแดนสาธารณสุขภัยขนาดใหญ่โรคระบาดตามแนวชายแดนอาชญากรรมข้ามชาติ

จังหวัดเลยก็เป็นอีกจังหวัดหนึ่งซึ่งมีแนวชายแดนที่อยู่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านเมื่อก่อนเคยมีปัญหาการสู้รบตามแนวชายแดน ต่อมาก็มีปัญหาเรื่องยาเสพติด การลักลอบเข้าเมือง แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกำหนดแนวเขตแดนไม่ชัดเจน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวชายแดนของจังหวัดเลยจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการใช้ชีวิตประจำวันและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการดำรงชีวิต

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความมั่นคงตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อนำผลการวิจัยไปสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนนั้น ให้เกิดความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาความมั่นคงของประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

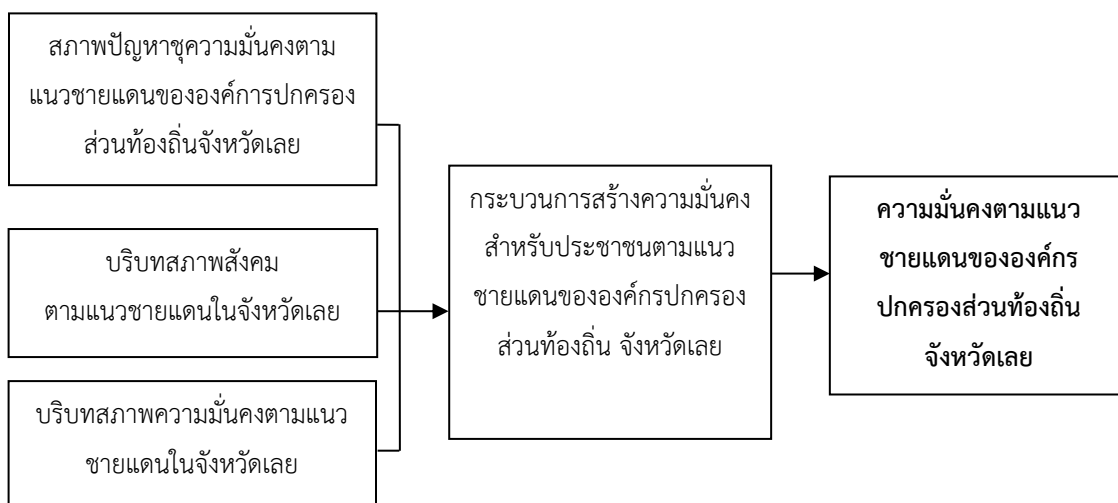
1. การเก็บข้อมูลและศึกษาภาคเอกสาร โดยใช้แบบฟอร์มการเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัญหาบริบทชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย และบทบาททางสังคมซึ่งในการเก็บข้อมูลจะมีการบันทึกข้อมูลโดยร่วมกับประชาชนในชุมชนเป้าหมาย
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง ช่วงการสำรวจรายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนเป้าหมาย ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในเชิงนโยบาย กระบวนการตัดสินใจ และการนำชุดความรู้ไปปฏิบัติทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่นระดับจังหวัด
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยจัดสนทนากลุ่มรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ

5. เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1) การเก็บข้อมูลและศึกษาภาคเอกสาร โดยใช้แบบฟอร์มการเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัญหาบริบทชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 3) การประชุมกลุ่มย่อย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการเรียบเรียง การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

7. การนำเสนอข้อมูลใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อให้ทราบปัญหาความมั่นคงของประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย และเพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์ประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัญหาความมั่นคงของประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย พบว่า จากปัญหาความมั่นคงของประชาชน ด้านการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม - จิตวิทยา ทางด้านการทหาร และความมั่นคงทางด้านอื่น ๆ พร้อมทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด มีการแพร่ระบาด ซึ่งประเทศเพื่อนบ้านมีแหล่งผลิตยาเสพติด ทำให้ยังคงเสี่ยงต่อการลักลอบการค้ายาเสพติด อีกทั้งคนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ประกอบอาชีพหรือรับจ้างทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือทำงานนอกเหนือจากที่มีสิทธิจะทำได้

2. กระบวนการสร้างความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย พบว่า การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองชายแดนไทยที่เห็นได้ชัดคือเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่หลากหลาย มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้นในอัตราสูงแต่ผลจากการเติบโตอย่างรวดเร็ว การพัฒนาเมืองชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพต้องดำเนินการด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพพื้นที่ชายแดนของไทยและเพื่อนบ้าน พร้อมมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินการประชาสัมพันธ์ประเด็นสถานการณ์ยาเสพติด การแพร่ระบาด การตลาดยาเสพติด นโยบายการลดอันตรายจากยาเสพติด ติดตามสถานการณ์ยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย พบว่า ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหายาเสพติด แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้าของหนีภาษี โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองเป็นเส้นกั้นเขตแดนการเดินทางไปมาหาสู่กันโดยผ่านจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่อนปรน ด่านประเพณีและช่องทางธรรมชาติ ทำให้มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ส่งผลต่อความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลสถานการณ์ปัญหาความมั่นคงของประชาชนตามแนวชายแดน จังหวัดเลย สถานการณ์ความมั่นคงตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย มีปัญหาต่างๆ ได้แก่ ความมั่นคงทางด้านการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม - จิตวิทยา ทางด้านการทหาร และความมั่นคงทางด้านอื่น ๆ พร้อมทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด มีการแพร่ระบาดมากจากการประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด และมีการปฏิบัติการโดยกำหนดเป้าหมายคน พื้นที่อย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัย เอมอร แสงภูว (2560 : 37-52) ได้ทำการวิจัยบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชน ได้แก่ 1) เมื่อเกิดสถานการณ์ความไม่มั่นคงตามแนวชายแดนมีบทบาท สนับสนุนช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อย สร้างขวัญกำลังใจ ประสานงาน และรับข้อมูลข่าวสาร 2) สถานการณ์ปกติ ช่วยเหลือ ประสานงาน ติดตามข้อมูลข่าวสารประชุมกับประชาชนทุกเดือน และรายงานสถานการณ์ในชุมชนต่อหน่วยงานราชการเพื่อทราบเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง กับบทบาทของผู้นำชุมชน ได้แก่ 1) ความร่วมมือของประชาชน 2) การจัดระบบประมาณของหน่วยงาน รัฐ 3) นโยบายของรัฐ 4) ขวัญกำลังใจของผู้นำ 5) ความศรัทธาตัวผู้นำ 6) การประชาสัมพันธ์ที่ดี 7) การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำ 8) ความสามัคคี และ 9) การทำงานร่วมกับเครือข่าย การเตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนในภาวะปกติ

อภิปรายผลกระบวนการสร้างความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย

เนื่องจากปัญหาแรงงานต่างด้าวที่มีต่อความมั่นคงของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลท่าลี่ มีการจ้างงานแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากค่าแรงจะถูกกว่าแรงงานไทย แรงงานเพื่อนบ้านนิยมที่จะเข้ามาทำงาน ในบ้านเมืองไทย มีทั้งแบบถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางสังคม ปัญหายาเสพติดปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ไม่ทันกับความต้องการ การพัฒนาเมืองชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพต้องดำเนินการด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพพื้นที่ชายแดนของไทยและเพื่อนบ้านพร้อมๆ ไปกับการรักษาผลประโยชน์และการอยู่ดีกินดีของประชาชนในพื้นที่ด้วย “เมืองชายแดน

สอดคล้องกับผลการวิจัย ดุสิต น้อยชื่น และคณะ (2557:51-70) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย พบว่า

1) ปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยประกอบด้วย การจัดโครงสร้างที่เหมาะสมภารกิจที่ถูกต้อง การสร้างศักยภาพที่เข้มแข็ง และการสร้างขวัญและแรงจูงใจของตำรวจตระเวนชายแดน

2) ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยประกอบด้วย การจัดหน่วยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและสภาพการเมืองของประเทศ และพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับตำรวจตระเวนชายแดนให้มีประสิทธิภาพรวมทั้งการสร้างสภาพความมั่นคงตามแนวชายแดนให้ยั่งยืน

3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยมี 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการปรับโครงสร้าง 3.2 ด้านบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ 3.3 ด้านบทบาทตำรวจตระเวนชายแดนกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 3.4 ด้านการสร้าง ความมั่นคงตามแนวชายแดน

อภิปรายปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย

ปัญหาความมั่นคงสำหรับประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย เนื่องจาก ก่อให้เกิดปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและความเจริญของประเทศ โดยเฉพาะปัญหา ยาเสพติด แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้าของหนีภาษี โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองเป็นเส้นกั้นเขตแดน

ปัญหาความยากจนของรัฐบาล โดยสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเลย ได้ออกพื้นที่ตามโครงการคาราวานแก้จน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตพื้นที่ป่า ซึ่งจังหวัดเลยได้รายงานกรมป่าไม้เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาแล้ว การรวมกลุ่มกันสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน สร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน อาชญากรรมดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งสถานประกอบการ บริษัทห้างร้านบางแห่งหยุดทำการ นอกจากการสร้างสะพานมิตรภาพเชื่อมกันแล้ว โดยที่ทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัย สมหมาย ปะติตังโข และคณะ (2558 : 68-77) ได้ทำการศึกษาวิจัย

เรื่อง การศึกษาแบบบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนในชุมชน โดยใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านตราดตวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษา พบว่า

1. ประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน มีความรู้ความ เข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง และมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการ ลดรายจ่าย การประหยัดอดออม และการใช้ทรัพยากรอย่าง คุ่มค่า โดยเริ่มปฏิบัติจากตัวเอง และครอบครัว

2. แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงด้านการดำเนินชีวิต โดยการลดการใช้-จ่ายในครัวเรือน ลดปริมาณการซื้อจากภายนอก เน้นผลิตใช้ด้วยตนเอง และ แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน ด้านการประกอบอาชีพ คือ ผลิตผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในครัว เรือน และนำไปจำหน่าย เช่น เพาะเห็ดจากผักตบชวา และ

3. รูปแบบ (Model) การแก้ปัญหาความยากจนที่ เหมาะของชุมชนบ้านตราดตวน ต้องเริ่มจากคนในชุมชนมี องค์ความรู้ มีแหล่งเรียนรู้ทางเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับการมีส่วนร่วมของชุมชน อภิปรายผลกระทบกระบวนการสร้างความมั่นคงด้านวัฒนธรรม ประชาชนตามแนวชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระบวนการสร้างความมั่นคงด้านวัฒนธรรม ประชาชนตามแนวชายแดนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรอบนโยบายการดำเนินงานการสร้างคนดีและสังคมด้วยมิติ ทางวัฒนธรรม โดยปลูกฝัง ส่งเสริมพัฒนาสังคมชุมชนให้เป็นสังคมที่มีความสุข บนพื้นฐาน ค่านิยมความ การสร้างรายได้และความมั่งคั่ง จากทุนและทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อสร้าง ความอยู่ดีมีสุข การกินดีอยู่ดี นำรายได้ที่ยั่งยืนสู่ครัวเรือน ท้องถิ่น จากการท่องเที่ยว สินค้า และบริการทางวัฒนธรรมและสินค้าจากภูมิปัญญาไทย การสร้างเสริมความสัมพันธ์ เกียรติภูมิและภาพลักษณ์ที่ดีพื้นที่ชุมด้วยมิติทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจใน ความเป็นไทยของผู้คนในพื้นที่ และสร้างสัมพันธ์อันดี มีหน้าที่รับผิดชอบ สอดคล้องกับ ผลการวิจัย อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ (2557:19) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบ การบูรณาการทางสังคมของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า แรงงาน ข้ามชาติในจังหวัดอุบลราชธานี หนองคาย ตราดและสงขลา (เฉพาะแรงงานข้ามชาติจาก ประเทศเมียนมา) มีการบูรณาการทางสังคมกับสังคมไทยอย่างสมบูรณ์กว่าที่อื่น ใน ขณะเดียวกันในหลายจังหวัด การบูรณาการยังไม่สมบูรณ์ หรือไม่พึงประสงค์ กล่าวคือเป็น

การผสมกลมกลืนหรือการกลืนวัฒนธรรม การเกิดสังคมแยกตัว หรือการเกิดประชากรชายขอบขึ้นในหมู่แรงงานข้ามชาติในภาพรวมแรงงานจากประเทศลาว และแรงงานที่มีอาชีพรับจ้าง จะมีการบูรณาการทางสังคมได้ดีกว่าแรงงานจากประเทศอื่น และอาชีพอื่น นโยบายการพัฒนาสู่สังคมพหุวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และเป็นเชิงบวก จึงควรคำนึงถึงเชื้อชาติ สภาพภูมิศาสตร์ การเป็นจังหวัดชายแดนหรือติดทะเลที่มีลักษณะเฉพาะและการประกอบอาชีพของแรงงานข้ามชาติเป็นสำคัญด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สภาพปัญหาความมั่นคงด้านสังคม เป็นภัยที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การแก้ไขปัญหาให้บรรลุเป้าหมายหรือผลสำเร็จได้นั้น ตำรวจจะต้องรู้จักการกำหนดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาให้ “ถูกจุดและตรงประเด็น” โดยอาศัยหลักทฤษฎีหรือแนวทางที่ประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ อาทิเช่นหลักทฤษฎีสามเหลื่อมอาชญากรรม การปฏิบัติงานเชิงรุก แนวคิดการตำรวจชุมชน(ตำรวจชุมชนสัมพันธ์)

2) สภาพพื้นที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จึงต้องมีภารกิจในการลด supply ยาเสพติดตามแนวชายแดน ไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาในประเทศ

3) ต้องขับเคลื่อนนโยบายตามที่ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ ทั้งการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษาผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดอย่างเข้มข้นจริงจัง มุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มเป้าหมายให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้และไม่เสพยาซ้ำ รวมทั้งต้องกำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะปฏิบัติ

1) ปัญหายาเสพติดชายแดนประเทศไทย-ลาว มอบนโยบายและกำกับติดตามเรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ระดับพื้นที่ต้องขับเคลื่อนอย่างเข้มข้นเพื่อลด demand และลด supply ของยาเสพติดให้หมดสิ้นไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติม ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ดุสิต น้อยชื่น และคณะ. (2557). ยุทธศาสตร์การพัฒนาตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 8 (1), 51-70.
- สมหมาย ปะติตังโฆ และคณะ. (2558). การศึกษาแบบบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนในชุมชน โดยใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านตราดตวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 10 (1), 68-77.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2552). *นโยบายภาษาและความมั่นคงแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร : โครงการความมั่นคงศึกษา.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2555). *อาเซียน รู้ไว้ได้เปรียบแน่*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์ และคณะ. (2557). รูปแบบการบูรณาการทางสังคมของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เอมอร แสนภูวา. (2560). บทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. *Journal of Social Development*, 19 (2), 37-52.
- Kanti Bajpai. (2000). *Human Security : Concept and Measurement*. Kroc Institute Occasional Paper 19 : OP1.

การศึกษาสมรรถนะด้านการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์

ครูขอนแก่น จำกัด

A Study of the Operational Competency of KhonKaen Teacher Saving Cooperative Limited

นิติวัฒน์ ศรีพลเรือน

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

NitiwatSripolruan

Khonkaen University, Thailand

E-mail: kinkyape1@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ที่ดำเนินการในปัจจุบัน 2) หาแนวทางในการเพิ่มสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำนวน 15 คน และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จำนวน 66 รวมเป็น 81 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ร้อยละและการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ภาพรวม อยู่ในระดับ มากโดย มีด้านการจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็น ด้านความเชื่อมั่นของสมาชิกและด้านโครงสร้างการบริหารส่วนสมรรถนะของเจ้าหน้าที่/ลูกจ้าง อยู่ในระดับมาก ด้านความพอเพียง และด้านระเบียบปฏิบัติตามลำดับ จะเห็นว่าการจัดการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของงานสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์มีความคิดสร้างสรรค์ในการบริหารงานสหกรณ์ และสหกรณ์ควรมีการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน โครงการ ในการพัฒนาบุคลากร และการจัดการให้เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อ

วันที่รับบทความ: 30 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 26 พฤษภาคม 2563 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 28 พฤษภาคม 2563

Received: April 30, 2020; Revised: May 26, 2020; Accepted: May 28, 2020

พัฒนาสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ตามสมรรถนะที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งมีการประเมินเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: สมรรถนะ; การดำเนินการ; สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น

Abstracts

The purposes of this research were 1) to study the operational competency of Khon Kaen Teacher Saving Cooperative Limited currently operated 2) to find ways to increase the operational competency of Khon Kaen Teacher Savings Cooperative Limited, this research is a research Quantitative The sample consisted of 15 Khon Kaen Teachers 'Cooperative Savings Committee and 66 Khon Kaen Teachers' Cooperative Cooperative Limited, totaling 81 persons, The research instruments were questionnaire and data analysis using frequency, percentage and descriptive content analysis..

The results of the research found that the operational competencies of Khon Kaen Teacher Saving Cooperatives Limited were at a high level with management. The highest level was followed by the confidence of the members and the administrative structure. The competency of staff / employees At a high level Sufficiency And rules and regulations for compliance Will see that the management Which is the heart of the cooperative work In particular, managers of savings cooperatives are creative in cooperative management. And cooperatives should have a policy, planning, project, human resource development And management to be systematic and continuous In order to develop the Khon Kaen Teacher Saving Cooperative Limited, as specified Including evaluations for operational development.

Keywords: Competency; Operational; KhonKaen Teacher Saving

บทนำ

สหกรณ์นั้นถือเป็นกลไกอันสำคัญในการพัฒนาทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง เพราะสหกรณ์คือ องค์การของบรรดาบุคคลซึ่งรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจ ในการดำเนินวิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการดูแล ตรวจสอบ ตามหลักประชาธิปไตยซึ่งจะมีพระราชบัญญัติสหกรณ์ ข้อบังคับระเบียบ และนายทะเบียนสหกรณ์เป็นตัวควบคุมสหกรณ์บุคคลจากหลากหลายอาชีพจึงได้รวบตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นสหกรณ์ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ซึ่งเกิดจากการรวบตัวกันของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้ก่อตั้งสหกรณ์ขึ้นมา และใน

การศึกษานี้จะชี้ให้เห็นว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด นั้นมีสมรรถนะในการดำเนินการอย่างไร และมีจุดที่ต้องปรับปรุงและแก้ไขอย่างไรบ้าง

สหกรณ์เป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาเมื่อสมัยรัชกาลที่ 6 มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Co-operation แปลว่า การร่วมกันทำงาน การทำงานด้วยกันหรือการร่วมมือกัน สหกรณ์ออมทรัพย์คือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสมาชิก โดยสมาชิกแต่ละคนมีการออมอย่างสม่ำเสมอในลักษณะการถือหุ้นและเงินฝาก นอกจากนั้น ถ้าสมาชิกได้รับความเดือดร้อนที่เกี่ยวกับด้านการเงินก็สามารถช่วยเหลือได้โดยการกู้ยืม ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะต่ำกว่าสถาบันการเงินอื่นๆ สมาชิกของสหกรณ์ทั้งหมดจะเป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มหน่วยงานเดียวกัน และมีเงินเดือนประจำ สหกรณ์มีสถานะเป็นนิติบุคคล ตามกฎหมาย สหกรณ์ และกระทรวงการคลังได้ประกาศให้สหกรณ์ออมทรัพย์คิดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมได้ เช่นเดียวกับกับสถาบันการเงิน ตามประกาศของกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2526 ในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์มีทุนดำเนินงานมาจากเงินค่าหุ้นและเงินรับฝากจากสมาชิก ซึ่งมีทั้งเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์ โดยไม่มีเงินกู้ยืมจากต่างประเทศ สหกรณ์ใช้ระบบการหักเงิน ณ ที่จ่าย ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียน ไหลเข้าสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอทุกเดือน (Cooperative Promotion DePartment, 2012:26)

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูในประเทศไทย มีการบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระในลักษณะนิติบุคคล และการดำเนินงานมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการจัดการเพื่อความสำเร็จเชิงธุรกิจเป็นหลัก เห็นได้จากรายงานประจำปีของแต่ละสหกรณ์จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาของการดำเนินงานสะสม พบว่า ปัญหาสำคัญของสหกรณ์คือ

1. สหกรณ์ขาดการส่งเสริมการศึกษาอบรมเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และการให้สมาชิกมีส่วนร่วม ทำให้สมาชิกขาดความพร้อมในการเป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุมสหกรณ์ และไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการเลือกตั้งคณะกรรมการที่เป็นคนดีมีความสามารถ
2. สหกรณ์ขาดการพัฒนาสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานและนวัตกรรมสหกรณ์ เพื่อให้เกิดความสามารถในการปฏิบัติงานได้ทุกระดับ
3. สหกรณ์ไม่ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการบริหารและจัดการให้ข้อมูลของสมาชิก

4. สหกรณ์ไม่ใช้ระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่ครอบคลุมบริบทของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูที่เป็นทั้ง “ สหกรณ์ ” และ “ สถาบันการเงิน ” (Cooperative Promotion DePartment, 2012:30)

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ได้ดำเนินการในรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ส่งเสริมให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านของเศรษฐกิจ คือการออมทรัพย์และบริการเงินกู้ให้แก่สมาชิก เพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความจำเป็น โดยแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายในการจัดการ คือ

1. ฝ่ายบริหาร ซึ่งมีคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด มีหน้าที่ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ ให้เป็นไปตามข้อกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบมติ และคำสั่งของสหกรณ์ กับทั้งในทางอื่นจะทำให้เกิดความเจริญแก่สหกรณ์

2. ฝ่ายจัดการ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับบรรดากิจการประจำของสหกรณ์ให้สำเร็จลุล่วง และปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ทั้งคณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ต้องมีสมรรถนะที่พึงประสงค์ และให้การดำเนินงานของสหกรณ์เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้น ผู้ทำวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องสมรรถนะในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด เพื่อจะนำไปเป็นข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด โดยก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร อันจะเป็นประโยชน์ต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัดอย่างสูงสุด ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ที่ดำเนินการในปัจจุบัน

2. เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องสมรรถนะในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยรายละเอียดดังนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จำนวน 15 คน และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จำนวน 66 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 81 คน กลุ่มตัวอย่างการวิจัยได้จำนวน 81 คน เครื่องมือที่ใช้ในเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ถึงสมรรถนะการดำเนินงานในปัจจุบันและสมรรถนะในการดำเนินงานของสหกรณ์ครูขอนแก่น จำกัด ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและจากประสบการณ์การพบปัญหาในการดำเนินงานทางด้านสหกรณ์ ที่เกี่ยวกับสมรรถนะของสหกรณ์ออมทรัพย์ในทางธุรกิจ ทางการตลาด ทางโครงสร้างพื้นฐาน และทางทรัพยากรมนุษย์ตลอดจนตัวชี้วัดที่ก่อให้เกิดสมรรถนะการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของในสหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดขอนแก่นโดยมีการสร้างเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

นำเครื่องมือที่ได้พัฒนาคือตัวชี้วัด SMAARTS ประกอบด้วยโครงสร้างการบริหาร (Structure) การจัดการ (Management) โดยที่ตัวชี้วัดด้านการจัดการแบ่งเป็นตัวชี้วัดย่อย 4 ด้านคือผู้จัดการ (Management) กลยุทธ์ (Strategy) บุคลากร (Staff) และกระบวนการ (Process) ระเบียบปฏิบัติ (Agreement) สินทรัพย์ (Asset) ความเสี่ยง (Risk) ความเชื่อมั่น ของสมาชิก (Trust) และ ความพอเพียง (Sufficiency) (PrasopchaiPasunont, 2015 : 254)

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้แบบสอบถามกลับคืน ก็นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแต่ละฉบับ แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งสถิติที่ใช้ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปนั้น ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปของตารางพร้อมคำอธิบาย
2. การหาค่าระดับการประเมินสมรรถนะของคณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean)

และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division : S.D.) เพื่อให้การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลสอดคล้องกับความเป็นจริง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การให้คะแนนและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์วัดระดับความพึงพอใจไว้ 5 ระดับ และแปลความหมายดังนี้ (Boonchom Si Sa-at.,2002 : 103)

ค่าสมรรถนะ	ช่วงของค่าเฉลี่ย	ระดับคะแนน
1. ระดับมากที่สุด	4.51 – 5.00	5
2. ระดับมาก	3.51 – 4.50	4
3. ระดับปานกลาง	2.51 – 3.50	3
4. ระดับน้อย	1.51 – 2.50	2
5. ระดับน้อยที่สุด	1.01 – 1.50	1

3. วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการเพิ่มสมรรถนะสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด โดยการสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ของผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นที่เห็นว่าเกิดประโยชน์ต่อการเพิ่มและพัฒนาสมรรถนะของสหกรณ์

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนของการวิจัยนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยและพัฒนาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การรวบรวมและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัด (Review Literature) เป็นการกำหนดกรอบตัวชี้วัดสมรรถนะการดำเนินงานของสหกรณ์ และพิจารณาปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิตเพื่อใช้ประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ซึ่งเป็นตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ ขั้นตอนนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสารในการคัดเลือกตัวชี้วัดร่วมกับการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์

ขั้นตอนที่ 2. เป็นขั้นตอนการสร้างต้นฉบับตัวชี้วัดผู้วิจัยใช้การคัดเลือกข้อความเพื่อประเมินสมรรถนะของตัวชี้วัด ในการดำเนินงานของสหกรณ์โดยจัดทำควบคู่ไปกับการคัดเลือกปัจจัยนำเข้า และปัจจัยผลผลิตเพื่อใช้ประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์

ขั้นตอนที่ 3. เป็นขั้นตอนการนำตัวชี้วัดที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปทดลองประเมินผล การดำเนินงานของสหกรณ์

ขั้นตอนที่ 4. เป็นขั้นตอนพัฒนาและนำเสนอวิธีบูรณาการตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เพื่อให้ง่ายต่อการตีความและเป็นเครื่องมือทางการจัดการในการใช้ประโยชน์เพื่อกำหนด นโยบาย และวางแผนการดำเนินงานของสหกรณ์

ขั้นตอนที่ 5. เป็นขั้นตอนการจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการประเมิน สมรรถนะและ ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จากการการนำตัวชี้วัดเชิงปริมาณไปประเมินสมรรถนะและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด เพื่อกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ได้ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปความตามประเด็น สำคัญที่ศึกษาและการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลดำเนินการ ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม คอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปนั้น ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปของตารางพร้อมคำอธิบาย

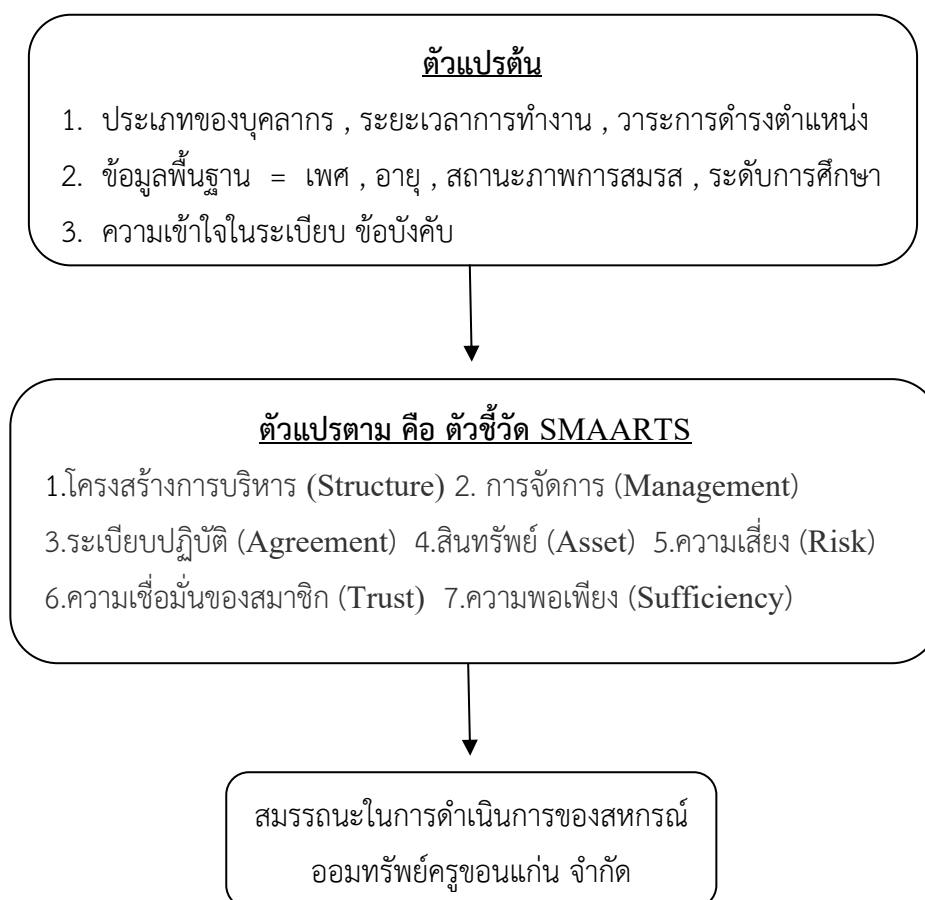
ตอนที่ 2 การหาค่าระดับการประเมินสมรรถนะของคณะกรรมการดำเนินการและ เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ทำการวิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division : S.D.)

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบข้อมูลค่าสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครู ขอนแก่น จำกัด โดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระจากกัน (Independent Group) 2 กลุ่ม ตามตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ และ ประเภทบุคลากร

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบข้อมูลค่าสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครู ขอนแก่น จำกัด โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way ANOVA) กลุ่มตัวอย่าง มากกว่า 2 กลุ่ม ตามตัวแปรต้น ได้แก่ เพศอายุ สถานะภาพการสมรส และ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงานหรือวาระการดำรงตำแหน่ง และความเข้าใจใน ระเบียบ ข้อบังคับ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ผู้วิจัยจึงนำความรู้ที่ได้ นำมาประมวลเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาสมรรถนะในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ได้ดังนี้

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องสมรรถนะการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จำนวน 81 คน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ สถานะภาพสมรส

ระดับการศึกษา วาระการดำรงตำแหน่ง/ระยะเวลาการทำงาน และความเข้าใจในระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด มี 15 คน เป็นเพศชาย 11 (ร้อยละ 73.33) รองลงมาเป็นเพศหญิง 4 คน (ร้อยละ 26.67) ส่วนใหญ่อายุ 50-59 ปี (ร้อยละ 61.73) สถานะภาพสมรส 14 คน (ร้อยละ 93.33) การศึกษาวุฒิปริญญาโท 8 คน (ร้อยละ 53.33) วาระการเป็นคณะกรรมการดำเนินการ ส่วนใหญ่เป็น 3 วาระขึ้นไป (ร้อยละ 53.33) และการเข้าใจในระเบียบ ข้อบังคับอยู่ในระดับมากที่สุด 9 คน (ร้อยละ 60) และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด มี 66 คน เป็นเพศหญิง 41 คน (ร้อยละ 62.12) รองลงมาเป็นเพศชาย 25 คน (ร้อยละ 37.88) ส่วนใหญ่อายุ 30-39 ปี (ร้อยละ 39.39) สถานะภาพสมรส 35 คน (ร้อยละ 53.03) การศึกษาวุฒิปริญญาตรี 40 คน (ร้อยละ 60.61) ส่วนระยะเวลาการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ ไม่เกิน 5 ปี (ร้อยละ 34.85) และการเข้าใจระเบียบข้อบังคับของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 61.73)

2. สมรรถนะของการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด

การประเมินด้วยตัวชี้วัด SMAARTS การปฏิบัติงานด้านต่างๆ ที่จะส่งผลต่อสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ผลการศึกษาที่ปรากฏว่าสมรรถนะของการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ตามความคิดเห็นของ คณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จากการประเมิน ตามหัวข้อตัวชี้วัดที่กำหนด

3. แนวทางในการเพิ่มสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด

ด้านโครงสร้างการบริหาร

ควรมีการประเมินการปฏิบัติงานของคณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเพื่อปรับโครงสร้างของการบริหารงาน ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และตอบสนองวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และที่สำคัญสนองความต้องการจำเป็นในการบริหารงาน มีการกำหนดขอบข่ายของงานให้ชัดเจนในแต่ละฝ่าย ไม่ซ้ำซ้อน ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพื่อให้สมรรถนะการทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ด้านการจัดการ

ฝ่ายจัดการถือเป็นบุคลากรที่สำคัญในการนำนโยบาย คำสั่ง มติต่างๆ ของฝ่ายบริหาร ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและประสานงานโดยตรงกับสมาชิกที่มาใช้บริการ ควรแบ่งฝ่ายการปฏิบัติงานให้ชัดเจน ครอบคลุมทุกภารกิจของสหกรณ์ ควรมีการประเมินภาพรวมของแต่ละฝ่าย และวิเคราะห์ภาระงานของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน สอดคล้องการสถานการณ์ปัจจุบัน เอื้อประโยชน์ในการบริการสมาชิก และให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนต่อคณะกรรมการเพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรนอกจากนี้การจัดการที่จะส่งเสริมสมรรถนะการดำเนินงานของสหกรณ์ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ตามสมรรถนะหลักและสมรรถนะตามสายงาน เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น สม่าเสมอ มีระเบียบวินัย นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาองค์กรอย่างสม่ำเสมอ เช่น ศึกษาดูงานในสหกรณ์ออมทรัพย์อื่นๆ ที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ด้านระเบียบปฏิบัติ

สหกรณ์ควรให้มีคณะทำงานยกร่างระเบียบ แนวปฏิบัติที่ทันสมัยให้สอดคล้องกับปัจจุบันและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อเป็นข้อปฏิบัติให้ทุกคน ทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายจัดการ ฝ่ายสมาชิก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานกำกับ ดูแล ทั้งหน่วยงานสนับสนุน ตลอดจนทั้งฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจตรงกัน ซึ่งโดยธรรมชาติของระเบียบปฏิบัติ จะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม เพื่อให้ทันสมัยเหมาะสมกับกาลเวลาหัวใจสำคัญของระเบียบปฏิบัติงาน ต้องเกิดประโยชน์ต่อบุคลากรทุกฝ่าย ระเบียบเป็นเครื่องมือในการบริหาร เป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน เป็นเอกสารอ้างอิงในองค์กรเพื่อให้สมาชิกและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจภาระงานขององค์กรดียิ่งขึ้น

ด้านสินทรัพย์

ถึงแม้ว่า หลักการสำคัญของสหกรณ์ตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการออมทรัพย์ตามกำลังของตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันระหว่างสมาชิกก็ตาม แต่องค์ประกอบของความเชื่อมั่นในแต่ละสหกรณ์จะขึ้นอยู่กับงบแสดงฐานะการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านสินทรัพย์ เป็นสำคัญ คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ ผู้ตรวจกิจการ จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญทั้งสินทรัพย์หมุนเวียนและสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน ตลอดจนทั้งทุนเรือนหุ้นของสหกรณ์ จำเป็นจะต้องวิเคราะห์ วางแผนล่วงหน้า เพื่อให้สินทรัพย์ของสหกรณ์อยู่ในสภาพคล่อง สามารถดำเนินธุรกิจสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยง คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการ จะต้องตระหนักถึงผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน หรือผลกระทบจากการปฏิบัติงาน ว่าเกิดความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด ในแต่ละสหกรณ์จะต้องไม่มีความเสี่ยงใดๆจึงจะเป็นสหกรณ์ที่ได้ระดับชั้นคุณภาพทั้ง 4 ส่วนประกอบด้วย ส่วนสภาพแวดล้อมการควบคุม ส่วนความเสี่ยงและกิจกรรมการควบคุม ส่วนระบบข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ส่วนระบบการติดตามและประเมินผลการประเมินความเสี่ยงทั้งสี่ส่วน คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการ ต้องตั้งเป้าหมายระดับชั้นคุณภาพ ไว้ที่ ระดับดีมาก เพื่อเป็นเกณฑ์และแนวทางในการบริหารและการจัดการองค์กรนอกจากนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มสมรรถนะการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ควรตรวจสอบระบบการเงิน บัญชีของสหกรณ์ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อป้องกันการทุจริตของผู้ปฏิบัติงานในสหกรณ์ และพัฒนาประสิทธิภาพการตรวจสอบภายใน และเพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการตรวจสอบงานให้กับเจ้าหน้าที่

ด้านความเชื่อมั่นสมาชิก

สหกรณ์จัดเป็นสถาบันการเงินตามประกาศของกระทรวงการคลัง ความเชื่อมั่นเป็นปัจจัยสำคัญของสถาบันการเงินคณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการ ต้องดำเนินธุรกิจสหกรณ์ให้สมาชิกเกิดศรัทธาและเชื่อมั่นในระบบ สหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการต้องพิจารณาดำเนินการอย่างน้อยใน 5 ประเด็นหลักคือ

- 1.ต้องส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆของสหกรณ์ให้สมาชิกอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ
- 2.เมื่อสมาชิกต้องฝากเงินหรือต้องการถอนเงิน ต้องสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว
- 3.เมื่อสมาชิกมีความต้องการจำนองเงิน ต้องได้กู้เงินไปใช้ตามเหตุและผลอย่างทั่วถึง
- 4.หากสหกรณ์จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินอื่น ต้องไม่เกิน วงเงินกู้ยืมที่ได้รับจากที่ประชุมใหญ่
- 5.เมื่อสิ้นปีบัญชี ต้องประชุมใหญ่สามัญประจำปีตามข้อบังคับ และสมาชิกต้องได้รับเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน ตามสัดส่วนแห่งธุรกิจ

นอกจากนี้ สหกรณ์ควรมีมาตรการควบคุมการบริหารทรัพย์สิน การณรงค์ให้สมาชิกระดมหุ้น ลดการกู้จากสถาบันการเงินอื่น รวมทั้งการบริหารเงินกู้ โดยให้ยึดตามประกาศและระเบียบฯ อย่างเคร่งครัด เพื่อความมั่นคงของสหกรณ์

ด้านความพอเพียง

ความพอเพียงเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์ หลักเกณฑ์ในการวัดความพอเพียงเป็นสิ่งสำคัญ หากจำแนกองค์ประกอบสหกรณ์ออกเป็นด้านๆ

1. ด้านสมาชิก 2. ด้านทุนเรือนหุ้น 3. ด้านเงินรับฝาก 4. ด้านเงินให้สินเชื่อแก่สมาชิก 5. ด้านเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินอื่น 6. ด้านรายได้ ค่าใช้จ่ายและกำไรสุทธิ

ความพอเพียงในแต่ละด้านและความพอเพียงในภาพรวม คณะกรรมการดำเนินการ และฝ่ายจัดการ ต้องพิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ถึงผลดี ผลเสีย ผลกระทบ ผลพลอยได้ ที่จะเกิดกับสมาชิกทุกกลุ่ม และความมั่นคงก้าวหน้าของสหกรณ์เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ควรเพิ่มสวัสดิการให้แก่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก โดยไม่เพิ่มหนี้ให้สมาชิกโดยไม่จำเป็น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง สมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด โดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถามตามแบบประเมินสมรรถนะการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด โดยผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จำนวน 15 คน และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด จำนวน 66 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 81 คน สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากการศึกษ พบว่า สมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด สำหรับคณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ย 4.31 และ 3.69 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับสมรรถนะของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ด้านการจัดการ อยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.51 รองลงมาเป็น ด้านความเชื่อมั่นของสมาชิกและด้านโครงสร้างการบริหาร ค่าเฉลี่ย 4.48 และ 4.42 ตามลำดับ ส่วนระดับสมรรถนะของเจ้าหน้าที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านความ

เชื่อมั่นของสมาชิก ค่าเฉลี่ย 4.08 รองลงมาเป็น ด้านความพอเพียง และด้านระเบียบปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 3.70 และ 3.69 ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบ สมรรถนะในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครู ขอนแก่น จำกัด ของคณะกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด พบว่า จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีคำตอบ 2 กลุ่ม คือ เพศชายและเพศหญิง พบว่า ได้ค่า $t = -6.535$ และ ค่า Sig. = 0.002 ซึ่งน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงว่า เพศที่แตกต่างกันมี สมรรถนะในการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของศตวรรษ กล้าดิษฐ์ พบว่าเพศชาย และเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันของพนักงานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมการผลิตสายไฟฟ้า กรณีศึกษาบริษัท สายไฟฟ้าไทย-ยาซากิ จำกัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

นอกจากนี้ ได้ทดสอบ ความแตกต่างตัวแปรอิสระ ประเภทบุคลากร คือ คณะกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่ พบว่า ได้ค่า $t = 2.745$ และ ค่า Sig. = 0.073 ซึ่งมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงว่า ประเภทบุคลากรที่แตกต่างกันมี สมรรถนะในการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พบว่าสมรรถนะหลักที่ผู้บริหารคือ ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของผู้บริหารให้มากขึ้น และเพื่อให้ผู้บริหารแข่งขันได้ และเพื่อสามารถช่วยในเรื่องการบริหารจัดการเกี่ยวสมรรถนะหลักรวมถึงการเข้าไปดำเนินการผลักดันให้เกิดรูปแบบของการบำรุงรักษาสมรรถนะหลักขององค์กร

3. การเปรียบเทียบ สมรรถนะในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครู ขอนแก่น จำกัด ของคณะกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด พบว่า จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ f-test เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีคำตอบมากกว่า 2 กลุ่ม เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีคำตอบ 4 กลุ่ม คือ อายุ พบว่า ได้ค่า $f = 110.808$ และ ค่า Sig. = 0.000 ซึ่งน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงว่า อายุที่แตกต่างกันมี สมรรถนะในการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลต่อประสิทธิภาพ

ในการทำงานที่แตกต่างกัน มีเพียงอายุของพนักงานเท่านั้นที่มีผลกับประสิทธิภาพในการทำงานที่แตกต่างกัน ส่วนผลระดับความพึงพอใจในการทำงาน ด้านปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนอยู่ในระดับสูง รวมถึงมีผลกับประสิทธิภาพในการทำงานในระดับสูง

ส่วนการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ สถานะภาพการสมรส พบว่า ได้ค่า $f = 77.442$ และ ค่า $\text{Sig.} = 0.000$ ซึ่งน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงว่า สถานะภาพการสมรสที่แตกต่างกันมี สมรรถนะในการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยศตวรรษ กล่าวดิษฐ์ พบว่าสถานะภาพสมรส มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันของพนักงานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมการผลิตสายไฟฟ้า กรณีศึกษาบริษัท สายไฟฟ้าไทย-ยาซากิ จำกัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

นอกจากนี้การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ระดับการศึกษา พบว่า ได้ค่า $f = 135.979$ และ ค่า $\text{Sig.} = 0.000$ ซึ่งน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงว่า ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันมี สมรรถนะในการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัชวาล สุขสวัสดิ์ พบว่าระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรบริษัทเซ็นทรัลฟู้ด รีเทล จำกัด สาขาเอฟดีซี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านความรู้สูง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านคุณลักษณะสูง และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านความเข้าใจในการปฏิบัติงานสูง

4. อภิปรายผลการวิจัย

สมรรถนะในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ภาพรวมอยู่ในระดับ มากโดย มีด้านการจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็น ด้านความเชื่อมั่นของสมาชิกและด้านโครงสร้างการบริหารส่วนสมรรถนะของเจ้าหน้าที่/ลูกจ้าง อยู่ในระดับมาก ด้านความพอเพียง และด้านระเบียบปฏิบัติตามลำดับ จะเห็นว่าการจัดการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของงานสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์มีความคิดสร้างสรรค์ในการบริหารงานสหกรณ์ ซึ่งลักษณะงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครู เป็นงานเกี่ยวกับการบริการ ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด สู่ความเป็นเลิศที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด สู่ความเป็นเลิศ ปัจจัยด้านการวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ส่งผลต่อความสำเร็จ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Boyatzis, R.E (1982: 58) ให้คำนิยามว่าสมรรถนะ หมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งถือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการของงานภายใต้ปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์การและทำให้บุคคลมุ่งมั่นสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการและยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน Office of the Civil Service Commission (2009 : 5-8) กล่าวว่าสมรรถนะหมายถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ทักษะ/ความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานในองค์การสอดคล้องกับ งานวิจัยของเบญจพร วรธนูปถัมภ์ และบุญเลี้ยง ทุมทอง Ben Benjaphon Wannupatham and Boonliang Thumthong. japorn and Boonlieng (2555:65) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสมรรถนะของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พบว่า ระดับสมรรถนะของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ด้านการมุ่งเน้นการให้บริการ ด้านการทำงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ และด้านคุณธรรมและจริยธรรมจากผลการวิจัย เพื่อให้เกิดสมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด คณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ต้องทำตัวแบบสมรรถนะของแต่ละตำแหน่งที่ต้องการไว้เพื่อใช้ประกอบการสรรหาบุคคล การประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล ทั้งนี้เพราะว่าสมรรถนะทำให้ได้มาซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงทำให้ได้คนที่เหมาะกับงานมากขึ้นทำให้เกิดการเพิ่มผลผลิตและลดอัตราการลาออกและนั่นหมายถึงการพัฒนาและความสำเร็จขององค์การบนปัจจัยที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่สุดยอด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง สมรรถนะการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ทำให้ค้นพบว่า

1. ด้านโครงสร้างการบริหาร อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน จึงควรมีการปรับโครงสร้างของการบริหารงาน ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้สมรรถนะการทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น
2. ด้านการจัดการ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน จึงควรมีการประเมินภาพรวมของแต่ละฝ่าย และวิเคราะห์ภาระงานของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน สอดคล้องสถานการณ์ปัจจุบัน เอื้อประโยชน์ในการบริการสมาชิก และให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนต่อคณะกรรมการเพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กร
3. ด้านระเบียบปฏิบัติ อยู่ในระดับด้านมาก ทุกด้าน จึงควรมีคณะทำงานยกร่างระเบียบ แนวปฏิบัติที่ทันสมัยให้สอดคล้องกับปัจจุบันและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อเป็นข้อปฏิบัติให้ทุกคน ทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายจัดการ ฝ่ายสมาชิก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานกำกับ ดูแล ทั้งหน่วยงานสนับสนุน ตลอดทั้งฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจตรงกัน
4. ด้านสินทรัพย์ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน จึงควรมีวางแผนล่วงหน้า เพื่อให้สินทรัพย์ของสหกรณ์อยู่ในสภาพคล่อง สามารถดำเนินธุรกิจสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ด้านความเสี่ยง อยู่ในระดับมาก จึงควรตระหนักถึงผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน หรือผลกระทบจากการปฏิบัติงาน ว่าเกิดความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด ในแต่ละสหกรณ์จะต้องไม่มีความเสี่ยงใดๆ และควรตรวจสอบระบบการเงิน บัญชีของสหกรณ์ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อป้องกันการทุจริตของผู้ปฏิบัติงานในสหกรณ์ และพัฒนาประสิทธิภาพการตรวจสอบภายใน และเพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการตรวจสอบงานให้กับเจ้าหน้าที่
6. ด้านความเชื่อมั่นสมาชิก อยู่ในระดับมาก จึงต้องดำเนินธุรกิจสหกรณ์ให้สมาชิกเกิดศรัทธาและเชื่อมั่นในระบบสหกรณ์ และสหกรณ์ควรมีมาตรการควบคุมการบริหารทรัพย์สิน การรณรงค์ให้สมาชิกระดมหุ้น ลดการกู้จากสถาบันการเงินอื่น รวมทั้งการบริหารเงินกู้ โดยให้ยึดตามประกาศและระเบียบฯ อย่างเคร่งครัด เพื่อความมั่นคงของสหกรณ์
7. ด้านความพอเพียง อยู่ในระดับ มาก จึงควรพิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ถึงผลดี ผลเสีย ผลกระทบ ผลพลอยได้ ที่จะเกิดกับสมาชิกทุกกลุ่ม และความมั่นคงก้าวหน้าของสหกรณ์เป็นสำคัญ นอกจากนี้ควรเพิ่มสวัสดิการให้แก่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก โดยไม่เพิ่มหนี้ให้สมาชิกโดยไม่จำเป็น

ดังนั้นคณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด และสมาชิกสหกรณ์ รวมทั้ง ผู้เกี่ยวข้อง (Stake Holder) ควรมีการร่วมมือกันหาแนวทางในการพัฒนาสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ให้มีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า สหกรณ์ควรมีการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน โครงการ ในการพัฒนาบุคลากร และการจัดการให้เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด ตามสมรรถนะที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งมีการประเมินเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการในเชิงลึกในแต่ละสมรรถนะของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่าย ผู้ช่วยผู้จัดการ รองผู้จัดการ ผู้จัดการและคณะกรรมการดำเนินการ ทั้งสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน เพื่อกำหนดเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น จำกัด

เอกสารอ้างอิง

- Benjaphon Wannupatham and Boonliang Thumthong. (2012). *Competency of personnel at Buriram Rajabhat University*. Buriram: Buriram Rajabhat University.
- Boonchom Si Sa-at. (2002). *Preliminary research*. (7th edition). Bangkok: Suwiriyasarn.
- Boyatzis, R.E. (1982). *The Competent Manager*. (58). New York: McGraw-Hill.
- Cooperative Promotion DePartment. (2012). *Cooperatives in Thailand*. Nonthaburi: Agricultural Cooperative Assembly Of Thailand.
- Office of the Civil Service Commission (2009). *Knowledge and ability Skills and competencies Required for the position*. (5-8). Bangkok: Office of the Civil Service Commission
- Prasopchai Pasunont. (2015). *Evaluation of Competency and Performance of Savings Cooperatives: A Case Study of Savings Cooperatives, Higher Education Institutions in Bangkok*. Bangkok: Graduate School, Silpakorn University.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการ
ดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

**The Development of Learning Model for enhancing essential
Life Skills for Lower secondary School Students.**

กุลณัฐ เหมราช,

พิทักษ์ นิลนพคุณ, อุษา คงทอง และวรสรณ์ เนตรทิพย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Kulanat Hemarach,

Phithack Nilnophoon, Usa Kongthong, and Worason Netthip

Valaya alongkorn rajabhat university under the royal patronage pathum, Thailand

Corresponding Author, E-mail: hemarach@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) สังกะยี่ห้อองค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ 4) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และแบบประเมินทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ในระดับมาก 2. ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรม 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยี และ 3) ทักษะการทำมาหาเลี้ยงชีพ 3.

วันที่รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 31 พฤษภาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 1 มิถุนายน 2563

Received: May 20, 2020; Revised: May 31, 2020; Accepted: June 1, 2020

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นความสนใจ จากทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ขั้นที่ 2 ขั้นเห็นคุณค่า ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้างประสบการณ์เรียนรู้โดยการปฏิบัติ และ ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนผล และ 4) การวัดผลประเมินผล 4. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนประสิทธิภาพ เท่ากับ 77.52/79.00 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผลการเปรียบเทียบคะแนนการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ พบว่า หลังการเรียนรู้ นักเรียนมีคะแนนการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ในระดับสูง และผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า หลังการเรียนรู้ นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต สูงกว่าก่อนเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนา; รูปแบบการจัดการเรียนรู้; ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

Abstracts

The objectives of this research were 1) to study need in enhancing life skills for lower secondary school student 2) to synthesis the factors of life skill for lower secondary school students 3) to create the learning model for enhancing life skills for lower secondary school students and 4) to evaluate of the learning model for enhancing life skill. The sample group used in the study was the lower secondary school students. The research instruments were a questionnaire, a learning model for enhancing life skill, and a life skill test. Data were analyzed with percent, average, standard deviation, t-test and Content analysis. Research findings were as follows: 1. the need in enhancing life skills for lower secondary school students was at a high level. 2. The components of life skills for lower secondary school students comprised three factors: (1) that Learning innovation skill (2) The technology using skill and (3) The livelihood skill. 3. The learning model for enhancing life skill for lower secondary school students included 4 components which were 1) principles 2) objectives 3) learning process, it had four activity management steps as follows: the first step was the encouragement of interest in life skill; the second step was the perception of valuing; the third step was the Experiencing; and the fourth step was the evaluation, and 4) evaluation. 4. The learning model for enhancing life skill for lower secondary school students was efficient at 77.52/79.00, higher than criterion 75/75. The comparing results of the study group's life skill levels by using relative growth score

revealed that they were in a high change score. The evaluation of learning model showed that the life skills of lower secondary school students after learning were higher than before learning significantly different at .05

Keywords: Development; Learning Model; Life Skills

บทนำ

การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning) เป็นวลีคำกล่าว (Phrase) ที่เป็นส่วนสำคัญของยุทธศาสตร์การทำงานเพื่อการจัดการศึกษาเรียนรู้ในยุคใหม่นี้ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนรู้ และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ก็เป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญที่นักการศึกษาหลากหลายฝ่ายต่างร่วมกันวิจัยเพื่อสร้างเป็นรูปแบบและนำเสนอแนวปฏิบัติต่อการ เสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเช่นกัน วิจารณ์ พานิช. (2556:57) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา 3 ยุค คือยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคความรู้ มีความแตกต่างกันมาก หากเราต้องการให้สังคมไทยดำรงศักดิ์ศรี และคนไทยสามารถอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข การศึกษาไทยต้องก้าวไปสู่ เป้าหมายในสู่ “ยุคความรู้” จุดท้าทายในการจัดการศึกษาควรไปในทิศทางของความสุขในการทำงานอย่างมีเป้าหมายเพื่อชีวิตที่ดีของลูกศิษย์ กระตุ้นให้ศิษย์เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” ด้วยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียน ครูต้องตอบได้ว่า ศิษย์ได้เรียนอะไร และเพื่อให้ศิษย์ได้อะไร การประสบผลสำเร็จได้นั้น ครูต้องทำอะไร ไม่ทำอะไร การทำหน้าที่ครูจึงไม่ผิดทาง คือ ทำให้ศิษย์เรียนไม่สนุก หรือเรียนแบบขาดทักษะสำคัญ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” เกิดขึ้นได้จาก “ครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก” ในการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้ เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจ และสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้ เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) สาระวิชาก็มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 เมื่อมีการเรียนรู้ในศตวรรษใหม่ มีคำที่สำคัญที่น่าสนใจ คือ คำว่า “Teach Less” และ “Learn More” โดยความหมายแล้ว หมายความว่า การเปลี่ยนวิธีการศึกษา ด้วยการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายจาก “ความรู้ (knowledge) ไปสู่ ทักษะ (skill or practices)” คำว่า “Teacher” ที่แปลว่า “ครู” นั้น ถือว่าเป็นคำเก่าไปแล้วนั้น จะถูกให้ความหมายหรือคำจำกัดความใหม่ด้วยการเปลี่ยนมาเป็นเพียง “Facilitator” โดยระบุหน้าที่หรือคำจำกัดความ

ว่า เป็น “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Coach) หรือ ผู้ชี้แนะ” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่มี “ครู” เป็นหลัก ไปเป็น “นักเรียน” เป็นหลัก ดังนั้น การเรียนรู้จึงจะต้องเรียนให้เลยจากเนื้อหา หลายส่วนก็ไม่จำเป็นต้องสอนผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เอง แต่ต้องสร้าง “ทักษะและเจตคติ” กับตัวของผู้เรียนขึ้นมาให้ได้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการเรียนรู้แบบตัวใครตัวมัน (Individual Learning) เพราะการเรียนรู้ในแบบใหม่ต้องเป็นการเรียนรู้ที่แบ่งปันกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเรียนในปัจจุบันควรให้ผู้เรียนได้ ฝึกปฏิบัติพร้อมเรียนทฤษฎีไปพร้อม ๆ กันไม่ใช่แยกส่วนกันเรียน (ปัจจุบันมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่มุ่งในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ศตวรรษที่ 21 เช่น การเรียนการสอนที่เน้นการกระทำ (Learning by doing) ที่ใช้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ดึงดูดความสนใจผู้เรียนมาในรูปแบบของการเรียนที่เรียกว่า Active learning โดยที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำด้วยความสามารถของตนเอง การเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ที่มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) การเรียนการสอนโดยเน้นบูรณาการ (Integrated learning) เป็นการนำเอาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาสัมพันธ์ เชื่อมโยง ผสมกลมกลืนจนกลายเป็นเรื่องเดียวกัน ผู้เรียนจะเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (กมลวรรณ จินหน่อ, 2553:105-108) ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้างต้นดังกล่าว เป็นหลักการที่ใช้การจัดการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมทุกระดับการเรียนรู้ ในขณะที่การจัดการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นเยาวชนที่จะเติบโตเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคม ยังไม่มีการวิจัยศึกษาอย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับวัยของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
4. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในงานวิจัยนี้ แบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการวิเคราะห์ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต แล้วดำเนินการพัฒนาแบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบเลือกตอบ 5 ระดับ จำนวนข้อคำถาม 25 ข้อตามจำนวนตัวชี้วัด หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือด้วยเทคนิค IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน หลังจากนั้นจึงดำเนินการเก็บข้อมูลกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก จำนวน 324 คน โดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และการเลือกแบบเจาะจง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาส ที่เป็นโรงเรียนในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 7 แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษา

ตอนต้น ระหว่างเพศที่ต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (Independent Samples t-test) และระหว่างชั้นเรียนที่ต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (One-Way ANOVA)

ขั้นตอนที่ 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยกระบวนการการสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์และตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้ (Focus Group) จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นข้อสนทนา ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยกระบวนการการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ และการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินทางการศึกษา และด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน 7 คน การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนของผลการสนทนากลุ่มในประเด็นข้อสนทนา ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อวิพากษ์ของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ (ร่าง) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และการวิเคราะห์คุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 4 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยกระบวนการการหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ $E1/E2 = 75/75$ การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียนรู้ การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และการติดตามผลการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการ

ดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของนักเรียน หลังการเรียนรู้ 1 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบประสิทธิภาพด้วยเกณฑ์ที่กำหนด $E1/E2 = 75/75$ เปรียบเทียบคะแนนการประเมินทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การทดสอบที แบบไม่อิสระต่อกัน (t-test แบบ Dependent) วิเคราะห์คะแนนการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และการวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยจากบันทึกพรรณนาในส่วนของการติดตามผลการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์เอกสารในเบื้องต้นได้องค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต 3 องค์ประกอบ 25 ตัวชี้วัด โดยแบ่งเป็น องค์ประกอบที่ 1. ทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม จำนวน 6 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี จำนวน 5 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 3 ทักษะด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพและการดำเนินชีวิต จำนวน 14 ตัวชี้วัด ผลการศึกษาค้นคว้าความต้องการจำเป็น ดังนี้

1.1 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตรวมทุกองค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.47$)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต รวมทุกด้าน

ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความต้องการจำเป็น
1. ด้านการเรียนรู้วัฒนธรรม	4.45	.189	มาก
2. ด้านการใช้เทคโนโลยี	4.48	.217	มาก
3. ด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพ	4.47	.109	มาก
โดยรวม	4.47	.112	มาก

1.2 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ระหว่างเพศ

เพศ	N	$\bar{x}$	S.D	t	Sig.
ชาย	155	4.46	.105	.392	.695
หญิง	169	4.47	.118		

มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

1.3 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีชั้นเรียนแตกต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ระหว่างชั้นเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	f	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.018	2	.009	.731	.482
ภายในกลุ่ม	4.05	321	.013		
รวม	4.07	323			

มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 11 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ทักษะการเรียนรู้

ด้านนวัตกรรม มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ทักษะการแก้ปัญหา 2) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะในการสื่อสาร และ 4) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น องค์ประกอบที่ 2 ทักษะการใช้เทคโนโลยี มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การรู้เท่าทันสื่อ 2) การรู้เทคโนโลยี และ 3) การรู้สารสนเทศ องค์ประกอบที่ 3 ทักษะการทำมาหาเลี้ยงชีพ มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความสามารถในการปรับตัว 2) ความคิดริเริ่มในการทำงาน 3) ความรับผิดชอบ และ 4) ภาวะความเป็นผู้นำ

3. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการสอน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดผลประเมินผล และในส่วนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจ (Engagement) จากทักษะชีวิต (Life skills) การกระตุ้นด้วยสื่อเสียง สื่อสายตา และสื่อประกอบให้เกิดความต้องการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 การเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น (Valuing) การปลูกฝังจิตลักษณะและทักษะในการคิด การจินตนาการถึงสิ่งที่ตนเองจะทำได้เพื่อพัฒนาทักษะของตนเอง ขั้นที่ 3 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ (Experiencing) การดำเนินกิจกรรมเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group process) และขั้นที่ 4 การสะท้อนผล (Evaluation) การรวมกลุ่มภายหลังเสร็จสิ้นขั้นตอนการทบทวนระหว่างครูและผู้เรียนเพื่อร่วมกันสะท้อนผลการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนมุมมองจากการสะท้อนผล กับครูและนักเรียนระหว่างการทำงาน Reflection in Action แล้วนักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และในส่วนของกระบวนการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า คุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นว่ามีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโดยรวมทุกด้านในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.48 และเมื่อพิจารณาตามรายการเกณฑ์คุณภาพการประเมินในแต่ละด้าน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีความมีประโยชน์ มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง และมีความถูกต้องในระดับมาก โดยด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 4.51 ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ย 4.48 ด้านความมีประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย 4.47 และด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 4.46 ตามลำดับ

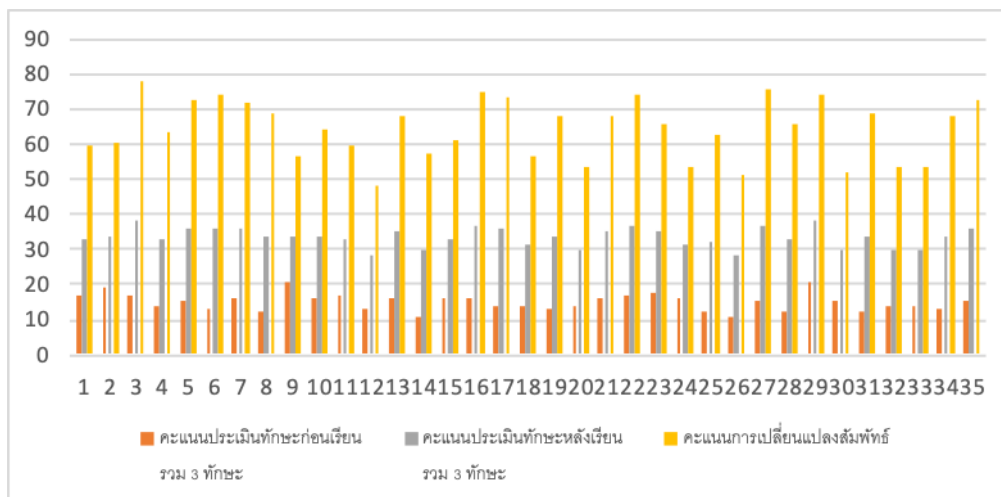
4. ผลการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

4.1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ภาคนามกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 37 คน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น หลังการเรียนรู้ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 49.02 เป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 79.00 คือเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.98 ส่วนการประเมินท้ายกิจกรรมรายหน่วย ได้คะแนนรวมเฉลี่ยร้อยละ 77.52 ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 ที่กำหนด คือ E1/E2 ได้เท่ากับ 77.52/79.00 ซึ่งเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนด

4.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ก่อนและหลังการเรียนรู้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีคะแนนทักษะ ก่อนและหลังการเรียนรู้ เฉลี่ยเท่ากับ 21.57 คะแนน และ 34.74 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งคะแนนหลังการเรียนรู้โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 ผลการศึกษาคะแนนการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการใช้รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 35 คน ผลการวิเคราะห์แสดงดังภาพที่ 1

ภาพ 2 แสดงคะแนนก่อนการเรียนรู้ (X) คะแนนหลังการเรียนรู้ (Y) คะแนนการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ (S_i)

จากภาพที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ อยู่ในระดับสูง คือ อยู่ในช่วง 76-100 มีพัฒนาการระดับสูงมาก จำนวน 1 คน อยู่ในช่วง 51-75 พัฒนาการระดับสูง 34 คน

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีประเด็นที่นำมาอภิปราย 3 ประเด็น คือ

1) ศึกษาองค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2) สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ดังนี้

1. ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 11 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรม มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ทักษะการแก้ปัญหา 2) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะในการสื่อสาร และ 4) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น องค์ประกอบที่ 2 ทักษะการใช้เทคโนโลยี มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การรู้เท่าทันสื่อ 2) การรู้เทคโนโลยี และ 3) การรู้สารสนเทศ องค์ประกอบที่ 3 ทักษะการทำความเข้าใจ มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความสามารถในการปรับตัว 2) ความคิดริเริ่มในการทำงาน 3) ความรับผิดชอบ และ 4) ภาวะความเป็นผู้นำ

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ

ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการสอน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน 3) เนื้อหาสาระการจัดการเรียนรู้ 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 5) การวัดผลประเมินผล

ทั้งหมดที่กล่าวมาสอดคล้องกับ Joyce, B. and Weil (2000 : 25) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ควรมีปรัชญาและทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ก่อนที่จะมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ควรต้องมีการวิจัย เพื่อเป็นการทดสอบทฤษฎี รวมถึงการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเป็นหลักประกันที่เชื่อถือได้ว่ารูปแบบนั้นใช้ได้สะดวก และได้ผลดีในสถานการณ์จริง และ Joyce, B. and Weil., & Calhoun (2004: 23) กล่าวว่า รูปแบบไม่ใช่ทฤษฎี รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) นำไปสู่การทำงาน (Prediction) ผลที่ตามมาสามารถพิสูจน์และตรวจสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ตรวจสอบได้ สอดคล้องกับ Joyce, B. and Weil (2000 : 39) ที่กล่าวว่า แบบหรือแผนของการสอนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดกระทำ เพื่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการสอนนั้น เป็นแนวทางหรือชุดของยุทธศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานของวิธีสอนครู รูปแบบการสอนหมายถึงแผนเชิงปฏิบัติตามแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งแสดงระหว่างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดกระทำเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

รูปแบบการสอนที่มีการนำมาใช้ในการศึกษาระดับต่าง ๆ และใช้เป็นพื้นฐานในการคิดค้นพัฒนารูปแบบการสอน ได้แก่ รูปแบบการสอนตามแนวคิดของ Joyce, B. and Weil (2000 : 25) ที่กล่าวว่า รูปแบบการสอนเป็นการอธิบายถึงการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ผลการใช้รูปแบบการสอนที่สำคัญ คือ การเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รูปแบบการสอนพัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เป้าหมาย ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ระบบทางสังคม หลักการตอบสนองและระบบการสนับสนุน

3. ผลการศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังเรียนรู้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียนรู้พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อน

และหลังการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 21.57 คะแนน และ 38.62 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการเรียนรู้ พบว่า คะแนนหลังการเรียนรู้ โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ และเมื่อศึกษาคะแนนเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ของความสามารถด้านทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในการวิจัยนี้ ใช้แนวทางประเมิน ผลการประเมินทักษะที่เปลี่ยนแปลงของผู้เรียนด้วยวิธีและแนวความคิดการวัดการเปลี่ยนแปลงทางทฤษฎีการทดสอบมาตรฐานเดิม วิธีการวัดคะแนนเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์เป็นวิธีการหนึ่งในแนวคิดนี้ซึ่งจะคำนึงถึงอิทธิพลเพดาน (Celling effect) และคำนึงถึงความสามารถก่อนเรียนของผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่มีความยุติธรรมและสมเหตุสมผลได้ในทางปฏิบัติและมีความเชื่อมั่นสูงกว่าวิธีอื่นๆ ในทุกเงื่อนไข ความยาวของแบบทดสอบและขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ข้อเสนอแนะ

1.1 ควรมีการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในระดับชั้นอื่น ๆ โดยปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยและสภาพปัญหาของกลุ่มนั้น ๆ โดยนำกระบวนการหรือขั้นตอนการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้นี้เป็นแนวทางในการพัฒนา โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่คิดขึ้นใหม่อาจไม่จำเป็นต้องมี 5 องค์ประกอบ หรือขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเป็นขั้นตอนที่กำหนดตายตัวสามารถเลือกใช้ขึ้นไหนก่อนก็ได้ อาจมีมากหรือน้อยกว่า 4 ขั้น แล้วแต่ความเหมาะสม และสามารถใช้ได้ทุกขนาดของห้องเรียน

1.2 ควรมีการนำเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบอื่นมาใช้อย่างหลากหลาย เช่น การประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ครูหรือผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนานักเรียน และเพิ่มการสังเกตและการสัมภาษณ์นักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างและหลากหลาย

1.3 ควรมีการศึกษาและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับโรงเรียนที่มีขนาดของห้องต่างกันหรือจำนวนนักเรียนต่อห้องมากน้อยต่างกัน เพื่อหาแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้ครูสามารถเลือกไปปรับใช้ได้ อย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง และควรเป็นแบบการจัดการเรียนรู้ที่

เขียนอธิบายขั้นตอนอย่างชัดเจนครูทุกคนสามารถเข้าใจตรงกันและนำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ จินหน่อ. (2553). *การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต ด้านการจัดการเรียน เวลา และความสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพมหานคร : ตาตาพับลิเคชั่น.
- Joyce, B. and Weil, M. (2000). *Model of Teaching.* (6th edition). Boston: Allyn and Bacon.
- Joyce, B. and Weil., & Calhoun, E. (2004). *Models of Teaching.* Boston: Allyn and Bacon.

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูใน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
**The Guidelines for Application of Buddhist Principles in
Resolving the Problem of Teachers Debt under the
Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5**

สายปวีร์ เพ็ญเชมร, พระโสณพัฒนบัณฑิต,
พระครูสุธีศัมภีรญาณ, และพระมหาสำรอง สดอญโต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
**Saipawee Peakamen, Phra Sophonphattanabundit,
Phrakhru Sudhikhambhirayan and Phramaha Samrong Saññato**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับแนวทางการ
แก้ไขปัญหาหนี้สิน 2. ศึกษาสภาพปัญหาหนี้สินของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 และ 3. เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการ
แก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องที่ใช้ในการ
วิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสังกัดสำนักงาน
การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 118 คน และเลือกเฉพาะกลุ่มครูที่มีหนี้สิน
แบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตอบแบบสัมภาษณ์ จากครูในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 จาก 7 อำเภอ รวมจำนวนทั้งสิ้น 21 คน วิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี

ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู
ประกอบด้วย หลักฆราวาสธรรม 4 สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ หลักคิหิสุข อตถิสุข โภคสุข

วันที่รับบทความ: 21 มีนาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 30 พฤษภาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 3 มิถุนายน 2563

Received: March 21, 2020; Revised: May 30, 2020; Accepted: June 3, 2020

อนณสุข อนุวัชช โภควิภาค 4 ส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์
สันโดษ ยถาลภสันโดษ ยถาพลสันโดษ ยถาสารูปสันโดษ และละเว้นจากอบายมุข 4 อิตถิ
ธุตตะ สุราธุตตะ อักขธุตตะ ปาปมิตตะ และอบายมุข 6 ติดสุราและของมีเมา ชอบเที่ยว
กลางคืน ชอบเที่ยวดูการละเล่น ติดการพนัน คบคนชั่ว เกียจคร้านการทำงาน)

สภาพปัญหานี้สินของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ขอนแก่น เขต 5 เกิดจากค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในด้านตนเอง ค่าใช้จ่ายในด้าน
ครอบครัว ค่าใช้จ่ายในการงานและค่าใช้จ่ายในด้านสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.41 ซึ่งอยู่ใน
ระดับมาก ทำให้เกิดผลกระทบเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย 3.52 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติ
และค่านิยมการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับพุทธธรรมในแต่ละข้อดังนี้ ด้านตนเอง ใช้หลัก
มรณธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต พบว่ามีระดับการปฏิบัติเฉลี่ย 3.97 ซึ่งอยู่ในระดับมาก
ใช้หลักอิทธิสุขในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดย จากการสอบถามว่ามีระดับการปฏิบัติเฉลี่ย 4.27
ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านครอบครัว ใช้หลักโภควิภาค 4 พบว่ามีระดับการปฏิบัติเฉลี่ย 3.91 ซึ่ง
อยู่ในระดับมาก ด้านการงานใช้หลักสันโดษ ซึ่งมีการปฏิบัติเฉลี่ย 4.04 ซึ่งอยู่ในระดับมาก
และด้านสังคมใช้การงดเว้นจากอบายมุข 4 และอบายมุข 6 ได้แก่ งดเที่ยว ไม่ดื่มสุราของมี
เมา ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการละเล่นที่มีโทษ ไม่เกียจคร้าน มีความ
ขยันในการทำงานมากขึ้น ทำให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน มีระดับการปฏิบัติ
เฉลี่ย 4.51 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม, การแก้ไขปัญหาหนี้สินครู, ประถมศึกษาขอนแก่น
เขต 5

Abstracts

The aims of this research were: 1) to study the principles of Buddhism about the ways to solve the debt problems; 2) to study the conditions of the debt problems of the teachers under the Office of Khon Kaen Primary Education Service Area 5; 3) to propose guidelines for application of the Buddhist principles to resolve the debt problems of teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5. This study was carried out by means of a mixed research methodology (quantitative and qualitative research). The tools used in the research were questionnaires and interview

forms. The samples consisted of 118 teachers in Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5. By purposive sampling, 21 of those in Khon Kaen Educational Service Area Office 5 from 7 districts were selected based on their debt problems to respond to the interview forms. The quantitative data were statistically analyzed by Mean and Standard Deviation; while the qualitative data were analyzed by the descriptive analysis method.

The research results are as follows: The principles of Buddhism about the ways to solve the debt problems of the teachers consist of Four Gharāvāsa Dhammas (Virtues for a Good Household Life) (Sacca: Honesty; Dama: Taming and Training oneself; Khanti: Tolerance; Cāga: Generosity); Gihisukha (House-life Happiness), (Atthisukha: Bliss of Ownership; Bhogasukha: Bliss of Wealth; Anaṇasukha: Bliss of Debtlessness; Anavajjasukha: Bliss of Blamelessness); Four Bhogavibhāga (Fourfold Division of Money) (On one part he should live and do his duties towards others; with two parts he should expand his business; and he should save the fourth for a rainy day); Santosa (Contentment) (Yathālābha-Santosa: Contentment with what one gets and deserves to get; Yathābala-Santosa: Contentment with what is within one's strength or capacity; Yathāsārappa-Santosa: Contentment with what is befitting); Four Apāyamukha (Causes of ruin) (Itthīdhutta: seduction of women; Surādhutta: Drunkenness; Akkhaddutta: Indulgence in gambling; Pāpamitta: bad company); Six Apāyamukha (Ways of Squandering Wealth) (addiction to intoxicants; roaming the streets at unseemly hours; frequenting shows; indulgence in gambling; association with bad companies; habit of idleness).

The problem of debt of teachers in Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 is caused by their own expenses, family expenses, work expenses and social expenses with a mean score of 3.41, rated at a high level, causing an impact on lifestyle with a mean score of 3.22 rated at a high level.

The guidelines for using Buddhist principles in solving teachers' debt problems are that the teachers should change their attitudes and values of life by applying the Buddhist Dhammas in their lives as follows: in terms of oneself, Four Gharāvāsa Dhammas should be applied in living (mean=3.97, high level), Gihisukha is used in solving debt problems (mean=4.27, high level); in the aspect of family, Four Bhogavibhāga should be applied (mean=3.91, high level); in terms of work, Santosa is used (mean=4.04, high level) and in terms of society, both Apāyamukha Dhammas should be used to create happiness in life (mean=4.51, highest level).

Keywords: Application of Buddhist Principles; Resolving the Problem of Teacher's ; Primary Educational Service Area Office 5

บทนำ

การศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีขีดความสามารถสูงและสามารถนำประเทศไปสู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศเพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการให้มีความพร้อมที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเป็นสุขรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเป็นพลังสร้างสรรค์พัฒนาตนเองและประเทศชาติล้วนเป็นที่ยอมรับว่าเกิดจากการศึกษาทั้งสิ้นและรากฐานที่สำคัญที่ทำให้ระบบการศึกษาของประเทศมีความเจริญได้แก่ครูซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาและเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างและพัฒนาเยาวชนของชาติ ครูเป็นบุคคลหนึ่งในสังคมที่ได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมจึงต้องพยายามดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะทางสังคมแต่ปรากฏว่าครูจำนวนมากมีรายได้จากการทำงานและประสบปัญหาเรื่องภาระหนี้สินจำนวนมาก และจากที่มีการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (กค.) (สำนักงานข้าราชการครู, 2542: 42) ผลการสำรวจความคิดเห็นของข้าราชการครูที่เป็นหนี้ทั่วประเทศพบว่า กว่าร้อยละ 70 เห็นว่าภาระหนี้สินส่งผลกระทบต่อการสอนเนื่องจากเกิดความวิตกกังวลความเครียดและขาดสมาธิในการสอนร้อยละ 30 เห็นว่ามีผลกระทบมากเพราะต้องออกไปหารายได้เสริมทำให้ความใส่ใจในการสอนน้อยลงนอกจากนี้มีความกังวลและความเครียดจากปัญหานี้สินทำให้มี อารมณ์หงุดหงิดง่ายและลงโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุในบางครั้งไรเหตุผล อีกทั้งขาดความมุ่งมั่นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนขาดความรับผิดชอบส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของครูตามแนวทาง ปฏิรูปการศึกษาที่ต้องอาศัยการทุ่มเทแรงกายแรงใจของครูแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีความสำคัญต่อข้าราชการครูและถือว่ามีความสำคัญ ต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศชาติ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครองมีผลกระทบต่อคุณภาพวิถีชีวิตของคนในสังคม เช่น สภาพจิตใจที่ ท้อแท้ถดถอย ค่านิยมตาม กระแสสังคมเศรษฐกิจบริโภคนิยมที่เกินตัว การแบกภาระหนี้สินเกินตัวอยู่ในฐานะล้มละลาย (รุ่ง แก้วแดง, 2540:8) สภาพ ชีวิตครูและบุคลากรทางการศึกษามีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างต่ำและมีปัญหาด้านการเงินอย่าง รุนแรง นั่นคือ กำลังเผชิญกับวิกฤตทางการเงินชนิด “รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย” เป็นผู้ตาม กระแสสังคมอย่างผิด แทนที่จะทำ

หน้าที่ซึ่งน่าสังคมได้ เช่น ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบจ่าย เกินตัว ความจำเป็นทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นหนี้กับแหล่งหนี้หลายแห่งรวมกันโดยมีการ กู้เงินจากแหล่งใหม่เพื่อนำมาใช้หนี้ แหล่งเก่าในลักษณะของ “วงจรหนี้” เป็นเหตุให้วงจรหนี้ยาวขึ้นไม่สิ้นสุด สาเหตุที่ข้าราชการครูต้องเข้าสู่ภาวะหนี้สินในลักษณะวงจรหนี้ที่ไม่มีสิ้นสุด ได้แก่ การกู้หนี้ตั้งแต่เรียนหนังสือ กู้ยืมเพื่อซื้อยานพาหนะเดินทาง กู้ยืมเพื่อสร้าง ซ่อมแซม และต่อเติมที่อยู่อาศัย กู้ยืมเป็นทุนส่งบุตรหลานเล่าเรียน และใช้ในการศึกษาของตน กู้ยืมเพื่อซื้อเทคโนโลยีหรือเครื่องมือสื่อสาร และกู้ยืมนำไปเป็นทุนสร้างอาชีพเสริมแต่มีกลิ่นเหลวเนื่องจากไม่มีเวลาดูแลไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต หรือขาดประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจ

แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ศึกษาแนวคิดของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตครูสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่ได้ทำการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและการเงินของครูพบว่า กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization Trends) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง อย่างรวดเร็วและอย่างรุนแรงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีทำให้มีการปฏิรูป การศึกษาถึง 3 ระลอกที่ผ่านมาที่สำคัญกระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้ครูและบุคลากร ทางการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเติบโตมาจากครอบครัวยุคระดับสังคมเศรษฐกิจชั้นกลางลงไป ต้องประสบกับภาวะหนี้สินที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในการศึกษาต่อและพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการดูแลครอบครัวในด้านที่อยู่อาศัยการศึกษาของบุตร และการดูแลบุตร รวมถึงหนี้สินอันเกิดจากภาวะทางสังคม ภาวะหนี้สินของข้าราชการครูจะไม่เกิดปัญหาหากข้าราชการครูสามารถผ่อนชำระหนี้ได้ตามปกติแต่เมื่อภาวะหนี้สินมีมากจนเกินกว่าจะ ชำระได้ภาวะหนี้สินย่อมส่งผลกระทบต่อข้าราชการครูทั้งทางตรงและทางอ้อม(ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตครู,2554:14)

ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ส่วนใหญ่จะพบกับปัญหารายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีภาระมากมาย อีกทั้งความรับผิดชอบในการทำงานในหลายเรื่องต้องใช้งบประมาณส่วนตัวในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายด้านพาหนะ การดูแลอาหารของเด็กในการไปแข่งขันกีฬา เข้าค่ายลูกเสือ หรืออีกหลายๆ เรื่องครูต้องออกค่าใช้จ่ายเองรวมถึงการซื้อสื่อวัสดุการเรียนการสอนเอง การแก้ปัญหาหนี้สินดังกล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางหนึ่ง แต่อีกแนวทางหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคือแนว

ทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครูในปัจจุบันตามหลักพุทธธรรม แล้วนำไปเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครู บุคลากร หน่วยงาน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาหนี้สินของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การวิจัยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิจัยภาคสนามสัมภาษณ์แบบเชิงลึก

2. กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ในส่วนของภาคสนามนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 และกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด,

2538: 43) โดยมีการสุ่มแบบชั้นภูมิ จากจำนวนประชากรครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 2,734 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 338 คน และสำรวจเพื่อเลือกกลุ่มประชากรที่มีหนี้สินได้กลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถาม จำนวน 118 คน โดยผู้วิจัยได้สำรวจและเลือกเฉพาะกลุ่มครูที่มีหนี้สินและการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตอบแบบสัมภาษณ์ จากครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 จาก 7 อำเภอ รวมจำนวนทั้งสิ้น 21 คน

3. ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยภาคสนามโดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะวิจัย ประชากร กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แล้วร่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
2. สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย
3. นำแบบสอบถามและสัมภาษณ์ที่สร้างแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
4. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขความถูกต้องของเนื้อหาตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
5. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาภาษาโครงสร้างวิจัย จำนวน 5

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่

เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตโดยศึกษาข้อมูลจากตำราวิชาการที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาหนี้สินครู

3. รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและบทสัมภาษณ์ของกลุ่มเป้าหมาย

4. รวบรวมข้อมูลจากการ Focus group Discussion ที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำและผู้เข้าร่วมสัมมนา

5. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูล

6. รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลทั้งที่ได้จากภาคทฤษฎีและภาคสนามมาจัดทำหมวดหมู่

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการการศึกษา ค้นคว้าตำรา จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนามโดยใช้การวิเคราะห์และการสังเกตการณ์แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา เพื่ออธิบายถึงการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดระดับการปฏิบัติ เป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า ตามวิธีของเครจซีและมอร์แกน (Krejie & Morgan) มี 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อคำถาม

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมาย

5 = 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

4 = 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก

3 = 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

2 = 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย

1 = 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวกและง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วยแฟ้มข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่มย่อยประกอบด้วย

1) ข้อมูลจากแบบสอบถามนำมาสรุปหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการปฏิบัติสรุปแต่ละรายการแล้ววิเคราะห์และแปลความหมาย

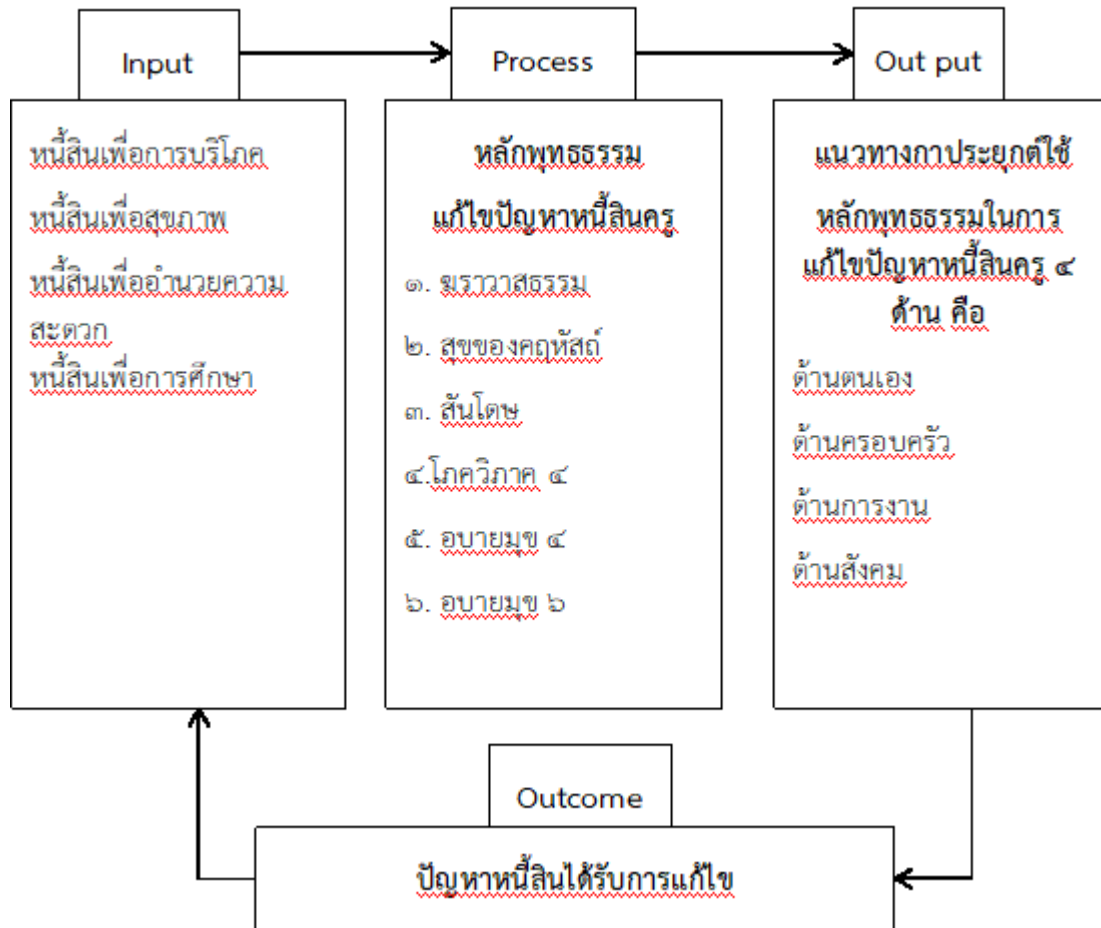
2) ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก/การสนทนากลุ่ม หรือ สัมมนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ เนื้อหาการสัมภาษณ์ เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

7. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ และสังเคราะห์สาระสำคัญของแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาหนี้สินครู รวมทั้งทำการวิเคราะห์ และรวบรวมความรู้ที่ได้รับมาจากการศึกษาภาคทฤษฎี แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมใหม่ ตามคำแนะนำของท่านผู้เชี่ยวชาญ และทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ ประมวลผล และสรุปผลการวิจัย จะทำให้ทราบ และได้เข้าใจองค์ความรู้ใหม่แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาหนี้สินครู และสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเหตุการณ์สังคมไทยปัจจุบันได้ แล้วเสนอผลงานวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาหนี้สินครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์สร้างเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหานี้สิน

หลักธรรมสำหรับการแก้ปัญหานี้สินครูในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย หลักพุทธธรรมสำหรับการครองชีวิต ได้แก่ ฆราวาสธรรม 4 (ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน) หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ สุขของคฤหัสถ์ (คิหิสุข) สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี หลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง สันโดษ 3 และ 12 (ความยินดี, ความพอใจ, ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรโดยชอบธรรม, ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมี

ตามได้, ความรู้จักอัมรู้จักพอ) โภควิภาค 4 (การแบ่งโภคะเป็น 4 ส่วน, หลักการแบ่งทรัพย์ โดยจัดสรรเป็น 4 ส่วน หลักธรรมสำหรับการงดเว้นในการดำเนินชีวิต ได้แก่ อบายมุข 4 (ช่องทางของความเสื่อม, ทางที่จะนำไปสู่ความพินาศ, เหตุย่อยับแห่งโภคะทรัพย์) อบายมุข 6 (ช่องทางของความเสื่อม, ทางแห่งความพินาศ, เหตุย่อยับแห่งโภคะทรัพย์ ติดสุราและของ มึนเมา ชอบเที่ยวกลางคืน ชอบเที่ยวดูการละเล่น ติดการพนัน คบคนชั่ว และเกียจคร้านการทำงาน) หลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง คือ หลักสันโดษ 3 คือ

1) ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้, ยินดีตามที่ได้พึงได้

2) ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและ วิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง

3) ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อัน สมควรแก่ภาวะ ฐานะของตน และหลักของโภควิภาค 4 แบ่งโภคะเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 นำ ทรัพย์ไปใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง นำส่วนที่ 2,3 ใช้เพื่อการลงทุน อีก 1 ส่วนที่ เหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น โดยมีวิธีการใช้ทรัพย์ตามหลักโยนิโสมนสิการ ใช้จ่ายทรัพย์ ตามหลักโภคะอาทิยะ ใช้จ่ายตามหลักสมชีวิตา โดยมีประโยชน์ทั้งในปัจจุบันคือประโยชน์เพื่อ ตนเอง ครอบครัว ญาติมิตรสหายและประโยชน์ในอนาคตเมื่อประสบกับปัญหาที่ไม่คาดคิด ย่อมมีวิธีแก้ไขไปได้ด้วยดีเพราะได้เตรียมพร้อมไว้แล้ว

2. สภาพปัญหาหนี้สินของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 5

สภาพปัจจุบัน และปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในเรื่องหนี้สินของครูในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ในด้านข้อมูลทั่วไปจากการการ ตอบแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ มีภาระหนี้สินอันดับแรกคือ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น หนี้ ข.พ.ค.ของธนาคารออมสิน หนี้บัตรเครดิตต่างๆ เช่น บัตรอออน อีชีบาย เฟิร์สช้อย บัตรเครดิตธนาคารอื่นๆ และหนี้ธนาคาร ภาระค่าใช้จ่าย ในด้านตนเองจะมีค่าใช้จ่ายเรื่องอาหาร เครื่องแต่งกาย ค่าเครื่องสำอาง ค่าโทรศัพท์ ค่า อินเทอร์เน็ต

ด้านครอบครัวก็จะเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องของค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอินเทอร์เน็ต ค่า อุปโภค บริโภคต่างๆ ค่าประกันสุขภาพ ค่าประกันชีวิต ค่าการศึกษาเล่าเรียนของบุตรธิดา ค่าผ่อนบ้าน ผ่อนรถ ค่าผ่อนข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน ค่าผ่อนโทรศัพท์ของคนใน

ครอบครัว ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการทำงานจะมีค่าน้ำมันรถเดินทางไปทำงาน บางครอบครัวสามีภรรยาทำงานกันคนละที่ ก็ต้องมีรถสองคัน ค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนในส่วนที่โรงเรียนมีงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ค่าใช้จ่ายในการดูแลเด็กๆ ในการนำเด็กไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันทักษะทางวิชาการ กิจกรรมการเข้าค่ายลูกเสือ การแข่งขันกีฬาสี ครูก็ต้องออกค่าใช้จ่ายในการเติมน้ำมันเองและค่าขนมมนเญยเด็กๆ ที่นำไปร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง

ด้านสังคมก็จะมีค่าใช้จ่ายในการใส่เงินในซองงานแต่ง งานบุญ งานบวช งานตาย หรือบุญผ้าป่าจากวัดต่างๆ ที่เรียกว่าภาษีสังคม จะมากเพราะถือว่าครูเป็นบุคคลที่มีเกียรติ เมื่อมีงานชุมชนก็จะนึกถึงครูเป็นอันดับแรก ส่วนสาเหตุของปัญหา คือ เป็นหนี้สินเพื่อการบริโภค ค่าเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ค่าอาหาร หนี้สินเพื่อสุขภาพ ค่าอาหารเสริม ค่ายารักษาโรคนอกบัญชีหลัก ในส่วนที่ใช้สิทธิ์จ่ายตรงไม่ได้ต้องจ่ายเอง หนี้สินเพื่ออำนวยความสะดวก คือเกิดจากการผ่อนรถ ผ่อนบ้าน ผ่อนโทรศัพท์มือถือ เครื่องออกกำลังกาย โทรศัพท์ฟิตเนส ตู้เย็น และในส่วนของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา ก็จะเป็นเรื่องของค่าเรียนต่อของตนเอง และลูกๆ อย่างน้อยก็จบปริญญาตรี หรือบางคนลูกจบแล้วไม่ทำงาน เรียนต่อเลยในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก พ่อแม่ก็จำเป็นต้องกู้ยืมมาให้เรียนต่อ ซึ่งผลจากการเป็นหนี้ก็ส่งผลกระทบต่อตนเองคือครูเป็นโรคเครียดไม่มีสมาธิในการทำงาน แต่ละวันต้องคอยคิดแต่จะหาค่าใช้จ่ายจากที่ไหน บางคนเป็นโรคซึมเศร้า หน้าตาเศร้าหมอง ไม่อยากพบปะผู้คน ไม่อยากเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง ส่งผลกระทบต่อครอบครัวคือบางครอบครัวถึงขั้นหย่าร้าง เพื่อว่ามีการฟ้องร้องล้มละลายจะได้ไม่ติดร่างแหกันทั้งสองคน ครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันเมื่อค่ารายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

ด้านหน้าที่การงานคือทำให้ครูไม่มีสมาธิในการทำงาน บางคนต้องคอยหลบๆ ซ่อนๆ เจ้านี่มาทวงถามถึงที่ทำงาน หรือบางทีก็เอาเวลาราชการไปทำอาชีพเสริมส่วนตัว ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเด็ก ๆ ได้ไม่เต็มที่ บางทีก็ต้องทิ้งเด็กไว้เพื่อออกไปหาระหาเงินมาใช้หนี้ทำให้เด็กเกิดอุบัติเหตุ ปากแตก คิ้วแตก หัวแตก บ้างก็มี และในส่วนของผลกระทบด้านสังคมมีมาก เพราะเมื่อครูเป็นหนี้มากก็จะได้รับการดูถูกเหยียดหยามจากสังคมเป็นอย่างมาก จึงทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างไม่หน้าขึ้นตาบาน ไปหาใครก็กลัวแต่จะไปยืมเงินชาวบ้าน แม้แต่เพื่อนๆ ก็หลบหนี้หน้าเพราะกลัวไปยืมเงิน บางรายยืมแล้วไม่

จ่าย ทำให้เสียมิตรภาพระหว่างความเป็นเพื่อนไปเลยก็มี แต่เมื่อครูลองนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตลองดู ผลปรากฏว่าทำให้ชีวิตดีขึ้นมาก

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับพุทธธรรมในแต่ละข้อดังนี้ ด้านตนเอง ใช้หลักขรรวาสธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ในการใช้เงินตามแผนที่วางไว้ ช่มใจ อดกลั้นต่อสิ่งของที่อยากได้เกินความจำเป็น มีความอดทนต่อการทำงานโดยไม่ย่อท้อ แต่ก็ยังมีความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สร้างความสุขให้เกิดกับตนเองได้ ซึ่งจากการสอบถามพบว่ามียกระดับการปฏิบัติเฉลี่ย 3.97 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และ การใช้หลักคิหิสุข ในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยสร้างความสุขจากทรัพย์จากทรัพย์ที่หามาด้วยน้ำพักน้ำแรงด้วยความขยันหมั่นเพียรของตน ใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ด้วยการเลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้คน ด้วยความภาคภูมิใจให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความรู้สึกมีสุขเมื่อหมดภาระหนี้สินโดยหมั่นบอกใจตนเองให้ไปให้ถึงวันที่หมดหนี้ หมดภาระ จะมีความสุขที่สุด และสร้างความภูมิใจให้กับตนเองที่จะไม่มีใครมาติเตียนเรื่องการเป็นหนี้ จากการสอบถามพบว่ามียกระดับการปฏิบัติเฉลี่ย 4.27 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนในด้านครอบครัว ใช้หลักโภควิภาค 4 โดยจัดสรรปันส่วนของรายได้ของตนเองให้มีส่วนของการจ่ายเพื่อเลี้ยงดูบิดามารดา บุตรธิดา การอุปโภคบริโภค ทำบุญและช่วยเหลือสังคม และต้องมีส่วนที่เก็บไว้ในคราวจำเป็น เช่น เก็บในรูปของการออม การประกันชีวิต ประกันรายได้ ประกันหนี้ เป็นต้น จากการสอบถามมีการปฏิบัติเฉลี่ย 3.91 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านการงานใช้หลักสันโดษ โดยสร้างความยินดีพอใจในทรัพย์ที่หามาได้ ทรัพย์ที่มีอยู่ ไม่อยากได้เพิ่มโดยไม่จำเป็น ไม่อยากได้ของคนอื่นโดยมิชอบ แต่ก็ยังมีการแบ่งปันให้กับคนอื่นตามที่พอจะช่วยเหลือได้ตามสมควรในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ซึ่งมีการปฏิบัติเฉลี่ย 4.04 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และด้านสังคมใช้การงดเว้นจากอบายมุข 4 และอบายมุข 6 ได้แก่ งดเที่ยว ไม่ดื่มสุราของมึนเมา ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการละเล่นที่มีโทษ ไม่เกียจคร้าน มีความขยันในการทำงานมากขึ้น ทำให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน มียกระดับการปฏิบัติเฉลี่ย 4.51 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในการอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

สภาพการเป็นหนี้สินของครูพบว่า รายได้รวมเฉลี่ยน้อยกว่ารายจ่ายโดย รายจ่ายส่วนใหญ่นำไปจ่ายเป็นค่าผ่อนชำระหนี้ค่าบ้าน ที่ดิน รองลงมาคือจ่ายเป็น ค่าบัตรเครดิต จึงมีจำนวนหนี้สิน ซึ่งผู้วิจัย เห็นว่า จำนวนครูส่วนใหญ่ในการทำวิจัยครั้งนี้มีอายุระหว่าง 41-50 ปี สถานภาพ สมรส มีอันดับเงินเดือน คศ.2 จึงมีความต้องการสร้างหลักฐาน ความมั่นคงในชีวิต ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Abraham Maslow ที่ได้จัด ที่อยู่อาศัย เป็นความต้องการทางชีวภาพพื้นฐานในขั้นที่ 1 และสอดคล้องกับทฤษฎี ERG (ERG Theory) ที่กล่าวว่า ที่อยู่อาศัย และความมั่นคงเป็นความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (existence needs) ของมนุษย์ ประกอบกับสภาพในปัจจุบันเกิดแหล่งเงินกู้ ขึ้นมากมาย เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารพาณิชย์ต่าง สถาบันการเงิน

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพการเป็นหนี้สิน ซึ่งไม่ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งอธิบายได้ว่า ครูที่มีจำนวนรายได้ในครอบครัวมาก จะมีแนวโน้มที่จะมีสภาพการเป็นหนี้สินน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญชู ไตรรัตน์รังษี (2539:67) ซึ่งศึกษาเรื่อง ทักษะคติของครูต่อการเป็นหนี้ ค่านิยมทาง วัตถุ และการเป็นหนี้ของครูโรงเรียนเอกชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ผล การศึกษาพบว่า ระดับรายได้ต่อเดือนของครูไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้สินของครู กล่าวคือ ระดับรายได้ของครูที่แตกต่างกัน ไม่เป็นผลทำให้จำนวนหนี้สินของครู แตกต่างกัน

ปัจจัยด้านสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพการเป็นหนี้สิน ซึ่งอธิบายได้ว่า ครูที่มีค่านิยมทางวัตถุมากไม่มีผลทำให้จำนวน หนี้สินของครูมีจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาชีพครู ต้องเป็นแบบอย่างของสังคม เป็นต้นแบบของนักเรียน ทำให้ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการประหยัด มัธยัสถ์ อุดมคติ ค่าใช้จ่ายไม่หมดไปกับการพนัน สิ่งฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเฉพาะในสิ่งที่จำเป็น ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ บุญชู ไตรรัตน์รังษี ซึ่งศึกษาเรื่อง ทักษะคติของครูต่อการ เป็นหนี้ ค่านิยมทางวัตถุ และการเป็นหนี้ของครูโรงเรียนเอกชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมทางวัตถุของครูไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวน

หนี้สิน ของครู กล่าวคือ ค่านิยมของครูที่แตกต่างกัน ไม่เป็นผลทำให้จำนวนหนี้สินของครูแตกต่างกัน

ครูต้องการให้ทางราชการช่วยเหลือในด้านการเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น โดยการปรับปรุงอัตราเงินเดือนให้เพียงพอกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เนื่องจากขณะนี้ครูส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ไม่มีเวลาไปหางานพิเศษ แต่รายจ่ายและภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้น จึงขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ซึ่งหากปล่อยให้ครูอยู่ในสภาพนี้ต่อไปอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของชาติในอนาคตอย่างแน่นอน

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 หลักคิหิสุขได้แบ่งความสุขของคฤหัสถ์ออกเป็น 4 ประเภท หรือเงื่อนไขความสุข 4 ประการ คือ

1) อตติสุข สุขอันเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม หรือความสุขสิ่งแรกที่ต้องทำ คือ การทำงาน สร้างฐานะ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ (เงินทอง) อันจะบันดาลให้มีความสุข

2) โภคสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่หามาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยงและบำเพ็ญประโยชน์หรือสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เมื่อมีทรัพย์ ต้องรู้จักใช้จ่ายบำรุงตนเองครอบครัว ให้พอเหมาะพอควร ไม่ตระหนี่เกินไปไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป

3) อนณสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร เพราะฉะนั้น อย่าพยายามก่อหนี้ยืมสินผู้อื่น

4) อนวัชชสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหายใดๆ กิตติเยนไม่ได้ ทั้งทางกายทางวาจา ทางใจ หรือเป็นความสุขเกิดจากการประกอบอาชีพสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตน ชุมชน สิ่งแวดล้อมและสังคมโดยที่ผู้ครองเรือนในพระพุทธศาสนาเรียกว่าคฤหัสถ์คือทั้งชายและหญิง ผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อยดีงามซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กานต์สินี จันทร์วิภาติล, 2551:57) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ระบบวิถีชีวิตเพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนา ผลวิจัยพบว่า โยนิโสมนสิการ เป็นวิถีชีวิตที่กล่าวมาในพระพุทธศาสนาทำให้เกิดสภาวะรู้จริง รู้แจ้งและให้ผลเป็นสัมมาทิฐิ หรือปัญญาในระดับต่างๆ การศึกษาแนวคิด

ทฤษฎี จะได้รูปแบบวิธีคิดใหม่เรียกว่าระบบวิธีคิดแบบบันได 4 ขั้น ประกอบด้วย (1) เข้าใจหัวใจตนเอง (2) เข้าใจหัวใจผู้อื่น (3) เข้าใจหัวใจซึ่งกันและกัน (4) เข้าถึงหัวใจสัจจะธรรม เมื่อทราบถึงความสันโดษ มีคุณมากอย่างนี้แล้วและเห็นโทษของการไม่ประพฤติตามหลักของความสันโดษแล้ว จึงควรบำเพ็ญสันโดษให้มาก ใช้ความสันโดษให้เกิดวัตรุทธิ์และคุณุทธิ์ ให้ถือว่าสิ่งเล็กน้อยในมือมีค่ามากสิ่งใหญ่โตในความคาดหวัง สมควรจะได้จะมีจะเป็น เช่น อนุสนุ การไม่เป็นหนี้ ต้องใช้ โยนิโสมนสิการ ในการบริหารเงิน และ พัฒนาชีวิตตามหลักศีล (มีวินัยควบคุมการใช้เงิน) สมานิ (จิตต้องเข้มแข็งไม่หวั่นไหวต่อแรงเร้าของกิเลส) และปัญญา (ไตร่ตรองการบริโภคเฉพาะแก่นแท้หรือคุณค่าแท้ของสิ่งนั้น ๆ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา คัดก่อนทำ (2555:65) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเพื่อการพัฒนาชีวิตครูที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธธรรม สังเคราะห์ได้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูที่พึงประสงค์รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วยความรู้ดี บุคลิกภาพดี สอนดี มีวิสัยทัศน์ ถนัดฝึกฝนศิษย์ และดำเนินชีวิต ด้วยศีล สมานิ ปัญญา และรูปแบบที่ 2 คือรูปแบบเพื่อพัฒนาชีวิตครูที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธธรรมรูปแบบที่ 2 ประกอบด้วย มีอุดมการณ์มั่นคง ดำรงตนสมฐานะ หลีกหนี เลิก ลด ละอบายมุข ผูกไมตรีทั่วหล้า พัฒนาวิชาชีพ เจริญรับประสานชีวิตให้มีสุข และไม่เป็นทุกข์ เพราะเทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับครู

จากผลการวิจัยพบว่า การเป็นหนี้สินของครูส่วนใหญ่จะเพื่อสร้างหลักฐานความมั่นคงในชีวิตและ เพื่อการดำรงชีวิตที่ดี แต่ในฐานะครูซึ่งเป็นอาชีพคาดหวังของสังคม เป็นปูชนียบุคคล ต้องตระหนักในบทบาทอันสำคัญและต้องดำเนินชีวิตให้เป็นแบบอย่างที่ดี ควรจะประหยัดและดำเนินแนวชีวิตตามพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งมั่นพัฒนา ตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ มีประสิทธิภาพ มีความสามารถจนเลื่อนตำแหน่งได้ สูงขึ้น เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาภาวะหนี้สินของ ครู ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงต้องหา

แนวทางช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ให้สวัสดิการแก่ครูทั้งในด้าน ที่อยู่อาศัย จัดให้มี กองทุนกู้ยืมเงินในราคาถูก ให้ขวัญกำลังใจและสนับสนุนส่งเสริม ให้ครูสามารถพัฒนาตนเอง เพื่อยกระดับและเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและนโยบาย

หน่วยงานและนโยบาย เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงาน การศึกษาขั้น พื้นฐาน คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากร ทางการศึกษา (สกสศ.) ต้องถือว่าเรื่องภาวะหนี้สินของครูเป็นนโยบายเร่งด่วนและ สำคัญยิ่ง ที่ต้องหา แนวทางให้ครูมีหนี้สินน้อยลง เช่น หาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำผ่อนส่งระยะยาว ให้ความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในฐานะวิชาชีพครู วางมาตรการ และถือเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน สำหรับบุคลากรในสถานศึกษาว่า จำนวนครูที่มีหนี้สิน จะต้องลดลง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ ต่อคุณภาพชีวิตของครูและต่อคุณภาพการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยในเรื่อง

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไป กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยจะเป็นที่กว้างมากขึ้น คือ เป็นกลุ่มเป้าหมายทั้งจังหวัด

2. ควรมีการเพิ่มปัจจัยที่นำมาศึกษา เพื่อให้การศึกษาปัจจัยครอบคลุมทุกด้าน เช่น ปัจจัยด้านทัศนคติ แบบแผนการใช้จ่ายและรายได้ การถือปฏิบัติตามสมณินิยม เป็นต้น

3. เปรียบเทียบผลงานวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้กับข้าราชการประเภทอื่น เช่น ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการตำรวจ ทหาร เป็นต้น

4. ศึกษารูปแบบการแก้ปัญหาหนี้สินของครูตามโครงการที่ดำเนินการโดย หน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารอ้างอิง

กัลยา คัดก่อนทำ. (2555). *รูปแบบเพื่อการพัฒนาชีวิตครูที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธธรรม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- กานต์สินี จันทร์วิภาติติก. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์ระบบวิธีคิดเพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนา*., วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด.(2538) *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชู ไตรรัตน์รังษี 2539 *ทัศนคติต่อการเป็นหนี้ ค่านิยมทางวัตถุ และการเป็นหนี้ของครูโรงเรียนเอกชนในเขตปริมณฑล* กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2540). *ประวัติการศึกษาไทย*, กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตครู. (2554). *การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและการเงินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย*.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานข้าราชการครู. (2542). *การสำรวจหนี้สินข้าราชการครู*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พิมพ์คุรุสภา.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนในชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอลำปำ
จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักภวนา 4

**Quality of Life Development of Youth in ban Nong hai
Community, wapi Pathum District, Mahasarakham Province
in Accordance With four Bhāvanā Dhammas**

พระสมพร ฌนทสิโล (ท่าศิลา) พระโสภณพัฒนบัณฑิต,
โสวิทย์ บำรุงภักดี และพระมหาสำรอง สณญโต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

**Phra Sompron Chandasilo (Thasrila) Phra Sophonphattanabundit,
Sowit Bamrungphak, and Phramaha Samrong Saññato**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาคุณภาพชีวิตของเยาวชนชุมชนบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาหลักภวนา 4 ในพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ เยาวชนชุมชนบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ อ.ว.ปทุม จ.มหาสารคาม ตามแนวทางหลักภวนา 4 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรเป้าหมาย จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัย แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของเยาวชนบ้านหนองไฮประกอบด้วย 1) มีการแสดงออกที่ไม่อ่อนน้อมถ่อมตน 2) ไม่ประพฤติตามวินัย กฎ กติกาของโรงเรียนและชุมชน 3) มีจิตใจไม่สงบ จิตแปรปรวน โกรธง่าย และ 4) ขาดการรู้เท่าทันสิ่งที่มากระทบอายตนะของเยาวชน

หลักภวนา 4 ได้แก่ 1) ภาวนา คือ การพัฒนาการแสดงออกทางกายให้มีความสุขรอบคอบ (2) ศีลภวนา คือ การพัฒนาการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่าง

วันที่รับบทความ: 21 มีนาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 30 พฤษภาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 3 มิถุนายน 2563

Received: March 21, 2020; Revised: May 30, 2020; Accepted: June 3, 2020

ฉานฉลาด และมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม (3) จิตภาวนา คือการพัฒนาให้เข้มแข็ง ไม่ขุ่นมัว มีคุณธรรม มีศรัทธา และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และ (4) ปัญญาภาวนา คือ การรับรู้และเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง และรู้เท่าทันสภาวะ ความเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิต

เมื่อนำหลักภาวนา 4 ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนบ้านหนองไฮแล้ว ส่งผลให้ คุณภาพชีวิตของเยาวชนมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 ด้าน คือ ด้านกาย คือเยาวชนมี แสดงออกทางกายที่มีความสุขุม มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระสงฆ์ ครู อาจารย์ และผู้ใหญ่ ในชุมชน, ด้านศีล คือ เยาวชนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ประพฤติตามวินัย กฎกติกา และ ข้อบังคับของโรงเรียนและชุมชน, ด้านจิตใจ คือ เยาวชนมีจิตใจเข้มแข็ง รู้จักควบคุมระงับ อารมณ์ตนเอง มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นและทำกิจกรรมดีงามในชุมชน และด้านปัญญา คือ เยาวชนมีความรู้คู่คุณธรรมและรู้เท่าทันสิ่งที่ย้อมจิตใจให้ขุ่นมัว และมีจิตใจใฝ่ศึกษาเรียนรู้ อยู่เสมอ

คำสำคัญ: การพัฒนา; คุณภาพชีวิต; เยาวชนในชุมชนบ้านหนองไฮ

Abstracts

The aims of this research were: 1) to study problems of the quality of life of the youth in Ban Nong Hai community, Nong Hai Sub-district, Wapi Pathum District, Mahasarakham Province; 2) to study the principles of Four Bhāvanā Dhammas (Development) in Buddhism and 3) to study the development of the quality of life of the youth according to Four Bhāvanā Dhammas. This study was conducted by employing a qualitative research methodology to collect the data from 15 target population. The research instruments are in-depth interviews and focus group discussions. The gathered data were presented by using a descriptive analysis method.

The research results revealed that the problems of quality of life of the Nong Hai Community youth consist of 1) showing unassuming expression, 2) not behaving in accordance with the discipline and rules of the school and community, 3) feeling mentally ill, fragile, easily angry, and 4) lacking knowledge to deal with things that come to contact their Āyatana (Sensual Doors).

The principles of Four Bhāvanā Dhammas includes 1) Kāya-bhāvanā (Physical Development) which is the development of physical expression to be cautious, 2) Sīla-bhāvanā (Moral Development) that is the development of intelligent relationships with the outside world and has a relationship that is

complementary to the natural and social environment, 3) Citta-bhāvanā (Emotional Development) which is to develop strength, not to be frightened, be moral and have faith and generosity and 4) Paññā-bhāvanā (Intellectual Development) that is to recognize and understand things according to reality and being aware of the changing conditions of the world and life.

After applying Four Bhāvanā Dhammas to improve the quality of life of the Nong Hai Community youth, the quality of life of the youth has improved in 4 aspects: physical aspect, youths have physical expressions with discretion, humility to the monks, teachers and adults in the community; precept aspect, the youth are responsible for their duties, behave in accordance with the discipline, rules and regulations of the school and community; mental aspect, youth have strong minds and know how to control your emotions, have volunteer spirit to help others and do good activities in the community; wisdom aspect, youth have knowledge of morality to keep up with things that make the mind bad and always have a passion for education.

Keywords : Quality of Life Development; of Youth; in Ban Nong Hai

บทนำ

เยาวชนเมื่ออยู่ในสังคม เป็นผู้ที่มีหลายบทบาทเกิดขึ้นพร้อมกัน การได้รับสถานภาพเป็นลูก เป็นอันดับแรก และมีสถานภาพต่าง ๆ ต่อมาโดยลำดับ เมื่อเข้าโรงเรียนจะเรียกว่าเป็น เยาวชน, นักศึกษา, นิสิต เป็นต้น เมื่อเติบโตขึ้นอีกระดับจะเรียกว่าเป็นพลเมือง เมื่อนับถือ พระพุทธศาสนาจะเรียกว่า พุทธศาสนิกชน เยาวชนจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ในสังคมในฐานะเป็นสมาชิก (พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย), 2544: 57) เมื่อเติบโตขึ้น ใครจะมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นการที่เยาวชนจะประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เป็นเยาวชนที่ดีเป็นคนเก่ง จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วยกันทั้งสิ้น ดังคำที่พระพุทธองค์ได้รับรองไว้ว่า บุคคลที่จะเจริญก้าวหน้าในระดับโลกียะสมัตินี้ พึงตั้งอยู่ในความขยันหมั่นเพียร มีความระมัดระวังด้วยสติ ทำงานซื่อสัตย์ มือสะอาด ไม่คดโกง ใครครวญก่อนแล้วจึงทำการหรือ สิ่งการ สำรวมตนเอง ใช้ชีวิตอยู่โดยธรรม มีคุณธรรมประจำตน และต้องไม่ประมาทในกิจทั้งปวง ในการงานทุกอย่างเขาย่อมได้รับยศเกียรติ อันเป็นวิสัยของโลกอย่างแน่นอน หลักในการพัฒนาตนในระดับนี้มุ่งให้บุคคลรู้จัก รับผิดชอบต่อตนเองเสียก่อนแล้วค่อยพัฒนาคนอื่น และสิ่งแวดล้อมภายหลัง เพราะมิฉะนั้น ถ้าไม่ฝึกฝนตนแล้ว ก็เป็นบัณฑิตไม่ได้ เป็นได้ก็แต่คนพาล คนทำลายสังคมให้พินาศเสียหาย เช่น พวกก่อการร้าย พวกโจรกรรมทรัพย์ชาวบ้าน

พวกก่ออาชญากรรมสร้างปัญหาให้แก่ประเทศชาติของเรา และอีกเหตุผลหนึ่งคนที่ไม่ฝึกฝนตน เชื่อว่าประมาทมัวเมาอยู่ในบาปอกุศลกรรม ย่อมได้รับทุกข์ซ้ำไปในการกระทำของตนนั้น เพราะเหตุว่าหากขาดการพัฒนาตนเองที่ดีแล้ว ย่อมประสบกับความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หากความสุขในการดำเนินชีวิตได้ยากยิ่งจะมีก็ สุขชั่วครั้งชั่วคราวไม่ถาวรแต่ประการใด

ในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายเริ่มได้ตระหนักแล้วว่า การพัฒนาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มุ่งสร้างความเจริญด้านวัตถุโดยเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดปัญหามากมาย ทั้งแก่ชีวิตมนุษย์ไม่ว่าด้านสุขภาพร่างกาย หรือด้านจิตใจทั้งแก่สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนับเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน จึงจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนากันใหม่ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 องค์การสหประชาชาติได้แนะนำให้ ดำเนินการพัฒนาแบบยั่งยืนโดยเน้นว่าจะต้องหันมาให้การพัฒนามนุษย์เป็นแกนกลางของการพัฒนาทุกอย่างโดยจะเห็นว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ของประเทศไทยเราใน ปัจจุบันก็ยึดหลักสำคัญข้อนี้ เช่นเดียวกับหลัก พระพุทธศาสนาก็ถือว่าการพัฒนามนุษย์เป็นแกนกลางทั้งนี้ พระพุทธศาสนาพัฒนามนุษย์และ สังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมที่แปลง เปลี่ยนไปตามยุคสมัย (อินตา ศิริวรรณ, 2550: 100-101)

ปัญหาในการดำเนินชีวิตของเยาวชนในแต่ละวัน เยาวชนต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่ยั่วให้เกิดความโลภ ความโกรธ และความหลง จึงจำเป็นต้องต่อสู้กับกิเลสตัณหาที่เกิดจากความไม่รู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสุขเวทนา และหลีกเลี่ยงทุกข์เวทนา พลังที่จะต่อสู้กับกิเลสตัณหาได้ คือ พลังสติและพลังปัญญา ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการฝึกหัดอบรมด้วยหลักธรรมอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างต่อเนื่อง และ สม่่าเสมอจนสามารถยกระดับจิตใจขึ้นสูงเหนือกว่ากิเลสตัณหาได้ จึงจะได้ขึ้นชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะสังเกตเห็นได้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะเน้นถึงการยอมรับศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธองค์ทรงเน้นให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาชีวิตให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ดี ซึ่งพระพุทธศาสนาเห็นว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539: 19-165-528) หลักการพัฒนาชีวิตมนุษย์จะพัฒนาด้วยหลัก ภาวนา 4 ประการ ได้แก่ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมกาย หมายถึง พัฒนาอินทรีย์ทั้งห้าได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายให้มี อินทรีย์สังวรความสำรวมในอินทรีย์รู้จักระมัดระวังรักษาดนไม่ให้ก่อโทษทางกาย 2) ศีลภาวนา คือการพัฒนาด้านศีลความประพฤติเรียบร้อยที่ดำรงมีระเบียบวินัยมีกติกาทงสังคมร่วมกันอย่างน้อยที่สุดในระดับชาวบ้านก็คือ

ศีลห้าข้อ เพื่อป้องกันความเดือดร้อนเสียหายแก่คนอื่น 3) จิตตะภาวนาคือการฝึกฝน อบรม จิตใจให้มีความมั่นคงเข้มแข็งมีความเจริญไพบูลย์ด้วยคุณธรรมทั้งปวงเช่นฝึกฝนตนให้มีความรัก ความเมตตาต่อสรรพสัตว์ 4) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเองจากการได้ ศึกษาเล่าเรียน การรับฟังมาาก และการลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีที่ศึกษามาแล้วนั้นให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น หลักภาวนาทั้ง 4 ในพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ยึดโยง เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิตที่พึงงามจำแนกไว้ว่า จะต้องมึภาวนา 4 ด้าน (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2546: 12) คือ 1. พัฒนาด้านกาย เรียกว่า กายภาวนา 2. พัฒนาด้านศีล เรียกว่า ศีลภาวนา 3. พัฒนาด้านจิต เรียกว่า จิตภาวนา 4. พัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา

ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเยาวชน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาการพัฒนา ตนเองโดยใช้หลักภาวนา 4 เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันของสังคมไทย อันจะนำพาประโยชน์ไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาคุณภาพชีวิต ของเยาวชนชุมชนบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ เยาวชนชุมชนบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม ตามแนวทางหลักภาวนา 4

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ของชุมชน บ้านหนองไฮอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักภาวนา 4 ศึกษาผลของการจัด กิจกรรมการพัฒนาตนเองของเยาวชน ดังนี้ การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research)วิธีการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการ วิจัยเชิงเอกสาร โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

2. กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเยาวชนอายุระหว่าง 15 - 18 ปี จำนวน 35 คน ที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ เยาวชนในชุมชน บ้านหนองไฮ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก เยาวชนในชุมชน บ้านหนองไฮ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม ชาย-หญิง จำนวน 35 คน

4. เครื่องมือในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาตนเองตามหลักทฤษฎี 4 และกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักทฤษฎี 4 โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. กำหนดรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ศึกษาการค้นคว้าพัฒนาเครื่องมือ จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้จากการศึกษาสภาพของปัญหาจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหา

2. ร่างคำถามแบบสัมภาษณ์ โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นำเสนอร่างเครื่องมือ เนื่องจากกลุ่มที่ศึกษาเป็นเยาวชน จึงเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับเยาวชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์วัดระดับการพัฒนาตนเองตามหลักทฤษฎี 4 ซึ่งมีวิธีการดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสัมภาษณ์วัดระดับการพัฒนาตนเอง

2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จากนั้นกำหนดแผนการเขียนข้อคำถามโดยศึกษาแนวคิดการพัฒนาตนเอง จากแนวความคิด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากตำรา วารสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

5) สร้างข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ ให้สอดคล้องกับคำนิยามศัพท์ที่เขียนไว้ ประกอบด้วยข้อความทางบวกและข้อความทางลบ ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์การพัฒนาตนเอง จำนวน 10 ข้อ ให้สอดคล้องกับคำนิยามศัพท์ที่เขียนไว้

6) นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์ที่ดำเนินการสร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของแบบสัมภาษณ์

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1) ขออนุญาตจากอธิการบดีหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต คณะพุทธศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

2) ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสัมภาษณ์แก่เยาวชนในกลุ่มตัวอย่าง

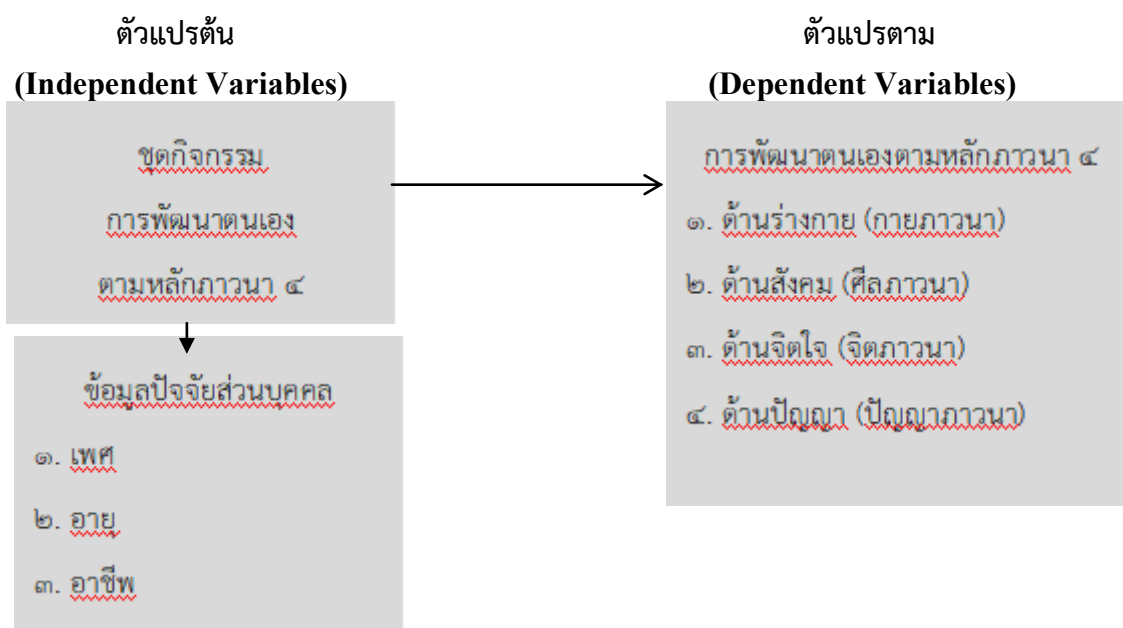
3) เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามที่กำหนดไว้แล้ว ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองตามหลักภavana 4 โดยมีทั้งหมด 4 ด้าน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดกลุ่มตัวอย่างก่อนทดลองและหลังการทดลอง

4) นำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้าน ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภavana 4 โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

7. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร โดยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ของชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม ตามหลักภavana 4” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ภาวนา 4

ข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมีพบว่าเยาวชน ชุมชนบ้านหนองไฮ ต.หนองไฮ อําเภอลําปทุม จังหัดมหาสารคาม ไม่มีหลักฐักหลักธรรมของภาวนา 4 ส่วนที่รู้จักไม่สามารถอธิบายได้ว่าหลักธรรมภาวนา 4 สามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวัน

2. การวิเคราะห์ระดับการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4

เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 เยาวชนชุมชนบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ อําเภอลําปทุม จังหัดมหาสารคาม พบว่าเยาวชนกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการพัฒนาตนเองด้านสังคมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านปัญญาและการด้านจิตใจ น้อยที่สุดได้แก่ ด้านกายตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์หลังเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีการพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจนสามารถอธิบายและหาเหตุผลมารองรับตามหลักธรรมได้อย่างถูกต้องและจากการทดสอบยังพบว่านัยสำคัญที่ทำให้เยาวชน สามารถ

เรียนรู้หลักธรรมภาวนา 4 ได้ดียิ่งขึ้นคือการให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการหาหลักการเหตุผล ปัญหาที่เยาวชนได้พบเห็นมา นำหลักธรรมภาวนา 4 มาแก้ไขและนำมาปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย การพัฒนาชีวิตเยาวชนในชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้วยหลักภาวนา 4 เมื่อพิจารณา ผลการวิจัยเป็นรายด้าน สามารถมา อธิบายผลได้ดังนี้ 1) การพัฒนาตนเองด้านกาย (กายภาวนา) พบว่า การพัฒนาตนเองตาม หลักภาวนา 4 ของกลุ่มตัวอย่างเยาวชน ชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด มหาสารคาม หลังเข้าร่วมกิจกรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตาม ทฤษฎีความต้องการตามของปรกณ์ ปรียากร เสนอทฤษฎีความต้องการทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนาในการบริหารการพัฒนา โดยระบุว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็ก ทีละน้อยโดยผ่าน ลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และ เหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจมีมากที่สุดมีฉะนั้น แล้วมนุษย์จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่รอดได้ เช่นความต้องการอาหาร ความหิว ความกระหาย ความต้องการอากาศหายใจ ความต้องการการขับถ่ายความต้องการทางเพศ ความต้องการ ความอบอุ่น ต้องการขจัดความเจ็บป่วย และต้องการรักษาความสมดุลของร่างกาย และ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2553 : 28) อธิบายว่า กาย ภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย การพัฒนากายให้มีสุขภาพร่างกาย แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และยังรวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ภายนอกอย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะไม่เพียง หมายถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ยังหมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิต มนุษย์ เช่น รู้จักการบริโภคปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย การใช้การ บริโภคยา และรู้จักอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้สอยวัสดุอุปกรณ์ ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การมีความสัมพันธ์กับปัจจัย 4 อย่างถูกต้องนั้น หมายถึงการจัดสรรให้มีปัจจัย 4 เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้อย่างดีและใช้ปัจจัย 4 นั้นตามคุณค่าแท้ และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ละยังสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ พิษณุรักษ์ บุญช่วย ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการสร้าง ภาวนา 4 โดยใช้หลักไตรสิกขา ผลการศึกษาพบว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการ ฝึกอบรมตนเองอย่างเป็นขั้นตอนและมีกระบวนการที่ประสานกันอย่างเป็นพื้นฐานให้แก่กัน จนถึงความพ้นทุกข์ โดยเริ่มจากการสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำ ของกิเลสและให้มีปกติไม่เบียดเบียนผู้อื่น ต่อเมื่อ กาย วาจา ใจ สงบระงับจากอารมณ์ ภายนอกแล้วจึงเป็นฐานในการฝึกอบรมจิตให้มีสติตั้งมั่น เกิดสมาธิไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจ ของนิรโรค 5 จนจิตนิ่งสงบเป็นกลางอย่างมีสติอยู่ในสภาพควรแก่การทำงานแล้ว จึงสามารถใช้ ปัญญาพิจารณาสภาวะธรรมที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบันขณะจนรู้เท่าทันสภาวะไตรลักษณ์ของสิ่ง ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก ตามความเป็นจริงและรู้แจ้งในอริยสัจ 4 ทำให้สามารถละ กิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง

2) การพัฒนาตนเองด้านสังคม (ศีลภาวนา) พบว่าเยาวชนในชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม หลังเข้าร่วมกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีของโคลเบิร์ก (Kolhberg) คือการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในตนเองถือเป็นจุดหมายสำคัญประการหนึ่งของการศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึง ตลอดมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ปัญหาสังคมส่วนใหญ่เกิดจากความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จรรยาของบุคคลในสังคม ดังนั้น การพัฒนาด้านสติปัญญา ความคิด และบุคลิกภาพของของ ตนเองเพียงด้านเดียว โดยละเลยการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมไปในเวลาเดียวกันอาจ เป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่สังคมเองในที่สุด บุคคลสามารถแยก หลักการและค่านิยมทางจริยธรรมที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงออกจากจริยธรรม หรือความถูกต้องที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มผู้มีอำนาจ บุคคลจะอยู่เหนือกฎเกณฑ์ของสังคมที่ถูก กำหนดมาจากกฎหมายที่บังคับใช้ โดยจะใช้หลักการด้านมนุษยธรรม สัญญาประชาคม และ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553 : 35) อธิบายว่า ศีล ภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย แก่ผู้อื่น แก่สังคม และประพฤติดังที่เป็นประโยชน์ แก่กุลต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นการฝึกตนให้อยู่ในสังคมด้วยดีและ เป็นประโยชน์ระดับต้นคือ ความมีระเบียบวินัยในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิต โดยไม่ให้มี การเบียดเบียนกัน ศีล 5 ซึ่งเป็นศีลขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่ามุ่งที่การไม่เบียดเบียนกันกล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางชีวิตร่างกาย ในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในทางวาจา ตลอดจน

ไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเองเมื่อไม่เบียดเบียนกันแล้วก็ขยายไปถึงความสุจริตและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพรัตน์ พัฒนธัญญา ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาบุคคลเพื่อความเป็นผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า

(1) ด้านแนวคิดในการพัฒนาบุคคล จะต้องศึกษาวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบที่เป็น การตั้งและการผลักดันศักยภาพของบุคคลตั้งแต่เยาว์วัย เป็นการส่งเสริมการพัฒนาการที่ดี สำหรับเด็กในด้านต่าง ๆ มุ่งหวังเพื่อสร้างต้นทุนชีวิตที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อที่จะทำ การพัฒนาให้เป็นมนุษย์เพื่อมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ของตนและการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

(2) ด้วยกระบวนการพัฒนาบุคคลตามหลักไตรสิกขา ธรรมฐาน โดยการตั้ง ศักยภาพด้านกุศลและผลอกุศล ที่มีอิทธิบาท 4 และหลักคุณธรรมจริยธรรมที่เชื่อมโยงให้ เข้ากับจริตของแต่ละบุคคลและกฎธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ คือ เป็นตัวต้นแบบในฐานะ ผู้นำที่ปกครองบุคลากรของแต่ละหน่วยจากฐานล่างจนถึงการขยายฐานในแต่ละระดับ ด้วย ระบบการปกครองตามหลักทศพิธราชธรรม

(3) ด้านปัญญา คือ การขาดผู้นำที่พร้อมไปด้วยจิตวิญญานของความเป็นผู้นำจึง ทำให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนาบุคคลในการพัฒนากาย จิตและปัญญา แนวทางการแก้ไข การพัฒนาบุคคลเพื่อความเป็นผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาเท่านั้น ที่จะสามารถแก้ไข ปัญญาและอุปสรรคได้ด้วยการคิดนอกกรอบที่เป็นไปได้ของปัจเจกบุคคล พร้อมกับการสร้าง และส่งเสริม ปรับเปลี่ยนนามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย โดยต้องประสานการพัฒนาการ เรียนรู้ ฝึกอบรม ค้นคว้า วิจัยทดลอง เป็นต้น

3) การพัฒนาตนเองด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) พบว่า การพัฒนาตนเองตามหลัก ภาวนา 4 ของกลุ่มตัวอย่างเยาวชนชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม หลังเข้าร่วมกิจกรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีจิต วิเคราะห์ของฟรอยด์ ฟรอยด์ เชื่อว่า โครงสร้างทางจิตของมนุษย์มีการเคลื่อนไหวที่ไม่หยุด นิ่งซึ่งเป็นการทำงานที่สอดคล้องกันอยู่เสมอ โดยโครงสร้างของจิตแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ Id เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด โดยได้รับอิทธิพลจากหลังสัญชาตญาณ ซึ่งเป็น ศูนย์รวมของความตึงเครียดพื้นฐานของมนุษย์ในการมีชีวิตรอด และการแสวงหาความพึงพอใจ ในชีวิต Ego เป็นส่วนของจิตที่ได้รับการพัฒนาขึ้น โดยมีหน้าที่สำคัญในการควบคุมและปรับ ระดับความต้องการของ Id ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และช่วยให้มนุษย์แสดง

พฤติกรรมที่เหมาะสม โดยเป็นการประนีประนอมความต้องการของ Id กับ Superego เป็นโครงสร้างของจิตที่ได้รับการพัฒนาอย่างสูงคือ เป็นส่วนของคุณธรรมและจริยธรรม ที่จะควบคุมการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ และสอดคล้องกับแนวคิดตามของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2553 : 39) อธิบายว่าจิตตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

(1) การพัฒนาคุณภาพจิตเริ่มแต่มีคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้จิตใจประณีตงดงาม เช่น มีเมตตา กรุณา มีศรัทธา มีความกตัญญู กตเวทิตะ เป็นต้น

(2) การพัฒนาสมรรถภาพจิตหรือสมรรถภาพ ของจิตใจซึ่งมีความเข้มแข็งที่จะเอาไปใช้งานได้ดี คือ มีสมาธิ มีสติ มีวิริยะ คือความเพียรพยายาม ความกล้าสู้ความเอาใส่ รับผิดชอบ ความเข้มแข็ง ความอดทน เป็นต้น

(3) การพัฒนาสุขภาพจิต นอกจากมีคุณธรรมมีคุณภาพ และสมรรถภาพต้องมีความสุขจิตด้วย คือ จิตใจนั้นมีความสุข เป็นจิตที่มีความเบิกบาน มีปีติ มีความอิ่มใจ มีปราโมทย์ มีความร่าเริงบันเทิงใจเบิกบานเป็นสุขผ่องใสและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระพุทธรินันท์ บุญเรือง ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่ามีหลักธรรมทางพุทธศาสนามากมายที่สามารถนำมาปรับใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันได้ เช่น หลัก ภูมิธัมมิกัตถนิก ธรรมสัมปรายิกัตถสังวัตตนิกธรรม อิทธิบาท มรรค สังโยชน์ หรือรวมเรียกว่าไตรสิกขา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการพัฒนาคน หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เหมาะสมและเกิดประสิทธิผลซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาหลักๆ อยู่เพียง 4 อย่างคือ การพัฒนากายการพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา

4) การพัฒนาตนเองด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) การพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ของกลุ่มตัวอย่างเยาวชนชุมชนชนบ้านหนองไฮ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม หลังเข้าร่วมกิจกรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่าปัญญาภาวนา คือการเจริญปัญญาพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาร่วมกันหลายอย่างเช่นการพัฒนากายการพัฒนาจิตการพัฒนาปัญญาเข้าด้วยกันจึงจะ

เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยไม่เน้นอย่างใดอย่างหนึ่งและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบุญจันทร จันทสาโร (แก้วบุญยงค์) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวตามหลักไตรสิกขา

(1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่องค์กรสังคม ไปถึงการพัฒนาประเทศ และวิธีการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีก็คือการให้การศึกษาแก่บุคคลในทุกรูปแบบ โดยไม่จำกัดเฉพาะการศึกษาในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น และอีกวิธีการหนึ่งที่หน่วยงานหรือองค์กร มักใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มพูน ความรู้ ทักษะ วิชาการด้านต่าง ๆ ให้กับบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร คือการให้การศึกษาในรูปแบบของการฝึกอบรม

(3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญาสำคัญ อยู่ที่ตัวบุคคลที่ได้รับการพัฒนาสามารถพัฒนาความมีจริยธรรมจริยทัศน์และมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต เมื่อทั้งสองอย่างนี้มั่นคงอยู่ในตัวเองแล้วสามารถยืนยันได้ว่าเกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างถูกต้องและมีความยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีหลักการที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยมีแนวทางพัฒนามนุษย์ด้วยวิธี ปรัชญาและโยนิโสมนสิการ หรือวิธีการแห่งปัญญาเพื่อให้เกิดแนวทางในการอบรมพฤติกรรมด้วยศีล อบรมจิตด้วยสมาธิ และอบรมปัญญาด้วยกระบวนการทางปัญญา ซึ่งจะก่อให้เกิดความหยั่งรู้ถึงความจริงของโลกและชีวิตอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาชีวิตเยาวชนในชุมชนบ้านหนองไฮ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ด้วยหลักภavana 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านกายภาวนา ฝ่ายพัฒนาชุมชน และสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงพัฒนาความมั่นคงและการเงินและสวัสดิการอุปการะให้กับเยาวชนได้มีการออกกำลังกายได้เต็มที่และจัดบริการองค์การให้ถูกสุขลักษณะ

2) ด้านสติภาวนา ครูพระสอนศีลธรรมและครูภายในโรงเรียนควรสอนให้เยาวชน สร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และสอนให้เยาวชนรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน

นอยางเต็มที่และทำงานด้วยความซื่อสัตย์ โดยเน้นให้เห็นถึงคุณค่าของยอมรับกฎเกณฑ์ระเบียบ วินัยและการเคารพกติการ่วมกันว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองและสังคม

3) ด้านจิตตภาวนา ครูพระสอนศีลธรรมและครูภายในโรงเรียนควรสอนให้เยาวชนรู้จักควบคุมอารมณ์ในขณะเจอปัญหา และควรสอนให้เยาวชนมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาศักยภาพของจิตใจหรือสมอง ว่ามีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาด้านอื่น ๆ

4) ด้านปัญญาภาวนา ครูพระสอนศีลธรรมและครูภายในโรงเรียนควรสรรเสริญผู้ที่ทำความดี และเรียนดีโดยมีการสอบวัดความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ด้านกายภาวนา ครูพระสอนศีลธรรมและครูภายในโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับจริยธรรมศีลธรรม ปลุกฝังคุณธรรม ให้กับเยาวชนตั้งแต่เด็ก ๆ

2) ด้านศีลภาวนา ครูพระสอนศีลธรรมและครูภายในโรงเรียนควรเข้ามามีกิจกรรมอบรมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีจิตใจที่ดี และมีศีล ธรรมอันงาม

3) ด้านจิตตภาวนา ทางโรงเรียนควรร่วมมือกับวัด และครูพระสอนศีลธรรมจัดให้มีการฝึกอบรมนั่งสมาธิ เจริญจิตภาวนา อยู่เสมอเพื่อยกระดับจิตใจเยาวชน ให้มีความสงบและเป็นพื้นฐานของเยาวชนในอนาคต

4) ด้านปัญญาภาวนา ทางโรงเรียนควรร่วมมือกับวัด และครูพระสอนศีลธรรมจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างสติปัญญาด้านกิจกรรม หรือด้านคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างสติปัญญาให้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตามหลักภาวนา 4 ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรศึกษาเยาวชนในจังหวัดภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีบทบาทการพัฒนาเยาวชนว่ามีการใช้หลักภาวนา 4 ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

2) ควรศึกษารูปแบบการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สังคหวัตถุ 4 ไตรสิกขา เป็นต้น มาใช้รวมกับการพัฒนาเยาวชนตามหลักภาวนา 4

3) ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ในองค์กร หรือหน่วยงานเพื่อจะได้พิจารณาผลสัมฤทธิ์ในบทบาทการพัฒนาเยาวชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *รุ่งอรุณของการศึกษา : เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน/พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). *ธรรมานุชิตฉบับชาวบ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย). (2544). “*แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบัน ครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา*”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อินตา ศิริวรรณ. (2550). *พระพุทธศาสนากับสังคม*, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.

สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคของชุมชนบ้านนา
สินวล ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
**Problems of Water Management for Consumption of Ban Na
Si Nuan Community, Na Siao Sub-district, Mueang District,
Chaiyaphum Province**

เกศสุดา โภคานิตย์ และ กีฬา หนุยศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Katesuda Phokanit and Keela Nooyot
Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Kate_2523@windowslive.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชน 2) สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำ และ 3) หาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสินวล ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการประปาหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มชาวบ้าน เจ้าหน้าที่จากภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจำนวน 34 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยมีดังนี้

ผลการวิจัยบริบทชุมชนบ้านนาสินวล ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า บริบททางด้านการเมืองการปกครอง ได้มีการจัดระเบียบการปกครองตามหลักเกณฑ์และวิธีการของกระทรวงมหาดไทย จัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน โดยการเลือกตั้ง บริบททางด้านวัฒนธรรม คนในชุมชนบ้านนาสินวลมีประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ/พิธีกรรม ที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนำน้ำภูเขามาใช้ภายในหมู่บ้าน บริบททางด้านสังคม คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับแบบ

*วันที่รับบทความ: 29 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 7 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 9 มิถุนายน 2563

Received: May 29, 2020; Revised: June 7, 2020; Accepted: June 9, 2020

เครือข่าย มีโครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอนหรือแนวราบทำให้เกิดการเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคีอย่างเหนียวแน่น และบริบททางด้านเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านนาสีนวลมีทรัพยากรชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือ ทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน และทุนที่เป็นตัวเงิน

สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล มี 10 ประเด็น ประกอบด้วย นโยบายของผู้นำหมู่บ้าน การผลิตน้ำ งบประมาณในการดำเนินงาน ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ การให้บริการ ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน อุปกรณ์ในการผลิตน้ำ สภาพแหล่งน้ำที่ใช้ผลิต ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชน ความโปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการ

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ จะต้องมีการจัดตั้งงบประมาณให้เพียงพอ ด้านชาวบ้านนาสีนวล/ผู้ใช้น้ำ โดยการสร้างความตระหนักรู้ และจิตสำนึกที่ดีในการใช้น้ำ และด้านคณะกรรมการประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาเป็นคณะกรรมการน้ำประปา และการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายให้เป็นปัจจุบัน

คำสำคัญ: สภาพปัญหา; การบริหารจัดการน้ำ; ชุมชนนาสีนวล

Abstracts

The objectives of the study entitled “Problems of water management for consumption of Ban Na Si Nuan Community, Na Siao Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province” were to study the contexts and to find out the solutions to water management problems of Ban Na Si Nuan Community, Na Siao Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province using qualitative method. The research tool was an in-depth interview form. There were 34 key informants, including community leaders, village water supply committee, folk philosophers, village leaders, villagers, government officials and officials from relevant private agencies. Data were analyzed using descriptive method. The research results were as follows.

The contexts of Ban Na Si Nuan Community, Na Siao Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province are as follows. Political and administrative context: There are administrative regulations in accordance

with the rules and procedures of the Ministry of Interior. The village committee is appointed based on the following positions: a village headman, an assistant village headman, members of Sub-district Administrative Organization, village board committee appointed by election. Cultural context: People in Ban Na Si Nuan Community have traditions, culture, beliefs / rituals that have been carried down from generation to generation. They also have local knowledge in using mountain water in the village. Social context: People in the community have relative-like relationship. There is a horizontal or vertical social structure that helps to support each other. They have unswerving love and unity. Economic context: Ban Na Si Nuan Community has relatively abundant community resources, including natural resource capital or non-monetary capital and monetary capital.

Problems of Baan Na Si Nuan Community, Na Siao Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province, 10 problems, namely the policy of the village leaders, water production, operating budget, knowledge and capability of the committee, services, public participation, water production equipment, water sources used for production, knowledge and understanding of people in the community and transparency in operations of the committee were found.

The results of the study in finding solutions to water management problems of Ban Na Si Nuan Community, Na Siao Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province revealed that the government agencies must allocate sufficient budget. The villagers of Ban Na Si Nuan Community / water users should be encouraged to have good awareness of water use. Also, the village water supply committee should support the new generation to become the water supply committee. Finally, the preparation of the income and expense account should be up to date.

Keywords: Problems; Water Management; Community

บทนำ

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 อย่างตรงไปตรงมาทรงวางน้ำหนักให้กับเรื่องน้ำ พระราชทานเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2529 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ว่า

“หลักสำคัญว่า ต้องมีน้ำ น้ำบริโภคและน้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูกเพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้” โดยที่น้ำนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิตของทุกชีวิต ถ้าไม่มีน้ำชีวิตก็ไม่สามารถอยู่รอดได้ กระแสพระราชดำรัสดังกล่าว ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความห่วงใย

ปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่ทรงมีต่อพสกนิกร นอกจากนี้ น้ำยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของทุกชีวิตตามที่กล่าวแล้วนั้น น้ำยังมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับชุมชนตลอดจนระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการใช้น้ำภาคการเกษตร ภาคบริการ อุตสาหกรรม ใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่าพื้นโลกนั้นน้ำครอบคลุมพื้นที่ 2 ใน 3 ของพื้นที่รวม เหมือนจะมีปริมาณที่มากกว่ากลับปรากฏว่าประชากรโลก 1 ใน 5 กำลังประสบภาวะขาดแคลนน้ำ นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น และยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ไทยพับลิก้า, 2560 : ออนไลน์)

จังหวัดชัยภูมิเป็นแหล่งกำเนิดของลำน้ำชีกล่าวได้ว่าเป็นเส้นเลือดสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนบนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและตอนล่าง และยังหล่อหลอมให้เกิดระบบสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองที่มีความผูกโยงเข้ากับวิถีของชุมชนชนที่อยูใกล้ชิดติดกับลุ่มน้ำด้วย นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสาขาที่สำคัญได้แก่ ลำกระเจียน ลำคันฉู ห้วยสามหมอก ลำน้ำพอง ห้วยพวย ลำพะเนียง น้ำพรม ลำน้ำเชิญ ห้วยสายบาตร ลำพันชาด ลำปาว เป็นต้น อย่างไรก็ตามน้ำ มีความสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหรือวิถีชีวิตชุมชนหากการบริหารจัดการไม่เหมาะสมก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและวิถีชุมชนด้วยเช่นกัน ดังสภาพปัญหาของจังหวัดชัยภูมิที่ประสบกับน้ำท่วมน้ำแล้งเป็นประจำทุกปี ลุ่มน้ำลำปะทาวก็เช่นเดียวกันที่ประสบกับปัญหาดังกล่าว ซึ่งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่องแต่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่นำไปสู่ความยั่งยืนหากยังขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้กับลุ่มน้ำลำปะทาวซึ่งเป็นลุ่มน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงหลายชุมชน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ดูจากภายนอกเหมือนว่าชุมชนนาสีนวลจะไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องน้ำในการดำรงชีพของประชาชน ชุมชนนาสีนวลเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมและน้ำแล้งในทุกๆ ปี ของจังหวัดชัยภูมิ โดยเฉพาะปัญหาน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคที่ชุมชนประสบปัญหาและเริ่มทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น เนื่องจากชุมชนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เช่น หอพัก บ้านพัก รีสอร์ท เป็นต้น ทำประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และส่งผลต่อปริมาณการใช้น้ำเพิ่มขึ้น กล่าวได้ว่าหากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีปัญหาจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น กอรปกับประชาชนยังขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และ

ขาดจิตสำนึก จิตสาธารณะ เช่น เมื่อเห็นน้ำประปาแตก หรือรั่วซึมไม่รีบซ่อมแซม แต่กลับรอให้คณะกรรมการน้ำประปามาทำการซ่อมบำรุง หรือ มีการเปิดน้ำทิ้งไว้แล้วลืมก่อให้เกิดการสิ้นเปลืองน้ำโดยใช่เหตุ จากการลงพื้นที่เบื้องต้นจึงเกิดคำถามในการวิจัยว่า ปัญหาขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคของชุมชนบ้านนาสีนวลเกิดจากอะไร มีวิธีการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนได้อย่างไร และจะมีแนวทางในการแก้ไข ปัญหาขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคอย่างยั่งยืนได้อย่างไร จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงต้องทำวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อจะได้ทราบถึงวิธีการบริหารจัดการที่เหมาะสม และแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคให้เพียงพอและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. บริบทชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย ศึกษาเฉพาะบ้านนาสีนวล หมู่ที่ 5,7 และ 9 ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กำนันตำบลนาเสียว 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน บ้านนาสีนวลหมู่ที่ 5,7 และ 9 จำนวน 3 คน คณะกรรมการประปาหมู่บ้าน บ้านนาสีนวล หมู่ที่ 5,7 และ 9 จำนวน 12 คน ประชาชน

ชาวบ้าน จำนวน 3 คน ผู้นำหมู่บ้านจำนวน 6 คน กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 6 คน เจ้าหน้าที่จากภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

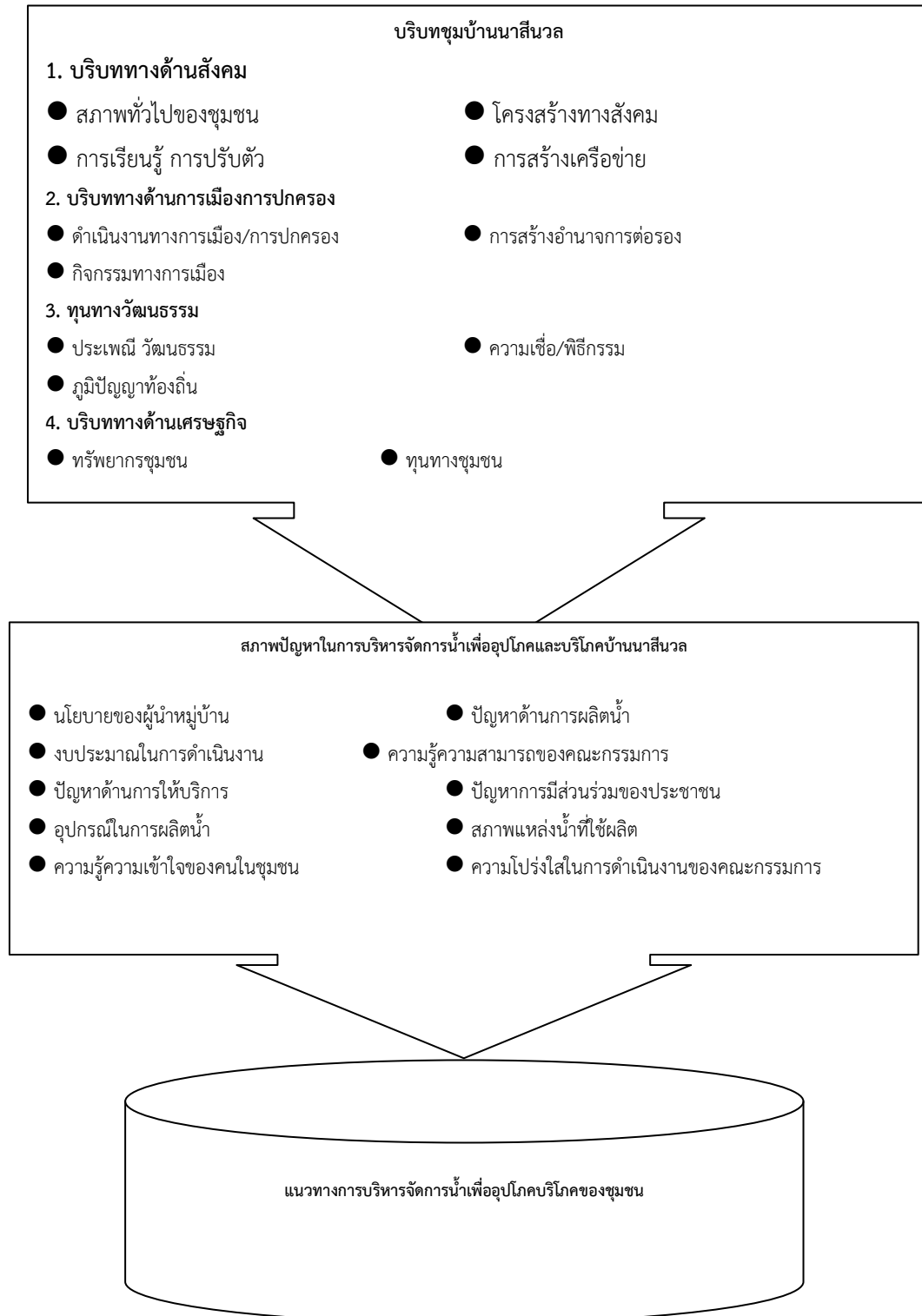
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview guide) เพื่อช่วยเก็บข้อมูลซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับข้อมูลกายภาพ บริบทชุมชนและสภาพทั่วไป ข้อมูลด้านสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำ โดยการบันทึกภาคสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารต่างๆ เช่น เอกสารการประชุม รายงานการประชุม บทความ วารสาร หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการประปาหมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มชาวบ้าน เจ้าหน้าที่จากภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยนำข้อมูลทุกประเภทที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม การประชุม ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วนำมาจัดระบบข้อมูลแยกประเภทข้อมูลตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีเป็นกรอบในการอธิบาย (สุภางค์ จันทวานิช, 2546 : 84) เพื่อตอบคำถามของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคของชุมชน บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า

1. บริบทชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ รายละเอียดดังนี้

1) บริบททางด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย ดำเนินงานทางการเมือง/การปกครอง มีการจัดระเบียบการปกครองตามหลักเกณฑ์และวิธีการของกระทรวงมหาดไทย จัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านโดยการเลือกตั้ง

2) บริบททางด้านวัฒนธรรม พบว่า คนในชุมชนบ้านนาสีนวลมีประเพณีวัฒนธรรม ที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และความเชื่อ/พิธีกรรม เช่น กฤษัยาม หมอพื้นบ้าน และศาลตาปู่

3) บริบททางด้านสังคม พบว่า คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับแบบเครือญาติ การรวมกลุ่มทางสังคม มีความเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคีอย่างเหนียวแน่น

4) บริบททางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนบ้านนาสีนวลมีทรัพยากรชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ และทุนทางชุมชนที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ เงินออมทรัพย์ประจำหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน กองทุนน้ำประปาหมู่บ้าน กองทุนศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำวันหมู่บ้าน และทุนที่ไม่ใช่เงิน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณีต่างๆ

2. ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมี 10 ประเด็น มีรายละเอียด ดังนี้

1) นโยบายของผู้นำหมู่บ้าน 2) ปัญหาด้านการผลิตน้ำ 3) งบประมาณในการดำเนินงาน 4) ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ 5) ปัญหาด้านการให้บริการ 6) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน 7) อุปกรณ์ในการผลิตน้ำ 8) สภาพแหล่งน้ำที่ใช้ผลิต 9) ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชน 10) ความโปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการ

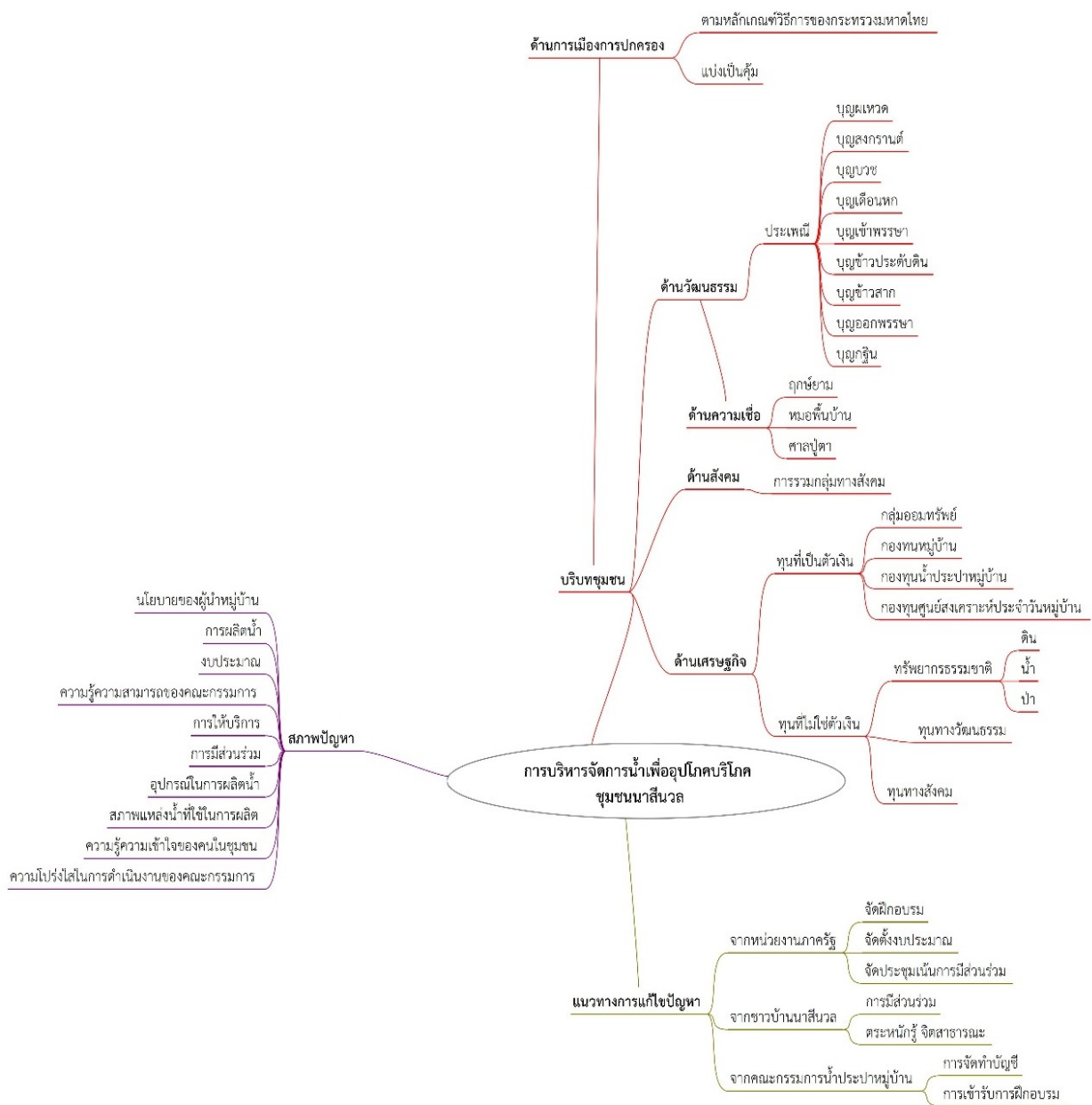
3. เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านหน่วยงานภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดงบประมาณให้มีความเพียงพอ

2) ชาวบ้านนาสีนวล หรือผู้ใช้น้ำ ควรมีความตระหนักรู้ และมีจิตสำนึกที่ดีในการใช้น้ำ

3) คณะกรรมการประปาหมู่บ้าน ควรมีการสรรหาคนรุ่นใหม่พร้อมทั้งพัฒนาทักษะด้านการทำบัญชีรายรับรายจ่าย

สามารถสรุปเป็นผังโน้ตดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า นโยบายของผู้นำหมู่บ้าน ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ขาดการโน้มน้าวให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่ดีในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า และการประชุมเพื่อตั้งกฎกติกาไปสู่การใช้น้ำที่ขาดประสิทธิภาพ เพราะถ้ามีการตั้งกฎกติกาในการใช้น้ำจะทำให้คนในชุมชนรู้คุณค่าและใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

สภาพปัญหาการผลิตน้ำ หมู่บ้านนาสนวลมีบ่อน้ำที่ขุดเจาะผลิตน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคภายในหมู่บ้านถึง 6 บ่อ ซึ่งถือว่าปริมาณบ่อน้ำประปาจำนวนมาก เพราะปริมาณน้ำดิบมีไม่เพียงพอต่อการผลิตน้ำประปา ส่งผลให้การไหลของน้ำประปาไม่ปกติตลอดทั้งวัน

สภาพปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงานเกี่ยวกับน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคของชุมชนบ้านนาสนวล พบว่า เมื่อมีงบประมาณในส่วนของการสนับสนุนด้านน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคของหมู่บ้านนาสนวล ผู้นำและคณะกรรมการน้ำประปาพร้อมทั้งชาวบ้านจะประชุมเพื่อนำงบประมาณดังกล่าวไปดำเนินการ โดยมีการจัดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าปั่นน้ำประปาขึ้นมาจากบ่อ ซึ่งเดิมชาวบ้านนาสนวลใช้ไฟฟ้าในการผลิตน้ำประปา ทำให้มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้สูง อย่างไรก็ตามงบประมาณดังกล่าวยังไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมเพราะน้ำประปาบางบ่อยังต้องใช้ไฟฟ้าในการผลิตน้ำประปาทำให้ค่าใช้จ่ายในส่วนดังกล่าวสูงเหมือนเดิม อาจกล่าวได้ว่างบประมาณในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำประปามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะส่งผลกระทบต่อด้านการดำเนินงาน และด้านการส่งผู้ดูแล หรือคณะกรรมการไปอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำประปาภายในชุมชน ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการวางแผนด้านงบประมาณ สอดคล้องกับ ภาณุพันธ์ บริสุทธิ์ (2557 : 33) สภาพปัญหาด้านงบประมาณซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งการวางแผนด้านงบประมาณ โดยมีการดำเนินในเรื่องแผนปฏิบัติการบ้างแต่น้อยหรือบางแห่งไม่มีเลย และการไม่ส่งผู้ดูแลไปอบรมเนื่องจากงบประมาณในการบริหารจัดการมีจำกัด

สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคของชุมชนบ้านนาสนวล พบว่า คนในชุมชนจะมองว่าการดำเนินงานเกี่ยวกับน้ำประปาทุกกระบวนการเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการแต่เพียงฝ่ายเดียว เห็นได้จากเมื่อเกิดน้ำรั่ว ซึม หรือท่อน้ำประปาแตก รั่ว และซึม หรือแม้กระทั่งชาวบ้านเองเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ทำให้น้ำล้นออกมาเป็นจำนวนมากนั้น ชาวบ้านจะรอให้คณะกรรมการ

น้ำประปามาดำเนินการ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านบอกว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนแต่เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการน้ำประปา เพราะมีงบประมาณ และค่าตอบแทนให้ อีกประการที่สำคัญหากมีการรื้อสร้าง ซ่อมบำรุงน้ำประปา ชาวบ้านจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าที่ควร เพราะส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ ประเด็นดังกล่าวอาจจะมาจากการขาดการจูงใจจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

อุปกรณ์ในการผลิตน้ำ สภาพปัญหาด้านอุปกรณ์ในการผลิตน้ำประปา ซึ่งรวมถึงอุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆเกี่ยวกับการซ่อมบำรุงน้ำประปาภายในหมู่บ้านนาสีนวล ส่วนมากไม่ทันสมัย และมีอุปกรณ์ไม่ครบ สืบเนื่องจากมีงบประมาณไม่เพียงพอ ทำให้บางครั้งอุปกรณ์ด้านการผลิตน้ำ และเครื่องมือในการซ่อมบำรุงไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมไปด้วย ทำให้บางครั้งคณะกรรมการจำเป็นต้องนำอุปกรณ์ และเครื่องมือที่มีสภาพไม่พร้อมหรือไม่เหมาะสมมาซ่อมบำรุงไปพลางก่อนจนกว่าจะมีอุปกรณ์ อาจทำให้การบริหารจัดการน้ำไม่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พุฒิรักษ์ ลาภอนันต์ และ กาญจนา บุญยัง (2561 : 119-129) แนวทางแก้ไขปัญหาของโครงการจัดการน้ำสะอาดที่เหมาะสม คือ 1) จัดเตรียมทีมงานมากกว่า 1 ชุด 2) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่อง WSP ปรับปรุงระบบผลิตโดยคำนึงถึงจำนวนผู้ใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น ร่วมประชุม ประเมินความเสี่ยง และจัดทำเอกสารการบันทึกข้อมูลให้ง่ายต่อการใช้งาน พนักงานและหัวหน้าร่วมกันจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน กำหนดแผนผังการปฏิบัติงานให้รัดกุม 3) จัดหาอุปกรณ์สำนักงานเพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ปรับเปลี่ยนเวลาการจ่ายน้ำ 4) เตรียมแผนสำรองเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ฉุกเฉิน วางแผนและเตรียมการขอจัดสรรอัตราค่าถังและงบประมาณ 5) ทบทวนและตรวจสอบแผนงาน WSP ทุกไตรมาสและให้ความสำคัญกับการป้องกันภัยแล้งระยะยาวโดยใช้โครงข่ายระบบผลิตอย่างเป็นระบบ

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

1) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวล ที่เกิดจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวควรเข้ามาดำเนินการเร่งแก้ไข ปัญหา การบริหารจัดการน้ำประปาหมู่บ้าน โดยการจัดดำเนินการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่คณะกรรมการในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวควรมีการจัดตั้งงบประมาณในส่วนของการบริหารจัดการน้ำประปาให้ครอบคลุมเอาไว้

ไว้ในข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี เป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการประชุมโดยเน้นการมีส่วนร่วมด้วยการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามารับฟังการประชุมให้ครบตามระเบียบที่กำหนด องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวควรให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำประปาหมู่บ้านและการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม และรับผิดชอบร่วมกันในการใช้น้ำประปาให้รู้คุณค่าและประหยัด นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวจะมีการจัดตั้งงบประมาณในการบริหารจัดการน้ำประปาที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารราชการที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ตามที่ แนวคิดการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสถาบันแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม (พัชรินทร์ รอนวล, 2554 10-11) สรุปได้ว่า การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพต้องมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ กฎหมายและสิทธิเกี่ยวกับน้ำ ระบบการบริหารราชการที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การวางแผนการจัดการลุ่มน้ำ รวมถึงระบบข้อมูลเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งองค์ประกอบดังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กันไปพร้อมกับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการจัดการทรัพยากรของรัฐบาล

2) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสีนวลที่เกิดจากชาวบ้านนาสีนวล หรือผู้ใช้น้ำ พบว่า ชาวบ้านนาสีนวลจะช่วยกันดูแลซ่อมบำรุงในกรณีที่พบเห็นว่ามีท่อน้ำประปา แตก รั่ว ซึม และช่วยกันประหยัดน้ำโดยเน้นการมีส่วนร่วม เห็นได้จากการที่มีชาวบ้านผ่านไปมาพบเห็นที่บ้านใครที่เปิดน้ำทิ้งไว้จะบอกและคอยตักเตือนให้ประหยัดการใช้น้ำ หรือพบเห็นท่อน้ำประปาแตก รั่ว ซึม จะหาอุปกรณ์เพื่อซ่อมแซมเอาไว้ จากนั้นจึงรีบไปแจ้งให้คณะกรรมการน้ำประปาทราบและหาอุปกรณ์ที่มีคุณภาพมาซ่อมแซมบริเวณดังกล่าว ซึ่งเป็นการการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคที่เหมาะสมกับชุมชน สอดคล้องกับ สุรศักดิ์ นุ่มมีศรี และคณะ (2554 : 36) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคที่เหมาะสมกับชุมชนประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การเพิ่มความตระหนักและความรู้ให้กับชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำในชุมชนจากแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในชุมชน โดยคุณภาพน้ำที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ปริมาณเหล็กและแมงกานีส ซึ่งมีค่าเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การทำแผนที่และสำรวจแหล่งทรัพยากรน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภคในชุมชนร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำแบบต่างๆ และ

ขั้นตอนที่ 5 การทำแผนชุมชนในการปรับปรุงระบบน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค นอกจากนั้นคณะกรรมการน้ำประปาและชาวบ้านนาสนวล/ผู้ใช้น้ำจะต้องได้รับการอบรมในเรื่องการซ่อมบำรุง ดูแลรักษา เพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้คุณค่าของน้ำ รวมทั้งการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค สร้างจิตสำนึกที่ดีในการใช้น้ำด้วยความบริสุทธิ์ และมีศีลธรรมโดยไม่ต้องผลักรถให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว เช่น พบเห็นน้ำประปารั่วแทนที่ชาวบ้าน/ผู้ใช้น้ำจะรีบดำเนินการแก้ปัญหาแต่กลับรอให้คณะกรรมการน้ำประปามาแก้ไขปัญหาก็อาจจะไม่ทันท่วงที แต่หากทุกคนมีสำนึกที่ดี จิตสาธารณะในการบริหารจัดการน้ำจะทำให้ชาวบ้านมีน้ำประปาใช้ตลอดไป

3) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำการบริหารจัดการน้ำของชุมชนบ้านนาสนวลที่เกิดจากคณะกรรมการประปาหมู่บ้าน คณะกรรมการควมมีการสรรหาคนรุ่นใหม่เข้ามาเพื่อให้เกิดการทำงานที่รวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถพัฒนาทักษะด้านการทำบัญชี รายรับรายจ่าย ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการน้ำประปาได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ภาณุพันธ์ บริสุทธิ์ (2557 : 35) ได้ค้นพบปัญหาด้านคุณภาพการให้บริการน้ำประปาที่สะอาดต่อชุมชน โดยมีข้อเสนอแนะทางการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการต่อไปโดยมีเกณฑ์การประเมินคุณภาพด้านการบริหารงบประมาณ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 20 ตัวใน 5 ด้านคือ ด้านการวางแผนและงบประมาณ ด้านการเงิน-บัญชี ด้านการบริหารและพัฒนาหน่วยงาน ด้านการซ่อมบำรุงรักษาระบบ และด้านประสิทธิภาพการบริหารกิจการประปา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สามารถนำผลการวิจัยที่ค้นพบไปปรับใช้ในการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค จำเป็นต้องมีการบูรณาการจากทุกภาคส่วน สามารถนำข้อค้นพบไปเป็นข้อเสนอแนะ/ทางเลือกในการพัฒนาชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำเพื่ออุปโภค

บริโศกของชุมชนบ้านนาสินวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เท่านั้น การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาการบริหารจัดการน้ำอุปโภค บริโภค และน้ำเพื่อ
การเกษตรแบบบูรณาการ

2) ศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการน้ำของจังหวัดชัยภูมิเพื่อแก้ไขปัญหา
น้ำแล้ง และน้ำขังซ้ำซาก

เอกสารอ้างอิง

- ไทยพับลิก้า. (2560). ทางออกการบริหารจัดการน้ำของไทย. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12
พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <https://tdri.or.th/water/thaipublica20140309>
- พัชรินทร์ รอนนวล. (2554). การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วน
ตำบลแหลม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครอง
ท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พุฒิรักษ์ ลาภอนันต์ และ กาญจนา บุญยัง. (2561). ศึกษาเรื่องปัญหาและแนวทางในการ
แก้ไขการจัดการโครงการจัดการน้ำสะอาดของการประปาส่วนภูมิภาคสาขาชลบุรี
(ชั้นพิเศษ) ภายใต้สถานการณ์ภัยแล้ง. วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์, 11
(1), 119-129.
- ภานุพันธ์ บริสุทธิ. (2557). การประเมินคุณภาพการบริหารงบประมาณ กิจกรรมประปา
หมู่บ้าน : กรณีศึกษา ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์.
วิทยานิพนธ์วิศวกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้างและ
สาธารณูปโภค. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2546). การวิเคราะห์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ นุ่มมีศรี และคณะ. (2555). การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคใน
พื้นที่ลุ่มน้ำยวน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. รายงานการวิจัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การพัฒนาแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดกาฬสินธุ์

**The Development of The Participatory Internal Supervision
Model of Kalasin Provincial office of The Non-Formal and
Informal Education**

สรรเพชญ ศิริเกตุ และ สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Sanpet Siriket and Sutham Thamatasenahant

Mahasarakhan University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: jaysanpet@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน. จำนวน 138 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้ทำหน้าที่นิเทศสถานศึกษาจำนวน 3 แห่งๆละ 2 คน รวม 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบ

วันที่รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2563; วันที่ไขบทความ 9 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 10 มิถุนายน 2563

Received: May 18, 2020; Revised: June 9, 2020; Accepted: June 10, 2020

ประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 3.1) ด้านการเตรียมการนิเทศ 3.2) ด้านวิธีและแนวปฏิบัติในการนิเทศ 3.3) ด้านเครื่องมือประกอบการนิเทศ 3.4) ด้านการดำเนินการนิเทศ 5) ด้านการสรุปและประเมินผลการนิเทศ 4) การประเมิน 5) เงื่อนไขความสำเร็จและผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ; การนิเทศภายใน; แบบมีส่วนร่วม

Abstracts

This study aims 1) study the current situation and desirable situation of the school-participated internal supervision system under the Office of the Non-formal and Informal Education of Kalasin province 2) to develop the school-participated internal supervision system under the Office of the Non-formal and Informal Education of Kalasin province. The study was divided into 2 sessions, the first session was to study the current situation and desirable situation of the school-participated internal supervision system under the Office of the Non-formal and Informal Education of Kalasin province. The population of this study were administrators and teachers from an informal school for 138 people selected by stratified sampling and a questionnaire was the tool of this research. The second session was to develop the school-participated internal supervision system under the Office of the Non-formal

and Informal Education of Kalasin province. The significant information was collected from two administrators and teachers designated to supervise schools from three schools, totally six people and the seven experts selected by purposive sampling. The tools employed in this research were an interview and the assessment used to assess the suitability and possibility of school-participated internal supervision system. The statistics employed in this study were percentage, average, standard deviation, IOC, item discrimination, TNI and PNI.

The result showed that

1. The current situation of the school-participated internal supervision system under the Office of the Non-formal and Informal Education of Kalasin province in overall was in the high level and the desirable situation of the school-participated internal supervision system under the Office of the Non-formal and Informal Education of Kalasin province was in the highest level.

2. The development of of the school-participated internal supervision system under the Office of the Non-formal and Informal Education of Kalasin province consists of 1) principle 2) objectives 3) operation consists of 5 methods as 3.1) supervision preparation 3.2) approach and practical methods of supervision 3.3) relevant tools for supervision 3.4) supervision operation 3.5) summary and supervision assessment 4) assessment 5) success condition and the result of the assessment of the suitability of the school-participated internal supervision system was highest level and the assessment of possibility was highest level.

Keywords: Pattern Development; Internal Supervision; Participated

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรา 47 บัญญัติให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับโดยให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการปฏิบัติอย่างหลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ คือ กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการนิเทศภายในมีกำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดการกำกับ ติดตาม การจัดการศึกษาของผู้บริหารไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ เกณฑ์

การประเมินคุณภาพภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดให้การนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมินเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญ และนำไปปฏิบัติ ในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 20 ให้สำนักงานจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบซึ่งเป็นระบบการประกันคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน โดยได้รับความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายและสำนักงานระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ประกอบกับนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานสำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 กำหนดให้มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน โดยใช้การประเมินภายในด้วยตนเอง มีการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ทั้งด้านบุคลากร ระบบการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยใช้การสร้างกลไกการกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการดำเนินงานการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ให้เชื่อมโยงกับหน่วยงาน สถานศึกษา และภาคีเครือข่ายทั้งระบบ ให้มีการเชื่อมโยงระบบการนิเทศในทุกระดับ ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกองค์กร ตั้งแต่ส่วนกลาง ภูมิภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด อำเภอ/เขต และตำบล/แขวง เพื่อความเป็นเอกภาพในการใช้ข้อมูลและการพัฒนางานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์, 2560 : 9-12)

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสถานศึกษา ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการด้านวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้ง การให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง ของผู้บริหารก็คือ การนิเทศ โดยเฉพาะการนิเทศการสอนของครูให้มีการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ และทำให้ได้ข้อมูลในการวางแผนในการพัฒนาการศึกษา การสร้างสื่อและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สถานศึกษา และยังมุ่งให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดี การทำงานเป็นทีม การสร้างเจตคติที่ดีในการทำงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหา การนิเทศการศึกษา นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ แต่เนื่องจากสภาพปัจจุบันมีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการนิเทศการศึกษาได้ครบถ้วน ดังนั้น ระบบการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมก็คือ การนิเทศภายในสถานศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร และครูที่ผู้บริหารมอบหมายดำเนินการโดยใช้ภาวะผู้นำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่ สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง บุคลากร ในโรงเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น เป็นการใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สัจด์ อุทรานันท์, 2540 : 116)

การนิเทศ กศน. มีหลักการของการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนประชาชน ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครในพื้นที่ เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในหน่วยงานและสถานศึกษาให้มีขวัญและกำลังใจ รู้จักใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ เพื่อนำมาใช้ในการคิด การแก้ปัญหาและพัฒนางานด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ ตรงตามนโยบาย จุดหมาย แผนงาน หลักการที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทั้งสองทางบนรากฐานของมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีแผนงานและความต่อเนื่องด้วยเจตคติของการพึ่งพาตนเอง ดังนั้นในการนิเทศงานของ กศน.จึงเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ กศน.ได้อย่างมีคุณภาพและภายใต้หลักการประชาธิปไตย (สำนักงาน กศน., 2553 : 1)

การนิเทศแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการนิเทศ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา การนิเทศแบบมี ส่วนร่วมเป็นการทำงานอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับหลักการนิเทศ กศน. ซึ่งมีภารกิจงานกว้างขวางทั้งด้านกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรม ผู้จัดกิจกรรม มีทั้งหน่วยงานสถานศึกษาและเครือข่ายทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมและส่งเสริมการจัดกิจกรรม การจัดการศึกษาของ กศน.จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นการนิเทศงาน กศน.จึงมี

จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนางาน สร้างประสานสัมพันธ์และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและผู้บริหาร กศน. โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาครูและผู้บริหารให้สามารถจัดกิจกรรม กศน.และส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและให้บริการอย่างมีคุณภาพ การนิเทศแบบมีส่วนร่วมของ กศน. ใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกัน หลักการทำงานเป็นทีม หลักการทำงานอย่างเป็นระบบ และหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (อัญชลี ธรรมะวิสิฏกุล, 2553 : ออนไลน์)

สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ผ่านมามีพบว่า ประเด็นที่ปัญหาสำคัญคือ การนิเทศภายในของสถานศึกษายังขาดแบบแผนของการดำเนินงานนิเทศ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานนิเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่งผลให้การนิเทศที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและ อีกทั้งการที่ กศน.มีภารกิจกิจกรรมงานหลายด้าน ได้แก่ งานการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานการจัดการศึกษาต่อเนื่อง งานการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย งานจัดการศึกษาตามนโยบายอื่นๆ ส่งผลให้กระบวนการนิเทศ น้อยลงและมีแบบแผนการนิเทศที่แตกต่างกัน ประกอบกับบุคลากรภายในสถานศึกษาที่ทำหน้าที่นิเทศ ยังขาดความชัดเจนในรูปแบบการดำเนินการนิเทศภายใน ดังนั้นจึงมีความต้องการจากบุคลากรให้มีการพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้ทำหน้าที่นิเทศสามารถนำไปใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาเจตคติของบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลไปถึงคุณภาพของงาน ขวัญกำลังใจและความพึงพอใจของประชาชนที่รับบริการต่อไป (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์, 2560 : 3 – 4)

ด้วยความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพ ที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อได้รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมของสถานศึกษาไปนิตศทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีความต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของ กศน.ให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

1. วิธีดำเนินการวิจัย

- 1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม
- 1.2 นำผลการศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ได้องค์ประกอบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและสร้างแบบสอบถาม สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ในการวิจัย แล้วนำไปตรวจสอบค่าดัชนีความเที่ยงตรงของข้อคำถาม
- 1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
- 1.4 วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ในการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู กศน. ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2563 จำนวน 18 สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 18 คน ครู กศน. จำนวน 195 คน รวมทั้งสิ้น 213 คน
- 2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู กศน. ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด

กาฬสินธุ์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2563 จำนวน 18 สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 18 คน ครู กศน. จำนวน 120 คน รวมทั้งสิ้น 138 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบเติมคำ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดย การสังเคราะห์จากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 2 ตอน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขออนุญาต และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน. สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์

4.2 ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จัดส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยนำส่งด้วยตนเอง จำนวน 138 ฉบับ

4.3 กลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามคืนจากการติดตามด้วยตนเองของผู้วิจัย จำนวน 138 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

5.2.1 วิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

5.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 121)

5.2.3 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment) โดยนำข้อมูลจากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ในตอนที่ 1 มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยการคำนวณ PNI modified (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548 : 175)

5.3 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

5.3.1 การหาค่าความเที่ยงตรงและค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC : Index of item Objective Congruence) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 132)

5.3.2 การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ตามวิธี Item Total Correlation (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 130)

5.3.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 117)

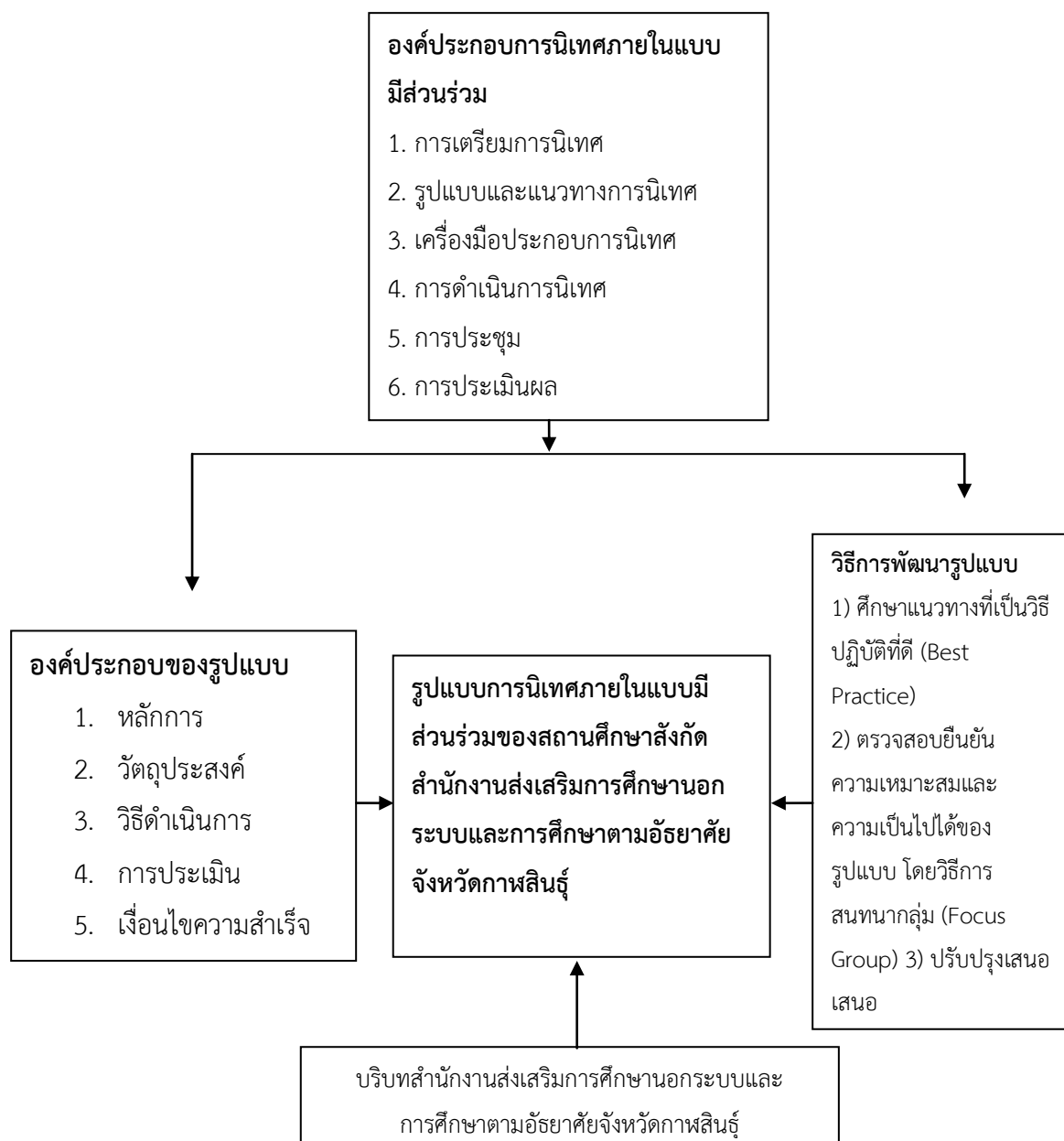
5.4 สถิติพื้นฐาน

5.4.1 ร้อยละ (Percentage) 5.4.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) 5.4.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม ได้ดังนี้ 1) การ

เตรียมการนิเทศ 2) รูปแบบและแนวทางการนิเทศ 3) เครื่องมือประกอบการนิเทศ 4) ดำเนินการนิเทศ 5) การประชุม และ 6) การประเมินผล

แผนภาพที่ 1 แสดงร่างเบื้องต้นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์

1.1 สภาพปัจจุบันการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเครื่องมือประกอบการนิเทศ ($\bar{x} = 3.76$) ด้านการดำเนินการนิเทศ ($\bar{x} = 3.68$) และด้านการเตรียมการนิเทศ ($\bar{x} = 3.64$) และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการประชุม ($\bar{x} = 3.47$) ด้านผู้การประเมินผล ($\bar{x} = 3.42$) และด้านรูปแบบและแนวทางการนิเทศ ($\bar{x} = 3.23$)

1.2 สภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินการนิเทศ ($\bar{x} = 4.73$) ด้านรูปแบบและแนวทางการนิเทศ ($\bar{x} = 4.71$) ด้านการเตรียมการนิเทศ ($\bar{x} = 4.68$) ด้านการประเมินผล ($\bar{x} = 4.64$) และด้านเครื่องมือประกอบการนิเทศ ($\bar{x} = 4.58$) อยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการประชุม ($\bar{x} = 4.48$)

2. การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์

2.1 แนวทางการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 6 ด้าน 35 แนวทาง ได้แก่ ด้านการเตรียมการนิเทศ มี 6 แนวทาง ด้าน

รูปแบบและแนวทางการนิเทศ มี 8 แนวทาง ด้านเครื่องมือประกอบการนิเทศ มี 5 แนวทาง ด้านการดำเนินการนิเทศ มี 5 แนวทาง ด้านการประชุม มี 5 แนวทาง ด้านการประเมินผล มี 6 แนวทาง

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การนิเทศภายใน เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ และระบบการประกันคุณภาพ ที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผลการนิเทศจะสะท้อนการปฏิบัติงานที่จะนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้การนิเทศภายในนิเทศโดยบุคลากรภายในหน่วยงาน ซึ่งอาจเป็นผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน หรือผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะผู้ทำการนิเทศภายใน ในการนิเทศงาน กศน. ใช้กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกัน ร่วมพิจารณาปัญหา แสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา หาทางในการทำงานร่วมกัน จัดระบบนิเทศ เพื่อให้มีการพัฒนาเจตคติและคุณภาพของบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลไปถึงคุณภาพของงาน ขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน โดยมีการนิเทศในลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่การเตรียมการนิเทศ ด้วยการวางแผนร่วมกัน การชี้แจงคณะกรรมการนิเทศและผู้เกี่ยวข้อง การอบรมพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้าใจแก่บุคลากร การจัดทำเครื่องมือประกอบการนิเทศ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศ ซึ่งผู้นิเทศภายในสถานศึกษา กศน. ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการ กศน.ตำบล อาสาสมัคร

กศน. และหรือภาคีเครือข่าย และดำเนินการนิเทศแต่ละกิจกรรมตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ในการนิเทศภายในสถานศึกษาก็ต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีแบบแผนกรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมพูนุช โยธี (2558:75) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม 2) นำเสนอรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับน้อย

2. สภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานให้เกิดประโยชน์ เป็นการสนับสนุนหลักการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง ผู้นิเทศภายในเป็นผู้ที่รู้ปัญหาจริงมากกว่าผู้นิเทศภายนอก ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ รวมถึงเป็นการเสริมขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานที่ทำงานร่วมกันเป็นทีมของหน่วยงาน ประกอบกับรูปแบบการนิเทศเป็นแบบแผนของการดำเนินงานนิเทศด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานนิเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะใช้รูปแบบการนิเทศวงจรคุณภาพ PDCA ในทุกขั้นตอนของการนิเทศเป็นส่วนสำคัญ ตั้งแต่การดำเนินการวางแผน เตรียมการนิเทศ จัดทำเครื่องมือประกอบการนิเทศ ดำเนินการตามแผนนิเทศ ประสานงานบุคคลที่เกี่ยวข้อง นิเทศตามแผนด้วยรูปแบบ เทคนิควิธีการที่กำหนด ดำเนินการประชุมเพื่อทบทวนตรวจสอบประเมินผล ศึกษา ปัญหา อุปสรรค ที่เป็นข้อมูลสารสนเทศที่ต้องตรวจสอบปรับปรุงการนิเทศ และการนำผลการประเมินมาปรับปรุง เมื่อสิ้นสุดผลการนิเทศ พร้อมจัดทำรายงานผลการนิเทศให้ผู้บังคับบัญชาทราบตามแบบรายงานที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็นต่างๆเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 6 ด้าน 35 แนวทาง ได้แก่ ด้านการเตรียมการนิเทศ มี 6 แนวทาง ด้านรูปแบบและแนวทางการนิเทศ มี 8 แนวทาง ด้านเครื่องมือประกอบการนิเทศ มี 5 แนวทาง ด้านการดำเนินการนิเทศ มี 5 แนวทาง ด้านการประชุม มี 5 แนวทาง ด้านการประเมินผล มี 6 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมได้ดำเนินการตามกระบวนการทางวิชาการที่ช่วยส่งเสริมให้การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งที่จะพัฒนาครูผู้สอนเป็นหลัก ตามปรัชญาของการนิเทศการศึกษาที่เชื่อว่าครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และกระตุ้นครู เพื่อป้องกันความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน การแก้ไขปรับปรุงคุณภาพการจัดกิจกรรมการศึกษา การส่งเสริมขวัญและกำลังใจ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการริเริ่มทดลองใหม่ๆ ด้านการศึกษา โดยได้นำกระบวนการบริหารของวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) ตามที่ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2561 : 79) ได้เสนอไว้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ P คือ Plan หมายถึง การวางแผน โดยเลือกปัญหาและตั้งเป้าหมายร่วมกันทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน D คือ Do หมายถึง การนำแผนหรือวิธีการแก้ไขปัญหาก็ได้กำหนดไว้ร่วมกันไปใช้ในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการนำแผนแก้ปัญหามาไปสู่การปฏิบัติ C คือ Check หมายถึง การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลก่อนการดำเนินงานและหลังการดำเนินงานมาเปรียบเทียบกัน A คือ Act หมายถึง ปรับปรุงการดำเนินการให้เหมาะสม แล้วผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่รับผิดชอบการนิเทศภายในสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา แล้วนำมาร่างรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา นำไปจัดสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และนำไปประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา จนสำเร็จเป็นฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ ชมพูนุช โยธี (2558 : 80) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ประกอบด้วย 14 ด้าน คือ

1) ด้านการให้คำปรึกษาแก่ครูโดยตรง 2) ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ 3) ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 5) ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน 6) ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน 7) ด้านการบริหารงานบุคคล 8) ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก 9) ด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ 10) ด้านการศึกษอบรรณครูประจำการ 11) ด้านการจัดปฐมนิเทศครูใหม่ 12) ด้านการจัดบริการพิเศษแก่ครู 13) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และ 14) ด้านการประเมินการสอนการประเมินรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการสำรวจความต้องการและความจำเป็น ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการดำเนินการนิเทศ ด้านการประเมินและรายงานผลการนิเทศ และด้านการขยายผล ยกย่องและเชิดชูเกียรติ ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ด้านรูปแบบและแนวทางการนิเทศมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบและแนวทางการนิเทศเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนากระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารใน

ระดับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนให้ผู้บริหารสถานศึกษานำมาปฏิบัติการนิเทศภายในได้อย่างเป็นรูปธรรมมีการมอบหมายงานให้ครูผู้ทำหน้าที่นี้เทศ ดำเนินการตามรูปแบบและแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาพร้อมทั้งส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการพัฒนานวัตกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีความต่อเนื่อง

1.2 ควรนำรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์ ไปใช้และพัฒนากการนิเทศภายในของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการนิเทศเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและคุณภาพการนิเทศให้เพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในรูปแบบอื่นๆ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์

เอกสารอ้างอิง

- ชมพูนุช โยธี. (2558). *การพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- สงัด อุทรานันท์. (2540). *การนิเทศการศึกษาหลักการทฤษฎีและการปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สำนักงาน กศน. (2553). *คู่มือแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน.* กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงาน กศน.

- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์. (2560). รายงานผลการแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559. กาฬสินธุ์: สำนักงาน กศน.จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มยุทธศาสตร์และการพัฒนา.
- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2561). เอกสารคำสอน รายวิชา0501702 หลักการ ทัศนคติและแนวปฏิบัติทางการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม: ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ธรรมะวิสิฏฐ. (2553). การนิเทศ กศน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2562. แหล่งที่มา : <https://panchalee.wordpress.com>.

รูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
จังหวัดอุบลราชธานี

**Model of Desirable Householding Accordance with
Buddhist Principles in Ubon Rajthani Province**

พิจิตร พงษ์เกษ,

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Pijit Pongket,

Sowit Bamrungphak and Phramaha Daosaim Vachirapanno

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon kaen Campas, Thailand

Corresponding Author, E-mail: usanee31@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการครองเรือนในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการครองเรือน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีและตำบลขามใหญ่ จำนวน 25 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์การครองเรือนของคนในชุมชน ด้วยวิธีการเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการครองเรือนในจังหวัดอุบลราชธานีมี 4 ประการ คือ ปัญหาการนอกใจ ปัญหาการผิดศีลธรรมจริยธรรม ปัญหาความยากจนและปัญหาการไม่สงเคราะห์ญาติ หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือน ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม 4 หลักสมชีวิตธรรม หลักทักขณัมมิกัตถประโยชน์ และหลักปัจฉิมทิศ และรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มี 4 รูปแบบ คือ

วันที่รับบทความ: 5 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 15 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 16 มิถุนายน 2563

Received: April 5, 2020; Revised: June 15, 2020; Accepted: June 16, 2020

- 1) รูปแบบรักเดียวใจเดียว ได้แก่ จริ่งใจ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, จริ่งวาจา คือ มีการพูดจริงใจจริงต่อกัน และจริ่งการ คือ ทำจริง ประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน
- 2) รูปแบบการมีศีลมีปัญญาเสมอกัน ได้แก่ สามีภรรยา มีนิสัย มีการกระทำ มีความประพฤติ และมีเหตุผล
- 3) รูปแบบตามหลักอุทฺทธานสัมปทา คือ การครองเรือนที่สามีภรรยาจะต้องลุกจากที่นอนแล้วออกไปทำงานหาทรัพย์ เพื่อซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว
- 4) รูปแบบตามหลักปจฺฉิมมทิส คือ การปิดป้องช่องว่างระหว่างตนเอง (สามีภรรยา) กับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยให้วัตถุสิ่งของ พูตจาไฟเราะ บำเพ็ญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: รูปแบบการครองเรือน; การครองเรือนที่พึงประสงค์; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstracts

This research paper aims were 1) to study state of house holding in ubolratchathani province 2) to study Buddhist doctrines concerned with the house holding and 3) to present the model of desirable householding Accordance with Buddhist doctrines of people in Ubol Ratchathani areas.

This research was qualitative research. The target group were the leaders of communities in Ubolratchathani municipality and Khamyai sub-district total 25 persons. The tools were the in-depth interview form and focus group discussion. Data the house holding of people in the community analyzed by descriptive method.

The results of study were found that there were 4 house holding problems i.e.

- 1) sexual misconduct or adultery 2) Morale misconducts 3) Poor 4) no service relative

Buddhist doctrines concerned with householding were:– Sacca, Sammasila Samapaññā Utthānasampadā and Pacchimmadisā.

The model of desirable householding based on Buddhist doctrines have four models i.e.

- 1) monogamy which has sincerity and truthful speech
- 2) the model of having precepts and wisdom were equal to each others
- 3) the model of Utthanasampada: husband and wife have to work hard for earning and buying some food staff for family members.

4) the model of Pacchimadisā: the gap between husband and wife is closed with their relatives by giving materials, sweetly spoken, public service and sharing happiness and suffering cosistently

Keywords: Model of Desirable Householding; Desirable Householding Accordance; Buddhist Principles

บทนำ

สถาบันครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อเทียบกับสถาบันอื่นในทางสังคม และมีลักษณะความเป็นสากลมากที่สุด มีความสัมพันธ์และการสืบสายโลหิตทุกสังคมจะมีสถาบันครอบครัว แต่อาจแตกต่างกันไปในรูปแบบและบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว การมีครอบครัวเป็นเหตุให้มีการครองเรือน ซึ่งเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด และเป็นหน่วยหลักของสังคมที่มีความสัมพันธ์ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนถาวรที่สุด มนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ สถาบันการครองเรือนจะให้ตำแหน่งชื่อและสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกบทบาทและสถานภาพ ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม ในปัจจุบันนี้สภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและจริยธรรม เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2541:135)

เมื่อมองย้อนกลับไปยังสังคมไทยในอดีต วิถีชีวิตแต่ละการครองเรือน อยู่ดีมีสุข ลูกว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังและเคารพบิดามารดา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเรียกกันว่ายุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อสถาบันการครองเรือน ซึ่งจากอดีตที่เป็นการครองเรือนขนาดใหญ่ กลายเป็นการครองเรือนเดี่ยว มีการแยกตนเองออกไปอยู่เป็นเอกเทศ (นิตยา มาสวิสุทธิ, 2533:79) ปัญหาการครองเรือน มีสาเหตุหลายประการ เช่น ปัญหาเกิดจากความไม่พร้อมและไม่ได้เตรียมตัวต่อการครองเรือน สำหรับปัญหาการหย่าร้างของคนไทยซึ่งนับวันมีแนวโน้มสูงขึ้น มูลนิธิเครือข่ายการครองเรือนชี้ว่า ปัญหาจากการประพฤตินอกใจกันอยู่ในเกณฑ์น่าห่วงเป็นอย่างยิ่ง สะท้อนถึงความเปราะบางของการครองเรือนคนรุ่นใหม่ พบว่า ในปี 2555 มีผู้จดทะเบียนสมรสใหม่ทั่วประเทศจำนวน 314,338 คู่ และมีคู่สมรสเก่าจดทะเบียนหย่า 111,377 คู่ คิดเป็นร้อยละ 35 ของคู่ที่จดทะเบียนใหม่ โดยการจดทะเบียนหย่าเพิ่มสูงกว่าช่วง 9 ปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 27 โดยในปี 2546 มีผู้จดทะเบียนสมรส 328,356 คู่ แต่มีคู่สมรสเก่าจดทะเบียนหย่า 80,836 คู่ (Matichon Online, 2017) อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การครองเรือน

เกิดความแตกแยก นั่นคือปัญหาการพนัน เมื่อเกิดอบายมุขขึ้นและไม่มีแนวทางในการแก้ปัญหาจึงเกิดความรุนแรง ปัญหาหนี้สินจนก่อให้เกิดความเครียด และสื่อที่สะท้อนเร้าอารมณ์ให้เกิดการกระทำความรุนแรง เช่น สื่อลามก เป็นต้น ป่วยเป็นโรคจิตเวชบางชนิด การหึงหวง นอกใจคู่สมรส กรณีที่สามีภรรยาเกิดการนอกใจก็ดี อย่าร้างก็ดี สาเหตุเบื้องต้นที่สำคัญก็เนื่องมาจากการเปิดอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจไปในการรับรู้สิ่งต่างๆ โดยขาดการไตร่ตรอง ไตร่ตรอง ใคร่ครวญ พิจารณารอบด้าน เป็นต้น “จิตเปราะบาง รักง่าย หน่ายเร็ว ไม่อดทนและไม่รู้จักรอคอย” คนไทยเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนามานาน เมื่อกล่าวถึงหลักการในการสร้างการครองเรือนไทยที่มั่นคงของคนในสังคมปัจจุบัน ประกอบด้วยหลักสมชีวิธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมที่จะทำให้คู่สมรสมีความสมดุล, หลักการปฏิบัติของสามีภรรยาในทศ 6, และหลักฆราวาสธรรม 4 อันเป็นข้อปฏิบัติที่จะทำให้ผู้ครองเรือนของแต่ละการครองเรือนมีชีวิตรอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1998:102) เป็นต้น

จากภาวะการณ์ของปัญหาในมิติต่างๆ ที่มนุษย์เผชิญอยู่ตามที่ปรากฏในสังคมยุคปัจจุบันจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเสนอรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์หรือดีงามโดยตั้งอยู่บนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าจะนำผลการวิจัยที่เป็นรูปแบบที่พึงประสงค์นั้นไปเป็นหลักการสำหรับการครองเรือนของประชาชนทุกหมู่เหล่าสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการครองเรือนในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการครองเรือน
3. เพื่อเสนอรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางพระพุทธศาสนา ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน 10 รูป/คน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ประสบความสำเร็จในการครองเรือน จำนวน 5 คน รวมจำนวน 25 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีอยู่ 2 แบบ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์แล้ว นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ นำไปจัดเรียงลำดับก่อนและหลังตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 รูป/คน นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และรับแบบสัมภาษณ์คืนมาด้วยตนเอง เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มาแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์แล้วเรียงลำดับวันเวลาก่อนหลัง

3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการครองเรือนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือนที่พึงประสงค์ และการพัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาในเชิงพรรณนาต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

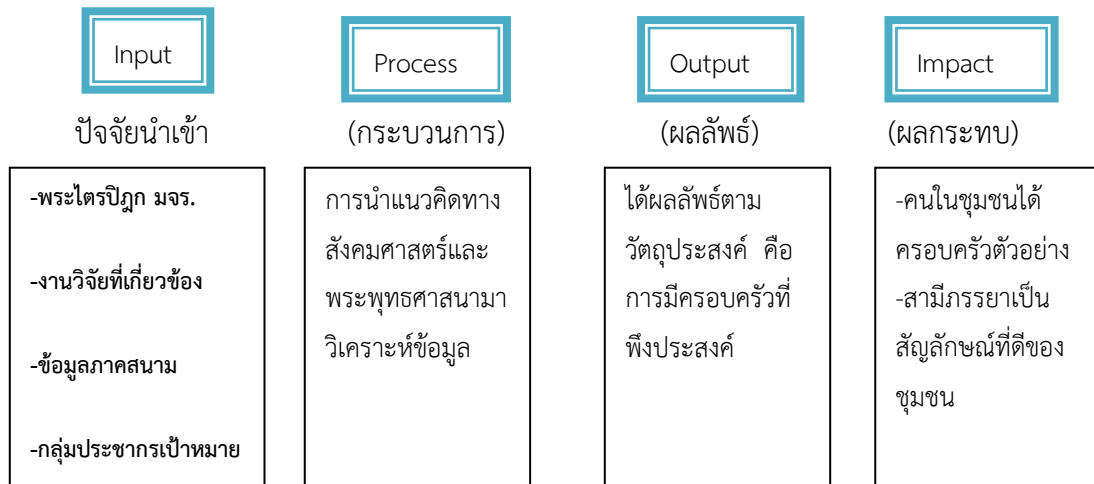
1) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่มในแต่ละประเด็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และวิเคราะห์ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ต่างๆ

2) วิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สภาพปัญหาการครองเรือนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือนที่พึงประสงค์ และการพัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นไปสังเคราะห์

3) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย ตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเชิงระบบ Ludwig Von Bertalanffy (Sanguannam, 2002) มากำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก 25 รูป/คน การสนทนากลุ่ม 2) กระบวนการ (Process) คือ การนำแนวคิดเกี่ยวกับการครองเรือนตามแนวสังคมศาสตร์และพระพุทธศาสนามาใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย 3) ผลลัพธ์ (Product or Output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาพัฒนา ด้วยการวิเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การครองเรือนที่พึงประสงค์หรือที่พึงปรารถนา 4) ผลกระทบ (Outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ได้แก่ ผลจากการมีครอบครัวที่ดี 3 ด้าน คือ 1. การแสดงทางกายคือคนในชุมชนได้ครอบครัวตัวอย่างที่ดี 2. การแสดงออกทางพฤติกรรม (สังคม) คือ สามิภรรยาถือว่าเป็นตัวแทนเชิงพฤติกรรมที่ดีของชุมชน 3. การแสดงออกทางปัญญา คือ สามิภรรยาเป็นผู้มีสติปัญญาในการใช้ชีวิตคู่ สามารถเขียนเป็นแผนผัง ดังนี้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาการครองเรือนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี สรุปได้ 4 ด้าน ดังนี้

1) ปัญหานอกใจ หมายถึงการไม่ซื่อตรงต่อสามีหรือภรรยาด้วยการคบชู้สาว ปัญหาสามีและภรรยาอกใจ เป็นปัญหาที่สร้างความทุกข์ ความขมขื่น และคับแค้นใจให้คู่สมรสเป็นอย่างยิ่ง กระทรวงสาธารณสุข เผยสถานการณ์ความสัมพันธ์ของสมาชิกกว่า 20 ล้านครอบครัวไทยขณะนี้ นำห่วง มีครอบครัวอบอุ่นสายสัมพันธ์เหนียวแน่นเพียง 2 ล้านกว่าครอบครัว โดยอัตราการนอกใจกันในรอบ 10 ปีมานี้เพิ่มขึ้น 2 เท่าตัว

2) ปัญหาหย่าร้าง หมายถึงเชิงใจ ไร้ทรัพย์สิน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากประการหนึ่งเกี่ยวกับสถานะของครอบครัวไทย ก็คือว่าสตรีหรือภรรยาออกมาทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันนี้ครอบครัวที่สามีทำงานคนเดียวลดน้อยลงไปมาก แม้ว่าเราจะไม่อาจหาข้อมูลเป็นตัวเลขที่แน่นอนมาแสดงไว้ ณ ที่นี้ได้ก็ตาม การที่ภรรยาออกมาทำงานทำนอกบ้านเพิ่มมากขึ้นมีทั้งผลดีและผลเสียต่อครอบครัว ผลดีก็คือ ทำให้สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น แต่ผลเสียก็ได้แก่ปัญหาครอบครัวที่ตามมา

3) ปัญหาทางศีลธรรมและจริยธรรม คำว่า ปัญหาศีลธรรม หมายถึงปัญหาที่เกิดจากการกระทำ การแสดงออกทางกายและทางวาจาที่ไม่ดีงาม ความประพฤติที่ไม่ดีไม่มี ความชอบธรรม ไม่มีความสุจริตต่ออาชีพหน้าที่การงาน โดยเทียบเคียงที่ท่านหมายถึงความ

ประพจน์ที่ดีงามทางกายวาจา, ความประพจน์ที่ดีที่ชอบ, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ และคำว่า ปัญหาทางจริยธรรม หมายถึงการกระทำที่ไม่เป็นไปเพื่อประพจน์ที่ดีงาม ไม่เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ไม่ใช่หลักแห่งความประพจน์และไม่ใช้หลักการที่เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และคำว่า จริยธรรม ที่ท่านหมายถึงธรรมคือความประพจน์ ธรรมคือการดำเนินชีวิต หลักความประพจน์ในการดำเนินชีวิต

4) ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างคู่สมรสกับญาติพี่น้อง เช่น แม่ผัวกับลูกสะใภ้ พ่อตากับลูกเขย เป็นต้น หากเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ในครอบครัวของคุณ ในฐานะที่คุณเป็นคนกลางและพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันนี้ คงต้องพบกับความขัดแย้งและความเครียดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิธีการแก้ไขเพื่อให้ปัญหาคือคลายลงอาจทำได้

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับการครองเรือน

2.1 หลักธรรมาสน์ 4 คือ

1. สัจจะ คือ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง
2. ทมะ คือ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
3. ขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

4. จาคะ คือ ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว สำคัญที่จะทำการครองคู่หรือการครองเรือน โดยเริ่มจากการมีสัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ ในภาษาชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า ไม่เป็นคนเจ้าชู้ทั้งหญิงและชาย หรือภาษาสมัยใหม่ล่าสุดได้แก่คำว่า กิ๊กหรือการมีคู่ครองที่ไม่ได้สมรสกัน มีทมะ คือ สามเณรจะต้องมีการข่มใจ ปรับตัวให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกันให้ได้ รู้จักควบคุมใจของตนเองในระหว่างที่ใช้ชีวิตร่วมกัน ฝึกหัดตัดนิสัยคือปรับนิสัยของตนให้เข้ากันได้ แก้ไขข้อบกพร่องของตนที่เคยมีในอดีต มีขันติ คือ มีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย และมีจาคะ คือ ความเสียสละความสุขความสบายของตนให้กับคนที่ใช้ชีวิตร่วมกัน

2.2 สมชีวิธรรม หมายถึงสาระสำคัญของหลักธรรมซึ่งเป็นธรรมประจำใจของฆราวาสที่มีคู่ครอง หากกล่าวตามหลักการทางพระพุทธศาสนาจะเห็นว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงโทษของกามหรือโทษของการเสพกาม นั้นเป็นการตรัสสำหรับพระภิกษุหรือผู้มุ่งบรรลุธรรม แต่สำหรับฆราวาสแล้วพระองค์ก็ได้ตรัสธรรมสำหรับผู้เสพกาม ที่เรียกว่า ฆราวาสบ้าง คฤหัสถ์บ้าง ดังนั้นจึงกล่าวว่า สมชีวิธรรม 4 พระพุทธเจ้า ทรงให้ธรรมะในการเลือกคู่ เลือกคนรัก ที่จะทำให้มีความสุขชีวิตคู่ เรียกว่า สมชีวิธรรม 4 ได้แก่

- สมสัทธา (มีความเชื่อเสมอกัน) คือเป็นคนคอเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน
- สมสีลา (มีความดีเสมอกัน) คือ มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติเสมอกัน ไม่ใช่อาทิ คนหนึ่งชอบบอองงานสังคม อีกคนชอบสันโดษ
- สมจาคา(มีความเสียสละเสมอกัน) คือ ต้องเสียสละกิเลสส่วนตัว อย่าถืออัตตาของเรา อย่าถือเธอถือฉัน
- สมปัญญา (มีปัญญาเสมอกัน) มีความสามารถในการใช้ปัญญา และความสามารถในการใช้เหตุผลเสมอกัน

2.3 ทิฐุธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ หรือทิฐุธัมมิกัตถะ 3 เพราะเป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือธรรมของคนคู่เหมือนกัน นั่นคือ ทิฐุธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ หรือทิฐุธัมมิกัตถะ หมายถึงสาระสำคัญของหลักธรรมซึ่งเป็นธรรมประจำใจของฆราวาสที่มีคู่ครอง อุฏฐานสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

2.4 ปจฉิมทิส คือ ทิสที่อยู่ข้างหลัง ได้แก่ บุตรภรรยา โดยไม่ได้กล่าวถึงสามีนั้น คงเป็นการถือคติตามสังคมโบราณที่ว่าชายเปรียบดังช้างเท้าหน้า เป็นผู้ทำหน้าที่นำครอบครัวอยู่แล้ว จึงไม่ได้หมายถึงทิสเบื้องหลังคือสามีภรรยา แต่หมายถึงบุตรภรรยา แทน หากกล่าวเฉพาะคำว่า ทิส ในพระสูตรนี้ท่านหมายเอา ‘การปิดป้องทิส’ ซึ่งธรรมข้อนี้ได้กล่าวถึงบุคคลประเภทต่างๆ ที่เรา (สามี) จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย ดุจทิสที่อยู่รอบตัว โดยไม่มีคำอธิบายปรากฏในพระไตรปิฎกอีกชั้นหนึ่ง ความว่า คำว่า ปิดป้องทิส ในที่นี้หมายถึงปกปิดช่องว่างระหว่างตนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรียกว่า ทิส 6

3. รูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มี 4 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบรักเดียวใจเดียว ได้แก่ จริ่งใจ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, จริ่งวาจา คือ มีการพูดจริงใจจริงต่อกัน คือ ทำจริง ประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน

2) รูปแบบการมีศีลมีปัญญาเสมอกัน ได้แก่ สามีภรรยา มีนิตย มีการกระทำ มีความประพฤติ และมีเหตุผล 3) รูปแบบตามหลักอุทฺทธานสัมปทา คือ การครองเรือนที่สามีภรรยาจะต้องลุกจากที่นอนแล้วออกไปทำงานหาทรัพย์ เพื่อซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และ

4) รูปแบบตามหลักปัจฉิมทิศ คือ การปิดป้องช่องว่างระหว่างตนเอง (สามีภรรยา) กับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยให้วัตถุสิ่งของ พุดจาไฟเราะ บำเพ็ญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์ อย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการวิจัยในประเด็นการที่ชายหญิงเกิดความรักและความเสน่หาต่อกัน จนนำไปสู่การตัดสินใจไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน สร้างชีวิตครอบครัวไปด้วยกัน มีความรักต่อกัน ตั้งใจทำงานสร้างครอบครัวให้มีสุข มีลูกชายหรือหญิงเป็นทายาทสืบสกุลต่อไป ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการครองเรือนของ ฌรณค์ เส็งประชา (2538: 25) กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “วิถีไทย” ความว่า โดยปกติแล้วการครองเรือนของมนุษยชาตินั้น ถือเป็นเรื่องธรรมชาติ การมีครอบครัวและการครองเรือน หมายถึง การที่สามีภริยาตัดสินใจร่วมหอลงเรือนนั้นหมาย มุ่งมีครอบครัว มีคู่ร่วมชีวิตจิตใจ ครอบครัวและเป็นเจ้าของทั้งร่างกายและจิตใจโดยหวังพึ่งพิงทะนุถนอม ให้ความสุขแก่กันและกันในภพนี้ตลอดชีวิต โดยรักเดียวใจเดียวเท่านั้น การให้ความรักเดียวใจเดียว มุ่งมั่นเพียงคู่รักของตนเอง เพื่อหวังสร้างครอบครัวสร้างฐานะให้มีครอบครัวที่มั่นคงเป็นการเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง

สาเหตุแห่งความยากจนเมื่อกล่าวตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาพิจารณาได้ว่า ความหลงใหลในทรัพย์ทั้งหลายที่มวลมนุษย์มักครอบครองและรู้สึกว่าเป็นความสุข (ในด้านเศรษฐกิจ) จึงเกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนพระพุทธองค์ที่ตรัสไว้ในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค และอังคุตตรนิกาย อรรถกถา ความว่า “คนชั่วได้ทรัพย์แล้วตัวเองไม่กินไม่ใช้ทั้งก็ไม่ให้ (แก่ใครๆ)

เหมือนน้ำอยู่ในถันของมนุษย์จะใช้ดื่มก็ไม่ได้ ตนยอมอดใช้ ส่วนวิญญาณมีปัญหาได้ทรัพย์แล้ว ย่อมกินใช้และทำกิจ (งานของตนและการกุศลช่วยผู้อื่น) เขาเป็นคนล้าเลิศ ได้เลี้ยงดูหมู่ญาติแล้วไม่มีใครติเตียนได้ ย่อมเข้าถึงถิ่นสวรรค์”

ประเด็นที่เป็นผลการวิจัย ได้แก่ เรื่องการแสวงหาความสุขของสามภรรยา ทั้งนี้ เพราะขึ้นชื่อว่าความสุขใครๆ ก็ต่างปรารถนา สุขเป็นคำสั้นๆ แต่เป็นคำที่มีความหมายและความสำคัญกับมนุษย์ทุกคน มนุษย์ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข คนมีครอบครัวนอกจากได้อยู่ด้วยแล้วก็มีมีความสุข ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ มนธภัตสรณ พิพัฒนเตชากร (2552:98) ผู้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีครอบครัวอยู่ดีมีสุข ในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวอยู่ดีมีสุข เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะมีปรากฏไว้ในรูปแบบการรายงาน หรือการกล่าวอ้างถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และแผนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งในแต่ละรัฐบาลทุกยุคสมัยต่างมุ่งเน้นในหลักการพัฒนาสังคม ให้เป็นสังคมอยู่ดีมีสุข

อีกประเด็นหนึ่งคือเรื่องจริยธรรมของคู่สมรส เพราะคู่สมรสเป็นคนมีความต่างกัน เช่น ต่างในเพศ ความคิด ความเชื่อ นิสัยใจคอ ต่างในจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ เมื่อมาอยู่ด้วยกันคู่สมรสจะต้องพึงระวังว่า อะไรควรคิด อะไรควรพูด อะไรควรทำ อะไรควรประพฤติ และอื่นๆ อีกมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับ จำเนียร รักษาภักดี (2544:120) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องจริยธรรมของคู่สมรสตามหลักพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ในทัศนะของพุทธศาสนานั้น หลักจริยธรรมคือหลักที่ใช้ประดับประดาชีวิตให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ โดยมีเป้าหมายที่ส่งเสริมหลักสำคัญ 2 ประการ คือ 1. หลักการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข 2. หลักการส่งเสริมการแก้ปัญหา คือส่งเสริมบุคคลให้เข้าถึงความเป็นผู้มีเหตุผล รู้ถึงคุณค่าแท้ของชีวิต (สัจธรรม)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การครองเรือนที่พึงประสงค์ที่เห็นควรปรับใช้ในเชิงนโยบายมี 2 ประการ คือ

1) ทางราชการโดยหน่วยงานของราชการที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ จะต้องมึนโยบายให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการครองเรือนที่ถูกต้องและดีงามแก่เด็กเยาวชนหรือชาวบ้านทั่วไป

2) ทางราชการจะต้องมีหน่วยงานหรือองค์กรประจำในทุกระดับ ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อใกล้เคียงหรือประนีประนอมยอมในคู่สมรสที่เกิดปัญหาต่อกัน

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ชีวิตประจำวัน

ภาพที่สะท้อนและแสดงให้เห็นถึง “การมีชีวิต การใช้ชีวิต และการดำเนินชีวิต” ของคู่สมรสในปัจจุบันมีการใช้ความรุนแรงต่อกันมากขึ้นทุกวัน ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาครอบครัวร่วมกัน คู่สมรสควรศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ว่าด้วยหลักธรรมสำหรับการครองเรือนสัก 1 ข้อ คือ สัจจะ คือความจริงใจต่อกัน ความซื่อสัตย์ต่อกัน ด้วยการให้คู่สมรสหรือสองสามีภรรยาให้นึกถึงความจริงที่ว่า

1) เราได้รักกันแล้วจึงได้แต่งงานกัน มาอยู่ด้วยกันเพื่อสร้างครอบครัว ตอนนี้เรามีครอบครัวแล้วจะทำลายครอบครัวที่สร้างร่วมกันมาได้อย่างไร

2) ให้คิดถึงลูกที่เกิดมาบนความรักของคนสองคน ลูกคือเลือดเนื้อเชื้อไขของเราสองคน ลูกคือตัวแทนแห่งสกุลและลูกคือผู้จะสืบสายเลือดและสืบสกุลต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) รูปแบบการพัฒนา “หนุ่มสาว” ที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2) รูปแบบการพัฒนา “พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว” ที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์
องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

1. การครองเรือนที่พึงประสงค์ใช้ชีวิตคู่โดยยึดหลักจริงใจ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, จริงวาจา คือ มีการพูดจริงใจจริงต่อกัน และจริงการ คือ ทำจริง ประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน

2. สามีภรรยาปิดป้องช่องกับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยการให้วัตถุสิ่งของ พุดจาไพเราะ บำเพ็ญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์อย่างสม่ำเสมอ

การศึกษาวิจัยนี้พบว่า ปัญหาการครองเรือนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นตัวแทนของคนไทยทั่วไป พบว่ามีปัญหาหลักที่ใช้ในงานวิจัยมีอยู่ 4 ประการ คือ ปัญหาการนอกใจ ปัญหาการผิดศีลธรรมจริยธรรม ปัญหาความยากจน และปัญหาการไม่สงเคราะห์

ญาติ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว (พบปัญหา) จึงแสวงหาหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการครองเรือนว่ามีหลักธรรมหรือหัวข้อธรรมอะไรบ้าง เมื่อพิจารณาธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้หรือประยุกต์ใช้กับการครองเรือน ซึ่งได้แก่ หลักสัจจะ หลักสมสึสาสมปัญญา หลักอุฏฐานสัมปทา หลักปัจฉิมทิศ และเมื่อนำหลักธรรมเหล่านั้นไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบการครองเรือนที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ 4 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบรักเดียวใจเดียว ได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน, มีการพูดจริงเจรจาจริงต่อกัน และประพฤติปฏิบัติจริงต่อกัน
- 2) รูปแบบการมีศีลมีปัญญาเสมอกัน ได้แก่ สามีภรรยามีนินสัย มีการกระทำ มีความประพฤติ และมีเหตุผล
- 3) รูปแบบความขยัน คือ การครองเรือนที่สามีภรรยาจะต้องลุกจากที่นอนแล้วออกไปทำงานหาทรัพย์ เพื่อซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และ
- 4) รูปแบบการปิดป้องช่องว่างระหว่างตนเอง (สามีภรรยา) กับญาติทั้งสองฝ่าย ด้วยให้วัตถุสิ่งของ พุดจาไฟเราะ บำเพ็ญประโยชน์ และร่วมสุขร่วมทุกข์อย่างสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร รักษาภักดี. (2544). *การศึกษาเรื่องจริยธรรมของคู่สมรสตามหลักพุทธศาสนา*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2541). *การครองเรือน : ณ รอยต่อแห่งศตวรรษในไทย*.
กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศิลป์พิมพ์.
- ณรงค์ เสียงประชา. (2538). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นิตยา มาสวิสุทธิ. (2533). *ชายกับหญิงในเอกสารการสอนวิชาแนวคิดไทย เล่มที่ 2 หน่วยที่ 7*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- มนัธสสรณ พิพัฒน์เตชากร. (2552). *ปัจจัยที่เสริมสร้างการมีครอบครัวอยู่ดีมีสุข ในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1998). *Buddhadhamma*. Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา

คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

**The Influencing Factors for Study Decision of the
Undergraduate Students at the Faculty of Social
Technology Kalasin University**

อ้อต โนนกระยอม

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Aot Nongrayom

Kalasin University, Thailand

E-mail: chokphochai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ และ 3) ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งการศึกษาเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพ (1) เชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ จำนวน 155 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (2) เชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ อาจารย์และนักศึกษาแต่ละสาขา 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่

วันที่รับบทความ: 8 มิถุนายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 27 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 28 มิถุนายน 2563

Received: June 8, 2020; Revised: June 27, 2020; Accepted: June 28, 2020

สาขาวิชา คุณลักษณะคณะ หลักสูตร อาจารย์ การจัดการเรียนการสอน ค่าธรรมเนียม
สถานที่ตั้ง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะ
เทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้แก่ สาขาวิชา การจัดการเรียนการสอน สถานที่ตั้ง
การบอกต่อของศิษย์เก่า ค่าธรรมเนียมในการศึกษาเล่าเรียน

3. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา
คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ 1) ด้านเป้าหมาย คือ คณาจารย์ที่มีความรู้
ประสบการณ์ในศาสตร์สาขาวิชานั้นๆ สามารถให้โอกาสแนวทางแก่นักศึกษาได้ มุ่งพัฒนาให้
นักศึกษามีอาชีพการงานที่มั่นคง โดยให้ความสำคัญกับครอบครัวของนักศึกษาเป็นสำคัญ
ตลอดจนสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง มองหาโอกาสในการทำงาน 2) ด้านความเชื่อ
และค่านิยม คือ ผลงานหรือการนำเสนอความเคลื่อนไหวของการเรียนการสอนให้เป็นที่รู้จัก
และยอมรับในสังคม อาจารย์ควรลงไปแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาต่อ 3) ด้านความ
คาดหวัง คือ ควรสร้างประสบการณ์ ความรู้และโอกาสใหม่ในการเรียนรู้ ร่วมลงมือปฏิบัติ
จากในชั้นเรียนและนอกสถานที่ 4) ด้านความรู้ความสามารถ คือ ควรสร้างเสริม
ประสบการณ์ตรงและการฝึกปฏิบัติจนชำนาญ เกิดทักษะที่มาจากองค์ความรู้ทางวิชาชีพที่
ถูกต้อง สามารถคิดวิเคราะห์เองได้ และ 5) ด้านอิทธิพลจากสังคม คือ ควรมองประโยชน์ทั้ง
ที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัวให้ได้ โดยคิด
เป็น ทำเป็น พัฒนาเป็น สร้างงานสร้างอาชีพได้

คำสำคัญ: การตัดสินใจศึกษา; นักศึกษา; มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Abstracts

The main purpose of this research to study: 1) the relative factor with study decision of the undergraduate students at the faculty of social technology Kalasin University, 2) the influencing factor for study decision of the undergraduate students, and 3) the suggestion about the study decision of the undergraduate. This was mixed method of a quantitative and qualitative approach. The quantitative approach which the samples was the undergraduate students at the faculty of social technology Kalasin University about 155 peoples, used stratified random sampling. The research tool for data collection was a questionnaire. The statistics in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple correlation analysis and multiple regression analysis. The qualitative approach which the target group were the lecturer and

students of each branch about 14 peoples. The research tool for data collection was the interview and content analysis. The findings were as follows:

1. The relative factors with study decision of the undergraduate students at the faculty of social technology Kalasin University statistically significant at the .05 level were branch, faculty characteristics, program, lecturer, learning and teaching management, cost and location.

2. The influencing factors for study decision of the undergraduate students at the faculty of social technology Kalasin University were branch, learning and teaching management, location, alumni public relation and cost in education.

3. The suggestions about the study decision of the undergraduate students at the faculty of social technology Kalasin University were: 1) the goal was lecturers were knowledge, experience in branch to provide opportunities for students to developed students with a stable career. The importance of the family of students was important to created motivation in development oneself and looked for opportunities to work. 2) The belief and value was portfolio or present the movement of teaching to be recognized and accepted in society. The lecturer should go to suggest the knowledge about education. 3) The expectations were they should create experience, knowledge and new opportunities in learning to practice in class and outside. 4) The knowledge and ability were they should be a direct experience and practice to had skill from the right professional knowledge to able analyzed oneself. 5) The influence of society was they should look at the benefits to themselves, family, and society and to build confidence to the people around by thinking, doing, developing and creating a career.

Keywords: Study Decision; Students; Kalasin University

บทนำ

การศึกษานับได้ว่าเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานที่สำคัญของชีวิต ถึงแม้ว่าการศึกษานั้นไม่ได้ระบุไว้ในปัจจัยสี่แห่งการครองตน สังคมโลกปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคของการบริโภคข่าวสารข้อมูลที่ไร้ขีดจำกัดไร้พรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้ให้ความสำคัญของการศึกษาแก่ประชาชนชาติอย่างมาก ไม่ต่างกับประเทศไทยที่ได้ให้ความสำคัญของการให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยมีการจัดสรรงบประมาณของรัฐในการบริหารประเทศด้านการศึกษาระดับมาตลอดทุกปี การศึกษาถึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ประเทศใดก็ตามถ้ามีคนที่มีคุณภาพมาก ประเทศนั้นย่อมพัฒนาได้ก้าวไกลกว่าประเทศอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนา (กัญนิกา พรหมณพิทักษ์, 2542: 1) พระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ หมวด 3 มาตรา 16 ได้กำหนดว่า การศึกษาในระบบมี 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเน้นการสร้างเสริมองค์ความรู้ พัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ มีความก้าวหน้าทางวิชาการ นำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 4 มาตรา 28 ที่กำหนดว่าการจัดหลักสูตรการศึกษาต้องมีลักษณะที่หลากหลาย นอกจากมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตแล้วยังพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคมด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 125)

สถาบันการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคม สามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตจริง ทั้งอุตสาหกรรมและบริการ พัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน ตลอดจนให้ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนักศึกษา ผู้จ้างงาน ผู้ปกครอง รัฐบาลและประชาชนทั่วไป เพื่อให้บรรลุภารกิจหลักที่ต้องปฏิบัติ ได้แก่ ผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ซึ่งการดำเนินการตามภารกิจดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จึงนับว่าเป็นความท้าทายของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในการพัฒนาสถาบันให้มีคุณภาพและมาตรฐานตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ (ใจชนก ภาคอัติ, 2556: 1) ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่างๆ เปิดสอนหลักสูตรระดับอุดมศึกษาหลายสาขาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นับเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการแข่งขันในการใช้กลยุทธ์ด้านต่างๆ เพื่อรับบุคคลเข้าศึกษาต่อ ให้บรรลุตามแผนการรับนักศึกษาแต่ละสถาบัน (อุทุมพร ไฉฉลาด และจงดี โตอิม, 2559: 165-177)

คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เป็นคณะที่ให้ความสำคัญในเรื่องของการประกันคุณภาพการศึกษา มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีภาวะผู้นำ พัฒนาองค์ความรู้ งานวิจัย และให้บริการวิชาการ และส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของคณะและสาขาวิชาต่างๆ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสดัดสินใจเลือกเรียนต่อในคณะเทคโนโลยีสังคม สาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ซึ่งปัจจัยที่จะทำให้ผู้เรียนมาเข้าศึกษาต่อมีหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาและปัจจัยการด้านต่างๆ ของ

คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อคณะเทคโนโลยีสังคมหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของคณะ สาขาวิชา และระบบการรับสมัครนักศึกษามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เพื่อยกระดับให้เป็นสถานศึกษาของประเทศที่มีศักยภาพในการแข่งขันและมีความพร้อมที่จะพัฒนาสู่มาตรฐานระดับท้องถิ่นและระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

1.1 การศึกษาเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ จำนวน 263 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 155 คน โดยใช้เกณฑ์ตามตารางกำหนดของ Krejcie & Morgan (1970: 607-608) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประชากรจำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรี แยกตามสาขาวิชา

หลักสูตรปริญญาตรี	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
สาขาวิชาระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์	63	37
สาขาวิชาการบัญชี	105	62
สาขาวิชาการจัดการ	44	26

สาขาวิชาการตลาด	12	7
สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล	13	8
สาขาวิชาการท่องเที่ยว	10	6
สาขาวิชาการจัดการธุรกิจค้าปลีก	16	9
รวม	263	155

1.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ตัวแทนนักศึกษาแต่ละสาขาวิชา
ตัวแทนคณาจารย์แต่ละสาขาวิชา จำนวน 14 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การศึกษาเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ
แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับใช้และพัฒนาเครื่องมือภายใต้การควบคุมดูแลและให้
คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น
4 ส่วน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ
รายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิลำเนา รายได้ผู้ปกครอง ข่าวสารการสมัคร คณะ
ที่ศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญา
ตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มีปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัย
สถาบัน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Ratings scale) 5 ระดับ ตาม
วิธีของลิเคิร์ต (Likert) ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญา
ตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเป้าหมาย
ด้านความเชื่อและค่านิยม ด้านความคาดหวัง ด้านความรู้ความสามารถ และด้านอิทธิพลจาก
สังคม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับ ตามวิธี
ของลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 43) และ ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับ
แนวทางในการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น
ได้อย่างอิสระ

2.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) แบบ
สัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interviews) โดยสัมภาษณ์
กลุ่มเป้าหมายผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจศึกษาต่อว่า เพื่อให้ได้แนวทางในการตัดสินใจ
ศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การศึกษาเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมีการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ คือ 1) ศึกษาทฤษฎี รายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดตัวแปรในการวิจัย 2) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยและผู้เชี่ยวชาญใช้ช่วยตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

3) กำหนดนิยามปฏิบัติการของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทุกชุดโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย

4) นำแบบสอบถามให้คณะกรรมการควบคุมวิจัยพิจารณาเพื่อตรวจสอบในเรื่องของการใช้ภาษาและครอบคลุมเนื้อหา ความถูกต้อง เหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ จากนั้นดำเนินการตรวจสอบความมั่นคงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of item congruence : IOC) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .80 ขึ้นไปมาใช้ หลังจากนั้นปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ และ 5) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปหาคุณภาพเครื่องมือโดยการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรง (Reliability) ในแบบสอบถามทุกชุดโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ตามวิธีของครอนบาค ซึ่งมีค่าเท่า .94 และ 6) นำผลการหาคุณภาพเครื่องมือไปให้คณะกรรมการคุมคุชฎิพนธ์ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ นำมาปรับปรุงและนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน คือ

1) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในด้านภาษาและความถูกต้องด้านเนื้อหา

2) นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเข้าใจและการใช้ภาษาเพื่อความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น และ

3) จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างฉบับสมบูรณ์ให้อาจารย์ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การศึกษาเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปสอบถามกลุ่มตัวอย่าง เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

4.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interviews) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นทั้งตัวแทนนักศึกษา อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องของแต่ละสาขาวิชาที่เปิดสอนในคณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 14 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การศึกษาเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ โดยการลงรหัสและบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

5.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอพรรณนาวิเคราะห์

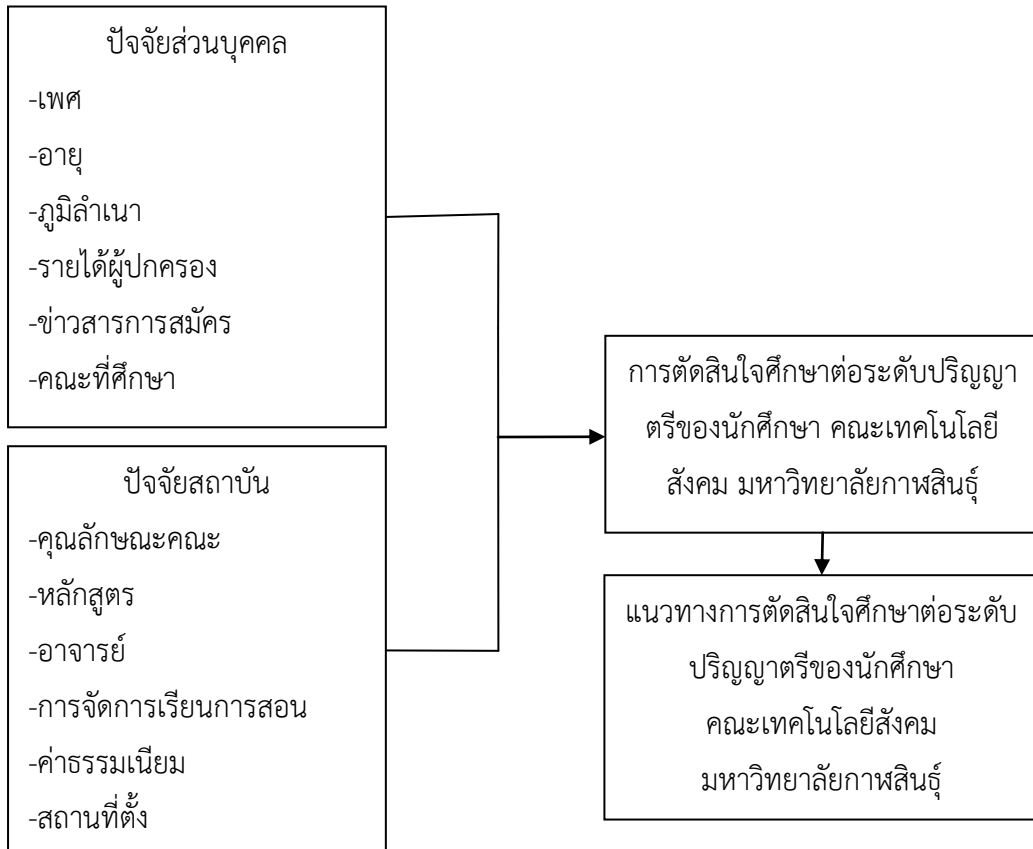
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ และบันทึกคะแนนแต่ละข้อในรูปแบบรหัส (Coding form) หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงทฤษฎี ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) เป็นสถิติที่มุ่งนำเสนอสารสนเทศเพื่อใช้บรรยายสรุปลักษณะของตัวแปรในกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรว่าเป็นอย่างไร สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง

2) ตัวแปร ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน 3) การวิเคราะห์อิทธิพลระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) เพื่อทดสอบตัวแปรต้นว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ หรือไม่มากนักหรือไม่ เพียงใด การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณเป็นวิธีการทางสถิติที่อธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวแปรขึ้นไปที่มีผลต่อตัวแปรตามซึ่งมีตัวเดียว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสถาบัน ทำให้นักศึกษาตัดสินใจศึกษาต่อปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยตรวจสอบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's

product moment correlation coefficient) ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 12 ตัว ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

วแปร	EX	GE	TA	UT	AS	RA	ES	UR
EX	.000							
GE	.018	.000						
TA	.034	.095	.000					
UT	.012	.353**	.010	.000				
AS	.048	.010	.148	.114	.000			
RA	.084	.072	.011	.003	.089	.000		
ES	.222*	.049	.007	.020	.067	.039	.000	
UR	.132	.064	.126	.075	.066	.003	.450**	.000
EC	.069	.043	.050	.022	.009	.042	.659**	.554**
EN	.019	.030	.127	.023	.184	.115	.685**	.481**
OS	.132	.064	.126	.075	.006	.003	.450**	.000**

RE	.019	050	.037	.042	.019	.048	621**	602**
ES	074	064	091	076	128	202*	628**	450**

ตารางที่ 2 (ต่อ) แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

วแปร	EC	EN	OS	RE	ES
EC	.000				
EN	612**	.000			
OS	554**	481**	.000		
RE	710**	552**	602**	.000	
ES	574**	732**	450**	509**	.000

**หมายถึง $p < .01$

SEX หมายถึง เพศ

AGE หมายถึง อายุ

STA หมายถึง ภูมิลำเนา

OUT หมายถึง รายได้ผู้ปกครองเฉลี่ยต่อเดือน

MAS หมายถึง ข่าวสารการรับสมัคร

BRA หมายถึง สาขาวิชา

PES หมายถึง คุณลักษณะคณะ

CUR หมายถึง หลักสูตร

TEC หมายถึง อาจารย์

LEN หมายถึง การจัดการเรียนการสอน

COS หมายถึง ค่าธรรมเนียม

ARE หมายถึง สถานที่ตั้ง

DES หมายถึง ความต้องการเข้าศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 ได้แก่ สาขาวิชา คุณลักษณะคณะ หลักสูตร อาจารย์ การจัดการเรียน การสอน ค่าธรรมเนียม สถานที่ตั้ง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะ เทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยตรวจสอบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดโดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์ สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 12 ตัว ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระกับการ ตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัย กาฬสินธุ์

ตัวแปรอิสระ	B	Beta	Sig.
เพศ	.037	.022	.768
อายุ	.017	.019	.802
ภูมิลำเนา	.040	.021	.772
รายได้ผู้ปกครองเฉลี่ยต่อเดือน	.057	.098	.187
ข่าวสารการรับสมัคร	-.016	-.031	.664
สาขาวิชา	.048	.145	.040
คุณลักษณะคณะ	.148	.162	.149
อาจารย์	.117	.123	.266
การจัดการเรียนการสอน	.394	.471	.000
ค่าธรรมเนียม	.070	.076	.409
สถานที่ตั้ง	.023	.027	.804
a = .227			
R = .781 R ² = .610 F = 12.096			
Sig. of F = 0.000			

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ พบว่า สาขาวิชา และการจัดการเรียนการสอน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยี

สังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ทั้งนี้ โดยสาขาวิชา และการจัดการเรียนการสอนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี นั่นคือ เมื่อสาขาวิชาและการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาเปลี่ยนไป .048 และ .394 อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแปรทั้งสอง พบว่า การจัดการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามาก

ที่สุด และสามารถพยากรณ์การตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้ร้อยละ 61

และจากการสัมภาษณ์อาจารย์และนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาตัดสินใจศึกษาต่อในคณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ คือ มีสาขาที่นักศึกษามีความสนใจ สถานที่ตั้งใกล้กับที่อยู่อาศัยของนักศึกษาทำให้การเดินทางไปมาสะดวก อีกทั้งยังมีการบอกต่อของศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษา ประกอบกับค่าธรรมเนียมในการศึกษาเล่าเรียนไม่แพงเท่าที่ควร ดังปรากฏจากการสัมภาษณ์

“...การที่นักศึกษาตัดสินใจศึกษาต่อในคณะเทคโนโลยีสังคมนั้น นักศึกษาต้องมีความสนใจในสาขาที่ตนเองเรียน ใกล้บ้าน เดินทางสะดวกสบาย ค่าเล่าเรียนไม่แพงเกินไป อีกอย่างหนึ่งการบอกต่อของคนที่เข้ามาเรียนก็มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเรียนด้วยเหมือนกัน...”

โดยสรุป ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้แก่ สาขาวิชา การจัดการเรียนการสอน สถานที่ตั้ง การบอกต่อของศิษย์เก่า ค่าธรรมเนียมในการศึกษาเล่าเรียน

3. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านเป้าหมาย คือ คณาจารย์ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในศาสตร์สาขาวิชานั้นๆ สามารถให้โอกาสแนวทางแก่นักศึกษาได้ มุ่งพัฒนาให้นักศึกษามีอาชีพการงานที่มั่นคง โดยให้ความสำคัญกับครอบครัวของนักศึกษาเป็นสำคัญ ตลอดจนสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง มองหาโอกาสในการทำงาน

2) ด้านความเชื่อและค่านิยม คือ ผลงานหรือการนำเสนอความเคลื่อนไหวของการเรียนการสอนให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม อีกทั้งอาจารย์ควรลงไปแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาต่อ

3) ด้านความคาดหวัง คือ ควรสร้างประสบการณ์ ความรู้และโอกาสใหม่ในการเรียนรู้ ร่วมลงมือปฏิบัติจากในชั้นเรียนและนอกสถานที่

4) ด้านความรู้ความสามารถ คือ ควรสร้างเสริมประสบการณ์ตรงและการฝึกปฏิบัติจนชำนาญ เกิดทักษะที่มาจากองค์ความรู้ทางวิชาชีพที่ถูกต้อง สามารถวิเคราะห์เองได้ และ

5) ด้านอิทธิพลจากสังคม คือ ควรมองประโยชน์ทั้งที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นแก่คนรอบข้างให้ได้ โดยคิดเป็น ทำเป็น พัฒนาเป็น สร้างงานสร้างอาชีพได้

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผล ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิลำเนา รายได้ผู้ปกครองเฉลี่ยต่อเดือน ข่าวสารการรับสมัคร และสาขาวิชา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สาขาวิชาเพียงตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า สาขาวิชาเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาที่มีความต้องการที่จะพัฒนาอาชีพการงานของตนเองเป็นสำคัญ เนื่องจากนักศึกษามุ่งที่จะสนใจในสาขาวิชาที่ตนเองมีความถนัด และอยากเรียนอยากศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์และมหาวิทยาลัยอื่นๆ ไป มีการแบ่งสาขาวิชามากมายเพื่อให้นักศึกษาได้เลือกศึกษาได้ตามความถนัดความสามารถของตนเอง จึงทำให้สาขาวิชาที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ยังสอดคล้องกับ อุทุมพร ไฉไลลาด และจงดี โตอัม (2529 : 165-177) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผลการศึกษาพบว่า สาขาวิชาที่เรียนในระดับปริญญาตรีมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการประกอบอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนปัจจัยสถาบัน ได้แก่ คุณลักษณะคณะ หลักสูตร อาจารย์ การจัดการเรียนการสอน ค่าธรรมเนียม สถานที่ตั้ง มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า คณะ

เทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เป็นคณะที่มีชื่อเสียง มีความพร้อมด้านสถานที่และอุปกรณ์ เน้นการเรียนการสอนและการบริการวิชา มีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย และตอบสนองแรงงาน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน คณาจารย์มีเพียงพอต่อหลักสูตร มีประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ เน้นการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองชีวิตจริงของนักศึกษา มีทั้งการบรรยายและภาคปฏิบัติ มีการแจกจ่ายค่าธรรมเนียมให้นักศึกษาได้รับทราบเป็นระยะ ตลอดจนสถานที่ตั้งอยู่บริเวณสะดวกต่อการเดินทาง กว้างขวาง สะอาดและมีความปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย จึงทำให้ตัวแปรด้านคุณลักษณะคณะ หลักสูตร อาจารย์ การจัดการเรียนการสอน ค่าธรรมเนียม และสถานที่ตั้งมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า สาขาวิชา เป็นตัวแปรเดียวที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี และปัจจัยด้านสถาบัน มีตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน และสถานที่ตั้ง นอกจากนี้ยังมีการค้นพบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีโดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ตัวแปรด้านการบอกต่อของศิษย์เก่า ค่าธรรมเนียม มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีอีกด้วย ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์มีการเตรียม

ตัวอย่างดีก่อนที่จะเข้ามาศึกษา วิเคราะห์ตนเองว่าต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองในสาขาวิชาอะไร เพื่อเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน อีกทั้งทางสถาบันเองมีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่ไปด้วย ฝึกให้นักศึกษาเกิดทักษะทั้งอาชีพและทักษะชีวิต ตลอดจนให้นักศึกษามีการค้นคว้า ทำโครงการ โครงการต่างๆ พัฒนาให้ครอบคลุมมาตรฐานผู้เรียน นอกจากนี้ศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษายังมีส่วนช่วยให้นักศึกษาตัดสินใจเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีในสถาบันแห่งนี้อีกด้วย อาจจะมาจากผู้ที่มีการงานทำที่มั่นคง เจริญก้าวหน้า แล้วช่วยบอกต่อทำให้นักศึกษาเกิดความเชื่อมั่นในการจัดการเรียนการสอนของคณะเทคโนโลยีและมหาวิทยาลัย ในขณะเดียวกันสถานที่ตั้งยังมีส่วนสำคัญ เนื่องจากเป็นบริเวณที่สะดวกต่อการเดินทาง มีรถสาธารณะผ่าน มีความกว้างขวาง สะอาด และปลอดภัย ก็ยังทำให้การตัดสินใจง่ายขึ้น

กว่าเดิม อีกทั้งค่าธรรมเนียมในการศึกษาเล่าเรียนยังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ให้นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า รายได้ผู้ปกครองเฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 40.2 ถือว่ามากที่สุด ด้วยเหตุผลหลากหลายประการที่ได้นำเสนอมาทำให้ปัจจัยด้านสาขาวิชา การจัดการเรียนการสอน สถานที่ตั้ง การบอกต่อของศิษย์เก่า และค่าธรรมเนียม ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์แนะแนวเกี่ยวกับสาขาวิชาต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
2. ควรให้ความสำคัญกับศิษย์เก่าในการประชาสัมพันธ์การศึกษาต่อให้กับทางมหาวิทยาลัย
3. ควรทำความร่วมมือและพัฒนาหลักสูตรให้นักศึกษาต่างชาติสามารถเข้ามาศึกษาให้ได้มากขึ้น
4. ควรเพิ่มจำนวนอาจารย์ชาวต่างชาติให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาแก่คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา เพื่อให้สามารถสื่อสารได้จริง แล้วนำจุดเด่นนี้ไปแนะแนวประชาสัมพันธ์ต่อไป
5. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ โดยสำรวจจากภายนอกมหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2563. แหล่งที่มา: <https://www.mwit.ac.th/~person/01-Statutes/NationalEducation.pdf>
- กัญนิกา พรหมณพิทักษ์. (2542). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พิมพ์.

- ใจชนก ภาคัต. (2556). ปัจจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของสถาบันที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักศึกษาระดับปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. งานวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.
- อุทุมพร ไฉนลาด และจตุติ โตอิม. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระราชูปถัมภ์*, 10 (2), 165-177.
- Krejcie, R.V., & Morgan D.W. 1970. Determining sample size for research activities. *Education and Psychology Measurement*, 30(3), 607-608.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอก
มะลิโดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพ
บ้านดอนหลี่ จังหวัดมหาสารคาม
**Development of Learning Activities on Performance Skills in
“Fon Pha Mai Lai Dok Mali” Folk Dance via Supplementary
Occupations and Related TechniquesBan Don Li Project as
Learning Resources Maha Sarakham Province**

จันทร์จิรา ประระทั่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Junjira Parathang

Maha Sarakham Rajabhat University, Thailand

E-mail: chompoojanjira@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีคุณภาพ ประเมินทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิของนักเรียน และศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 11 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบ้านโนนสูงดอนหลี่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 แผน จำนวน 12 ชั่วโมง 2) แบบประเมินทักษะปฏิบัติการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ 3)แบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

วันที่รับบทความ: 10 มิถุนายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 26 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563

Received: June10, 2020; Revised: June 26, 2020; Accepted: June 30, 2020

1. กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติปฏิบัติการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ ผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

2. นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิผ่านเกณฑ์ระดับดีขึ้นไปจำนวน 9 คน ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 11 คน คิดเป็นร้อยละ 81.81 3. เจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ; การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ ; เจตคติ
ต่อกิจกรรมการเรียนรู้

Abstracts

This research aimed to effectively develop learning activities of performance skills in “Fon Pha Mai Lai Dok Mali” folk dance via Supplementary Occupations and Related Techniques Ban Don Li Project as learning resources on the learning area of Arts (Dramatic Arts) for 5th Grade students in Primary school, to evaluate students’ performance skills in “Fon Pha Mai Lai Dok Mali” folk dance, and to examine students’ attitude towards the learning activities. The research samples were 11 students at 5th Grade studying in the second semester of academic year 2019 at Ban Non Sung Don Li School under the Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2. The research tools consisted of: 1) a total of 6 learning activity plans for 12 hours of instruction, 2) Evaluation form of the performance skills, and 3) Test of learning attitude towards the learning activities. Statistics used for data analysis were percentage, mean and standard deviation.

The research findings revealed that 1) experts’ opinion in appropriate of lesson plans was rated “high”, 2) 9 out of 11 students which is 81.81 percent of whom learned with the learning activities were rated “high” on performance skills, and 3) students’ attitude towards the learning activities was in overall rated “high”.

Keywords: Learning activities on performance skills; Fawn Pha Mai Lai Dok Mali folk dance; Attitude towards learning activities

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดจุดมุ่งหมายพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ มีคุณธรรม จริยธรรม และ

ค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคม

การนำโครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่สู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยนำแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น มาจัดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้ตามที่ต้องการ และเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ตลอดจนเกิดความรักความภาคภูมิใจและให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น บ้านโนนสูงดอนหลี่ เป็นท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ในด้านการทอผ้าไหมเป็นอาชีพหลัก โดยมีลายประจำโครงการ คือ ลายดอกมะลิที่มาจากโครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองงานตามพระราชเสาวนีย์เพื่อยกระดับรายได้ให้กับราษฎรที่เป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้มีรายได้เสริม จากอาชีพการทอผ้าไหมและการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดการละทิ้งถิ่นฐานไปหางานทำยังที่อื่น และยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้า ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นให้ดำรงอยู่ต่อไป

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านโนนสูงดอนหลี่ มีการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แต่เนื่องจากไม่มีครูในกลุ่มสาระนาฏศิลป์และครูผู้สอนก็ไม่มีสื่อการสอนที่เหมาะสมทั้งการสอนส่วนใหญ่ก็เป็นแบบบรรยายและเขียนบนกระดานให้นักเรียนเรียนรู้ตามทำให้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเรียนภาคทฤษฎีเวลาที่สอนปฏิบัติจึงมีน้อยนักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์ ดังนั้นจึงเป็นเหตุสำคัญที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ซึ่ง

การนำเอาการแสดงชุด การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ มาให้นักเรียนได้เรียนรู้นั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

จากโครงการส่งเสริมศิลปาชีพที่ได้สร้างสรรค์และพัฒนากการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและต้องการที่จะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้กับชนรุ่นหลังต่อไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการประกอบอาชีพ ทั้งยังสร้างเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนเข้าใจเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเกิดความรัก ความภูมิใจ และความผูกพันกับท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดงานศิลปะทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นการฟ้อนที่มาจากขั้นตอนกระบวนการผลิตผ้าไหม ของท้องถิ่นบ้านโนนสูงดอนหลี่ ซึ่งเชื่อมโยงสู่กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ(นาฏศิลป์) ช่วงชั้นที่ 2 มาตรฐานที่ 3.1 เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึกความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มาตรฐานที่ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากลและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีคุณภาพ
2. เพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
3. เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมาย เลือกแบบเจาะจง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 11 คน โรงเรียนบ้านโนนสูงดอนหลี่ ตำบลหนองบัวแก้ว อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่

ตัวแปรตาม คือ ทักษะการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรม 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ชนิด คือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน 12 ชั่วโมง ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
2. กระบวนท่าฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ 4 ท่า ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
3. แบบประเมินทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่
4. แบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโนนสูงดอนหลี่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิจัยภาคสนาม
2. จัดเตรียมอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ จำนวน 6 ชุด
3. ดำเนินการสอนตามขั้นตอนในแผนประกอบกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่

4. วิเคราะห์ข้อมูล

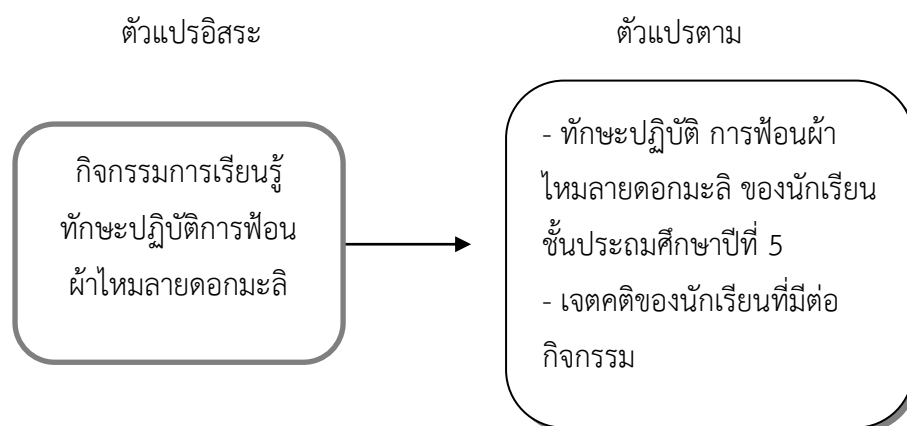
ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์หาคุณภาพระดับความเหมาะสมในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลิ สถิติที่ใช้ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. วิเคราะห์ ผลความสามารถทักษะปฏิบัติกิจกรรมการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์เจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลิ ผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.53)

2. นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติการพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิผ่านเกณฑ์ระดับดีขึ้นไปจำนวน 9 คน ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 11 คน คิดเป็นร้อยละ 81.81

3. เจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.37, S.D. = 0.45)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับผลการประเมินคุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพของกิจกรรม
1.สาระสำคัญ			
1.1 แสดงความคิดรวบยอดของเนื้อหาหรือแก่นของเรื่อง	4.70	0.55	มากที่สุด
1.2 สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	4.47	0.55	มาก
รวม	4.58	0.55	มากที่สุด
2. จุดประสงค์การเรียนรู้			
2.1 ถูกต้องตามหลักการเขียน	4.40	0.55	มาก
2.2 ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้หลายด้านพุทธิพิสัย/ทักษะพิสัย/จิตพิสัย	4.13	0.55	มาก
2.3 ระดับพฤติกรรมที่กำหนดเหมาะสมกับเวลาเนื้อหาและผู้เรียน	4.37	0.55	มาก
2.4 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ประเมินได้	4.27	0.89	มาก
2.5 ระบุพฤติกรรมที่ครบถ้วน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถบรรลุพฤติกรรมการเรียนรู้แต่ละด้านที่กำหนดในมาตรฐานตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้	4.73	0.55	มากที่สุด
รวม	4.39	0.61	มาก

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพของกิจกรรม
3. สารการเรียนรู้			
3.1 ถูกต้องตามหลักวิชาการและทันสมัย	4.40	0.55	มาก
3.2 ครบถ้วน เพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการสร้างข้อความรู้ใหม่หรือเกิดทักษะที่ต้องการ	4.47	0.45	มากที่สุด
3.3 ชัดเจนไม่สับสน	4.30	0.55	มาก
รวม	4.39	0.51	มาก
4. กิจกรรมการเรียนการสอน			
4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.27	0.55	มาก
4.2 สอดคล้องกับความต้องการความสามารถและวัยของผู้เรียน	4.23	0.45	มาก
4.3 เหมาะสมด้านเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและโรงเรียน	4.37	0.55	มาก
4.4 น่าสนใจ จูงใจให้กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรม	4.47	0.55	มาก
4.5 สร้างเสริมทักษะ ข้อความรู้และพฤติกรรมที่กำหนดให้อย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพ	4.43	0.55	มาก
4.6 แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แปลกใหม่ และใช้เทคนิควิธีการหลากหลาย	4.17	0.45	มาก
4.7 เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้	4.30	0.45	มมาก
รวม	4.32	0.50	มาก
5. สื่อประกอบด้วยกิจกรรม			
5.1 กิจกรรมที่ 1 ประวัติความเป็นมาของการฟ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิ	4.70	0.45	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพของกิจกรรม
5.2 กิจกรรมที่ 2 ทำเก็บใบหม่อน	4.23	0.45	มาก
5.3 กิจกรรมที่ 3 ทำสาวไหม	4.20	0.45	มาก
5.4 กิจกรรมที่ 4 ทำฟอกย้อมสีเส้นไหม	4.20	0.45	มาก
5.5 กิจกรรมที่ 5 ทำทอผ้าไหม	4.40	0.55	มากที่สุด
5.6 กิจกรรมที่ 6 รูปแบบการแปรรูปการฟ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิ	4.20	0.45	มาก
รวม	4.32	0.46	มาก
6. เทคนิคการวัดและประเมินผล			
6.1 วิธีการวัดและเครื่องมือวัดมีความสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา	4.40	0.55	มาก
6.2 เทคนิคการวัดและเครื่องมือวัดสอดคล้องกับขั้นตอนและกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรม	4.70	0.55	มากที่สุด
6.3 ใช้เทคนิคและประเมินผลหลายๆวิธี	4.37	0.55	มาก
6.4 เกณฑ์การประเมินมีความสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนอิงมาตรฐาน/ตัวชี้วัด	4.27	0.55	มาก
รวม	4.44	0.55	มาก
โดยรวม	4.40	0.53	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=4.00, S.D.=0.53$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะปฏิบัติการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ

จำนวนนักเรียน N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	ร้อยละ	แปลผล
11	16	80	81.81	ดีมาก

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิผ่านเกณฑ์ระดับดีขึ้นไปจำนวน 9 คน ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 11 คน คิดเป็นร้อยละ 81.81

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ

ที่	รายการประเมิน		S.D.	ระดับเจตคติ
1	กิจกรรมมีการประยุกต์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน	4.09	0.70	มาก
2	กิจกรรมการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของนักเรียน	4.55	0.52	มากที่สุด
3	เมื่อได้เมื่อได้เรียนกิจกรรมการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิแล้วทำให้รู้สึกภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม	3.73	0.79	มาก
4	เมื่อได้เรียนกิจกรรมการฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิแล้วทำให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของโครงการศิลปาชีพบ้านดอนหล่มมากขึ้น	4.45	0.93	มาก
5	นักเรียนจะสืบสานวัฒนธรรมนาฏศิลป์พื้นบ้านต่อไป	4.91	0.30	มากที่สุด
6	นักเรียนรู้สึกภูมิใจที่ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ	4.73	0.47	มากที่สุด
7	นักเรียนรู้สึกภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน	4.91	0.30	มากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ เจตคติ
8	การพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิมีความสำคัญอย่างยิ่งกับชุมชน	3.91	1.30	มาก
9	กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์	3.82	0.60	มาก
10	นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการประดิษฐ์ทำ รำอื่นได้	4.64	0.92	มากที่สุด
รวม		4.37	0.45	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ การพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 อยู่ในระดับมาก เจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติการพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนมีระดับเจตคติมากที่สุด อยู่ 5 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) นักเรียนจะสืบสานวัฒนธรรมนาฏศิลป์พื้นบ้านต่อไปและนักเรียนรู้สึกภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ($\bar{x} = 4.91$, S.D. = 0.30) 2) นักเรียนรู้สึกภูมิใจที่ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = 0.47) 3) นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการประดิษฐ์ทำรำอื่นได้ ($\bar{x} = 4.64$, S.D.= 0.92) 4) กิจกรรมการพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของนักเรียน ($\bar{x}=4.55$, S.D. = 0.52)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยดังนี้ 1.การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการ ส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D.=0.53) เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อยู่ และ การหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนที่จะนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การพ่อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการ

ส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามหลักการและขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546 : 211-212) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ถูกต้องตามหลักการ สิ่งที่ต้องเขียนให้ชัดเจนในแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1. ชื่อเรื่องหรือหัวข้อเรื่องย่อย 2. จำนวนคาบ 3. สาระสำคัญ 5. เนื้อหา 6. กิจกรรมการเรียนการสอน 7. สื่อการเรียนการสอน 8. การวัดประเมินผล ซึ่งเป็นลักษณะของการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รพีพล ศิริพลตัน (2558 : 67-95) ที่ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติประกอบวีดิทัศน์ เรื่องการเล่นคีบอร์ดเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติประกอบวีดิทัศน์ให้มีคุณภาพนั้น พบว่าแผนจัดการการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติประกอบวีดิทัศน์ เรื่องการเล่นคีบอร์ดเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37, S.D. 0.46$)

2. ศึกษาทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ผ่านเกณฑ์ระดับดีขึ้นไปจำนวน 9 คน ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 11 คน คิดเป็นร้อยละ 81.81 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการทฤษฎีการสอนทักษะปฏิบัติและได้ผ่านกระบวนการขั้นการสร้างกิจกรรมทักษะปฏิบัติอย่างมีระบบ นอกจากนี้ยังได้ผ่านการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ขั้นตอนการสอนทักษะปฏิบัติ โดยเริ่มสอนจากง่ายไปหายาก การสอนแต่ละท่าต้องอธิบายและแนะนำอย่างละเอียดตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า ระหว่างปฏิบัติท่าครูต้องคอยสังเกตและเตือนสติการรำของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่ถูกต้องเสมอ ซึ่งตรงกับหลักการสอนนาฏศิลป์ของ เรณู โกสินานนท์ (2546 : 67-76) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกภรณ์ เวียงคำ (2559 : 89-91) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ เรื่อง เรือมกะลาสราย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติเรื่อง เรือมกะลาสราย พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติเรื่องเรือมกะลาสรายโดยรวมอยู่ในระดับมาก การสร้งชุดการสอนเพื่อพัฒนาทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าชุดการสอนวิชานาฏศิลป์เบื้องต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์เบื้องต้น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ใน 31.49 จากคะแนนเต็ม 40

3. เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนผ้าไหมลายดอกมะลิ โดยใช้แหล่งเรียนรู้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านดอนหลี่ ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 รวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.45) เมื่อ พิจารณารายข้อพบว่านักเรียนมีระดับเจตคติมากที่สุดอยู่ 5 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) นักเรียนจะสืบสานวัฒนธรรมนาฏศิลป์พื้นบ้านต่อไปและนักเรียนรู้สึกภูมิใจที่ ส่วนร่วมในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ($\bar{x} = 4.91$, S.D. = 0.30) 2) นักเรียนรู้สึกภูมิใจที่ ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = 0.47) 3) นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้ไปต่อ ยอดในการประดิษฐ์ทำรำอื่นได้ ($\bar{x} = 4.64$, S.D.= 0.92) 4) กิจกรรมการฟ้อนผ้าไหมลาย ดอกมะลิเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของนักเรียน ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.52) ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้นำเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับในระดับดีมาก

วิถีชีวิตของนักเรียน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การวัดและ ประเมินผลก็เหมาะสมต่อผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภินันท์พร แม้นวิเศษพงศ์ (2549 : 103-111) การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยเน้น การปฏิบัติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่าผู้เรียนมีเจตคติต่อนาฏศิลป์ไทยหลัง การทดลองใช้ชุดการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$) เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงกล่าวได้ว่าชุดการสอนเรื่องนาฏ ยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นชุดการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ ด้วยความสนุกสนาน และเห็น คุณค่าของสิ่งที่เรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นเพราะว่า ชุดการสอน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษา ทำนาฏศิลป์ประกอบไปด้วย บัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา สมุดภาพที่สวยงาม บัตรกิจกรรมบัตร เฉลยคำตอบกิจกรรม และการแสดงผลงานอย่างอิสระของนักเรียนโดยยึดกระบวนการกลุ่มมี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนทำกิจกรรมครูผู้สอนต้องเตรียมสื่อเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนและใบงานให้พร้อม

1.2 การใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะปฏิบัติการ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติจริงครูคอยแนะนำกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามได้ถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการประติษฐานทำซ้ำในชุดอื่นตามหลักสูตรสถานศึกษาของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และนำไปทดลองใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการศึกษาหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรำนานาฏศิลป์พื้นบ้านที่ถูกต้องและสวยงาม ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่สิ่งแวดล้อมในชุมชนแล้วนำผลการศึกษาไปปรับปรุง

เอกสารอ้างอิง

กนกภรณ์ เวียงคำ. (2559). ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ เรื่อง เรือมกะลาสาธนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

รพีพล ศิริพลตัน. (2558). ที่ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติประกอบวีดิทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ดเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 .วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เรณู โกสินานนท์. (2546). นาฏยศัพท์ : ภาษาทำนาฏศิลป์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร :บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

อภินันท์พร แม่นวิเศษพงศ์. (2549). การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยเน้นการปฏิบัติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). หลักการสอน.(พิมพ์ครั้งที่ 3) . กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร็อยเอ็ดเพชรงาม
ตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
**The Development of Learning Activities on Performance Skills
in fon “Roi-et Petch Ngam” Based-on Davies’ Instructional
Model for the 4th Grade Students in Primary School**

อินทิรา ดีแป้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Intira Depan

Maha Sarakham Rajabhat University, Thailand

E-mail: foulovepooh@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร็อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) เพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร็อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร็อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนพระกุมารร็อยเอ็ด อำเภอมะนัง จังหวัดร็อยเอ็ด จำนวนนักเรียน 45 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร็อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส จำนวน 8 แผนรวม 16 ชั่วโมง ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) แบบประเมินทักษะปฏิบัติของเดวิส อยู่ระหว่าง 0.57- 0.76 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 10 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ร็อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วันที่รับบทความ: 10 มิถุนายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 29 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563

Received: June 10, 2020; Revised: June 29, 2020; Accepted: June 30, 2020

ผลวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{x}=4.69$, S.D.= 0.16) 2) ทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส มีค่าเท่ากับ 81.56 มีค่าระดับมาก 3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}=4.90$, S.D.= 0.11)

คำสำคัญ: การฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม; ทักษะปฏิบัติ; ตามแนวคิดของเดวิส

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to develop learning activities on performance skills in fon“Roi-et Petch Ngam” based-on Davies’ instructional model for the 4th Grade students in Primary School, 2) to investigate performance skills of the students after using the learning activities through Davies’ instructional model, and 3) to examine students’ satisfaction towards learning activities in the performance skills. The sample, acquired by cluster random sampling, was 45 students at 4th Grade studying in the second semester of academic year 2019 of The Holy Infant Jesus Roi-et School, Mueang Roi-et district, Roi-Et. The research tools consisted of: 1) 8 Learning activity plans based-on Davies’ model (16 hours), 2) Evaluation form of the performance skills with discriminating powers ranging 0.57-0.76 and 3) 10-item satisfaction questionnaire on learning activities. Statistic used for data analysis were percentage, mean and standard deviation.

The findings revealed that: 1) the development of learning activities on performance skills in fon “Roi-et Petch Ngam” based-on Davies’ instructional model for the 4th Grade students at high respectively ($\bar{x}=4.67$, S.D. = 0.38), 2) 81.56 percent of students had average scores of the performance skills scores after using Davies’ instructional model , and 3) student’s satisfaction on the learning activities was in overall rated “highest” ($\bar{x}=4.90$, S.D. = 0.11).

Keywords: Roi-et Petch Ngam; Performance skills; based-on Davies

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 3) โดยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่างๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ทศศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งในส่วนของสาระนาฏศิลป์นั้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดหมายให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจขององค์ประกอบของนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์ได้อย่างสร้างสรรค์ ใช้นาฏยศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดได้อย่างอิสระและสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์และประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 3) นาฏศิลป์ ถือว่าเป็นศิลปะที่โดดเด่น สามารถแสดงออกด้วยตนเอง ทั้งในลักษณะที่เข้มแข็งและอ่อนโยน นาฏศิลป์ว่าเป็นศาสตร์ทางศิลปะที่สำคัญยิ่งเป็นที่รู้จักกันดีในรูปแบบของการแสดงที่มีลีลาอ่อนช้อยงดงาม บ่งบอกถึงความประณีตรักสวยร่าเริง แผงไปด้วยจินตนาการและศิลปะอันละเอียดละคายของคนไทย แสดงถึงความเป็นอารยธรรมรุ่งเรือง และมีความมั่นคงของชาติได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งความสำคัญของนาฏศิลป์ นอกจากจะมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและแสดงถึงอารยธรรมที่รุ่งเรืองแล้ว นาฏศิลป์ยังมีประโยชน์สำหรับผู้ที่ได้เรียนรู้ นั่นเป็นเพราะว่าการเรียนนาฏศิลป์เป็นการใช้อวัยวะทุกส่วนของร่างกายใช้ในการเคลื่อนไหวและทำท่าทางต่างๆ ของนาฏศิลป์ไทยมีท่วงท่าลีลาที่คล้ายท่าฤๅษีดัดตน จึงส่งผลให้ผู้ที่ได้ฝึกหัดเป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส และมีบุคลิกภาพที่ดี (กาญจนา อินทร์สุนานนท์และรุจิ ศรีสมบัติ, 2552 : 3)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่การเรียนการสอน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ เปิดโอกาสให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสำคัญของท้องถิ่น โดยนำเอา

สิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของในท้องถิ่นมาจัดให้เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดความรักความภาคภูมิใจและให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ตลอดจนเกิดความรัก ความภูมิใจและความผูกพันกับท้องถิ่นและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เอื้อต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ร้อยเอ็ดเพชรอีสาน พลาญชัยบึงงาม เรื่องนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมชั้นดี สตรีโสภาท่งกุลาสดใส งานใหญ่บุญผะเหวด เป็นคำขวัญประจำจังหวัดร้อยเอ็ดเดิม ที่อธิบายลักษณะแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม รวมถึงศิลปวัฒนธรรมประเพณีภายในจังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจุบัน คำขวัญจังหวัดร้อยเอ็ดได้มีการประกวดคำขวัญและได้นำคำขวัญที่ชนะเลิศมาใช้ใหม่ ในความว่า “สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรืองนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามน่ายลบึงพลาญชัย เขตกว้างไกลทุ่งกุลา โลกลือชาข้าวหอมมะลิ” ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ประพันธ์เนื้อร้องโดย อ.สมชิต สุนาคราช เป็นการฟ้อนประกอบท่วงทำนองดนตรีที่มีความจังหวะสนุกสนานเร้าใจ การฟ้อนแสดงถึง การอธิบายคำขวัญของจังหวัดร้อยเอ็ดออกมาเป็นท่วงท่าที่สวยงาม โดยมีเนื้อหาเชิญชวนให้ไปท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด ชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามแต่ละที่มีมาแต่สมัยโบราณไว้ให้กราบไว้บูชา และเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ และการแต่งกายของนักแสดงด้วยผ้าไหมลายประจำจังหวัด ก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นอีกด้วย

โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ได้เห็นความสำคัญของความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยระยะเริ่มแรกฟ้อนเอ็ดเพชรงาม กิจกรรมระดับโรงเรียน เช่นงานวันแม่แห่งชาติ งานวันเด็ก งานวันปัจฉิมนิเทศ ระยะต่อมาได้เข้าร่วมกิจกรรมกับระดับจังหวัด เช่นงานประจำปี งานบวงสรวงจังหวัดร้อยเอ็ด จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ทำให้ผู้วิจัยเห็นคุณค่าและต้องการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ต่อไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวสถานที่ท่องเที่ยวและคำขวัญประจำเมืองร้อยเอ็ด เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับท้องถิ่นและให้นักเรียนเห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ท้องถิ่นเกิดความรักภาคภูมิใจ มีความผูกพันกับท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดงานศิลปะทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นการฟ้อนที่เป็น การเชิญชวนให้มาเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดชมความงามของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเชื่อมโยงสู่กลุ่ม

สาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มาตรฐานการเรียนรู้ที่ ศ 3.1 เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจำเป็นต้องมุ่งเน้นส่งเสริมให้มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพมนุษย์ มุ่งเน้นเห็นคุณค่าและความซาบซึ้งในคุณค่าศิลปะและสิ่งรอบตัว เจตนคติสมาธิ รสนิยมส่วนตัว กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ อันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต และเป็นโอกาสได้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ เกิดจินตนาการและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะกลุ่มสาระศิลปะสาระที่ 3 สาระนาฏศิลป์ นับเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นศิลปะที่โดดเด่นสามารถบอกความเป็นมาของประวัติศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของมรดกและวัฒนธรรมได้ (กรมวิชาการ, 2551:102)

จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด เนื้อหาการแสดงพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นที่ผ่านมาพบว่า ในการวัดและประเมินผลกิจกรรมนาฏศิลป์ภาคทักษะปฏิบัติ นักเรียนยังขาดทักษะปฏิบัติในด้านนาฏศิลป์ โดยเฉพาะการรำมีลีลาเชิงซ้าและจดจำทำไม่ได้ แม้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแบ่งกลุ่มและให้ฝึกปฏิบัติกันเอง นักเรียนขาดทักษะ ปฏิบัติที่ถูกต้อง ปฏิบัติอย่างไม่เป็นระบบ ไม่ต่อเนื่องส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจในการเรียน เพราะไม่เข้าใจภาษาท่าในวิชานาฏศิลป์ไม่กล้าในการแสดงออก ขาดความกระตือรือร้น และขาดความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรม

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ พบว่าเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะปฏิบัติทั้ง 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสาธิตหรือการกระทำ ขั้นนี้ผู้เรียนรู้เห็นทักษะหรือการกระทำที่ต้องการจะให้ผู้เรียนทำได้ในภาพโดยรวม สาธิตให้ผู้เรียนได้ดูก่อนทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ

ของทักษะหรือการกระทำที่จะสาธิตให้ผู้เรียนดูนั้น จะเป็นลักษณะที่เป็นธรรมชาติไม่ซ้ำหรือเร็วเกินไปกติกาก่อนการสาธิต ครูควรแนะนำให้ผู้เรียนสังเกต ควรชี้แนะจุดสำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในขณะที่ยังสังเกต

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติทักษะย่อยๆ ซึ่งเมื่อผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของการกระทำทั้งหมดแล้ว ผู้สอนควรวิเคราะห์ทักษะย่อยๆหรือแบ่งสิ่งที่กระทำออกเป็นส่วนย่อยๆ และสาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกต และทำตามไปทีละส่วนอย่างช้าๆ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย เน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติทักษะย่อยโดยไม่มี การสาธิตหรือไม่มีแบบอย่างให้ดู หากติดขัดจุดใด ผู้สอนควรให้คำชี้แนะ และช่วยแก้ไขจนกระทั่งผู้เรียนทำได้ เมื่อได้แล้วผู้สอนจึงเริ่มสาธิตทักษะย่อยส่วนต่อไป และให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยนั้นจนได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งทุกส่วน

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นใช้เทคนิควิธีการเมื่อเรียนปฏิบัติได้แล้ว ผู้สอนอาจจะแนะนำเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานนั้นได้ดีขึ้น เช่น ทำได้ประณีตและสวยงามขึ้น ทำได้รวดเร็วขึ้น ทำได้ง่ายขึ้น หรือสิ้นเปลืองได้น้อยลง เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึกปฏิบัติหลายๆครั้ง ต่อเนื่องหลายเที่ยวจนกระทั่งสามารถปฏิบัติทักษะได้สมบูรณ์ได้อย่างชำนาญ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์ เป็นการฝึกทักษะจากง่ายไปหายาก ผู้เรียนได้ฝึกย้ำคิดย้ำทำ จนผู้ฝึกสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง นักเรียนมีความสุขกับการเรียนและปฏิบัติ ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้ามีความสนใจที่จะนำแนวคิดนี้มาใช้ในการแก้ปัญหา

ดังนั้นผู้วิจัย จึงทำขอบข่ายเนื้อหาเพลงร้อยเอ็ดเพลงงามมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาผนวกกับแนวการจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะปฏิบัติตามขั้นตอนแนวคิดของเดวีส์ของเดวีส์ อันจะทำส่งเสริมบุคลิกภาพและความคิดสร้างสรรค์การปฏิบัติทำร่ำ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนร้อยเอ็ดเพลงงามตามแนวคิดของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. เพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยมีการขั้นตอนการวิจัย 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และระยะที่ 2 การทดลองกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. ระยะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 2 ท่าน ซึ่งจะมีการให้ข้อมูลในด้านประวัติความเป็นมาของเพลงฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ในด้านท่ารำฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม โดยการเลือกแบบเจาะจง (**Purposive Sampling**) ได้แก่ ด้านประวัติความเป็นมาของเพลงฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม และด้านท่ารำของเพลงฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม เพื่อนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามมาหาค่าการหาความเที่ยงตรง (**validity**) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์

2. ระยะการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้ นำแบบสอบถามที่ได้มาเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/6 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 45 คนซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (**Cluster Random Sampling**)

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ชนิด ประกอบด้วย

1. แผนกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส จำนวน 8 แผนรวม 16 ชั่วโมง ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส 17 ท่า ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. แบบประเมินทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ เรื่อง ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนชุดการเรียนรู้ เรื่อง ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม สารนาฏศิลป์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

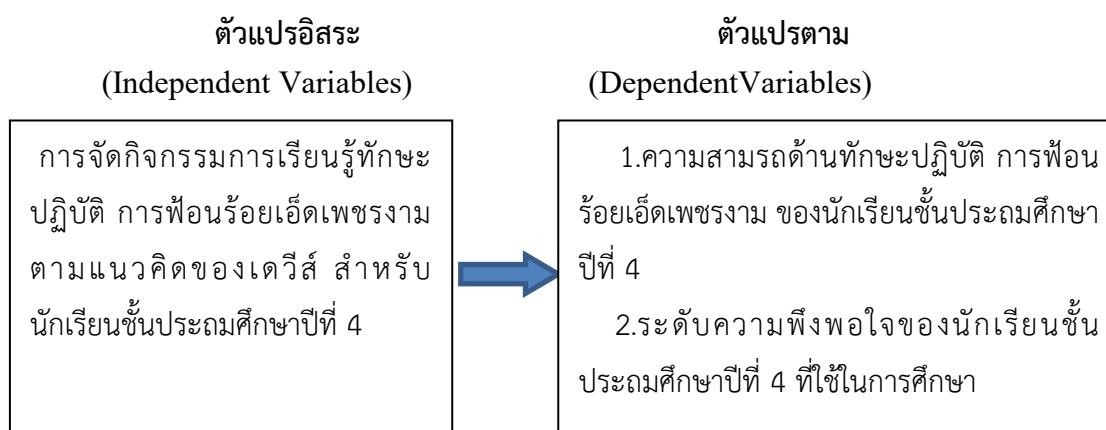
ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการศึกษาวิจัยนี้ โดย 1) นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวิส ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ (วิชานาฏศิลป์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 2) ศึกษาทักษะปฏิบัติฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 3) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวิส มาตรวจสอบความถูกต้อง และนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติ การฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.38) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลประเมินคุณภาพระดับความเหมาะสมในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร้อยเอ็ดเพชรงามของผู้เชี่ยวชาญ ตามเกณฑ์ระดับมาก

รายการประเมินแผน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
สาระสำคัญ			
1. ข้อความชัดเจนเข้าใจง่ายที่สุด	4.60	0.05	มากที่สุด
2. สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	4.40	0.05	มาก
รวม	4.50	0.05	มากที่สุด
จุดประสงค์การเรียนรู้			
3. สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	4.40	0.05	มาก
4. ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4.60	0.45	มากที่สุด
5. ระบุพฤติกรรมที่ต้องวัดชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.60	0.31	มาก
สาระการเรียนรู้			
6. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
7. เหมาะสมกับเวลา	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.80	0.45	มากที่สุด
กระบวนการจัดการเรียนรู้			
8. สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
9. ขั้นที่ 1 ขึ้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ	4.80	0.45	มากที่สุด

10. ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย	4.80	0.45	มากที่สุด
11. ขั้นที่ 3 ขั้นให้ผู้เรียน	4.60	0.55	มากที่สุด
12. ขั้นที่ 4 ขั้นให้เทคนิควิธีการ	4.60	0.55	มาก
13. ขั้นที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อยๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
14. สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
15. เรียงลำดับได้เหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
16. กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
17. กิจกรรมการเรียนรู้ เหมาะสมกับเวลาที่ใช้สอน	4.80	0.45	มากที่สุด
18. กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ			
รวม	4.74	0.47	มากที่สุด
สื่อการเรียนการสอน			
19. สื่อมีความเหมาะสมผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้	4.60	0.55	มากที่สุด
20. สอดคล้องกับเนื้อหา	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.70	0.50	มากที่สุด
การวัดและประเมินผล			
21. มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง	4.40	0.45	มากที่สุด
22. วัดและประเมินผลได้ครอบคลุมพฤติกรรม ด้านทักษะพิสัย	4.80	0.55	มาก
23. สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.80	0.45	มาก
รวม	4.66	0.48	มากที่สุด

โดยรวม	4.67	0.38	มากที่สุด
--------	------	------	-----------

2. ทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส มีค่าเท่ากับ 81.56 อยู่ในระดับดีมาก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	แปลผล
45	16	4111	91.35	2.03	81.56	ดีมาก

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.90$, S.D.= 0.11) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.นักเรียนชอบที่ครูทำท่าทำให้ดูก่อนปฏิบัติจริง	4.93	0.25	มาก
2.นักเรียนชอบที่ครูอธิบายท่าทำให้ฟังก่อนจะปฏิบัติให้ดูแต่ละท่า	4.96	0.21	มาก
3.นักเรียนชอบที่ครูทำท่าทำให้ดูทีละท่า และให้นักเรียนทำตามอย่างช้าๆ	4.93	0.25	มาก
4.นักเรียนชอบที่ครูให้นักเรียนปฏิบัติท่าทำเองไปทีละท่า โดยที่ครูไม่ต้องทำเป็นแบบให้ดู	4.62	0.49	มาก
5.นักเรียนชอบที่ครูแนะนำเทคนิคแต่ละท่าให้ และเก็บรายละเอียดของท่าแต่ละท่าให้	4.98	0.49	มาก
6.นักเรียนชอบที่ครูให้ปฏิบัติแต่ละท่าช้าๆ	4.82	0.53	มาก

รายการประเมิน		S.D.	แปลผล
เพื่อให้นักเรียนจำได้และปฏิบัติได้อย่างเชี่ยวชาญ			
7.นักเรียนมีความมั่นใจและกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น	4.93	0.25	มาก
8.นักเรียนได้เรียนรู้กิจกรรมจากง่ายไปหายาก	4.93	0.25	มาก
9.นักเรียนชอบเมื่อได้คำแนะนำ จับมือ จับเท้า เพิ่มจากครูผู้สอน เพื่อให้ปฏิบัติแต่ละท่าได้ง่าย และสวยงามมากขึ้น	4.96	0.21	มาก
10.นักเรียนรักในความเป็นไทยมากขึ้น	4.93	0.25	มาก
รวม	4.90	0.11	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการฟ้อน ร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดังนี้

1. ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ การประเมินความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะ ปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมระดับมาก ($x=4.6$, $S.D.= 0.38$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะ นักเรียนหมั่นฝึกฝน ได้รับการฝึกฝนที่ดีจากครู จึงเกิดความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญ ผลของการปฏิบัติฟ้อน ร้อยเอ็ดเพชรงามสามารถสังเกตได้จากความแม่นยำ ในการจัดการเรียนการสอนใช้เทคนิค ซึ่ง ประกอบด้วย 5 ขั้น

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสาธิตหรือการกระทำ ครูเปิดเพลงฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม และครู รำให้นักเรียนดูตั้งแต่ต้นจนจบ ทั้งหมด 17 ท่า ก่อนการสาธิตแต่ละท่าครูแนะนำให้นักเรียน สังเกตตาม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติทักษะย่อยๆ นักเรียนได้ดูท่าฟ้อน ร้อยเอ็ดเพชรงามตั้งแต่ต้นจนจบแล้วครูอธิบายแต่ละท่าให้นักเรียนฟัง และปฏิบัติทีละท่า และอธิบายท่าแต่ละท่าให้นักเรียนสังเกตตามครู และทำตามครูไปที่ละท่าช้าๆ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ครูจะให้นักเรียนปฏิบัติท่าฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามไปที่ละท่า โดยท่าครูไม่ทำให้ดูและไม่มีแบบอย่าง ถ้านักเรียนทำท่าผิดครูก็จะช่วย แนะนำ จับมือ จับเท้า เพื่อให้นักเรียนรู้ตำแหน่งการตั้งวง การใช้เท้า การใช้ลำตัว ครูจะช่วย แก้ไขจนกว่านักเรียนจะทำได้ เมื่อนักเรียนทำได้แล้ว ครูก็จะต่อท่าไปที่ละท่าย่อยๆ และให้นักเรียนทำท่านั้นๆ จนได้และทำซ้ำๆจนทำได้คล่องแคล่ว

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นใช้เทคนิควิธีการเมื่อเรียนปฏิบัติได้แล้ว นักเรียนทำท่าฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามได้แล้ว ครูก็จะแนะนำเทคนิคแต่ละท่า เช่นการตั้งวง การเอียงหัว การวางเท้า การย่อ การเชื่อมท่า เพื่อให้ทำท่าได้ง่ายขึ้นเมื่อรู้เทคนิค และเพื่อให้นักเรียนสามารถทำท่านั้นๆได้ ถูกต้องและสวยงามมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย นักเรียนฟ้อนเพลงร้อยเอ็ดเพชรงาม ได้สมบูรณ์ทุกท่าแล้ว ครูให้นักเรียนทำท่า 1-17 ตั้งแต่ต้นจนจบฝึกหลายรอบซ้ำๆให้ต่อเนื่อง จนนักเรียน สามารถเชื่อมท่าได้ต่อเนื่องและสวยงามและชำนาญ

ในส่วนของการข้อเสนอแนะเพิ่มเติมผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ดังนี้ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 ในภาพรวมเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสม น่าสนใจสามารถนำไปปฏิบัติการสอนได้ ปรับรูปแบบเอกสารประกอบแผนให้ถูกต้องตามหลักวิชา โดยเฉพาะใบงาน แบบประเมินทักษะ ปฏิบัติมีเกณฑ์แบบคุณภาพควรใช้คำว่าคุณภาพระดับ แทน ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 เนื้อหาและ กิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของ นักเรียน ปรับแผน ให้ทักษะปฏิบัติเยอะขึ้น ลดทฤษฎีลงให้เหลือแผนเดียว ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 นำไปใช้สอนได้ ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4 ควรนำภาพทำนาฏยศัพท์ใส่เพิ่ม อธิบายภาพในแผน ของแต่ละท่า เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 5 นำไปใช้สอนได้ แผนการจัดการเรียนรู้ ที่สร้างขึ้น ผู้ศึกษาค้นคว้าและได้พัฒนาตามขั้นตอน คือ วิเคราะห์"หลักสูตร ศึกษาองค์ ความรู้ เกี่ยวกับการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ เดวี เวลาเรียนกำหนดรูปแบบและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ตามเวลาที่กำหนดนำเสนอ ตอน ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระปรับปรุงตามที่อาจารย์"ที่ปรึกษาให้คำแนะนำประเมิน แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขตามผู้เชี่ยวชาญ

แล้วนำไป ทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง นำมาปรับปรุงในส่วนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการศึกษาค้นคว้าจึงทำให้ แผนการมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดผลกับนักเรียนได้ อย่างเช่น ได้กล่าวไว้ อาภาภรณ์ อินเสมียน (2547 : 60-70) ที่ได้ พัฒนาแผนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชั้นมัธยมศึกษาที่

1 พบว่าแผนการ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.81/89.20 สูงกว่าเกณฑ์" 80/80 ที่ตั้งไว้ และยังสอดคล้องกับ ฉัตร ปุณณพันธ์ (2548 : 96-110) ที่ได้พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมแบบ บูรณาการเรื่อง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลปรากฏว่า แผนการจัดกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.42/87.80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2. ทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส มีค่าเท่ากับ 81.56 คะแนนเต็ม 16 คิดเป็นร้อยละคิดเป็นร้อยละ 91.35 ทักษะปฏิบัตินักเรียนที่เรียนด้วยทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส ที่ได้ผลเช่นนี้เพราะ นักเรียนสามารถร้องเพลงร้อยเอ็ดเพชรงามได้ถูกต้องตามเนื้อร้อง ทำนองและจังหวะ สามารถใช้ มือเท้า และการเคลื่อนไหว ในการฟ้อนรำได้อย่างถูกต้องสวยงาม ปฏิบัติท่ารำได้อย่างถูกต้อง สวยงาม สัมพันธ์ มีความพร้อมเพรียงสามารถแปรแถวตามทิศทางได้ อย่างถูกต้อง สวยงามพร้อมเพรียง ทั้งผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติเมืองร้อยเอ็ด สถานที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด ผลผลิตที่เป็นเลิศ ประเพณีประจำจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิมพิลาภรณ์ วัลคำ (2553 : 87-99) ได้ทำการศึกษาผลการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ สาระนาฏศิลป์ เรื่องเชิงसानกระดง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดของเดวิสใช้ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้ วงจรปฏิทิน 2วงจรรอบ ด้านความรู้ความเข้าใจ มีค่าเท่ากับ84.60/ 88.75 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ด้านความสามารถการปฏิบัติทักษะ สาระนาฏศิลป์. มีเท่ากับ 91.67 แสดงว่าผู้เรียนมีด้านการปฏิบัติดีขึ้น ด้านผล การจัดกิจกรรมตามแนวคิดของเดวิสทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในกิจกรรม การเรียนรู้สามารถปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของทักษะได้ดีอย่างเป็นองค์ความรู้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติการฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส อยู่ในระดับดีมาก ($x=4.90$, $S.D.= 0.11$) อาจเนื่องมาจาก ครูได้ใช้เทคนิคตามแนวคิดของเดวิส จึงทำให้ฟ้อนร้อยเอ็ด

เพชรงาม เกิดการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ มีกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้ เป็น ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อเพลงพ็อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีการแก้ไขปรับปรุง เรื่อง รูปแบบ ภาพประกอบ การดำเนินเรื่อง และภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังได้ผ่านการทดลองใช้และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับก่อนนำมาใช้จริง โดยรูปแบบ ของกิจกรรมเน้นทักษะปฏิบัติด้านนาฏศิลป์ ที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัย มีการจัดรูปเล่มที่พอเหมาะ สีสดใสสวยงามและประกอบด้วยสื่อวีดิทัศน์ที่เร้าความสนใจของนักเรียน ทำกิจกรรมมีแบบทดสอบ ความเข้าใจ ซึ่งได้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการพิจารณาผลของการวิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส และการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ ที่พัฒนาขึ้น และนำมาใช้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจ ทั้งในด้านกิจกรรม การเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริง โดยมี รูปเล่มเปิดอ่านได้ง่าย ผู้วิจัยได้ใช้ ภาพประกอบจากการถ่ายภาพจริง สื่อถึงขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน และใช้สำนวนภาษาการปฏิบัติ ตามขั้นตอนของแต่ละท่ารำที่เข้าใจง่าย ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะ การปฏิบัติที่รวดเร็ว ถูกต้องและสวยงามตามแบบนาฏศิลป์ ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจ ต่อการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการพ็อนร้อยเอ็ดเพชรงามตามแนวคิดของเดวิส และการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภินันท์พร แม้นวิเศษพงศ์ (2549 : 104) ได้ ศึกษาวิจัย การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่าการสอนเรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการ ปฏิบัติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 85.34/89.33 และผลการศึกษาเจตคติ ต่อ นาฏศิลป์ ไทยภายหลังการเรียนด้วยชุดการสอน นักเรียนมีเจตคติต่อนาฏศิลป์ ไทยอยู่ในระดับ มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอน เรื่อง ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ควรศึกษาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์ ทั้ง 5 ชั้น เพื่อจะได้นำไปใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ครูผู้สอนจะต้องรู้การสาธิตการฝึกปฏิบัติ ต้องทำตามขั้นตอนอย่างชัดเจน ทำได้คล่องเป็นรายบุคคลจับคู่ฝึกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.3 ครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับทักษะปฏิบัติของนักเรียน ไม่มุ่งทักษะปฏิบัติเท่านั้นการให้ นักเรียนได้ ปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนจะทำให้ นักเรียนเข้าใจง่ายและมีใจที่จะเรียนรู้

1.4 ทักษะปฏิบัติต้องปฏิบัติต่อเนื่องอย่างเป็นระยะ การฝึกทักษะเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความต่อเนื่อง จะฝึกในช่วงโมงเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดของเดวีส์ การเรียนทักษะปฏิบัติของนักเรียนในเนื้อหาของเพลงรำพื้นฐาน สารนาฏศิลป์

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของแฮร์โรว์ หรือนำไปสอนเปรียบเทียบกับการสอน

2.2 ควรมีการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ สารนาฏศิลป์ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ หรือนวัตกรรม ให้ หลากหลายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ หลักสูตรและการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทยจำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- กาญจนา อินทร์สุนานนท์ และรุจี ศรีสมบัติ. (2552). *ร่ววงมาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ฉัตร ปุณณพันธ์. (2548). *การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ เรื่อง เพลงไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. การศึกษาอิสระ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- พิมพ์ลาภรณ์ วัลคำ. (2553). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สาระนาฏศิลป์ เรื่อง เชิงสถาน กระติบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดของเดวิส. การศึกษาอิสระ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- อภิสิทธิ์พร แม่นวิเศษพงศ์. (2549). *การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. หลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- อาภาภรณ์ อินเสมียน. (2547). *การพัฒนาแผนการเรียนรู้เรื่องหนุ่มสาวพ้องโหวด กลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. การศึกษาอิสระ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*

รูปแบบการปลูกฝังความมีศีลจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์

ผู้อยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด

อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

**The Model of Sacca Cultivation Based on Buddhism of Wat
Kukaewrattanaram Welfare Center for Alcohol Abstinence
Wat Kukaewrattanaram Welfare Center Banchit Sub District,
Kukaew District, Udonthani Province**

พระครูสุเมธธรรมกิจ (หยาด ฐิตเมโธ),

พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ, และ พระโสภณพัฒนบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakhru Sumetdhammakit (Yard Thitamedho),

Phramaha Mit Thitapañño and Phra Sophon Phatthanabandit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sumet250525052505@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาการปลูกฝังความมีศีลจะตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท 2. เพื่อศึกษารูปแบบการปลูกฝังความมีศีลจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี 3. เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังความมีศีลจะตามแนวพุทธ ของศูนย์สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการปลูกฝังความมีศีลจะตามแนวพุทธ เพื่อบำบัดผู้ติดสุราของศูนย์สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสุรา ดังนี้ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูป/คน และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

วันที่รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 30 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563

Received: May 20, 2020; Revised: June 30, 2020; Accepted: June 30, 2020

การปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เป็นการปฏิบัติตามหลักสัจจะยอมให้คุณค่าแก่ผู้ที่ปฏิบัติในหลายๆ ด้าน มีด้านการสร้าง การพัฒนาคุณภาพของชีวิต วิธีการที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดการติดสุรายอมรับการรักษาด้วยสัจจะ เพื่อที่จะให้ผู้ป่วยสร้างกรอบ และกำลังใจให้กับตนเอง

รูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากเลิสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม มีกระบวนการ และขั้นตอนในการบำบัด โดยการปลูกฝังพฤติกรรมด้วยกิจกรรม สวดมนต์ไหว้พระ เจริญภาวนา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตั้งสัจจะอธิษฐานสาบานตน และดื่มน้ำสมุนไพรถอนพิษสุรา เข้าสู่อดแทรก เป็นการสร้างสมาธิให้จิตใจมุ่งมั่นต่อการบำบัดสุรา ได้นำเอาสัจจะ ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นกิจกรรม ในการบำบัดผู้ติดสุรา เป็นการฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง เพื่อให้เห็นโทษในการดื่มสุรา

การเสนอรูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธ วัดกุแก้วรัตนาราม ส่วนมากเป็นกิจกรรม คือ (1) จัดวัดเป็นศูนย์บำบัดผู้ติดสุรา (2) จัดอบรมปฏิบัติธรรมแก่ผู้ติดสุรา (3) การบำบัดผู้ติดสุรา ด้วยสมุนไพรบำบัด เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ติดสุรา ซึ่งมีบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีวัดเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่างๆ

คำสำคัญ: รูปแบบการปลูกฝัง; ความมีสัจจะ ตามแนวพุทธ; ผู้ยากเลิสุรา

Abstracts

The aims of this research were: 1) to study the model for cultivating faithfulness (sacca) according to the Buddhist principles; 2) to study the problems of people who want to stop drinking in the welfare center for people who want to quit alcohol of Ku Kaew Rattanaram temple, Ban Chit Sub-district, Ku Kaew district, Udonthani province; 3) to propose a model for cultivating faithfulness according to Buddhist principles for the welfare center for people who want to quit alcohol of Ku Kaew Rattanaram temple, Ban Chit Sub-district, Ku Kaew district, Udonthani province. This study was carried out by means of the documentary research through studying of primary and secondary sources related to the Tipitaka, books, research papers, thesis, research reports, documents and fieldwork to interview the target group including 25 informants selected by purposive sampling. The obtained data are presented by the descriptive analysis. The research results are as follows:

The model for cultivating faithfulness following Buddhist principles is the truthful speech or being honest with the words and following the given faithfulness. This gives value to those who practice in many ways such as improving the quality of life. The methods that allow patients to solve their

alcohol addiction is to make them to follow their words in order to create a framework and encourage oneself.

The model for cultivating faithfulness according to Buddhist principles for the welfare center for people who want to quit alcohol of Ku Kaew Rattanaram temple, Ban Chit Sub-district, Ku Kaew district, Udonthani province is that the center has a process for systematic treatment by cultivating behavior with activities such as chanting, meditation, walking meditation along with making a vow, drinking herbal water to neutralize alcohol, intervening in the treatment of alcoholics in order to make the mind to focus on alcoholic treatment and bringing the faithfulness which is the Buddhist principle as the activity of the therapist to train the mind to be strong in order to see the danger of alcohol consumption.

Keywords: Model Cultivation; Faithfulness Buddhist Way; People Who Want To Quite Alcohol

บทนำ

การดื่มสุรา เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีมาคู่กับอารยธรรมของมนุษย์ ในอดีตนั้นการดื่มสุราอาจกล่าวได้ว่า เกิดจากอิทธิพลจากลัทธิความเชื่อ ในรูปแบบของ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมทางสังคมที่ใช้สุราเป็นสื่อกลางในการ เชื่อมโยงของบุคคลตลอดถึงการดื่มสุราในฐานะที่เป็นยา เช่นเดียวกันเมื่อกล่าวถึงการดื่มสุรา ในสังคมไทยนั้นมีหลักฐานว่า มีมาตั้งโบราณส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิความเชื่อในการ นับถือผีและพราหมณ์ก่อนอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งมีพัฒนาการการดื่มการผลิตอย่างต่อเนื่องมา จนถึงปัจจุบันสำหรับการดื่มสุราในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งได้มีการศึกษาและมีรายงานว่ พบว่าประเทศไทยมีปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์สูงเป็นอันดับ 40 ของโลกโดยเฉพาะเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ชนิดกลั่น สูงเป็นอันดับ 5 ของโลก แนวโน้มอัตราการบริโภคที่เพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็วโดยปี 2532 อัตราการดื่มเฉลี่ย 20.2 ลิตรต่อคนต่อปี และปี 2546 มีอัตราการบริโภค เฉลี่ย 58.0 ลิตรต่อคนต่อปี เพิ่มเกือบ 3 เท่าตัวนอกจากนี้ยังมีรายงานว่า ในช่วงไตรมาส 3 ปี ปัญหาการดื่มสุรามีแนวโน้มสูงขึ้น พ.ศ. 2549 (ก.ค.-ก.ย.) พบว่าเด็ก และเยาวชนอายุ 11-14 ปี นิยมการดื่มสุราเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.2 2547 – 0.7 2549 เยาวชนอายุ 15-25 ปีจากร้อย ละ 23.5 เป็นร้อยละ 25.72

สำหรับประเทศไทย มีอัตราการดื่มแอลกอฮอล์เฉลี่ยประมาณ 5 ลิตรต่อปีต่อคน และการดื่มแล้วขับคือปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน ซึ่งสาเหตุการ เกิดอุบัติเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงถึง 39.1 % ขับรถเร็วเกินที่กฎหมายกำหนด

23.6 % จักรยานยนต์มากที่สุด และการดื่มทำให้ความสามารถในการขับชี่ยานพาหนะลดลง สภาพร่างกายไม่พร้อมที่จะควบคุมรถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากขับรถขณะมีเมเมาและขาดสติ ประมาท ขับเร็วเกินกำหนด การเกิดอุบัติเหตุจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น สภาพเช่นนี้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม เพราะเป็นกลุ่มคนที่ยังขาดวุฒิภาวะในการตัดสินใจ เกี่ยวกับ การดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่นปัญหา สุขภาพของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญปัญหาหนึ่งของประเทศไทยที่มี แนวโน้มสูงขึ้น ส่วนปัญหาทางสังคมในวงกว้างนั้น จะเห็นว่า การดื่มสุรานำมาสู่ปัญหาของ การเกิดอุบัติเหตุจราจร ตลอดถึงปัญหาอาชญากรรม และปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นผลกระทบต่อพัฒนาการทางสังคม และการอยู่ร่วมกันในสังคมของ มนุษย์ และเป็นภัยต่อความมั่นคงของสังคมในระยะยาว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ รูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธ ของ ศูนย์สงเคราะห์ ผู้ยากเลิสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัด อุดรธานี เพื่อเป็นแนวทาง และเกิดประโยชน์ แก่ศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากเลิสุรา เพื่อ ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเชิงวิชาการต่อหมู่บ้าน และชุมชนอื่นๆ ที่จะได้นำเอาหลักการ เหล่านี้ไปปรับใช้ เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมการดื่มสุราอย่างถาวรสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษารูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้ ยากเลิสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้ ยากเลิสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัย ภาคนาม มี วิธีดำเนินการวิจัย โดย ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Investigation) และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) และชั้น ทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสาร บทความต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่

เกี่ยวข้องกับรูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะ เพื่อบำบัดรักษาผู้อยากเลิกดื่มสุราของศูนย์
สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสุรา มีขั้นตอนวิธีดำเนินการ ดังนี้

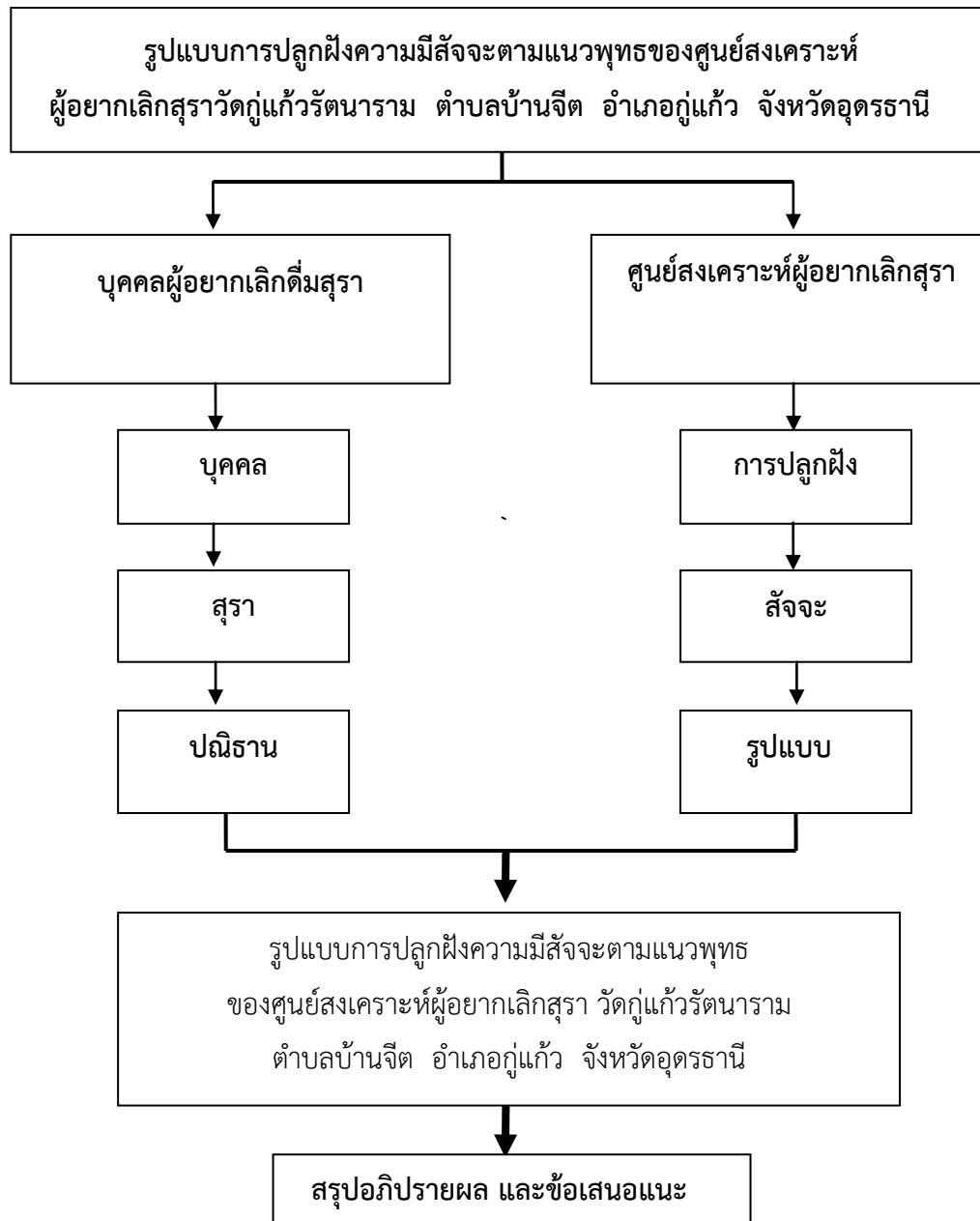
1. วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ สำหรับ
บุคคลผู้ให้ข้อมูล โดยพัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง มีเนื้อหาสำคัญ คือรูปแบบการ
ปลูกฝังความมีสัจจะของผู้อยากเลิกดื่มสุรา เพื่อนำไปบำบัดรักษาผู้ติดสุราของศูนย์สงเคราะห์
ผู้อยากเลิกสุราวัดกุแก้วรัตนาราม เก็บข้อมูลโดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย
(Target Group) จำนวน 25 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์ที่
ผู้วิจัยสร้างขึ้น (In-Depth Interview) แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบความถูก
ต้องจึงนำไปเก็บข้อมูล จากประชากรกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

2. วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกต
พฤติกรรมและการแสดงออก ของผู้เข้ารับการบำบัดในการเลิกดื่มสุรา จากการเข้าค่ายอบรม
กลุ่มผู้ติดสุรา รวมถึงการเข้าสมณไพร่บำบัดของวัดกุแก้วรัตนาราม เพื่อให้สามารถมองเห็น
ถึงกระบวนการ ในการสร้าง รูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนา

3. วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยดำเนินการร่วมกับ
อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อถกเถียง และตรวจสอบ (Verification) หาความ
เชื่อถือ (Reliability) และความเชื่อมั่น (Validity) ของผลการวิจัย มีประเด็นสนทนา เช่น
แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการความเป็นมาของรูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตาม
หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธของศูนย์
สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสุราวัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี”
ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ได้กรอบ
แนวคิดในการวิจัย ดังแผนภูมิที่แสดง ต่อไปนี้

ผลการวิจัย

1. การปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท

การปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธกับการนำไปใช้ในการบำบัดผู้ติดสุรา ก่อให้เกิดผลดีงาม คือ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง การพูดจริง ทำจริง ที่ทำให้สังคมเกิดความมั่นคง

และเจริญก้าวหน้าสัจจะจะเป็นคุณธรรมที่ทำให้บุคคลในสังคม มีความแนบแน่นเป็นปึกแผ่น เพราะสัจจะนี้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ศูนย์สงเคราะห์ผู้ยาก เลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ได้ใช้วิธีการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธ ในการบำบัดผู้ติด สุรา คือ การรักษาสัจจะ คือ การพูดที่เป็นจริง หรือการเชื่อตรงต่อคำพูด และการปฏิบัติตาม สัจจะ ย่อมให้คุณค่าแก่ผู้ที่ปฏิบัติในหลายๆ ด้าน มีด้านการสร้างพัฒนาคุณภาพของชีวิต วิธีการที่ทำให้ผู้รับการบำบัดสุรายอมรับการรักษาด้วยสัจจะ เพื่อที่จะให้ผู้ป่วยสร้างกรอบ และกำลังใจให้กับตนเอง เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้าสู่กระบวนการ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ เฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด ในการบำบัดตลอดระยะเวลา 15 วัน การฟื้นฟูจิตใจ และฝึกอาชีพ เพื่อ ทำให้ผู้รับการบำบัด มีสภาพจิตใจที่เข้ม แข็ง สามารถเข้าสู่สังคมได้ และนำการฝึกอาชีพไป ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง

วิธีการปลูกฝังความมีสัจจะ แก่ผู้รับการบำบัดสุรายอมรับการรักษาศูนย์ สงเคราะห์ผู้ยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ได้ใช้วิธีการบำบัดผู้ติดสุราตามแนวพุทธ ด้วย การรักษาสัจจะ และศีล 5 การ สวดมนต์ทำวัตร แผ่เมตตา เจริญภาวนา เติบงกรรม พัง ธรรมะ ตลอดจนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เพื่อช่วยขัดเกลาคใจให้สงบทำให้เกิดปัญญา เป็นการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้เข้มแข็ง

การนำหลักธรรมความมีสัจจะ ไปใช้ในการบำบัดผู้ติดสุราของศูนย์สงเคราะห์ผู้ ยากเลิกสุราวัดกุแก้วรัตนาราม คือได้ใช้หลักสัจจะธรรม เพื่อบำบัดรักษาสภาพจิตใจของผู้ ติดสุรา ให้คลายเครียด คลายความกังวลใจ ในการที่จะเลิกดื่มสุรา มีการปฏิบัติสมณะ วิปัสสนากรรมฐาน ก่อนที่จะบำบัดรักษาด้วยการกล่าวคำสัตย์ปณิธานตนดื่มยาสมุนไพรร ถอนพิษสุราออกจากร่างกาย

2. รูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะ เพื่อบำบัดผู้ติดสุราของศูนย์สงเคราะห์ผู้ยาก เลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี

วัดกุแก้วรัตนาราม มีกระบวนการ และขั้นตอน ในการบำบัดผู้ติดสุรา โดยมีการ ปลูกฝังพฤติกรรม หลากๆ กิจกรรม ในแต่ละกิจกรรม ได้นำหลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนา เป็นแนว ทาง ในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกจิตใจผู้ติดสุราให้เข้มแข็ง ศูนย์

สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสูรา วัดกุแก้วรัตนาราม ได้ใช้รูปแบบวิธีการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวทางพุทธ คือ

การสวดมนต์ไหว้พระ มี เจริญภาวนา เดินจงกรม ฟังธรรมะ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เข้าสวดแทรก ทำให้ผู้เข้าบำบัดมีเวลาติดบทวนกับตัวเอง รวมถึงตระหนักรู้คุณ และโทษของสูราว่า มีผลกระทบต่อตัวเองและสังคมอย่างไร ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน กล่าวคือ มีสติปัญญา เป็นเครื่องควบคุม การคิด พูด และกระทำ ฉะนั้น การดำเนินชีวิต จึงจะอยู่รอดปลอดภัย ไร้อุปสรรคต่างๆ ได้ เพราะมีความเชื่อว่ามนุษย์เราเป็นผู้ที่มีความสามารถพัฒนาตนได้ และครอบคลุมพฤติกรรม หรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ภายในชีวิตของตนเองให้ดีกว่าเดิมได้

การตั้งสัจจะอธิษฐาน สาบานตน โดยการสมาทานสัจจะว่า จะเลิกดื่มสูราในระยะเวลา กี่ปี โดยสมาทาน คำสัจจะ ต่อหน้าองค์พระประธานว่า “ข้าพเจ้า ขอให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพระพุทธรูปว่า จะไม่ดื่มสูราตลอดระยะเวลาตามจำนวนปีที่ให้คำสัตย์ไว้ ขอคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ จงเป็นสักขีพยาน หากข้าพเจ้าละเมิดคำสัตย์ที่ได้ให้ไว้นี้ ขอให้ข้าพเจ้ามีอันเป็นไปในทางเสื่อม” และตามด้วยการสมาทาน ศีล 5 จากนั้นผู้อำนวยการศูนย์ จะให้ดื่มยาสมุนไพรร 3 ราก เพื่อถอนพิษสูรา พร้อมกำหนดวันให้ผู้ป่วยอยู่พักรักษาตามที่เห็นสมควร

การฟื้นฟูสภาพจิตใจ ของผู้เข้ารับการบำบัด หลังจากผ่านพิธีให้คำสัตย์ปฏิญาณตน ดื่มยาสมุนไพรรถอนพิษสูรา พร้อมได้กำหนดวันเข้าพักรักษาตัวในศูนย์ ศูนย์สงเคราะห์ ผู้อยากเลิกสูรา วัดกุแก้วรัตนาราม มีการจัดการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัด ด้วยการจัดเข้าค่ายปฏิบัติธรรม โดยอาศัยการเจริญภาวนา เดินจงกรม ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับพิษภัยของสูรา เพื่อลดความอยากดื่มสูรา เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และเป็นแนวทางปรับสภาพจิตใจของผู้ติดสูรา ที่ผ่านการบำบัดรักษา ให้มีร่างกาย และจิตใจที่ดีสามารถป้องกันปัญหา ในการที่จะหวนกลับไปดื่มสูราอีก ตลอดทั้งทำให้สังคมสงบสุข ลดปัญหาอาชญากรรมจากกลุ่มเสี่ยงได้

3. การเสนอรูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะ ของศูนย์สงเคราะห์ ผู้ยากเลิกละสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกุแก้ว จังหวัดอุดรธานี

การเสนอรูปแบบเป็นกิจกรรมให้ความรู้ข้อมูลด้านข่าวสาร เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบำบัดผู้ติดสุรา จากบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการวัดเป็นศูนย์บำบัดผู้ติดสุรา จึงจัดว่าวัดเป็นสถาบันหลักของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ศูนย์สงเคราะห์ ผู้ยากเลิกละสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ได้มีการเสนอรูปแบบวิธีการปลูกฝังความมีสัจจะ คือ

การจัดการ ให้วัดเป็นศูนย์บำบัดผู้ติดสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ได้มีการทำความเข้าใจกับผู้มีบทบาทหน้าที่อย่างถ่องแท้ ประสานงานกับหน่วยงานที่เป็นผู้ดำเนินการ วัดมีพระสงฆ์ผู้มีความรู้วิธีการบำบัดผู้ติดสุรา ได้ดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติกับทุกฝ่าย ในการดำเนินการ ให้วัดเป็นศูนย์บำบัดผู้ติดสุรา เป็นการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมที่วัดของประชาชน มีการวางแผนอย่างรอบคอบ ผนึกกำลังร่วมกับหน่วยงานต่างๆ หาวิธีทำให้คนที่ติดสุราเข้ารับการบำบัดที่ วัดด้วยความสมัครใจ ครอบครัวผู้ติดสุรา และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการประสานงานกันอย่างชัดเจน

จัดอบรมปฏิบัติธรรมกรรมฐาน ในกลุ่มผู้ติดสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม มีการวางแผนที่ดี มีการสื่อสารด้านการปฏิบัติที่ดี ของการบำบัดผู้ติดสุรา รวมถึงให้ความรู้แก่บุคลากร ของโครงการ ให้รู้จริง ทำให้จริงทำให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่คนอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอ ไม่ทำให้การอบรมผู้บำบัดสุรา ไปรบกวนผู้มาปฏิบัติธรรมในวัด ครอบครัวผู้ติดสุรา ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้การบำบัดทางร่างกายและจิตใจ ดำเนินไปพร้อมกับพระสงฆ์ ทำให้ได้หลักธรรม เป็นวิธีวัดในการเข้าถึงวิถีของการดำเนินชีวิตของผู้เข้ารับการบำบัดสุรา มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องสัมพันธ์กันตั้งแต่ ระดับนโยบาย การบริหาร การจัดการ ทำให้บุคลากรมีคุณภาพ และการจัดการ ด้านงบประมาณ มีความเพียงพอ และทันสมัย วิธีการบำบัดผู้ติดสุรา ของ วัดกุแก้วรัตนาราม มีวิธีการดำเนินการเลิกดื่มสุรา คือ

(1) สมุนไพรบำบัด เป็นวิธีปฏิบัติด้วยการให้รักษาคำสัตย์ปฏิญาณตน ต่อหน้าพระรัตนตรัย และดื่มยาสมุนไพร เพื่อดองพิษสุรา ออกจากร่างกาย (2) วิธีธรรมโอสธ คือ การบำบัดด้วยหลักพุทธธรรม หรือจิตบำบัด เช่น การเจริญภาวนา เดินจงกรม ฟังธรรมะ เพื่อเป็นการบำบัดรักษาสภาพจิตใจของผู้ติดสุรา ให้คลายเครียด และคลายความกังวลใจที่อยากจะดื่มสุรา ตลอดทั้งให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่แนวทางปฏิบัติ ที่เหมาะสม เว้นจากการดื่มสุรา ด้วยวิธีบำบัดด้วยพุทธธรรมพัฒนาจิตใจ นั้นเอง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ และอภิปรายผล มานี้ จะเห็นว่า รูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะ เพื่อใช้บำบัดผู้ติดสุรา ของศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากไร้สุราวัดกู่แก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี จากเอกสารงานวิจัยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

รูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากไร้สุราวัดกู่แก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี		
วัตถุประสงค์การวิจัย (In put)	ขบวนการ (Process)	ผลลัพธ์ (Out com)
1) การปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท - การรักษาสัจจะ - การปลูกฝังความมีสัจจะ - นำหลักสัจจะไปใช้บำบัดสุรา	- แนวคิดเกี่ยวกับสุรา - ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ หลักสัจจะ และการบำบัดผู้ติดสุรา	พบว่า การพูดที่เป็นจริง หรือการซื้อสัตย์ ต่อคำพูด และ การปฏิบัติตามสัจจะ ย่อมให้คุณค่าแก่ผู้ที่ปฏิบัติในหลายๆ ด้าน มีด้านการสร้างการพัฒนาคุณภาพของชีวิต วิธีการที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดสุรายอมรับในการรักษาด้วยสัจจะ เพื่อที่จะให้ผู้ป่วยสร้างกรอบและกำลังใจให้กับตนเอง

2) รูปแบบการปลูกฝัง ความมีสัจจะ ตามแนวพุทธ ของ ศูนย์สงเคราะห์ ผู้ยากเลิกละ สรรพคุณดอนพิษพสนหลัก พุทธธรรมผนวกกับการตั้ง สัจจะสาบาน สามารถหยุด ดื่มสุราได้ ด้วยกิจกรรม การ สวดมนต์ไหว้พระ เข้า สอดแทรก ในการบำบัดผู้ติด สุรา เพื่อ เป็นการสร้างสมาธิ ให้จิตใจมุ่งมั่นต่อ การบำบัด สุรา เป็นการฝึกจิตให้เข้ม แข็ง เพื่อให้เห็นโทษในการ ดื่มสุรา	- วิธีการได้มาข้อมูล จากการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เชิงลึกแบบเจาะจง - ดำเนินการวิเคราะห์ และ การ สังเคราะห์ ข้อมูลจาก เอกสารงาน วิจัยการ สัมภาษณ์ ผู้ให้ ข้อมูล สำคัญ มีองค์ประกอบ รูปแบบการปลูกฝังความมี สัจจะเพื่อบำบัดผู้ติดสุราของ ศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากเลิกละ สรรพคุณดอนพิษพสนหลัก พุทธธรรมผนวกกับการตั้ง สัจจะสาบาน สามารถหยุด ดื่มสุราได้ ด้วยกิจกรรม การ สวดมนต์ไหว้พระ เข้า สอดแทรก ในการบำบัดผู้ติด สุรา เพื่อ เป็นการสร้างสมาธิ ให้จิตใจมุ่งมั่นต่อ การบำบัด สุรา เป็นการฝึกจิตให้เข้ม แข็ง เพื่อให้เห็นโทษในการ ดื่มสุรา	พบว่า ทางศูนย์สงเคราะห์ ผู้ ยากเลิกละ สรรพคุณดอนพิษพสนหลัก พุทธธรรมผนวกกับการตั้ง สัจจะสาบาน สามารถหยุด ดื่มสุราได้ ด้วยกิจกรรม การ สวดมนต์ไหว้พระ เข้า สอดแทรก ในการบำบัดผู้ติด สุรา เพื่อ เป็นการสร้างสมาธิ ให้จิตใจมุ่งมั่นต่อ การบำบัด สุรา เป็นการฝึกจิตให้เข้ม แข็ง เพื่อให้เห็นโทษในการ ดื่มสุรา
---	--	--

3) การเสนอรูปแบบ การปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธ ของศูนย์สงเคราะห์ ผู้อยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี - การจัดวัดเป็นศูนย์บำบัดสุรา - การจัดอบรมกรรมฐาน - การบำบัดผู้อยากเลิกดื่มสุรา	- ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล จากเอกสารงาน วิจัย การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีองค์ประกอบ รูปแบบการปลูก ฝังความมีสัจจะ เพื่อบำบัดผู้ติดสุราของศูนย์สงเคราะห์ ผู้อยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี	พบว่า ส่วนมากเป็นกิจกรรม ที่ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อปรับ เปลี่ยนพฤติกรรม บำบัดผู้ติดสุราโดยการใช้ ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับพิษภัยของสุรา ผ่านการชมวีดิทัศน์ ซึ่งมีบทสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทุกคน มีประเด็นสำคัญ เกี่ยวกับรูปแบบ การจัดการ วัดเป็นศูนย์บำบัดผู้ติดสุรา วัดจึงจัดว่า เป็นสถาบันหลัก ของชุมชน และวัด ถือเป็น ศูนย์กลางการทำกิจกรรม ต่างๆ
สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตที่ดีขึ้นด้วยการมีสวัสดิการทางสังคมจากกิจกรรมมากขึ้น		

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท 2. เพื่อศึกษารูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี 3. เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธของศูนย์สงเคราะห์ผู้อยากเลิกสุรา วัดกุแก้วรัตนาราม ตำบลบ้านจืด อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี สามารถอภิปรายสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. วิธีการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธ กับการนำไปใช้ในการบำบัดผู้ติดสุรา ด้วยการรักษาสัจจะ และ ศีล 5 การสวดมนต์ทำวัตร เข้า-เย็น เจริญภาวนา เติบงกรรม ฟัง

ธรรมะ ช่วยขัดเกลาลมใจให้สงบ ทำให้เกิดปัญญา ที่เป็นได้ เช่นนั้น เพราะการใช้แนวทางทางพระพุทธศาสนา เป็นการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้เข้มแข็ง ด้วยการจัดบรรยากาศที่ดี มีการปฏิบัติธรรม โดยใช้แนวทางการเจริญสติ สามารถลดความเครียด อันเนื่องมาจากความอยากดื่มสุราได้ การดื่มสุรา เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม อย่างหนึ่ง ที่มีมาคู่กับอารยธรรมของมนุษย์ ในอดีตนั้น การดื่มสุราอาจกล่าวได้ว่า เกิดจากอิทธิพล จากลัทธิความเชื่อ ในรูปแบบของพิธีกรรม ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมทางสังคม ตลอดถึง การดื่มสุราในฐานะที่เป็นยา เช่นเดียวกัน เมื่อกล่าวถึงการดื่มสุราในสังคมไทยนั้น มีหลักฐาน ว่า มีมาตั้งโบราณ ได้รับอิทธิพลจากลัทธิความเชื่อ ในสมัยก่อนอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งมีพัฒนาการ การดื่ม การผลิต อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การบำบัดรักษาผู้อยากเลิกดื่มสุรา สอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระครูปริยัติปัญญารัตน์ (โสภรณ ธนปัญโญ). (2559 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เพื่อบำบัดผู้ติดสุราในจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัย พบว่า โดยให้กล่าวคำสัตย์ปฏิญาณตน ต่อหน้าพระพุทธรูป และพระสงฆ์ว่า จะเลิกดื่มสุรา มีกำหนดกี่ปีกี่ระบู่ แล้วดื่มยาสมุนไพรรเพื่ถอนพิษสุรา การประยุกต์ใช้กิจกรรม ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เพื่อบำบัดผู้ติดสุราของ วัดพุทธเกษม ด้วยกิจกรรม สมาทานสัจจะ การทำวัตร เข้า - เย็น การรดน้ำพรวนดินต้นไม้ การสร้าง และซ่อมแซมวัด โรงเรียน การเจริญจิตตภาวนา เติบงาม การชมวิทัศน์ เกี่ยวกับพิษภัย โทษของการติดสุรา กิจกรรมเหล่านี้ ช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ป่วยให้เกิดสมาธิ เกิดปัญญาเห็นพิษภัย และโทษของการติดสุรา รวมทั้งได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ตนเอง วัดและโรงเรียน

2. การตั้งสัจจะอธิษฐาน ปฏิญาณสาบานตน โดยการให้สมาทานสัจจะว่า จะเลิกดื่มสุราภายในระยะเวลาที่ปี เมื่อรับปากไม่ดื่มสุราเป็นระยะเวลาที่ปีแล้ว ก็ให้สมาทานคำสัจจะต่อหน้าองค์พระประธาน ว่า หากข้าพเจ้าละเมิดคำสัตย์ที่กล่าวนั้น ขอให้ข้าพเจ้ามีอันเป็นไปในทางเสื่อม หรือประสบเหตุเภทภัย และตามด้วยการสมาทาน ศีล 5 จากนั้นผู้อำนวยการศูนย์ จะให้ดื่มยาสมุนไพรร 3 ราก คือ (1) รากนางแสง (โลดทะนงแดง) (2) รากปลาไหลเผือก (3) รากฮ้างฮอน (พญาไฟ) เพื่ถอนพิษสุรา ทำให้ผู้ป่วยอาเจียน จนหมดแรงทางศูนย์ได้กำหนดวันให้ผู้ป่วยอยู่รักษาในวัดตามที่เห็นควร

การดื่มสุราของชาวไทยพุทธนั้น เมื่อพิจารณาถึงหลักคำสอนอันเป็นพื้นฐานทางศาสนาแล้ว ถือว่าเป็นการละเมิดจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพราะสุรานั้น เป็นเหตุที่ตั้ง ของความ

ประมาท เสียสติ เป็นเหตุให้หลงระเริง ประพฤติทุจริตบาปกรรมด้วยกาย วาจา ใจ ฉะนั้น ผู้ที่เว้นจากบาป และ

ดำเนินการกรอบของจริยธรรมเบื้องต้นนี้ จำเป็นต้องเว้นจากการดื่มสุรากับการสูดคล้อยกับงานวิจัยของ ชีรยุทธ วิสุทธิ (2559 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดื่มสุราของผู้ป่วยเสพติดสุราตามหลักการปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยาและกิจกรรมบำบัด” ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบกิจกรรมใช้กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ป่วยเสพติดสุรา โรงพยาบาลธัญญารักษ์เชียงใหม่ จำนวน 40 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม และผ่านเกณฑ์การคัดเข้า ดำเนินการทดลอง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ ทำการเก็บข้อมูล 3 ครั้ง นำข้อมูลที่ได้ มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปรแบบวัดซ้ำ ทดสอบด้วยสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการทดสอบพบว่า รูปแบบกิจกรรมการเลิกดื่มสุราที่พัฒนาขึ้น ส่งผลให้คะแนนเจตคติ และพฤติกรรม การดื่มสุราของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน ดังนั้น รูปแบบกิจกรรม เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดื่มสุรา สำหรับผู้ป่วยติดสุรา ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า คือ การกระตุ้นให้รับรู้ถึงอันตราย และการประเมินความสามารถของตน การระบายอารมณ์ การแก้ปัญหาความทุกข์ใจ และการเสริมแรงจากกลุ่มอ้างอิงโดยมีกระบวนการที่นำไปสู่ผลลัพธ์ในการเลิกดื่มสุรา คือ ความรู้เจตคติ และการปฏิบัติเรื่องสุราเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ป่วยเสพติดสุราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดื่มสุราได้

3. การเสนอรูปแบบการปลูกฝังความมีสัจจะตามแนวพุทธ เพื่อบำบัดผู้ติดสุราของศูนย์สงเคราะห์ ผู้อยากเลิกสุรา วัดแก้วรัตนาราม เป็นการบูรณาการใช้กิจกรรม ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เพื่อบำบัดผู้ติดสุราด้วยกิจกรรมสมาทานสัจจะ การทำวัตร เข้า-เย็น การเจริญภาวนา เติบงกรรม การชมวิดิทัศน์เกี่ยวกับพิษภัยของสุรา ช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจ ผู้ป่วยให้เกิดสมาธิปัญญา เห็นพิษภัยของสุรา เพราะว่า การบูรณาการใช้กิจกรรมกับหลักพุทธธรรม เป็นการปรับสภาพจิตใจของผู้ป่วย ให้เกิดปัญญา ออกจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ และป้องกันปัญหาการกลับไปดื่มสุราอีก ทำให้สังคมสงบสุข ลดปัญหาด้านอาชญากรรมจากสุรา จากกลุ่มเสี่ยง คือ เด็ก และเยาวชน จะได้มีความตระหนักรู้ถึงโทษพิษภัยของสุรายาเสพติด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสุราเพื่อบำบัดผู้มีปัญหาเพราะสุราทำให้ประชาชนได้สบายใจ เป็นการทำการบำบัดโดยอาศัยความเชื่อ พระสงฆ์จึงมีบทบาทต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากทั้งในทางที่ถูกต้องตามหลักการ
2. ควรส่งเสริมให้การอบรม การสั่งสอน การเผยแพร่ กระบวนการป้องกันการเสพติดสุราของประชาชนทั่วไป ตลอดจนการประกาศเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่พระสงฆ์ท่านได้ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่า การเทศน์ การแสดงธรรม หรือการปาฐกถาธรรม ก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไป ให้ความเคารพ และสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว
3. การส่งเสริมยุทธศาสตร์การป้องกันการติดสุราเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนมาก เพราะสังคมไทย ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายนั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์เสมอมาตามประวัติศาสตร์ชาติไทยทุกยุคสมัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการบำบัดผู้เสพติดสุรา
2. ศึกษาการส่งเสริมยุทธศาสตร์การป้องกันการการบำบัดผู้เสพติดสุรา
3. ศึกษารูปแบบและวิธีการป้องกันปัญหาการบำบัดผู้เสพติดสุราตามแนวพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- ธีรยุทธ วิสุมิทธิ. (2559). *การพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดื่มสุราของผู้ป่วยเสพติดสุรา ตามหลักการปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา และกิจกรรมบำบัด*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปริยัติปัญญารัตน์ (โสภณธรรม ธนปญโญ). (2559). *การประยุกต์ใช้กิจกรรมสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเพื่อบำบัดผู้ติดสุราในจังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนา

วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศไทย

Model of Floating Market Tourist Management affected to Development of Livelihoods and Culture in Thailand

ปัญญา คล้ายเดช¹, ณัฏฐิ์ ศรีดี², ปชาบดี แยมสุนทร³,
สุภาพร บัวช่วย⁴, เนตรทราย แยมเจริญ⁵ และไพฑูรย์ มาเมือง⁶
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3,4,5}

นักวิชาการอิสระ⁶

**Panya Klaydesh¹, Naddhira Sridee², Pachabodee Yaemsoonthorn³,
Suphaphorn Buachuay⁴, Netsai Yaemcharoen⁵ and Paitoon Mamuang⁶**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand^{1,2,3,4,5}
Independent academic, Thailand⁶
Corresponding Author, E-mail: panya.klay@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและศักยภาพของตลาดน้ำในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษานโยบายปัจจัยและองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละ 10-15 คน สุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Interview) แบบสังเกต แบบประเมิน และทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและนำมาเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตลาดน้ำในประเทศไทย มีสภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เคยรุ่งเรืองในอดีต มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ศักยภาพของตลาดน้ำ 4 ด้านคือ ด้านความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านนิเวศวิทยา และด้านความรู้สึก

2. นโยบาย ปัจจัยและองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทย ดังนี้

นโยบายด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) การเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค 2) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกโดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทุกระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ 3) การเร่งพัฒนา บุธนะ พื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ 4) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ 5) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยว 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว และ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ การเมืองของโลก ความนิยมในการท่องเที่ยว การขยายเส้นทางคมนาคมและการแลกเปลี่ยนนโยบายทางการเมือง

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ (3As) คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่เกิดจากสถานที่ (Site) และเหตุการณ์ (Event) 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้อย่างรวดเร็ว 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) โดยมีระบบการขนส่ง (Transportation)

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทย ได้แก่

1) รูปแบบการท่องเที่ยวความเป็นธรรมชาติ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวตามเทศกาล 3) รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ 4) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ธรรมชาติในเชิงลึก

3. วิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย 3 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี 3) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เจ้าของตลาดน้ำ ประชาชน นักท่องเที่ยว นโยบายการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์การวางนโยบายความสามารถในการ

รองรับด้านต่างๆ ปลุกจิตสำนึกการเป็นเจ้าบ้านที่ดีและการแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนให้กับบุคคลในพื้นที่ ผู้บริหารตลาดน้ำควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้เกิดรายได้ให้มากที่สุด การวิเคราะห์และจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพในแต่ละพื้นที่ความสามารถในการรับรองรับการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยวตลาดน้ำ; การพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

Abstracts

The objectives of this research were as follows: 1) to study the condition and potential of the floating market in Thailand, 2) to study the policies, factors, and components of the floating market tourism management model, and 3) to study and analyze the floating market tourism management model in developing life and culture in Thailand. It is a qualitative research through in-depth interviews, surveys, content studies on the history and culture of floating markets tourism in the central region with personnel, communities, and stakeholders, and organizations related to floating markets tourism management. The data was analyzed by content analysis.

The results of the research revealed that

1. Floating markets in Thailand had flourished in the past and carried a long history. The potential of the floating market is divided into 4 areas, namely: economy, physical, ecology, and the feeling.

2. Policy, factors, and components of floating market tourism management model :

Policy of floating market tourism management are 1) Rehabilitation of relations with neighboring countries for Thailand to be most important. 2) Implement proactive marketing strategies by creating tourism activities at both the domestic and international levels. 3) Accelerating the development, restoration of heritage and cultural assets 4) Increase the variety of tourism. 5) Increase convenience measures Create security and prevent exploitation of tourists.

Factors of floating market tourism management are 1) Internal factors include tourism resources. 2) External factors : The political economy of the world Popular in tourism Expanding transportation routes and exchanging political policies.

components of floating market tourism management(3As) are 1) Attraction 2) Amenities 3) Accessibility.

Model of floating market tourism management are 1) tourism and activities patterns in the form of natural floating market tourism, 2) tourism and activities patterns of floating market tourism in the form of seasonal tourism, 3) tourism and activities patterns of floating market tourism in the

form of developing as a learning center (Natural conservation), and 4) tourism and activities patterns in the form of In-depth natural conservation.

3. Analyzing the floating tourism market management model in the development of life and culture in Thailand in 3 forms namely : 1) Historical Tourism 2) Cultural Tourism and 3) Buddhist Tourism. Government participation in management of stakeholders, owners of floating markets, people, tourists, creating tourism network and public relations policy, policy formulation, build awareness of being a good host and showing the community identity to people in the area. Floating market administrators should promote and support local products in the community to boost up the income of the locals, analysis and make a development plan in each area with ability in undertaking tourism.

Keywords: Floating Market Tourism; Tourist Management; Livelihoods and Culture.

บทนำ

วิถีชีวิตของคนไทยกับ “ตลาด” เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ การไปตลาดมีใช้เพียงเพื่อซื้อหาของกินของใช้เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงการสืบทอดสายสัมพันธ์ที่อบอุ่นเอื้อเฟื้อความมีน้ำใจกันอย่างยาวนาน เช่น ข้อความจารึกในสมัยสุโขทัย “เบื้องต้นของสุโขทัยมีตลาดปสาน มีพระอนนะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว มีป่าหมากกลาง มีไร่นา มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็ยังมีการเรียกตลาดว่า “ป่า” เช่น ป่าตะกั่วขายลูกแหและสิ่งที่ทำมาจากตะกั่ว ป่าผ้าไหม ขายผ้าไหม ป่าสังคมโลกขายขามสังคโลก ป่าพุทจะขายที่นอนหมอนมุ้ง ป่ามะพร้าวขายมะพร้าว เป็นต้น นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่ง ได้พิจารณาศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางการค้าไทยและแบ่งยุคทางการค้าในสังคมไทยออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่การค้าระหว่างประเทศถูกผูกขาดโดยพระคลังสินค้า และได้สิ้นสุดลงเมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ยุคที่ 2 คือ ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475-2500) ที่การผลิตและการค้าในประเทศไทยได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับพ่อค้าคนจีนเริ่มรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ได้มีการจัดตั้งสมาคมพ่อค้าจีน รวมทั้งผูกขาดกิจกรรมการค้าในแต่ละแขนง และยุคที่ 3 คือ พ.ศ. 2501 – ปัจจุบัน ซึ่งเงินทุนเข้ามามีความสำคัญและเป็นตัวชี้ขาดทางเศรษฐกิจ รัฐบาลดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุน เงินทุนต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศไทยอย่างหนาแน่น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางอุตสาหกรรม (พอเจตน์ เรืองกลัด, 2552 : 10) ตลาดน้ำเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งในประเทศไทยซึ่งนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

หลัง พ.ศ.2500 เงินทุนต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศไทยอย่างหนาแน่น รัฐบาลดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางอุตสาหกรรม โดยการลงทุนจากเอกชนต่างชาติมากขึ้นทุกที่ตลาดหลายๆ แห่ง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของยุคสมัยในสังคมนั้นๆ แต่ยังมีตลาดอยู่ไม่น้อยที่ยังคงมีวิถีชีวิตและความงดงามของวันวานให้คงอยู่ อาทิ เช่น สามตลาดเมืองบางกอก ได้แก่ ตลาดนางเลิ้ง ตลาดเยาวราช ตลาดวังหลัง(ศิริราช) กรุงเทพฯ หรือบางกอก เมืองหลวงของประเทศไทย เริ่มก่อตั้งภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชจักรีวงศ์ เมื่อวันเสาร์ที่ 6 เมษายน เดือน 5 แรม 9 ค่ำปีชวด พ.ศ.2325 อาณาเขตของกรุงเทพฯ ในชั้นแรกถือเอาแนวคูเมืองเดิมของกรุงธนบุรี คือ แนวคลองหลอดตั้งแต่ปากคลองตลาด จนออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเกาะรัตนโกสินทร์ส่วนบริเวณที่สร้างพระราชวังนั้น เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของพระยาโชฎีกกราชเศรษฐีและชาวจีน ซึ่งได้โปรดเกล้าให้ย้ายไปอยู่ที่สำเพ็งตลาดเก่าในกรุงเทพฯ มักมีความเป็นมาเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ของเมืองหลวง ไม่ว่าจะเป็นตลาดนางเลิ้ง ตลาดเยาวราช หรือตลาดวังหลัง ที่มีเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกัน จะไปชมตลาดเช้าที่เยาวราช กินข้าวเที่ยงที่นางเลิ้ง แล้วละเลียดบรรยากาศยามเย็นที่วังหลัง หรือจะตื่นเช้าไปวังหลัง เที่ยงที่นางเลิ้ง แล้วชมแสงสียามค่ำที่เยาวราช เราก็เที่ยวได้ไม่รู้เบื่อทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรม แต่สภาพสังคมในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมทำให้เกิดภาวะตึงเครียดจึงต้องแสวงหาทางออก เพื่อสร้างความสุขทางกายและทางใจหลากหลายรูปแบบ ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ มีการเดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทหรือชุมชนที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ทั้งนี้เพื่อความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป แหล่งท่องเที่ยวนั้นจัดออกเป็นหลายประเภท ซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวชุมชนจัดเป็นการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่สนใจอย่างยิ่งในปัจจุบัน การท่องเที่ยวตลาดน้ำจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนประเภทหนึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวสามารถเลือกการท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลาย ความเครียด ได้ตามความต้องการ ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบหนึ่งในนั้นคือรูปแบบการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำ

ตลาดน้ำ คือ ตลาดที่พ่อค้าแม่ค้าพายเรือบรรทุกสินค้ามาขายในย่านที่มีการเดินเรือพลุกพล่าน เช่นบริเวณปากคลอง หรือบริเวณชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ ตลาดน้ำในอดีตคงมีมากมายหลายแห่งโดยเฉพาะในบริเวณภาคกลางเนื่องจากภูมิประเทศอุดมด้วยแม่น้ำลำคลองหลายสาย ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่ขุดขึ้น เพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งและขยายพื้นที่เพาะปลูกย่านชุมชนจึงมักอาศัยอยู่ริมน้ำเป็นส่วนใหญ่ตลาดน้ำก็น่าจะอยู่คู่กับชุมชน เหล่านั้นด้วย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการขุดคลองในทุกรัฐกาลด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการคมนาคมและการป้องกันบ้านเมือง หรือเพื่อการยุทธศาสตร์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ก็มีการขุดคลองเพิ่มขึ้นอีกหลายสายเพื่อใช้ในการคมนาคมขนส่งสินค้าเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วทั่วถึงรวมทั้งเพื่อเปิดพื้นที่การเพาะปลูกในบริเวณที่คลองขุดไปถึงด้วย ขณะเดียวกันเมืองหรือชุมชนก็ขยายตัวตามไปด้วย จึงทำให้เกิดตลาดน้ำสำคัญหลายแห่ง เช่นปากคลองตลาด ที่กล่าวไว้เบื้องต้น ซึ่งอยู่ระหว่างป้อมจักรเพชรและป้อมผีเสื้อ แม้ว่าในระยะแรกเป็นเพียงตลาดเล็กๆ แต่เมื่อเวลาผ่านไป บ้านเมืองมีความเจริญขึ้นตลาดที่เคยเป็นตลาดน้ำมาก่อนก็กลายเป็นตลาดบก และเป็นตลาดขายส่งผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญมาก จนถึงปัจจุบันตลาดน้ำในช่วงรัตนโกสินทร์ นอกจากปากคลองตลาดแล้ว ก็ยังมีตลาดน้ำบางกอกน้อย ตลาดน้ำคลองบางหลวง ตลาดน้ำวัดทอง ตลาดน้ำวัดไทร ตลาดน้ำวัดคลองดาวคะนอง ตลาดน้ำคลองมหานาค ตลาดน้ำคลองคูพระนครเดิม ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดน้ำคลองดำเนินสะดวก ตลาดน้ำคลองโพหัก ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดท่าศาลา ตลาดน้ำบ้านกระแซง รวมทั้งมีตลาดน้ำอื่นๆ ตามคลองซอยทั่วไป ในปัจจุบัน ตลาดน้ำลดความคึกคักจางลงไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและการคมนาคมทางบกที่สะดวกและรวดเร็วกว่าการคมนาคมทางน้ำจึงทำให้เกิดการถดถอย ทำให้การเปิดปิดน้ำ อันมีผลทำให้วิถีชีวิตการทำมาหากินของคนไทยในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วยอย่างไรก็ตาม การค้าขายในรูปแบบของตลาดน้ำยังคงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับท้องถิ่นตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ราษฎรที่มีบ้านเรือนและเรือสวนไร่นาตามริมแม่น้ำลำคลองได้นำผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนงานหัตถกรรมพื้นบ้านออกมาจำหน่าย เป็นการช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ราษฎรอีกทางหนึ่ง ตลาดน้ำในปัจจุบันนี้ยังคงมีอยู่และเป็นที่รู้จัก หากพูดถึง“ตลาดน้ำ” แล้ว นอกจากจะเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์อันโดดเด่นของเมืองไทย ตลาดน้ำหลายแห่งยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยเฉพาะกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ชื่นชอบในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะการท่องเที่ยวตลาดน้ำ

นักท่องเที่ยวต่างชาติจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนชาวสวน จากการค้าขายผลผลิตทางเกษตรทางน้ำของชาวบ้านที่หาได้ยากในปัจจุบัน

อนึ่ง ตลาดน้ำเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งของการกระบวนการจัดการท่องเที่ยวในทางอนุรักษ์ธรรมชาติที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลกับประเทศ เช่นตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น การได้มาเที่ยวตลาดน้ำและได้นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชื่นชมความงดงามของศิลปะและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดน้ำในประเทศไทย

ดังนั้น ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ถึงรูปแบบ กระบวนการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทยที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ในประเทศไทย ตลอดจนถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทย และศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่จะทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทยที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม ประเพณีของไทย อันจะเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและศักยภาพของตลาดน้ำ ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษานโยบาย ปัจจัยและองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participation observation)

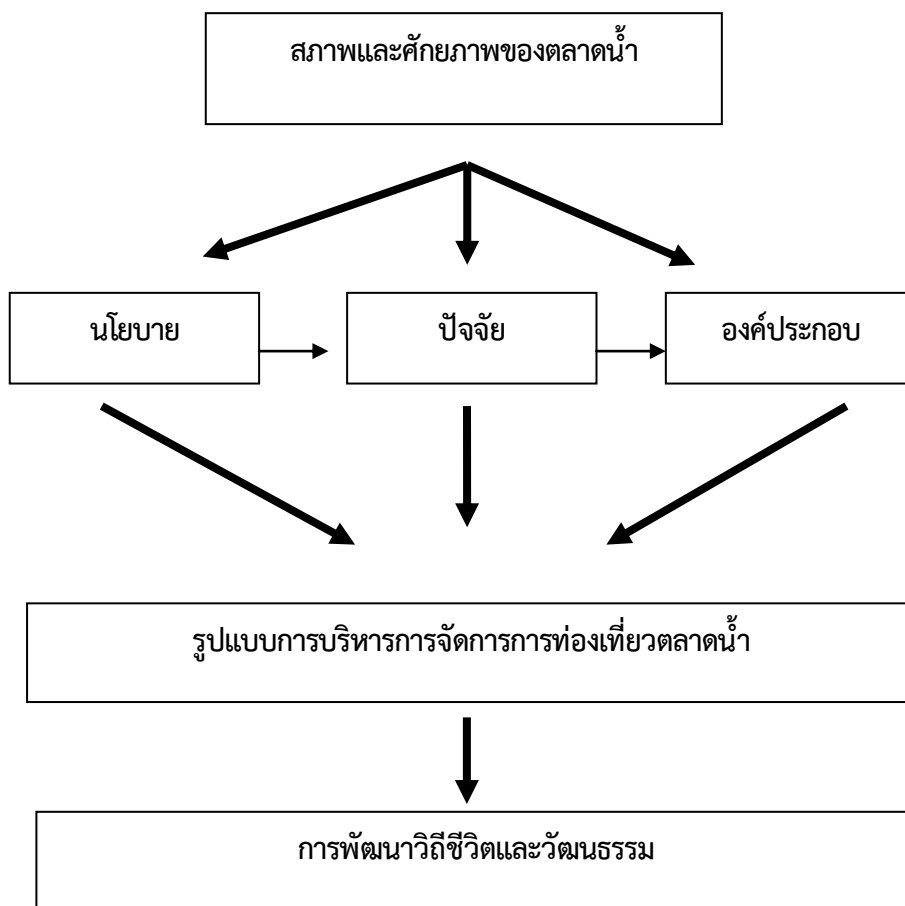
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทย ได้แก่ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการผู้ดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดน้ำ ผู้ประกอบการประเภทต่างๆ บริษัทนำเที่ยว เจ้าของหรือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในประเทศไทย จำนวน 14 แห่ง ประกอบด้วย

1) ตลาดน้ำวัดไทร กรุงเทพมหานคร 2) ตลาดน้ำขวัญเรียม วัดบำเพ็ญเหนือ กรุงเทพมหานคร 3) ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ 4) ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 5) ตลาดน้ำท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม 6) ตลาดน้ำวัดตะเคียน จังหวัดนนทบุรี 7) ตลาดน้ำบางคูเวียง จังหวัดนนทบุรี 8) ตลาดน้ำวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 9) ตลาดน้ำลำพญา วัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 10) ตลาดน้ำคลองดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 11) ตลาดน้ำอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 12) ตลาดน้ำบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา 13) ตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 14) ตลาดน้ำหัวหิน ใกล้กับวัดทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละแห่งละ 10-15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) 3) สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participation observation) 4) แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวภายในตลาดน้ำ 5) แบบประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวตลาดน้ำ เก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แนวคิดการท่องเที่ยวตลาดน้ำ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แนวคิดการท่องเที่ยวตลาดน้ำ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศไทย, Carrying Capacity เป็นต้น

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อ
วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศไทย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศไทย” โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participation observation) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ได้ดังนี้

1. สภาพและศักยภาพของตลาดน้ำในประเทศไทย พบว่า

1) สภาพทั่วไปของตลาดน้ำในประเทศไทยส่วนใหญ่ เป็นสถานที่เคยรุ่งเรืองในอดีต บางเป็นแหล่งประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีทางศิลปวัฒนธรรมและศิลปกรรมไทยอันงาม ประดิษฐานพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ มีความเป็นธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวบ้าน ทำสวนปลูกพืชผักและผลไม้ บางแห่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีกิจกรรม การล่องเรือ ชมทัศนียภาพและสภาพชีวิตของชุมชนตามแนวลำคลอง ชมการแสดงละครประวัติศาสตร์ ช้างคู่เมืองเก่า นั่งเกวียนเทียมวัวชมโบราณสถาน ศึกษาเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทยทั้งด้านการ แต่งกายสถาปัตยกรรม มีกิจกรรมตักบาตรพระทางน้ำ เป็นสถานที่สำหรับขายสินค้าของชุมชน มีการการอนุรักษ์ให้เป็นพื้นที่สีเขียว มีเรือพายที่พ่อค้าแม่ค้านำสินค้ามาขายและยังผูกพันกับวิถีชีวิตชาวบ้าน

2) ศักยภาพของตลาดน้ำในประเทศไทย ตลาดน้ำมีความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว 4 ด้าน คือ

1) ด้านความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) ตลาดน้ำสามารถรองรับประชาชนที่เดินทางมาท่องเที่ยวได้ มีที่จอดรถไว้รองรับประชาชนบริการ มีบริการพายเรือ ขี่จักรยาน ชมตลาด จัดเตรียมสถานที่ ที่นั่งเล่น , สวนสาธารณะที่นั่งพักผ่อนสามารถรองรับประชาชน มีบุคลากรของตลาดน้ำที่ปฏิบัติงานที่ให้บริการมีอยู่เป็นประจำ มีหน่วยประชาสัมพันธ์ มีสถานที่จำหน่ายของที่ระลึก ให้เช่า พายเรือสถานที่ๆ เป็นพื้นที่ OTOP จัดให้มีสถานที่จำหน่ายอาหารหรือน้ำดื่มรวมทั้งจัดพื้นที่ให้เอกชนเช่าสำหรับจำหน่ายอาหารหรือน้ำดื่ม เพื่อรองรับความต้องการของประชาชน

2) ด้านความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) ขนาดของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอาคารสิ่งก่อสร้างมีความเพียงพอ การเดินทางของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามามีความสะดวก เวลาเฉลี่ยต่อนักท่องเที่ยวที่จะเดินไม่มาก

จนเกินไป จำนวนประชากรต่อพื้นที่ไม่หนาแน่นจนเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางมาท่องเที่ยว ตลาดน้ำ

3) ด้านความสามารถในการรองรับด้านนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) มีการบริหารจัดการระบบนิเวศที่เหมาะสม เช่น จำนวนการเข้าออกของรถนักท่องเที่ยว จำนวนปริมาณขยะต่อวัน และอื่นๆ ตลาดน้ำต้องไม่มีปัญหาเกี่ยวกับมลพิษทางเสียงหรือมีวิธีการแก้ไข

4) ความสามารถในการรองรับทางความรู้สึก (Perceptual Carrying Capacity) ตลาดน้ำส่วนใหญ่ไม่มีข้อร้องเรียนจากนักท่องเที่ยว

2. นโยบาย ปัจจัยและองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ (2561 : ออนไลน์) ผลการวิจัยพบว่า นโยบายด้านการท่องเที่ยว ได้แก่

1) การเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค

2) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกโดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ

3) การเร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่

4) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ

5) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยว 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว และ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ การเมืองของโลก ความนิยมในการท่องเที่ยว การขยายเส้นทางคมนาคมและการแลกเปลี่ยนนโยบายทางการเมือง

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ได้แก่ (3As) คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่เกิดจากสถานที่ (Site) และเหตุการณ์ (Event) 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้อย่างรวดเร็ว 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) โดยมีระบบการขนส่ง (Transportation)

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ คือ

1) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการเที่ยวตลาดน้ำ มีความเป็นธรรมชาติ คงความดั้งเดิมและการเที่ยวชมบริเวณตลาดน้ำ (ตลาดน้ำที่ทำขึ้นมาใหม่) มีกิจกรรม ได้แก่ มีตลาดนัด ปิดทองไหว้พระ ลอดใต้โบสถ์ ไถชีวิตโคกระบือ การพายเรือชมธรรมชาติและทัศนียภาพ วิถีคลอง การล่องเรือชมหิ่งห้อย ธรรมชาติวิถีชีวิต เทียน้ำตก ชาวบ้านนำผลผลิต พืชผักผลไม้มาขาย เรือพาย พ่อค้าแม่ค้า นำสินค้าอาหารคาวหวานมาขาย การทำน้ำตาลสด พายชมสวนธรรมชาติพื้นบ้านสวนดั้งเดิม การปั่นจักรยานชมทัศนียภาพ มีบริการนั่งช้าง อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ การละเล่น การแสดงพื้นบ้าน การแสดงที่หลากหลาย

2) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (เชิงวัฒนธรรม) มีกิจกรรม ได้แก่ ใส่บาตรยามเช้า ตักบาตรทางเรือ มีการแข่งเรือสปีดซานประเพณีไทยโบราณ สืบทอดประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ ชมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อนุสรณ์สถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ การแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย

3) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ (เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ) มีกิจกรรม ได้แก่ สืบสานประเพณีโบราณ มีการแข่งเรือพาย กิจกรรมย้อนอดีต ล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลอง การแสดงศิลปวัฒนธรรม และสินค้าชุมชน OTOP มีการล่องเรือชมธรรมชาติ ชมสวนธรรมชาติ วิถีคนสวน โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์วิถีชีวิตบ้านริมคลอง และสวนธรรมชาติดั้งเดิม การประกวดพันธุ์ไม้ เจ้าของสวนนำเอาผลไม้ พืชผักจากสวนมาขายเองโดยตรง มีบริการเรือยนต์ลากแพและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลาดย้อนยุคแบบโบราณ แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติแบบไทยพื้นบ้านและสายน้ำ การแสดงโขน กลางน้ำ พายเรือชมบริเวณตลาดโดยรอบ

4) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติในเชิงลึก เช่น การปลูกจิตใต้สำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร (เชิงปฏิบัติโดยการปลูกต้นไม้) มีกิจกรรม ได้แก่ ชมศิลปโบราณ สืบสานวัฒนธรรมไทย ลานวัฒนธรรม การแสดงสินค้าชุมชน OTOP และการขยายพันธุ์ต้นไม้หายากชนิด การอนุรักษ์ธรรมชาติ มีดนตรีในสวน มีให้เด็กทำกิจกรรมวาดภาพกับครอบครัว มีนวดแผนไทย ชี่ช้างชมโบราณสถานนั่งเรือเพื่อชมวิวทิวทัศน์ ไล่ชิงช้า ปลายหาด นั่งรถไฟ มีปลูกป่าชายเลน ชาวบ้านยังคงทำสวน และแพร่พันธุ์ไม้ต่างๆ ทำสวน

เกษตรผสมผสาน มีตลาดนัดสินค้าทางการเกษตร เรือสินค้าที่ชาวบ้านนำผลผลิตทางการเกษตรหลากหลายชนิดมาจำหน่ายราย่อมเยา

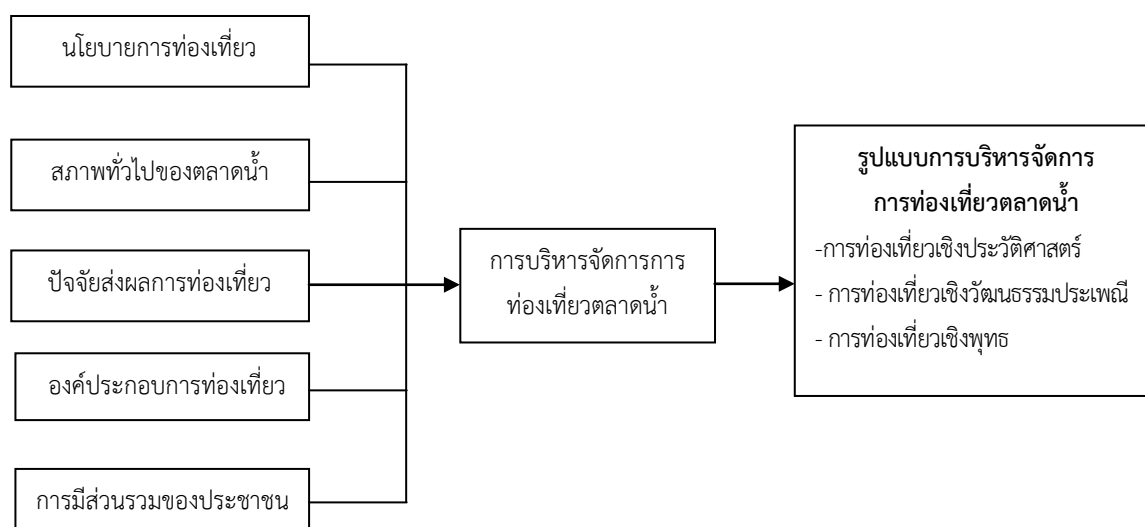
3. วิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย สรุปจากการศึกษาสภาพ ศักยภาพ นโยบาย ปัจจัย และองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทย 14 แห่ง ต่างมีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตลาดน้ำ มีห้องน้ำสำหรับคนธรรมดา และคนพิการ กว้างขวางพื้นที่ มีที่จอดรถ มีจุดบริการน้ำดื่ม ที่เพียงพอ รวมถึงมีร้านขายของภายในตลาดน้ำ มีจุดบริการนักท่องเที่ยวรวมถึงหน่วยประชาสัมพันธ์ของตลาดน้ำมีเอกสาร – โบว์ชัวร์ แจก มีการจัดสภาพแวดล้อม มีที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ สวนหย่อม ต้นไม้ร่มรื่น แม่น้ำ/แหล่งน้ำ เป็นแหล่งพักผ่อนมีสิ่งอำนวยความสะดวกมีป้ายบอก / ข้อเสนอแนะมีบุคลากรคอยอำนวยความสะดวกมีสถานที่สำหรับไหว้พระ มีความเป็นธรรมชาติ – เป็นระเบียบเรียบร้อย มีสื่อสำคัญ สภาพของสถานที่ ตลาดน้ำประกอบด้วย: เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ มีบรรยากาศทางบกและทางน้ำเป็นตลาดน้ำร่วมสมัยมีการท่องเที่ยวชมทัศนียภาพและวิถีชีวิต ชุมชนมีคุณลักษณะของวันอนุรักษ์คูคลองน้ำใสมีศูนย์จำหน่ายสินค้าผลผลิตทางการเกษตรมีประวัติศาสตร์และความเป็นมา มีสถานที่สำหรับไหว้พระและสามารถนำมาวิเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ คือ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการเที่ยวตลาดน้ำที่คงความดั้งเดิม มีความเป็นธรรมชาติ และการเที่ยวชมบริเวณตลาดน้ำ ตลาดน้ำที่ทำขึ้นมาใหม่ มีกิจกรรมได้แก่ นั่งเรือชมสองฝั่งคลอง ชมศิลปะโบราณ สืบสานวัฒนธรรมไทย ลานวัฒนธรรม สืบสานวัฒนธรรมไทย ลานวัฒนธรรม

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี คือ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (เชิงวัฒนธรรม) มีกิจกรรมได้แก่ ตักบาตรทางเรือ ไหว้พระ สืบสานประเพณีโบราณ มีการแข่งเรือพาย สืบทอดประเพณีสงกรานต์ โยนส่บ้าแบบมอญ

รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำเชิงอนุรักษ์การปลูกจิตใต้สำนึกในเชิงลึก เช่น การปลูกจิตใต้สำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

(เชิงปฏิบัติโดยการปลูกต้นไม้) มีกิจกรรม ได้แก่ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ (เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ) มีกิจกรรม ได้แก่ ถวายสังฆทาน ไถ่ชีวิตโค กระบือ ปิดทองไหว้พระ การประกวดพันธุ์ไม้ การอนุรักษ์ธรรมชาติ มีดนตรีในสวน มีให้เด็ก ทำกิจกรรมวาดภาพกับครอบครัว มีนวดแผนไทย มีปลูกป่าชายเลน

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศไทย” โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participation observation) ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามประเด็นที่ให้ความสนใจ คือ รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย มี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่

1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ คือ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการเที่ยวตลาดน้ำเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นโบราณสถานโบราณวัตถุ ความ

เป็นอดีต ความยั่งยืน สถานที่ยังคงความดั้งเดิม มีเรื่องราวเล่าขาน มีเหตุการณ์บอกต่อความเป็นมา มีความเป็นธรรมชาติอันลึกซึ้ง และการเที่ยวชมบริเวณตลาดน้ำ ตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ มีกิจกรรมได้แก่ นั่งเรือชมสองฝั่งคลอง ชมศิลปะโบราณ สืบสานวัฒนธรรมไทย ลานวัฒนธรรม รูปแบบที่

2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี คือ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวตามเทศกาลประเพณีปฏิบัติพฤติกรรมความเชื่อต่างๆ มีกิจกรรมได้แก่ ตักบาตรทางเรือ ไหว้พระ สืบสานประเพณีโบราณ มีการแข่งเรือพาย สืบทอดประเพณีสงกรานต์ โยนสบ้าแบบมอญ รูปแบบที่

3 การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยววันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การดูแลและฟื้นฟูสภาพจิตใจการปลูกจิตใต้สำนึกในเชิงลึกเป็นการอนุรักษ์การรักษาและห่วงแหนธรรมชาติ รวมถึงการพัฒนาจิตใจผู้ที่ได้ท่องเที่ยวเช่น การปลูกต้นไม้ตามป่าชายเลน การชมสวนป่า การประกวดพันธ์ไม้ การอนุรักษ์ธรรมชาติ มีดนตรีในสวน มีให้เด็กทำกิจกรรมวาดภาพกับครอบครัว มีนวดแผนไทย มีปลูกป่าชายเลน เป็นเช่นนี้เพราะว่า ตลาดน้ำต่างยึดแนวปฏิบัติตามนโยบายภาครัฐรวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี พฤติกรรม การปฏิบัติตน วิถีชีวิต เศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561 : ออนไลน์) ระบุว่าตลาดน้ำต้องดำเนินการดังนี้

1) ต้องมีการควบคุม ดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกกระทบ หรือฟื้นตัวได้ยาก

2) ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และปรับให้เกิดความสมดุลกับ รูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่แต่เดิม

3) ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษา ระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และการมีรายได้แต่เพียงอย่างเดียว

4) ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชนใน

กระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือการให้ประชาชน มีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5) ให้องค์กรต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6) นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึง และเพียงพอ

7) สนับสนุนการศึกษาวิจัยและประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8) มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9) จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างถูกต้อง

10) จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในทางแนวดิ่งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและ การจัดการร่วมกันในทุกระดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ (2556 : บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลงานวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเข้าใจถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จากการท่องเที่ยวร่วมกันการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารมีผลกระทบการให้บริการ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอย่างมากที่สุดในด้านอาหาร และงานฝีมือท้องถิ่น และลักษณะการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรดาว พุพานิชย์พุกข์ (2559 : 39-64) เรื่อง นโยบายการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเกาะช้าง ผลงานวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมและ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น จึงได้มีการเสนอกรอบนโยบาย 4 ด้าน เพื่อให้การท่องเที่ยวบนเกาะช้างเป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน ได้แก่ กรอบนโยบายด้านการจัดการภาครัฐ กรอบนโยบายด้านเศรษฐกิจ กรอบนโยบายด้านสังคมและ วัฒนธรรม และ กรอบนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรราช

มน จันทิษฐ์ (2552 : บทคัดย่อ) เรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยศึกษากรณีตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลงานวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจโดยรวมอย่างมากต่อตลาดน้ำอัมพวาเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับ สถานที่ ด้านประชาชนในท้องถิ่น และร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิดา บัวงาม และคณะ (2546 : บทคัดย่อ) ผลการศึกษาการจัดการตลาดน้ำวัดลำพญา จังหวัดนครปฐม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากเพราะตลาดน้ำคงสภาพความเป็นตลาดน้ำโบราณมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ มีสินค้าให้เลือกซื้อหลากหลายรูปแบบมีการจัดกิจกรรมไว้รับรองนักท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมต่างกับประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงสอดคล้องกับผลสัมภาษณ์ผู้บริหารตลาดน้ำขวัญเรียม กรุงเทพมหานคร เสนอแนวคิดที่ว่า ตลาดน้ำต้องมีความเป็นธรรมชาติ มีความเป็นอนุรักษ์นิยม มีความสวยงาม มีความหลากหลาย เข้าถึงง่าย ไป-มาสะดวก คงความดั้งเดิม ตลาดน้ำขวัญเรียมจัดกิจกรรมไว้รับรองนักท่องเที่ยวคือ การทำสังฆทาน ไถ่ชีวิตโคกระบือ ปิดทองไหว้พระ มีการแข่งเรือสปีดซานประเพณีไทยโบราณ ล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองแสนแสบ การแสดงศิลปวัฒนธรรม และจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง สอดคล้องกับผลสัมภาษณ์ของ ผู้บริหารตลาดน้ำวัดตะเคียน จังหวัดนนทบุรี เสนอแนวคิดที่ว่า ตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมคลองกับวัด ต้องมีความหลากหลาย มีความเป็นธรรมชาติ อนุรักษ์วิถีชีวิตบ้านริมคลอง และสวนธรรมชาติดั้งเดิม การปลูกจิตใต้สำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร เช่นการให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมปลูกต้นไม้ วัดได้จัดกิจกรรมไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ลอดใต้โบสถ์ วัดตะเคียน มีความเชื่อว่าล้างอาถรรพ์และมีความเป็นสิริมงคล มีการทำสังฆทาน สะเดาะเคราะห์ ไหว้พระ สวดมนต์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้เรื่อง การบริหารการจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การวางนโยบายความสามารถในการรองรับด้านต่างๆ เช่น ด้านนิเวศวิทยา เรื่องการกำจัดมลภาวะต่าง เช่น ขยะ เสียง เป็นต้น

- 2) จัดให้มีหน่วยงานตรวจสอบคุณภาพ อาหาร และบริการ ในพื้นที่เป็นประจำ
- 3) ภาครัฐควรมีส่วนรวมในการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันได้แก่ เจ้าของตลาดน้ำ ประชาชน นักท่องเที่ยว เป็นต้น
- 4) ภาครัฐควรส่งเสริมนโยบายการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์อย่างเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) การปลูกจิตสำนึกการเป็นเจ้าบ้านที่ดีและการแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนให้กับบุคคลในพื้นที่
- 2) ผู้บริหารตลาดน้ำควรรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนักท่องเที่ยว พนักงาน และผู้ค้า เพื่อปรับปรุงพัฒนาตลาดน้ำให้ดียิ่งขึ้น
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพของตลาดน้ำตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน
- 4) ผู้บริหารตลาดน้ำควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้เกิดรายได้ให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรนำความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและนักท่องเที่ยวมาเป็นตัวแปรในการพิจารณา
- 2) การวิเคราะห์และจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพในแต่ละพื้นที่
- 3) การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการจัดตั้งตลาดน้ำ
- 4) การจูงใจและการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว
- 5) วิจัยเรื่องความสามารถในการรับรองรับการท่องเที่ยว

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถองค์ความรู้จากการวิจัย คือ สภาพทั่วไป นโยบายปัจจัยและองค์ประกอบร่วมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการตลาดน้ำก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำแนว 3 ทาง คือ

- 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นลักษณะของการเที่ยวตลาดน้ำที่คงความดั้งเดิม

2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเทศกาล ประเพณีนิยม

3) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การท่องเที่ยวตลาดน้ำเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติการปลูกจิตใต้สำนึกในเชิงลึก ซึ่งนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองให้กับชุมชนและคนในท้องถิ่นร่วมถึงการอำนุบำรุง วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พร้อมทั้งสร้างรายได้การท่องเที่ยวให้กับประเทศชาติต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. *ออนไลน์*.

สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2563. แหล่งที่มา :

<https://www.truelookpanya.com/blog/content/59616>

เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ. (2556). *การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. รายงานการวิจัย: นครราชสีมา.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ. (2561). หลักการของนโยบายทางสังคม(แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549). *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2561. แหล่งที่มา : <https://www.nesdb.go.th>

พอเจตน์ เรืองกลัด. (2552). *การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตลาดกระบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: พีดีปริ้นส์ไตร์

แพรวดาว พุพานิชย์พฤกษ์. (2559). กรอบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด. *วารสารการจัดการภาครัฐและเอกชน*, 23 (1),39-64.

นิตา บัวงาม และคณะ.(2546). *การจัดการตลาดน้ำวัดลำพญา จังหวัดนครปฐม*. รายงานการวิจัย: นครปฐม.

วรรณมน จันทิษฐ์. (2552). *พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยศึกษากรณีตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. รายงานการศึกษาอิสระ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พระพุทธศาสนากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ Buddhism and Human Resource Management

พระครูสิทธิธรรมารักษ์ ,
พระสิริรัตนเมธี และ พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**Phrakrusittithammapon,
Phrasirirattanamatee and Phramaha Somsak Satisampanno**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Corresponding Author, E-mail:somsak_maha2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาคือหลักความเชื่อพร้อมเป็นปัจจัยพร้อมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ทันสมัยต้องมีการปรับเปลี่ยน ความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ต้องใช้แนวคิดที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถดำเนินการผ่านสมาร์ทโฟนได้มากขึ้นเรื่อย ๆ องค์กรจึงต้องเตรียมพร้อมปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สังคม Social Network ต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามกระแสสังคมสู่ความรวดเร็วทำให้การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความรู้ การแบ่งปันไอเดีย สามารถทำได้ง่าย ทำได้ตลอดเวลา และทำได้อย่างอิสระมากขึ้น ประยุกต์สร้างสรรค์กับพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดขององค์กร นั่นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีที่ทำงานรวมกันและกรณีที่ทำงานคนเดียวเพื่อบรรลุเป้าหมายในการประกอบธุรกิจใดๆ กลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; การบริหาร; ทรัพยากรมนุษย์

Abstracts

Buddhism is doctrine. It is the factor in human resource management. To manage an innovative human resource, we have to adapt the idea all the time. Human resource management must use various type of concept. For example, it can increasingly use through smartphone. So the organization should prepare to adjust work procedure which is suitable for human life style. Social network society must manage human resources according to social trend. Thus, expression an opinion and exchanging knowledge are easier and freer. As a result, to apply Buddhism and human resource management without using a large number of resources can make protential and create culture participation of people in the organization.

Keywords: Buddhism; Management; Human Resource

บทนำ

พระพุทธศาสนา มีพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และตรัสสอนไว้เป็นหลักคำสอนสำคัญ มีพระสงฆ์ (ภิกษุ ภิกษุณี) สาวกผู้ตัดสินใจออกบวชเพื่อศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน ธรรม-วินัย ของพระบรมศาสดา เพื่อบรรลุจุดหมายคือพระนิพพาน และสร้างสังฆะ ต่อเนื่องของพระบรมศาสดา อาจเรียกได้อีกอย่างคือพระรัตนตรัยคำสอนสำหรับการดำรงชีวิตที่ดีงาม สำหรับผู้ที่ยังไม่ออกบวช (คฤหัสถ์ - อุบาสก และอุบาสิกา) ซึ่งหากรวมประเภทบุคคลที่ที่นับถือและศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา แล้วจะจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือที่เรียกว่า พุทธบริษัท 4

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีค่ายิ่งของสังคม หรือประเทศชาติ และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว ประเทศนั้นก็จะมีเจริญก้าวหน้ามีความมั่งคั่งและมั่นคง ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง และทางสังคม แต่ถ้าหากประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพ หรือไม่สมารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็พัฒนาไปได้อย่างยาก ความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยหลัก 1. การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง 2. ความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน 3. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี 4. ขนาดและความซับซ้อนขององค์กร 5. การรับรู้ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์ 6. เทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ 7. ผลการปฏิบัติงานของหน้าที่หลัก จะก่อให้เกิดการพัฒนาปัจจัยประกอบอื่นที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และ

ปัจจัยอื่นๆ ก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ประเทศต่างๆจึงมุ่งหวังที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ ระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีหลักการ รูปแบบและวิธีการบริหารที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการพัฒนาทางวิชาการ

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากความสำคัญข้างต้น ผู้ศึกษาได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญ จึงจำเป็นต้องศึกษา พระพุทธศาสนากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทั้งนี้ประโยชน์จากการศึกษา ไม่เพียงจะเกิดแก่ตัวผู้ศึกษาเองเท่านั้นยังเป็นประโยชน์ต่อการผลักดันพระพุทธศาสนา รูปแบบและการจัดการการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้เป็นสร้างความเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ให้เกิดคุณธรรม อย่างยั่งยืนได้ต่อไป

การบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management = HRM) หมายถึง การจัดการทรัพยากรคน การจัดการงานบุคคล การจัดการกำลังคน และการบริหารงานบุคคล คำที่จะพบในตำราภาษาไทยมากคือ คำว่า การบริหารงานบุคคล แต่ในปัจจุบันนิยมใช้คำว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุผลที่ว่า มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง และเป็นทรัพยากรที่สามารถปฏิบัติงานจนก่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ต่อสังคมได้มากมายถ้าหากรู้จักมาใช้ให้เกิดประโยชน์หรือเรียกว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้ถูกต้อง ในการทำความเข้าใจความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารและทรัพยากรมนุษย์ นักทฤษฎีบริหารในยุคแรก ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารว่า “เป็นศิลปวิทยาในการสร้างความสำเร็จของงานโดยให้บุคคลอื่นทำ” นั่นก็คือผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถหรือศิลปะในการจัดการให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ความถนัดที่ปรากฏในบุคลากรทุกคนที่เป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กรการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นขั้นตอนการตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนทำงาน ที่มีต่อประสิทธิภาพของคนงานและองค์กร (Milkovich, George T. and John W. Boudreau, 1991 : 5) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง ยุคที่ทุกองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะนี่คือขุมพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัดหรือทรัพยากรที่มนุษย์ปฏิบัติเพื่อ

องค์กร (Fisher and Others, 1993 : 4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่หน่วยงานทรัพยากรมนุษย์จะต้องคิดไปข้างหน้า เพื่อกำหนดกลยุทธ์ของหน่วยงานตนเองให้มีส่วนในการสนับสนุน สอดคล้องกับกลยุทธ์ของหน่วยงานอื่น ๆ ขององค์กร ทั้งนี้เพื่อการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่มีส่วนร่วมในการผลักดันผลการปฏิบัติงานขององค์กร (Mondy, R. w., Noe, R.M., & Premeaux, S.R, 1999 : 4) เป็นการบริหารและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์เหล่านั้นให้ได้ประโยชน์สูงสุด จิระ หงส์ดารมภ์ (2535: 35) กล่าวได้ว่าเป็นยุคที่ทุกองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะนี่คือขุมพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม และการพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทน การประเมินผลการปฏิบัติงาน สวัสดิการ และผลประโยชน์เกื้อกูล สุขภาพและความปลอดภัย การพัฒนาองค์กรพนักงานและแรงงานสัมพันธ์ (สุนันทา เลาหันทน์, 2542 :5) ปัจจัยสำคัญของการบริหารนั้นประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ 4 ประการ นั่นก็คือ มนุษย์, เงินทุน, วัสดุอุปกรณ์ต่าง, และการบริหารทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์มากที่สุดในการบริหารจัดการแต่ละองค์กร บุคคลที่มีศักยภาพย่อมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้องค์กรพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพในคราวเดียวกันด้วย การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้องค์กรเคลื่อนไปข้างหน้าฝ่ายทรัพยากรบุคคล ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพนั้นต่างก็มีรายละเอียดมากมายด้วย (พยอม วงศ์สารศรี, 2545 : 8) การบอกถึงกิจกรรม ทั้งหมายถึงเกี่ยวข้องกับการดึงดูด (Attracting) การพัฒนา (Developing) และการธำรงรักษา (Maintaining) ผู้มีความรู้ความสามารถเป็นกำลังสำคัญขององค์กรความเกี่ยวข้องดังกล่าวไม่เพียงแต่การจัดทรัพยากรมนุษย์หรือบุคคลผู้ที่มีความรู้ความสามารถในตำแหน่งเท่านั้น ยังรวมถึงผลงานที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมกับงานตามวัตถุประสงค์และความต้องการขององค์กร เพื่อให้บุคคลในองค์การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ความพึงพอใจและมีความสุขกับการปฏิบัติงาน (เชาว์ โรจนแสง, 2544: 8-16)

ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง ความถนัดที่ปรากฏในบุคลากรทุกคนที่เป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กรระหว่างคนทำงาน ที่มีต่อประสิทธิภาพของคนงานและ

องค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นการบริหารและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์เพราะนี่คือขุมพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม และการพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทน การประเมินผลการปฏิบัติงาน สวัสดิการ และผลประโยชน์เกื้อกูล สุขภาพและความปลอดภัย การพัฒนาองค์กร พนักงานและแรงงานสัมพันธ์

แนวคิดการพัฒนาสัมมาชีพตามวิถีพุทธ

พระพุทธศาสนานั้นก่อกำเนิดขึ้นหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ณ โคนต้นศรีพระมหาโพธิ์พุทธคยาประเทศอินเดีย ภายหลังจากที่พระองค์ได้พักผ่อนอิริยาบถและทบทวนธรรมที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้ด้วยการเสวยสุขที่เกิดจากความหลุดพ้นจากกิเลสเป็นเวลา 49 วันพระองค์ก็เสด็จไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี และได้ทรงแสดงธรรมเป็นครั้งแรกที่เรียกว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” โปรดกลุ่มพราหมณ์ จนพระพราหมณ์โกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมและได้ขอบวชทำให้เกิดพระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นรูปแรกจากนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมในที่ต่างๆ ทำให้มีผู้ที่มีจิตศรัทธาขอเข้าบวชในพระพุทธศาสนาขึ้นมาเรื่อยๆจนทำให้เกิดชุมชนสงฆ์เกิดการปกครองของสงฆ์และในกาลต่อมาก็ได้มีการบัญญัติพระธรรมและพระวินัยเกิดขึ้นพระพุทธศาสนาเป็นหลักนำทางในการพัฒนาไว้อย่างน่าสนใจว่าปัจจุบันนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่าการที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดีบรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้นจะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้นไม่ได้เพียงพอประสบการณ์ในการพัฒนาตลอดเวลาที่ผ่านมาได้สอนให้ตระหนักว่าการมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียวนั้นแม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมายก็ไม่ทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรืองและสันติสุขที่แท้จริงได้ตามวัตถุประสงค์ กลับสร้างปัญหาอย่างมากมาย ปัญหาความยากจนปรากฏว่ามีคนยากจนแร้นแค้นแผ่ขยายทั่วไปทั้งในเมืองและชนบท การกระจายรายได้ของประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดี ตลอดถึงสุขภาพประชากรขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐานเกิดโรคระบาดที่ร้ายแรงนอกจากสุขภาพทางกายไม่ดีแล้วสุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลงชีวิตคนในถิ่นที่เรียกว่าเจริญมีลักษณะสับสนวุ่นวายคนมีทุกข์ใจมากขึ้นเป็นโรคจิตโรคประสาทมากขึ้นตลอดการศึกษาคความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็ยังอยู่ในภาวะสัมฤทธิ์ผลได้ยากเกิด

ความล้มเหลวในการจัดการศึกษาก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคมเช่นปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงความไม่ซื่อตรง ที่มาจากการเมืองการพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้าไปได้ไม่มากกว่าถอยหลัง จากการขาดจริยธรรมคุณธรรมผู้คนไม่มีระเบียบวินัยเช่นระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนนอุบัติเหตุมีสถิติสูงอย่างน่ากลัวยิ่งเกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตต้องสร้างความเชื่อมั่นในองค์การที่มีการสร้างให้เกิดการปรับเปลี่ยน เนื่องจากวัฒนธรรมมีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรมมีรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ทั้ง ปัญหาทางเพศและอบายมุขมีเพิ่มสูงมีอัตราคนถูกข่มขืนสูงอัตราการหย่าร้างสูงขึ้นความสับสนในความเป็นชายหญิง จะเริ่มต้นในวัยเด็ก โดยเด็กผู้ชายอายุ 3-6 ปี บางคนชอบเล่นตุ๊กตา ชอบแสดงท่าทางคล้ายผู้หญิง แต่พออายุ 12-13 ปีความรู้สึกและการแสดงออกอย่างนี้อาจ หายไปเลย ยากที่จะแก้ไขเยาวชนมากมายทำลายอนาคตของตนเองและก่อปัญหาแก่สังคม ตลอดถึงสิ่งแวดล้อมมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทวีสูงขึ้นป่าไม้ถูกทำลายไปมากต้นน้ำลำธารร้อยละ 60 ไม่ถูกต้องตามฤดูกาลแผ่นดินแห้งแล้งทำให้การเกษตรยากลำบากมากขึ้นส่งผลต่อความยากจนแร้นแค้นยิ่งขึ้นไปอีกประสบปัญหาทางการตลาดมีการเอาเปรียบกันมากเกิดมลภาวะทางในดินในน้ำและท้องฟ้าคุกคามต่อชีวิตและสุขภาพของประชากรทั่วทุกคน

จากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สอนให้รู้ว่าการพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านและอย่างทั่วถึงไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียวโดยเฉพาะตัวคนซึ่งเป็นผู้ร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาโดยตรงจะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีส่วนสำคัญที่สุดก็คือจิตใจดังนั้นในยุคปัจจุบันงานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้นการพัฒนาจิตใจนั้นรวมถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไปการพัฒนาจิตใจตลอดจนการพัฒนาคนนั้นเป็นหน้าที่หลักของพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติมาโดยตลอด

โดยเฉพาะในอดีตและแม้ปัจจุบันในชนบทหลายแห่งพระสงฆ์ได้เป็นผู้นำในการพัฒนาและวัดได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจและปัญญาของชุมชนและวัดก็เป็นศูนย์กลางของชุมชนเริ่มแต่บทบาทสำคัญที่สุดคือศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนโดยมีพระสงฆ์เป็นครูอาจารย์ศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆพัฒนาขึ้นในวัดหรือออกไปจากวัดเมื่อไปอยู่ในชุมชนก็ใช้ความรู้วิชาการอื่นๆ ที่ได้ศึกษาจากวัดนั้นเป็นเครื่องนำ

ครอบครัวและชุมชนในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพการงานให้เจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมกันด้วยดีมีความร่มเย็นเป็นสุขควรแก่ความประพฤติปฏิบัติต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกแพร่หลายเข้ามาและระบบการต่างๆแบบตะวันตกได้รับการยอมรับและแนวทางการพัฒนามีเปลี่ยนแปลงไปวัดก็เหมือนห่างออกไปจากกระบวนการพัฒนาตามลำดับโดยเฉพาะเมื่อการพัฒนามุ่งเน้นด้านวัตถุบทบาทของวัดพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็ยิ่งร่วงโรยลงเหลือแต่บทบาทในด้านการเอื้อต่อการพัฒนา เช่น อำนวยสถานที่และอุปกรณ์ของวัดการให้กำลังใจและคำกล่าวสอนสนับสนุนในคราวชุมนุมอย่างมีพิธีกรรม ครั้นมาถึงปัจจุบันมีแนวโน้มของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปโดยหันมาเน้นการพัฒนาจิตใจและการพัฒนาด้านคนมากขึ้นก็เป็นโอกาสที่วัดและพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนาทั้งหมดจะได้รื้อฟื้นบทบาทในการพัฒนาบทบาทของผู้ดำเนินการพัฒนาขึ้นใหม่โดยปรับตัววิธีการและรับบทบาทนั้นให้เข้ากับสภาพปัจจุบันการที่จะนำทางพัฒนาและรับบทบาทต่างๆในการพัฒนาให้ได้ผลดีจะต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทที่เหมาะสมและขอบเขตของการดำเนินบทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้วยสิ่งสำคัญก็คือจะต้องมีหลักธรรมาภิบาลสำหรับชี้แนวทางของการพัฒนาอย่างชัดเจนหลักธรรมในการพัฒนาได้แก่ ภาวนา 4 คือ

1) กายภาวนา แปลว่า การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพดี และที่สำคัญก็คือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เริ่มแต่ปัจจัย 4 เป็นต้นไป อย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น สัมพันธ์กับอาหาร โดยการกินเพื่อช่วยให้ร่างกายมีกำลัง มีสุขภาพดี ไม่ใช่เพื่อมุ่งความอร่อย อวดโก้ แสดงฐานะ สัมพันธ์กับโทรทัศน์ โดยดูเพื่อติดตามข่าวสาร แสวงหาความรู้ ส่งเสริมปัญญา ไม่ใช่เพื่อหมกมุ่นในความสนุกสนาน เพลิดเพลิน หรือเอาเป็นเครื่องมือเล่นการพนัน

2) ศิลภาวนา แปลว่า พัฒนาศีลหมายถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยมนุษย์จะนำสิ่งแวดล้อมรวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และสร้างที่อยู่อาศัยหรืออาจเรียกได้ว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็น การดำรงชีวิตแบบพึ่งพาสิ่งแวดล้อม

3) จิตภาวนา แปลว่า พัฒนาจิตคือพัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติงามพร้อมซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้ 3.1) คุณภาพจิต คือ พัฒนาการทางจิตใจเป็นขบวนการที่สำคัญยิ่งในชีวิตมนุษย์ ที่ควบคู่มากับการพัฒนาการทางร่างกาย มนุษย์แต่ละคนที่เกิดขึ้นมาควรมีโอกาสได้พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้เต็มศักยภาพที่ได้รับมาตามธรรมชาติ 3.2) สมรรถภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีความสามารถ การปรับตัว ปรับใจ บุคคลผู้สามารถปรับตัวได้ในสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยตนเองมีความสุข สามารถในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงตนเองได้ตามสถานการณ์ ด้วยเหตุด้วยผลอันเหมาะสมมีความยืดหยุ่น ก็คือผู้ที่มีสุขภาพจิตดีซึ่งสุขภาพจิตที่ดีเปรียบได้กับต้นไม้ของสุขภาพจิตดี 3.3) สุขภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีสุขภาพดีเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดี มีความสามารถที่จะปรับตัวและ มีความเข้มแข็งทางใจ “มนุษย์” “คน” สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคนนี้นี้มักจะถูกกล่าวถึงในเรื่องของจิตใจว่า “การเป็นมนุษย์นี้ไซ้ ยากแท้หยั่งถึง” วิธีการสร้างความเข้มแข็งทางใจ รวมถึงข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นข้อดีและข้อเสียที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของบุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอย่างแท้จริง

4) ปัญญาภาวนา แปลว่า พัฒนาปัญญาคือพัฒนาความรู้ พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญาพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีครุ่นคิด และถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญาซึ่งไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เองความเป็นพุทธะทำจึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วยพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา "เป็นไปเพื่ออบรมเสริมส่งปัญญาทั้งสิ้น" ปัญญาสูงสุดที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงมุ่งประทานในการแสดงธรรม "คือปัญญา เพื่อความพ้นทุกข์ เป็นลำดับ ตั้งแต่พ้นทุกข์เล็กน้อย ถึงพ้นทุกข์ใหญ่ยิ่ง จนถึงพ้นทุกข์สิ้นเชิง “พุทธธรรม” เป็นธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ได้วางแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มนุษย์พ้นจากทุกข์และดำเนินไปสู่ชีวิตอันประเสริฐทั้งในระดับโลกียะธรรม และโลกุตระธรรม การปรับใช้กับสังคมในปัจจุบัน ควรเริ่มต้นจากการเข้าใจคำสอนให้ถ่องแท้ แล้วนำมาปฏิบัติกับตน ทั้งในระดับพฤติกรรมและการพัฒนาจิตการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา สัมมาอาชีวะว่าหมายถึงการเลี้ยงชีวิตชอบคือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิดเช่น โกงเขา หลอกหลวง สอพลอ ปิบบ้างค้ำขู่เข็ญ ค้าคนค้ายาค้าสิ่งเสพติดค้ายาพิษสัมมาอาชีวะ การเว้นจากมิฉาชีพทุกชนิดประกอบแต่การงานที่สุจริตไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรมไม่ก่อความ

เตือนร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นโดยเฉพาะคำสอนที่ว่า “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” และ “ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง” ซึ่งมีนัยบ่งชี้ว่า จิตว่างหรือการปล่อยวาง ไม่ได้หมายถึง การปล่อยปละละเลยหรือไม่ทำอะไรเลย แต่เป็นการทำจิตควบคู่กับการทำกิจ

การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่

บทบาทหน้าที่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้องค์กรมีการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด บรรลุเป้าหมายขององค์กร การวางแผน การสรรหา และการคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (Human resource planning, recruitment and selection) ความต้องการเฉพาะของงานแต่ละงาน อีกทั้งการคาดการณ์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร การพัฒนาและจัดทำแผนปฏิบัติการตามความต้องการที่กำหนดไว้ โดยการสรรหาทรัพยากรมนุษย์ ตามความต้องการขององค์กร มีการกระจายความมั่งคั่ง และการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในบทบาทของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ที่ได้กำหนดไว้ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อย่างเต็มตัวนักบริหารสมัยใหม่ต้องมีการวางแผนล่วงหน้าและกระจายความเสี่ยงของการขาดทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพทำงาน ความรู้ความสามารถ แน่นนอนว่าปรากฏการณ์ เพราะองค์ความรู้สมัยใหม่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพราะองค์ความรู้เดิมย่อมหมดไป และการที่ผู้ที่มีความรู้ก็ถือว่าเป็นคลังปัญญาแต่การได้องค์ความรู้ใหม่นั้นย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างถาวร ในการสูญเสียบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากร เป็นเรื่องปกติที่ถึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการวิเคราะห์งาน ส่งผลให้องค์กรไม่ต้องสูญเสียองค์ความรู้ ประสบการณ์ เทคนิค เคล็ดลับต่างๆ

หลักแนวคิดพุทธศาสนากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์สำหรับพุทธธรรมกับสังคมความรุนแรงในปัจจุบัน จะหาสมดุลกัน สันติสุขในสังคมที่ผู้คนปรารถนานั้น โดยสาระสำคัญไม่เปลี่ยนแปลง นั่นคือ การที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนหรือข่มเหงคะนองร้าย ปลอดภัยจากภัยสงคราม ความอดอยากหิวโหย โรคระบาด หรือภัยธรรมชาติ ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพแบบสันติสุขและความสงบเย็นของสังคม ชีวิตที่ไม่ถูกรบกวนด้วยกิเลส ปลอดภัยจากความ

ทุกชีโสภ ความรู้ร้อน และการบีบคั้นด้วยอารมณ์อกุศล เพราะมีสติและปัญญาเป็นเครื่องรักษาจิต ความหมายที่ลึกซึ้งที่สุดคือ ชีวิตที่หมดกิเลส อวิชชาดับ เข้าถึงนิพพาน อันเป็นความสงบเย็นอย่างยิ่ง เพราะมีปัญญาแลเห็นว่าไม่มีสิ่งใดที่ยึดติดถือมั่นได้เลย จะต้องสนองตอบต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบางอย่างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง จะพูดในแง่ใดก็ตาม ก็มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่าพระพุทธศาสนานั้น เหมาะที่จะเอามาพูดเอามาเกี่ยวข้องกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้ เพราะมีลักษณะของพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่งที่เข้ากันได้กับเรื่องนี้ คือ พระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นในระบอบที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง และการที่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นก็เป็นความเพียรพยายามที่จะแก้ปัญหาของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไม่เหมือนในสมัยพุทธกาล เพราะมันอยู่ในสภาพของสังคมที่มีมาแต่เดิม ไม่ใช่ของประกาศขึ้นใหม่อย่างสมัยพุทธกาล เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องมาช่วยกันคิดพิจารณาว่า ทำอย่างไรจึงจะดำรงพระพุทธศาสนาไว้ได้ กับการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียง หลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มีได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนี้อย่างหนึ่ง และทำอย่างไร จะเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น มาใช้ประโยชน์ช่วยเหลือแนวทางให้สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนี้

สรุป

พระพุทธศาสนาคือหลักความเชื่อพร้อมเป็นปัจจัยพร้อมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ทันสมัยต้องมีการปรับเปลี่ยน ความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ต้องใช้แนวคิดที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถดำเนินการผ่านสมาร์ทโฟนได้มากขึ้นเรื่อย ๆ องค์กรจึงต้องเตรียมพร้อมปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สังคม Social Network ต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามกระแสความรวดเร็ว ทำให้การแสดงความคิดเห็น สามารถทำได้ง่าย ทำได้ตลอดเวลา และทำได้อย่างอิสระมากขึ้น ประยุกต์สร้างสรรค์กับพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์

กันอย่างต่อเนื่องคุณค่ามากที่สุดขององค์กร นั่นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีทำงานร่วมกันเพื่อ
บรรลุเป้าหมายในการประกอบธุรกิจใดๆ กลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

- จิระ หงส์ดารมภ์. (2535). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*
หน่วยที่ 1-6. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เชาว์ โรจนแสง. (2544). *แนวคิดของการจัดการทรัพยากรมนุษย์. ในเอกสารการสอนชุด*
วิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ 1. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2545). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏ*
สวนดุสิต.
- สุนันทา เลานันท์. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : ธนการพิมพ์.*
- Fisher and Others. (1993). *Human Resource Management. (2nd . Ed). Boston,*
Toronto: Hughson Mifflin Company.
- Milkovich, George T. and John W. Boudreau. (1991). *Human Resource*
Management. (6th. Ed). Boston: Homewood.
- Mondy, R. w., Noe, R.M., & Premeaux, S.R. (1999). *Human resource*
management. (7thed.) Upper Saddle River NJ.: Schuster.

เศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่องวิทยาการระบาดกับ
ความเหลื่อมล้ำทางสังคม
**The Political Economy of Epidemiology
and Social Inequality**

สุริยะ หาญพิชัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Suriya Hanphichai

Thepsatri Rajabhat University, Thailand

E-mail: hanpichai@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเคราะห์แนวคิดเรื่องวิทยาการระบาดกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยใช้การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองด้วยกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า โรคระบาดเป็นภัยคุกคามสมัยใหม่ที่มีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อทั่วประเทศ ขณะที่สังคมในทุกประเทศนั้นถูกการเมืองและเศรษฐกิจสร้างความเหลื่อมล้ำจนทำให้มนุษย์มีการแบ่งชนชั้นมาอย่างยาวนาน กลุ่มชนชั้นยากจนไร้อำนาจต้องเผชิญชะตากรรมจากโรคระบาดหนักกว่ากลุ่มชนชั้นร่ำรวยและมีอำนาจ เนื่องจากยากจนเข้าไม่ถึงบริการสาธารณสุข มีภูมิคุ้มกันต่ำ สุขภาพอ่อนแอจากการทำงานหนัก ในช่วงกักตัวป้องกันโรคคนร่ำรวยมีความเป็นอยู่สุขสบายจากการพักผ่อนเลือกดูหนังออนไลน์ แต่คนยากจนขาดไร้รายได้จากการต้องหยุดงานเพื่อป้องกันการระบาดของโรค วิกฤตโรคระบาดช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจสังคม ทำให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างและรากเหง้าของปัญหาชัดเจนขึ้น ความเหลื่อมล้ำที่ทำให้คนยากจนด้อยโอกาสต้องเผชิญกับความเสี่ยงและเข้าไม่ถึงบริการ การป้องกันโรคระบาดอาจทำให้พวกเขาตายด้วยความอดอยาก

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางสังคม; วิทยาการระบาด; เศรษฐศาสตร์การเมือง

*วันที่รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 8 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 10 มิถุนายน 2563

Received: May 15, 2020; Revised: June 8, 2020; Accepted: June 10, 2020

Abstracts

This article aimed to synthesize the concepts of epidemiology and social inequality via using political economy analysis with critical thinking which found that : The Pandemic was the recent drastic menaces affecting all countries in the meantime, those countries have been created social inequality by politic and economy causing the long term of stratification. The poor population groups without negotiation power were worse sufferers than the rich with power population groups because of their poverty inaccessible to the public health, ineffective immunity, and physical weakness from hard laboring. In a quarantine period, the riches had comfortable living with watching online movies for relaxing, on the other hand, the poor were lack of income caused by the suspension to prevent the outbreak. The pandemic crisis exploded the unfair economic and social justice which displayed the structural problems and the root causes explicitly. The social inequality made the underprivileged poor face the risks and get inaccessibility to the public services. The pandemic prevention might be a cause of their starvation death.

Keywords: Social Inequality; Epidemiology; Political Economy

บทนำ

มนุษย์ได้พบประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่โลกได้เกิดขึ้นมานั้นความเชื่อของมนุษย์ด้วยผูกติดกับธรรมชาติกับสิ่งที่ไม่รู้พลังอำนาจแห่งธรรมชาตินั้นจึงกลายเป็นสิ่งที่มนุษย์อาจจะเข้าใจได้สงคราม ความอดอยาก และโรคระบาดเป็นสิ่งที่มนุษย์หวาดกลัวและเข้าใจว่าเป็นการลงโทษของเทพเจ้าโดยเฉพาะโรคระบาดที่ถูกขนานนามว่าเป็นเทวทัณฑ์หรือบทลงโทษของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของที่ใช้ลงโทษมนุษย์ผู้บาป ความเชื่อเกี่ยวกับโรคระบาดจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ (Harari, 2561 : 360-369) ความเชื่อเกี่ยวกับแหล่งที่มาของโรคระบาดได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจากในอดีตนั้นเชื่อว่าเป็นฝีมือของปีศาจ แต่ปัจจุบันพิสูจน์ตามวิทยาศาสตร์ว่าโรคระบาดเป็นผลมาจากเชื้อโรคแต่ความหวาดหวั่นเกรงกลัวในภัยระบาดไม่จางหายแต่ยิ่งทวีให้สังคมตระหนกกับการระบาดของโรคติดต่อซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมมนุษย์ทุกยุคได้พบเจอมาอย่างต่อเนื่องและยิ่งรุนแรงเพิ่มขึ้นตามกาลเวลา

การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส (COVID-19) ได้สร้างความตื่นตระหนกและส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง หากเรามองโรคระบาดและปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการความเข้าใจในมิติทางสังคมวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการเข้าใจเชื้อไวรัส โรคระบาด ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมและแบบแผนการปฏิบัติ

ทางวัฒนธรรม ช่วยให้เราเข้าใจการเกิดโรคและลักษณะทางระบาดวิทยา ซึ่งโรคระบาดที่เกิดขึ้นยังเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและนิเวศวิทยา ปรัชญาการมองทางระบาดวิทยาถูกมองว่ามีการเปลี่ยนผ่านและสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุค (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2563 : 1)

ยุคแรก เป็นยุคการเกิดขึ้นของโรคระบาด เช่น อหิวาต์ กาฬโรค ซึ่งเริ่มตั้งแต่ยุคหินใหม่ที่มนุษย์มีการตั้งชุมชนเป็นหลักแหล่ง ปัญหาสุขภาพและความปลอดภัยทำให้เกิดโรคติดต่อแพร่ระบาดขึ้น

ยุคที่ 2 เป็นการระบาดของโรคเรื้อรังต่างๆ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิต โรคหัวใจและโรคมะเร็ง ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับยุคอุตสาหกรรมที่แบบแผนการใช้ชีวิตและการบริโภคในสังคมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไป

และยุคที่ 3 เป็นยุคของโรคระบาดใหม่ๆ หรือที่เรียกว่า โรคอุบัติใหม่ เช่น ไข้หวัดนก โรคซาร์ส ไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ อีโบล่า และโควิด-19 ที่สังคมโลกยังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน และโรคอุบัติซ้ำที่ครั้งหนึ่งเคยควบคุมได้แล้ว แต่กลับมาระบาดมากขึ้นอีก เช่น วัณโรค เป็นต้น โรคระบาดในยุคนี้แพร่ระบาดได้รวดเร็วเพราะเกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการข้ามพรมแดนของผู้คน สินค้า ข้อมูลข่าวสารและวิถีชีวิตหรือไลฟ์สไตล์อย่างไม่เคยมีมาก่อน

จากวิทยาการระบาดของโรคระบาดยุคปัจจุบันที่ทำให้โรคระบาดแพร่กระจายอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อชีวิตประชากรโลกและระบบเศรษฐกิจ ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอประเด็นผลกระทบทางเศรษฐกิจของโรคระบาดที่ซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำของสังคมให้เห็นเด่นชัดมากขึ้น โดยการอธิบายในกรอบเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงวิพากษ์ และนำเสนอประเด็นความเป็นธรรมทางสังคมด้านสุขภาพที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของรัฐในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ผู้เขียนขอแนะนำแนวคิดตามหัวข้อดังนี้

วิทยาการระบาดกับเศรษฐศาสตร์การเมือง

ในยุคของการเปลี่ยนผ่านทางวิทยาการระบาดยุคที่ 3 นี้ โรคที่อุบัติขึ้นใหม่ๆ ไม่เพียงแต่จะมีความซับซ้อนทางการแพทย์ แต่การไขปัญหาโรคระบาดปริศนาจำเป็นต้องใช้ความรู้ความเข้าใจในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคด้วย ในปัจจุบันองค์กรต่างๆ และแวดวงวิชาการทางการแพทย์และสาธารณสุขได้หันมาให้

ความสำคัญกับความเข้าใจความเข้าใจทางสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยามากขึ้น ซึ่งเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์ พฤติกรรม ความนึกคิด ค่านิยม วัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย มีคุณูปการในการนำมาอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมภายใต้บริบทโลกสมัยใหม่ที่ซับซ้อนและกำลังเปลี่ยนไป มีบทบาทในการนำเสนอประเด็นปัญหาของชนชั้นมาอย่างยาวนาน และยังมีบทบาทในการวิพากษ์แผนงานโครงการที่ไม่เหมาะสม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2556 : 15-21) มุมมองทางเศรษฐศาสตร์การเมืองช่วยสะท้อนปฏิกิริยาทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สาธารณชนมีต่อมาตรการด้านการสาธารณสุข รวมทั้งการละเลยหรือปิดบังกลบเกลื่อนรากเหง้าของปัญหา คือโครงสร้างของความรุนแรงที่ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำและการเสียเปรียบของกลุ่มคนไร้อำนาจซึ่งมักตกเป็นเหยื่อของโรคระบาดและเข้าไม่ถึงบริการสุขภาพ การทำงานแบบสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์โดยไม่สนใจโครงสร้างของความรุนแรงไม่เพียงแก้ปัญหาได้ไม่ยั่งยืน แต่ยังผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำและสืบทอดความไม่เท่าเทียมทางสังคมต่อไปอีกด้วย

เศรษฐศาสตร์การเมือง สามารถอธิบายได้ว่า ยุคของโรคระบาดที่อุบัติใหม่ เช่น ไข้หวัดนก โรคซาร์ส ไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ อีโบล่า รวมทั้งโรคโควิด-19 ที่สังคมโลกกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันที่จุดเริ่มต้นเกิดขึ้นในประเทศจีนนั้นจะทวีความรุนแรงในวงกว้างมากกว่าโรคระบาดในยุคอดีต โดยการระบาดของโรคติดต่อที่มนุษย์เป็นพาหะนำโรคนั้นสามารถแพร่กระจายไปได้รวดเร็วเพราะเกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการข้ามพรมแดนของผู้คน สินค้า ข้อมูลข่าวสาร และวิถีชีวิตอย่างไม่เคยมีมาก่อน การระบาดอย่างรวดเร็วและความแตกตื่นต่อการระบาดของโรคไวรัสเป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากการเดินทางติดต่อกันมีความสะดวกสบาย ในขณะที่บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและความซับซ้อนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทำให้พาหะของโรคแพร่หลายมากขึ้น เกิดไวรัสเกิดการกลายพันธุ์ จากมนุษย์ที่สัมผัสกับเชื้อโรคจากสัตว์ผ่านการบริโภคและการปศุสัตว์ที่เข้มข้น ในขณะที่โลกาภิวัตน์ทำให้โลกไร้พรมแดน เชื้อโรค พาหะนำโรคและผู้ป่วยเดินทางไหลเวียนไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว หากเรามองการระบาดของโรคนี้ว่าไม่ใช่เป็นเพียงปัญหาทางการแพทย์แต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องใช้ความเข้าใจจากศาสตร์หลายแขนง เศรษฐศาสตร์การเมืองก็อาจเป็นวิชาการแขนงสำคัญแขนงหนึ่งที่จะช่วยให้เรามองที่จะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมป้องกันโรคระบาดที่กำลังเผชิญอยู่และโรคใหม่ๆ ที่ต้องเผชิญต่อไปในอนาคต

วิทยาการระบาดกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) ส่วนใหญ่มักเป็นการกล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ที่มีโอกาสกับผู้ขาดโอกาส ซึ่งโอกาสในที่กล่าวถึงนี้คือโอกาสในการเข้าถึงต่อรองและจัดการทรัพยากรต่างๆ ในสังคม (สมชัย จิตสุชน, 2558 : 7) อุดมการณ์พัฒนาแบบทุนนิยมมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเติบโตให้กับตัวเลขเศรษฐกิจ ภายใต้พื้นฐานความคิดที่เชื่อว่าความเติบโตทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประเทศและประชาชนให้ดีขึ้น ประชาชนมีงานทำและมีความมั่นคงในอาชีพมากขึ้น รายได้เฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาความยากจนลดลงและประชาชนเข้าถึงบริการทางสังคมและสาธารณสุขไปมากขึ้น เป็นปัจจัยจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้มากขึ้น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2553 : 83-84 ; อารยะ ปรีชาเมตตา และคณะ, 2560 : 6-9) อย่างไรก็ตาม ยังมีความไม่เท่าเทียมกันของประชาชนในกลุ่มและพื้นที่ต่างๆ เช่น คนในเมืองกับชนบทยังมีช่องว่างในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ รวมทั้งการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของกลุ่มประชากรเฉพาะในสังคมที่ยังไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นตัวสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมไทย จากสภาพปัญหาดังกล่าว อาจสรุปรูปแบบของความเหลื่อมล้ำในภาพรวมได้เป็น 3 รูปแบบ (พลเดช ปิ่นประทีป, 2562 : 2-3) คือ

1) ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ (Wealth & Income Inequality) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวในบางพื้นที่หรือบางสาขาการผลิต ส่งผลให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระจายไปไม่ถึงทั่วถึงทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคล

2) ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส (Opportunity Inequality) ของการเข้าถึงโครงสร้าง พื้นฐานและบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการศึกษา การสาธารณสุข สวัสดิการสังคม และการเข้าถึงแหล่งทุนหรือปัจจัยการผลิต

3) ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ (Power Inequality) ทั้งด้านสิทธิทางการเมือง อำนาจต่อรองในการเข้าถึงทรัพยากรและการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนา ทั้งใน ระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียมและอาจเกิดการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มที่มีอำนาจน้อยในสังคม

ปฏิเสธไม่ได้ว่าความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพกับความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ก็มักจะส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสที่จะเสียชีวิตจากโรคภัยไข้เจ็บสูงกว่าผู้มีรายได้สูง และผู้ที่มีสุขภาพไม่ดีก็มีโอกาสที่จะหารายได้น้อยกว่าผู้ที่มีสุขภาพดี (สถณี อาชวนันทกุล, 2554 : 121) ซึ่ง Farmer (2004:95) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า โรคอุบัติใหม่หรือโรคอุบัติซ้ำ นั้นเป็นการนิยามจากมุมมองของโลกที่หนึ่ง ในความจริงของประเทศที่ยากจนแล้ว โรคเหล่านั้นมันไม่ได้อุบัติใหม่หรืออุบัติซ้ำเลย มันเกิดขึ้นและดำรงอยู่ท่ามกลางคนยากจนเสมอมา แต่มันถูกมองว่าอุบัติใหม่หรืออุบัติซ้ำเพราะมันเริ่มระบาดจนเป็นภัยคุกคามต่อประเทศที่ร่ำรวยแล้วเท่านั้น โรคระบาดช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งความเหลื่อมล้ำที่ทำให้คนด้อยโอกาสต้องเผชิญกับความเสี่ยงและเข้าถึงบริการอาจช่วยให้เราเห็นปัญหาเชิงโครงสร้างและมองเห็นรากเหง้าของปัญหาชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับ รายงานของ โจเซฟ สติกลิตซ์ และ อมาตยา เซน เรื่องการวัดผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางสังคม (Report by The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress) สถณี อาชวนันทกุล (2554 : 137) ที่ได้สรุปว่า งานวิจัยเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมด้านสุขภาพชี้ให้เห็นแบบแผนหลายข้อด้วยกัน ข้อแรก ชนชั้นล่างผู้มีการศึกษาและรายได้น้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะเสียชีวิตเมื่ออายุน้อยกว่า และมีโอกาสเจ็บไข้ได้ป่วยในอัตราที่สูงกว่าชนชั้นอื่น ข้อสอง ความแตกต่างในสถานะด้านสุขภาพนี้ไม่ได้เกิดเฉพาะกับชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจ แต่ครอบคลุมทุกลำดับชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจจนเป็นเส้นลาดชันทางสังคม (Social Gradient) กล่าวคือ แรงงานไร้ฝีมือมีอายุขัยเฉลี่ยน้อยกว่าแรงงานมีฝีมือ ผู้ใช้แรงงานมีอายุขัยเฉลี่ยต่ำกว่าพนักงานออฟฟิศ และพนักงานออฟฟิศระดับต่ำมีอายุขัยเฉลี่ยต่ำกว่าพนักงานระดับสูง สะท้อนให้เห็นความเปราะบางอ่อนแอของคนยากจนด้อยโอกาส

โรคระบาดช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจสังคม โดยโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมโลกเต็มไปด้วยการกดขี่ การเอารัดเอาเปรียบกัน และความรุนแรงต่าง ๆ และให้ความสนใจกับอำนาจการต่อรอง (Negotiation) และการต่อต้านขัดขืน (Resistance) เปิดเผยให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural violence) ผ่านการต่อสู้ทางชนชั้นมาอย่างยาวนาน จากความเหลื่อมล้ำที่ถูกผลิตซ้ำโดยโครงสร้างที่ไม่เท่าเทียม (มอริซ แครนสตัน, 2562 : 210-215) โดยเฉพาะเมื่อเกิดโรคระบาดในมนุษย์เนื่องจากการดำเนินมาตรการควบคุมโรคของรัฐ เช่น การกำหนดเขตกักกันโรค การติดตามกรณีผู้ป่วย

และผู้สัมผัสโรค และการวางระบบเฝ้าระวัง มักถูกนำมาควบคุมกลุ่มชนชั้นล่าง มากกว่าชนชั้นสูงด้วยเหตุที่ว่าชนชั้นล่างผู้ด้อยโอกาสนี้ ที่ต้นเหตุต้นตอของปัญหาการระบาดของโรคจนส่งผลให้ชนชั้นสูงได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ จากการเปิดโปงปฏิบัติการของอำนาจแล้ว ประสพการณ์และชะตากรรมที่เลวร้ายที่เกิดขึ้นของชนชั้นกลายเป็นความทุกข์ทางสังคม (Social suffering) ที่แสดงให้เห็นถึงผลผลิตจากโครงสร้างทางสังคมการเมืองและความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งในหลายกรณี วัฒนธรรมมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้คนต้องเผชิญกับชะตากรรมเช่นนั้น ทั้งในแง่การสร้างความปลอดภัยให้กับความรุนแรงหรือผลิตซ้ำอุดมคติทางสังคมที่กดขี่ผู้ไร้อำนาจและคนชายขอบของสังคม (Kleinman, A. Das, V. and Lock, M., 1997:105)

แม้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยจะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข โดยการขยายความครอบคลุมของสถานบริการสาธารณสุข มีโครงสร้างหน่วยบริการกระจายครอบคลุมทุกจังหวัดและมีระบบหลักประกันสุขภาพครอบคลุมประชาชนทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม สภาวะการณ์ปกติที่ไม่มีโรคระบาดก็ยังพบว่าระบบบริการสาธารณสุขของประเทศไทยยังคงมีปัญหาความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชาชน อันมีสาเหตุมาจากจำนวน บุคลากรด้านสาธารณสุขที่ไม่เพียงพอ การขาดความเป็นธรรมในการกระจายของบุคลากรด้านสาธารณสุข รวมถึงการกระจายตัวของโรงพยาบาลชั้นสูงที่มีคุณภาพ และศูนย์การแพทย์เฉพาะทางที่มีการกระจุกตัวอยู่แต่ในเฉพาะบางเขตพื้นที่ แต่ระบบบริการที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนชนชั้นล่างผู้ด้อยโอกาสมากที่สุดยังขาดคุณภาพและไม่มีเพียงพอต่อจำนวนความต้องการ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านสุขภาพนี้จึงเป็นบ่อเกิดและปัจจัยเสริมของปัญหาสุขภาพและโรคระบบในสังคมมนุษย์ทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยด้วย และปัญหาที่เรื้อรังจึงกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองต่อไปในอนาคต

ตาราง 1 ความแตกต่างในสถานการณ์โรคระบาด

ความแตกต่าง	คนรวย	คนจน
กักตัว	ช่วงเวลาพักผ่อน นอนห้องแอร์ เลือกดูหนัง ฟังเพลงออนไลน์	ช่วงเวลาตกรงาน ขาดรายได้ เครียด กังวล หนร้อน
ป้องกันโรค	เข้าถึง ใช้ของมีคุณภาพ ซื้อของออนไลน์	เข้าไม่ถึง ไม่มีเงินซื้อเครื่อง ป้องกัน
การตรวจโรค	สามารถจ่ายเงินตรวจตัวเอง	ต้องพึ่งการตรวจฟรีจากรัฐ
การรักษาสุขภาพ	สามารถจ่ายเงินรักษาตัวเอง ห้องเดี่ยว รักษาพิเศษได้	ต้องพึ่งการรักษาฟรีจากรัฐ ห้องรวม เสี่ยงการติดต่อ

สืบเนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือ (COVID-19) ที่ได้แพร่กระจายไปทั่วโลกและได้รุนแรงขึ้นในประเทศไทย จึงทำให้รัฐบาลได้ออกมาตรการต่างๆ ที่เข้มงวดเพื่อจำกัดการแพร่ระบาดของโรคตามทฤษฎีทางเลือกที่สมเหตุสมผล (Rational choice) บนทางสองแพร่งได้อย่างเสียอย่างระหว่างสุขภาพกับเศรษฐกิจ โดยการรณรงค์เรียกร้องให้ประชาชนทำงานที่บ้าน “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ตลอดจนการห้ามออกจากเคหสถานในเวลากลางคืนเพื่อปกป้องสุขภาพของประชาชนเป็นหลัก มาตรการเหล่านี้ได้ทำให้ช่องว่างทางสังคมเด่นชัดขึ้น ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการทำงานหาเลี้ยงชีพของคนจนเมืองจำนวนมากที่ประกอบอาชีพในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการและไม่มีหลักประกันความมั่นคง (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ และคณะ, 2563 : 2-3) คนจนมีความเสี่ยงที่จะมีโอกาสเป็นโรคระบาดมากกว่าคนรวยหรือไม่ ยังเป็นข้อถกเถียงที่มีนัยสำคัญแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำความไม่เท่าเทียมกันในสังคม คนจนจะเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพได้อย่างไร การเลือกซื้อหน้ากากป้องกันโรคระบาดที่มีราคาแพงพวกเขาสามารถซื้อไหวไหม ในสถานการณ์การกักตัวเขาไม่มีงานไม่มีเงินซื้อจะอย่างไร ไม่ต้องพูดถึงความเจ็บป่วยแล้วจะไปเข้าโรงพยาบาลที่มีคุณภาพได้เลย คนรวยสามารถเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเอกชนที่มีบุคลากรเพียงพอ แต่คนจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลรัฐที่บุคลากรไม่เพียงพอ แต่หากจนมากหนอยก็ต้องรักษาตามมีตามเกิดใช้สมุนไพรต้มยาหม้อรักษาไป คนที่ต่างฐานะกันทางเศรษฐกิจรวมไปถึงฐานะทางสังคมทำให้เห็นถึงความไม่เท่า

เทียมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อชนชั้นนำที่ร่ำรวยมีอำนาจเขาสามารถจะไปซื้อหน้ากากซื้อยาซื้อเครื่องฟอกอากาศดี ๆ เพื่อป้องกันเชื้อโรคได้ ในระหว่างกันก็กันโรคเขาเหล่านั้นสามารถออนไลน์ดูหนังฟังเพลง หรือแม้กระทั่งการเลือกซื้อของออนไลน์ ระบบเศรษฐกิจออนไลน์นั้นคนจนเข้าถึงยากน้อยเพียงใด มีเงินจะป้องกันตนเองหรือไม่อาจไม่สำคัญ “โรคระบาดก็กลัวครอบครัวก็รัก” คนยากจนต้องแบกรับความเสี่ยงจากสถานการณ์โรคระบาดที่มากขึ้น ต้องมีค่าเทอมของลูกที่ต้องหา มีค่ายาของพ่อหรือแม่ที่เจ็บป่วย การเดินทางสัญจรที่พึ่งพาการขนส่งสาธารณะที่มีผู้คนมากหน้า นอนก็น้อยทำงานก็หนัก กลุ่มชนชั้นล่างยากจนไร้อำนาจจึงเป็นผู้ต้องเผชิญชะตากรรมจากโรคระบาดหนักกว่ากลุ่มคนชั้นสูงร่ำรวยและมีอำนาจ เนื่องจากการไม่เข้าถึงบริการสาธารณสุข ภูมิคุ้มกันต่ำ สุขภาพอ่อนแอจากการทำงานหนัก และขาดรายได้จากการต้องหยุดงานเพื่อป้องกันการระบาดของโรค จึงต้องกลายเป็นคนแบกรับต้นทุนความเสี่ยงของครอบครัวที่กลัวสูญเสียรายได้ ด้วยความรักจึงทำให้คนยากจนจำยอมจากถิ่นฐานเพื่อหารายได้ กังวลกับการขาดรายได้ อยู่อย่างหวาดกลัว แรงงานส่วนใหญ่จึงจัดอยู่ในกลุ่มคนจนเมืองที่มีรายได้สูงกว่าเส้นความยากจนเพียงเล็กน้อยซึ่งกลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นคนยากจนลงได้หากประสบวิกฤติทางเศรษฐกิจหรือได้รับผลกระทบจากปัญหาสุขภาพภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือภัยโรคระบาด (สุปรียา หวังพัชรพล และคณะ, 2559 : 13) ภัยโรคระบาดจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่เปิดเผยให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจสังคมรวมทั้งความเหลื่อมล้ำที่ทำให้คนด้อยโอกาสต้องเผชิญกับความเสี่ยงและเข้าไม่ถึงบริการ ทำให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างและมองเห็นรากเหง้าของปัญหาชัดเจนขึ้น เพราะต้นทุนการป้องกันโรคระบาดอาจทำให้พวกเขาตายด้วยความอดอยาก

เศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมด้านสุขภาพ

ความเป็นธรรมทางสังคมเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นตามหลักสิทธิมนุษยชน ที่มองว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้เหมือนกันทั้งคนรวยและคนจน แม้มนุษย์แตกต่างกันเป็นธรรมชาติทั้งโดยชาติพันธุ์ รูปร่าง ผิวพรรณ เพศสภาพ บุคลิก ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม และอื่น ๆ แต่ความแตกต่างนั้นไม่ได้เป็นเหตุผลทำให้มนุษย์ต้องไม่เสมอภาคกัน (Kurian, 2011 : 515) แต่หากเมื่อคนยากจนเจ็บไข้ได้ป่วยไม่มีเงินตราจะใช้ในการรักษาตนเองเหมือนคนร่ำรวย ความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงเกิดขึ้น งานวิจัยหลายชิ้นได้สื่อให้เห็นว่าคุณภาพการรักษาสุขภาพของกลุ่มคนรวยกับคนจนแตกต่างกันอย่างมาก แม้ว่า

อาจจะบอกไม่ได้ว่าคนรวยจะอายุยืนกว่าคนจนก็ตาม เพราะขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพที่ร่างกายแข็งแรงหรืออ่อนแอแตกต่างกันก็ตาม แต่กลับพบว่า โรคระบาดส่วนใหญ่ที่นั้นเกิดจากการดำรงชีวิตของกลุ่มคนจนที่ขาดการป้องกันโรคที่ดี (สถาบันพระปกเกล้า, 2562 : 1)

ความเป็นธรรมทางสังคมด้านสุขภาพ (Health Equity) หรือ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการเข้ารับบริการทางสุขภาพ คือ การที่บุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านสังคม เชื้อชาติ เศรษฐกิจ หรือถิ่นที่อยู่อาศัย ได้รับการบริการสุขภาพโดยปราศจากความแตกต่างที่หลีกเลี่ยงได้หรือลดความเหลื่อมล้ำได้ เพื่อคนยากจนด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคมได้เข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ โดยปราศจากซึ่งการขัดต่อความยุติธรรมและสิทธิพึงได้ส่วนบุคคล ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ ค่าใช้จ่าย (Cost) คุณภาพการให้การดูแลรักษาพยาบาล (Quality) และความสะดวกในการเข้าถึงการดูแลรักษาพยาบาล (Access) ระบบที่อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงการบริการและมีคุณภาพการบริการที่ดี ย่อมต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูง หากต้องการลดค่าใช้จ่าย อาจใช้วิธีลดคุณภาพหรือลดความสะดวกในการเข้ารับบริการ (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และคณะ, 2556 : 75) บทสรุป (ปิยะพงษ์ บุชบงก์ และพบสุข ชำของ, 2563 : 54-73) ทรัพยากรที่มีการรวบรวมจากการแบ่งปันเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ทั้งทางกฎหมายหรือด้วยความรู้สึกรู้เห็นอกเห็นใจ ไม่ทอดทิ้งกันทั้งในระดับประเทศและในระดับพื้นที่ได้รับการบริหารจัดการจัดสรรแบ่งปัน จนส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมใน 2 มิติ

(1) ความเป็นธรรมแนวดิ่ง (Vertical Equity) คือ ประชาชนทุกคนที่อยู่ในระบบสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพตามความจำเป็นของชีวิตโดยไม่จำกัดสถานะทางการเงิน เพศ อายุ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนความห่างไกลและความยากง่ายในการเดินทางมายังสถานบริการ กล่าวคือถือว่าการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพดังกล่าวเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกันของประชาชนในพื้นที่ทุกคน

(2) ความเป็นธรรมแนวราบ (Horizontal Equity) คือ ผู้ให้บริการ สถานบริการ และระบบบริการของแต่ละพื้นที่ ได้รับการจัดสรรทรัพยากรตามความจำเป็นของการใช้เพื่อคุณภาพชีวิต อย่างมีหลักเกณฑ์ มีมาตรฐานและมีความเท่าเทียม ทั้งในระดับรายบุคคล ครอบครัวและชุมชน การรักษาพยาบาลของคนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง สอดคล้องกับ คำนิยามสุขภาพขององค์การอนามัยโลกที่ว่า สุขภาพคือสภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคมและทางปัญญา ไม่ใช่เพียงการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บหรือความแข็งแรงทางกาย

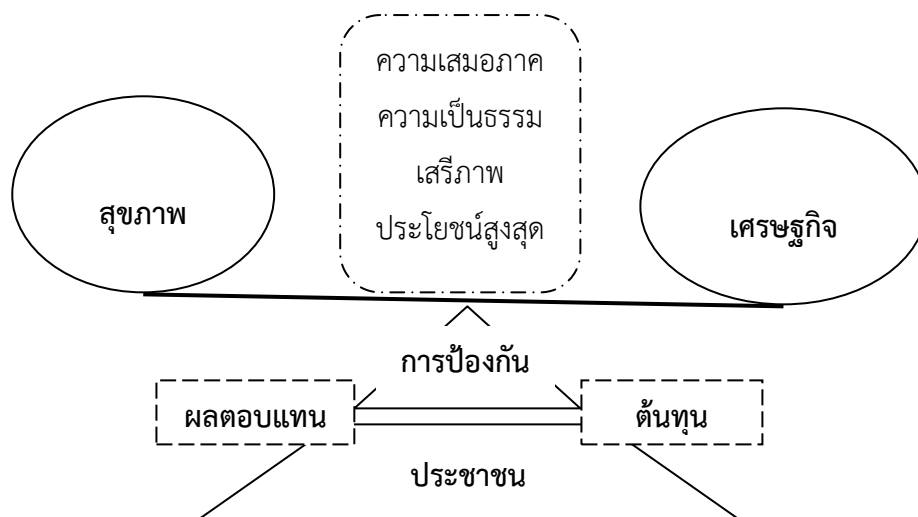
เท่านั้น ระบบสุขภาพจึงมิใช่แค่การรักษาพยาบาลเมื่อยามป่วยไข้เท่านั้น แต่มุ่งหวังให้ประชาชนมีสุขภาพกายและจิตที่ดี ผ่านกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาโรค พัฒนาศักยภาพของร่างกายและกระบวนการสร้างความแข็งแกร่งและความพร้อมของการสาธารณสุขในการรับมือโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อและภัยพิบัติ ระบบสุขภาพที่ดีควรเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของทุกคน ยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินการและให้ความเท่าเทียมด้านสิทธิประโยชน์แก่ชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริการสาธารณสุขในสังคมตามหลักสากลนั้น (พลเดช ปิ่นประทีป, 2562 : 2-6) มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

(1) หลักความเสมอภาค (Equality) หมายถึง ในการจัดบริการสาธารณสุขของรัฐ ให้แก่ประชาชนนั้นจะต้องยึดหลักของความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการ ได้อย่างเสมอภาคกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องรายได้หรือถิ่นที่อยู่ และรัฐจะต้องขยาย การบริการสาธารณสุขให้เพียงพอและอย่างทั่วถึงทั้งประเทศ

(2) หลักความเป็นธรรม (Equity) หมายถึง การจัดบริการสาธารณสุขของรัฐ จะต้องมีความสัมพันธ์กับความจำเป็นทางด้านสุขภาพของประชาชนด้วย โดยที่ความจำเป็นทางด้าน สุขภาพนี้ถูกกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างจากความต้องการทางด้านสุขภาพที่ประชาชนตระหนักถึง ประชาชนในแต่ละกลุ่มที่มีความจำเป็นทางด้านสุขภาพเท่ากันจะต้องได้รับการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของ ประชาชน

(3) หลักเสรีภาพ (Freedom) หมายถึง บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเลือกบริโภคบริการ สาธารณสุขได้ตามความสมัครใจ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่าย (Ability to pay) ของแต่ละบุคคล ซึ่งเสรีภาพนี้เกี่ยวข้องกับรายได้และอำนาจซื้อของแต่ละบุคคลด้วย เช่น การเลือกเข้ารับบริการ ในโรงพยาบาลของรัฐหรือโรงพยาบาลของเอกชนย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นต้น

(4) หลักประโยชน์สูงสุดหรือหลักประสิทธิภาพ (Optimality / Efficiency) หมายถึง การจัดบริการสาธารณสุขของสังคมจะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ ในการใช้ทรัพยากรของสังคมให้ เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยหลักประสิทธิภาพ นี้ จะเกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดีที่สุดโดยใช้ต้นทุน หรือทรัพยากรน้อยที่สุด การใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัยและมีราคาแพง

ภาพ 1 นโยบายการป้องกันกับความเป็นธรรมทางสังคมด้านสุขภาพ
 (ที่มา : ผู้เขียนบทความ, 2563)

นอกจากประเด็นความความเป็นธรรมทางสังคมด้านสุขภาพที่รัฐต้องเอาใจใส่ในสถานการณ์ปกติแล้ว ปัญหาภาวะโรคระบาดมักสร้างสภาวะยกเว้นของทางเลือกขึ้นมา ดังเช่นปัจจุบันที่มีการระบาดหนักของ โควิด-19 ทำให้รัฐต้องเลือกระหว่าง สุขภาพ เศรษฐกิจ หรือความมั่นคงของรัฐ เป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลต้องตัดสินใจ การเลือกสุขภาพเป็นทางเลือกที่สมเหตุสมผลกว่าในทางปฏิบัติ เนื่องการเลือกสุขภาพก่อนยังเปิดโอกาสให้เราหันกลับมาเลือกเศรษฐกิจอีกครั้งได้เมื่อถึงคราวจำเป็น แต่ถ้าเลือกเศรษฐกิจก่อนแล้วอาจจะสูญเสียสุขภาพและสาธารณสุขไปทั้งระบบโดยไม่มีโอกาสกลับมาเลือกใหม่ (Gans, 2020:85) การเลือกที่จะดูแลสุขภาพที่ดีของประชาชนด้วยการทุ่มเททรัพยากรไปให้สาธารณสุขมากขึ้นนั้นรัฐต้องยอมที่จะเสียโอกาสในการนำทรัพยากรไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งในยามปกติแต่ละประเทศก็จะเลือกความสมดุลระหว่างสุขภาพและเศรษฐกิจตามข้อจำกัดและทิศทางเชิงนโยบาย คงไม่มีประเทศไหนในโลกที่จะทิ้งเศรษฐกิจทั้งหมดเพื่อการสาธารณสุขอย่างเดียวหรือทิ้งสาธารณสุขทั้งหมดเพื่อเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ในสถานการณ์ปัญหาภาวะโรคระบาดอย่างโควิด-19 ได้สร้างสภาวะยกเว้นของทางเลือกขึ้นมา เพราะการ

เลือกที่จะรักษาสภาพ ด้วยมาตรการรักษาระยะห่างทางสังคม (social distancing) และการปิดเมือง ได้สร้างต้นทุนค่าเสียโอกาสมหาศาลทางเศรษฐกิจขึ้นมา ในทางกลับกันการเลือกที่จะให้เศรษฐกิจดำเนินต่อไปก็จะทำให้สุขภาพและการสาธารณสุขอยู่ในภาวะอันตรายจนถึงขั้นพังทั้งระบบได้ การดูแลควบคุมโรคระบาดของรัฐบาลจำเป็นต้องใช้สวัสดิการสังคมเข้าไปช่วยเหลือเนื่องจากการปิดเมืองทำให้คนจนไม่มีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายซื้ออาหารและสิ่งของจำเป็นได้ รัฐจึงต้องสนับสนุนสิ่งของเหล่านั้น การทุ่มเทพยายามเพื่อคนยากจนเป็นสิ่งที่รัฐสมควรทำเพื่อให้เศรษฐกิจอยู่รอดได้

สรุป

แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่องวิทยาการระบาดกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม มุ่งจะสื่อให้เห็นความไม่เท่าเทียมในสังคมที่เกิดจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ขณะที่สังคมในทุกประเทศนั้นถูกการเมืองและเศรษฐกิจสร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคมจนทำให้มีการแบ่งชนชั้นของประชากรมาอย่างยาวนาน ภายใต้สถานการณ์โรคระบาดซึ่งเป็นภัยคุกคามสมัยใหม่ที่มีความรุนแรงส่งผลกระทบไปทั่วทุกประเทศ เนื่องจากโลกที่เชื่อมต่อกันทำให้เกิดการเดินทางข้ามพรมแดนประเทศอย่างง่ายดาย กลุ่มชนชั้นยากจนไร้ซึ่งอำนาจต่อรองจึงเป็นผู้ต้องเผชิญชะตากรรมจากโรคระบาดหนักกว่ากลุ่มคนชั้นสูงร่ำรวยและมีอำนาจ เนื่องจากการไม่เข้าถึงบริการสาธารณสุข ภูมิคุ้มกันต่ำ สุขภาพอ่อนแอจากการทำงานหนัก และขาดรายได้จากการต้องหยุดงานเพื่อป้องกันการระบาดของโรค จึงต้องกลายเป็นคนแบกรับต้นทุนความเสี่ยงของครอบครัวที่กลัวการสูญเสียรายได้ จำยอมจากถิ่นฐานเพื่อหารายได้ กังวลกับการขาดรายได้ อยู่อย่างหวาดระแวงกลัวติดโรคที่เกิดในต่างประเทศแล้วแพร่กระจายอย่างรวดเร็วมาที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ โรคระบาดช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งความเหลื่อมล้ำที่ทำให้คนด้อยโอกาสต้องเผชิญกับความเสี่ยงและเข้าไม่ถึงบริการ ทำให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างและมองเห็นรากเหง้าของปัญหาชัดเจนขึ้น ชี้ให้เห็นได้ว่า ครีวเรือนที่มีรายได้น้อยเป็นคนยากจนก็มักจะได้รับคุณภาพการศึกษา สาธารณสุข และระบบคมนาคมที่ต่ำกว่าคนร่ำรวย และในทางกลับกันโอกาสที่ไม่เท่าเทียมนี้ก็นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ การสร้างสวัสดิการสังคมให้กับชนชั้นยากจนด้อยโอกาสจึงเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำ ความเป็นธรรม ความเสมอภาคเท่าเทียมและเป็นธรรมในการเข้ารับบริการทางสุขภาพ คือ การที่

บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านสังคม ชนชั้น เชื้อชาติ เศรษฐกิจ หรือถิ่นที่อยู่อาศัย ได้รับการบริการสุขภาพโดยปราศจากความแตกต่างที่หลีกเลี่ยงได้หรือลดความเหลื่อมล้ำได้ จึงขึ้นกับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ ค่าใช้จ่าย คุณภาพการให้การดูแลรักษา และความสะดวกในการเข้าถึงการดูแลรักษา การดูแลควบคุมโรคระบาดของรัฐจำเป็นต้องใช้สวัสดิการสังคมเข้าไปช่วยเหลือเนื่องจากการปิดเมืองทำให้คนจนไม่มีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายซื้ออาหารและสิ่งของจำเป็นได้ รัฐจึงต้องสนับสนุนสิ่งของเหล่านั้น การทุ่มเททรัพยากรเพื่อคนยากจนเป็นสิ่งที่รัฐสมควรทำเป็นประการสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2563). *มานุษยวิทยากับโรคระบาด: โควิด-19 โรคอุบัติใหม่กับงานวิจัยทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2556). เศรษฐศาสตร์การเมืองจากอดีตสู่อนาคต. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง*, 1(1), 15-21.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2553). *นโยบายการคลังสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: แปลน พรินติ้ง.
- เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และคณะ. (2556). *โครงการพัฒนาแนวทางอภิบาลระบบหลักประกันสุขภาพ*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ปิยะพงษ์ บุชบงก์ และ พบสุข ชำชอง. (2563). *การออกแบบนโยบายที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง*. เชียงใหม่: สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2562). *ความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุข*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- มอริซ แครนสตัน. (2562). *ปรัชญาการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์. ส. ศิวรักษ์ แปล.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). *ก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำ : ความท้าทายของสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). *ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย*. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.

- สถณี อาชวานันทกุล. (2554). *ความเหลื่อมล้ำฉบับพกพา*. นนทบุรี : สำนักงานปฏิรูป (สปร.).
- สุปรียา หวังพัชรพล และคณะ. (2559). *ความเหลื่อมล้ำและคนจนเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ และคณะ. (2563). *สรุปผลการสำรวจคนจนเมืองในภาวะวิกฤติโควิด-19 และข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อารยะ ปรีชาเมตตา และคณะ. (2560). *พลวัตการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจไทยในเชิงพื้นที่กับปัญหา ความเหลื่อมล้ำ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Farmer, P. (2004). *Pathologies of power: health, human rights, and the new war on the poor*. Berkeley: University of California Press.
- Gans, J. (2020). *Economics in the Age of COVID-19*. New England : MIT Press.
- Harari, Y. N. (2561). *Sapiens A Brief History of Humankind* (เซเปียนส์: ประวัติย่อมนุษยชาติ). นำชัย ชีววิวรรธนั์ แปล. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี.
- Kleinman, A. Das, V. and Lock, M. (1997). *Social Suffering*. Berkeley: University of California Press.
- Kurian, G. T. (2011). *The encyclopedia of political science*. Washington : CQ Press.

แนวทางการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น
**The Guidelines for Educational Administration in
the Digital Distribution Era**

สุภัทรรศกดิ์ คำสามารถ¹,
ศิรินทิพย์ กุลจิตตรตรี² และ โกวิท จันทะปาละ³
ศูนย์วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อการศึกษา ร้อยเอ็ด¹
นักวิชาการอิสระ²

วิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคาย³
**Supattarasak Khumsamart¹,
Sirintip Kuljittree² and Kowit Juntapala³**
Roi Et Science and Cultural Centre For Education, Thailand¹
Independent academic, Thailand²
Nongkhai vocational college, Thailand³
Corresponding Author, E-mail: Supattarasak@gmail.com

บทคัดย่อ

เทคโนโลยีการศึกษามีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปและพัฒนาการปรับโครงสร้างของประเทศไทยให้ก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยวิธีการทางการศึกษา การปรับปรุงประสิทธิภาพของการศึกษาให้สูงขึ้นเทคโนโลยีทางการศึกษา สิ่งสำคัญคือต้องเร่งการพัฒนาและเตรียมความพร้อมให้กับคนรุ่นใหม่ มีการเชื่อมโยงการขยายแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ดาตาหุฟง อุปกรณ์ในสมัยก่อนมักเน้นการใช้ประสาทสัมผัส ด้านการฟังและการดูเป็นหลัก การใช้เทคโนโลยีเข้ากับการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่มีความจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี การศึกษาในการปฏิรูปการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนไปการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องกระตุ้นการเรียนรู้ มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีความสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อให้ประเทศมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะ พัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยี

วันที่รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 10 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 11 มิถุนายน 2563
Received: May 15, 2020; Revised: June 10, 2020; Accepted: June 11, 2020

ใหม่ ๆ ในการรองรับการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้นต่อไป ทฤษฎีนี้สืบต้นมาจากกระบวนการแห่งเหตุผลสามขั้นตอนด้วยกัน กล่าวคือ การแสวงหาความคิดเชิงกลยุทธ์ที่แปลกใหม่ซึ่งถือเป็น การยุติและล้มล้างแนวทางปฏิบัติเก่า ๆ ทิ้งไป แล้วจึงเริ่มเปรียบเทียบหักล้างด้วยความคิด ใหม่ให้แตกต่างโดยสิ้นเชิงที่เรียกกันว่า ดิสรัปชัน (Disruption) การปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลง ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี ฉะนั้นเด็กไทยควรได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อตั้งศักยภาพ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติต่อไป

คำสำคัญ: แนวทาง; การบริหารการศึกษา; ยุคดิจิทัลดิสรัปชัน

Abstracts

Disruption theory is a three-step reasoning process that is the pursuit of exotic strategic thinking which regarded as the end and overthrow the old practices. When knowing and understand the convention from there, begin to refinement comparison with completely new ideas to be completely different. Known as disruption. Reform or change caused by the use of technology, Known as disruption. But all this must always be done with awareness of the established direction by instinct, experience and vision. Then rewrite the results of the refinement comparison is a new concept and vision to create outstanding recognition and contribute to the success of the awards created. Disruption is a success built on the foundations of opposition ideas that do not accept traditional practices and competitions. Therefore, Thai children should be developed in various fields to extract the potential and develop capabilities to compete at an international level.

Keywords: Guidelines; Eeducation Administration; Ddigital Distribution Eera

บทนำ

ในยุคที่เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนผ่านอย่างรวดเร็วจากบทบาทของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งทำให้ธุรกิจอุตสาหกรรมยุคใหม่มีการติดต่อสื่อสารแบบไร้พรมแดน ซึ่งมีการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของโลก ความเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่งย่อมมีผลต่อเศรษฐกิจอีกประเทศหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่เพียงส่งผลเชื่อมโยงจากประเทศสู่ประเทศหากยังสามารถส่งผลเชื่อมโยงในระดับภูมิภาคสู่ภูมิภาคของโลกด้วยเช่นกัน แนวโน้มเศรษฐกิจโลกในปี พศ.2050 ทั้งประเทศที่มีขนาดใหญ่ตั้งแต่สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป จีน ญี่ปุ่น และอีกหลายประเทศที่กำลังมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ และคาดการณ์ว่าชั่วอานาจเศรษฐกิจโลกจะย้ายจากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว

มาสู่กลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ E7 ได้แก่ จีน อินเดีย บราซิล รัสเซีย อินโดนีเซีย เม็กซิโก และตุรกีกลายเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการเติบโตของเศรษฐกิจ จากปัจจัยสนับสนุนภายในของแต่ละประเทศเป็นแรงผลักดันโดยเฉพาะจีนและอินเดียจะมีประชากรที่มีรายได้สูงขึ้นจำนวนมากส่งผลให้เกิดการอุปโภคบริโภคเชิงคุณภาพของชนชั้นกลาง โดยโครงสร้างเศรษฐกิจจะเคลื่อนย้ายเข้าสู่การบริโภคและบริการมากขึ้น โลกที่หมุนอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง (Disruption) เราจำเป็นต้องตระหนักถึงผลกระทบและเร่งรีบ เพื่อเพิ่มการเรียนรู้และสร้างทักษะใหม่ (New Skill Set) ให้ทันเวลาที่ ซึ่งการจะปรับตัวได้ทันเกมและเข้าใจความท้าทายใหม่ที่กำลังเผชิญ ต้องค้นหาวิธีการรับมือการเปลี่ยนแปลง พร้อมเพิ่มองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้องค์กรไม่ใช่เพียง “อยู่รอด” แต่ต้อง “อยู่ได้” และสามารถร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจร่วมกับองค์กรใหญ่ๆ ของประเทศไทยในอนาคตได้ (อริยญา เถลิงศรี, 2563:86)

จากการที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ภายใต้นโยบายรัฐบาล “ไทยแลนด์ 4.0” ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจในปัจจุบัน กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในโลกธุรกิจ ตั้งแต่ระดับเล็กๆ ที่มีรูปแบบการค้าขายแบบดั้งเดิมไม่ซับซ้อน “ซื้อมาขายไป” เช่น ร้านโชห่วย ร้านแผงลอยริมถนน ไปจนถึงผู้ประกอบการรายย่อยและขนาดกลางที่เปิดร้านขายสินค้าในห้างหรือศูนย์กลางการค้าต่างๆ โดยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแบบนี้ เรียกว่า “Digital Disruption” ดิจิทัลดิสรักชั่น หมายถึง การปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีและโมเดลธุรกิจแบบใหม่ จนส่งผลกระทบต่อกิจการสินค้าและบริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น การเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่จึงมีความจำเป็นต้องมีความคิดก้าวหน้า ทันสมัย และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่ตลอดเวลา ไม่เช่นนั้น กิจการหรือธุรกิจเดิมที่สืบทอดจากรุ่นพ่อแม่ หรือกิจการค้าขายที่เคยทำมานานกว่า 10-20 ปี คงไม่สามารถอยู่รอดต่อไปได้ การเปลี่ยนแปลงของ “โลกาภิวัตน์” และ “ดิจิทัลดิสรักชั่น” ทำให้เกิดกิจกรรมเศรษฐกิจใหม่ๆ

การปฏิรูประบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทยเพื่อกำหนดทิศทางเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ในส่วนของการสนับสนุนด้านการศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาการศึกษาการปรับเปลี่ยนพัฒนาเพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างคนดีให้กับสังคมและเป็นพลังในการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติประเทศบนพื้นฐานของวัฒนธรรมและความเป็นไทย โดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้และการเชื่อมโยงเทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรมเนื่องจากเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่มีการเปลี่ยนแปลงอย่าง

ต่อเนื่อง จึงทำให้การเรียนรู้ในปัจจุบันจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานทักษะความรู้ ความเข้าใจในมิติใหม่ ๆ ให้กับเด็กไทย โดยเฉพาะทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การมีทักษะในการสื่อสารที่ดี การทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการคิดสร้างสรรค์ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ให้ส่งเสริมและกำหนดเป็นทิศทางรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่ใช้ช่องทางการสื่อสารด้านเทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่ต้องนำนวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกช่วงวัย เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีด้านการสื่อสารการใช้เทคโนโลยีด้านการแพทย์การใช้เทคโนโลยีในการประกอบธุรกิจเป็นต้นการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ควรคำนึงความต้องการที่แท้จริงของครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายตลอดจนความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างค่านิยมใหม่ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน รวมทั้งความเหมาะสมทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาที่ยั่งยืนการพัฒนาการศึกษาที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาระดับประเทศในสังคมยุคดิจิทัลเพื่อยกระดับของโครงสร้างการปฏิรูปสังคมไทยให้เท่าเทียมกับประเทศที่กำลังพัฒนาในอาเซียนและเป็นผู้นำทางด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น (Rothidsathan, 2016 : Online)

ความท้าทายขององค์กรในโลกยุคดิสรัปชัน (Disruption)

ความท้าทายของโลกยุคดิสรัปชัน (Disruption) และ 5 วิธีการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง สิ่งหนึ่งที่เราต้องเสริมเพิ่มเติมคือการเรียนรู้ด้วยองค์ความรู้ใหม่ 4 ประการ ที่ผู้ประกอบการยุคใหม่ควรมีซึ่งจะเป็นเสมือนกุญแจทองคำในการไขสู่ยุคใหม่ของการดำเนินธุรกิจในอนาคต

1. องค์ความรู้จะเกิดขึ้นด้วย “เลนส์ในการมองใหม่” องค์กร ต้องรู้จักปรับมุมมองใหม่ หรือ Mindset เพราะ “คนเราจะมองเห็นแต่ในสิ่งที่มองหา” เราต้องรู้จักเปิดใจยอมรับมุมมอง วิธีคิด และผลลัพธ์ที่แตกต่างจากเลนส์ใหม่ของคนที่เรากำลังสนทนา หรือดำเนินธุรกิจด้วยกัน เพราะเมื่อเราปรับ Mindset แล้ว เราจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่มิติการดำเนินธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เปิดกว้างมากกว่าเดิม

2. องค์ความรู้จะเกิดขึ้นด้วย “การทำงานที่เร็วขึ้น” เมื่อเราทำงานเร็วขึ้น เราจะพบข้อผิดพลาดเร็วขึ้น วนเป็นวงโคจรเป็นเหมือนการสั่งสมประสบการณ์ให้มีความมั่นคงและแข็งแกร่งในอนาคต เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรที่ทำงานช้าเพราะกังวลว่าจะเกิดข้อผิดพลาด สิ่งนั้นจะเป็น เกราะป้องกันไม่ให้องค์กรสามารถก้าวข้ามอุปสรรคเวลาเจอข้อผิดพลาด เพราะยิ่งองค์กรเหล่านั้นทำงานช้าย่อมมีประสบการณ์ในการรับมือและแก้ไขสถานการณ์ช้าตามไปด้วย

3. องค์ความรู้จะเกิดขึ้นด้วย “การเรียนรู้จากสิ่งที่ผิดพลาด” เกิดเป็นคำถามที่ว่า องค์กรทำงานเร็วขึ้น แต่ทำไมไม่ก้าวหน้า สาเหตุหนึ่งมาจากการที่องค์กรนั้นเกิดความผิดพลาดแล้ว แต่ไม่เรียนรู้และพัฒนามุมมองจากจุดที่ผิดพลาด เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และถ้าเรายังเกิดความผิดพลาดและอยู่กับที่เรื่อยๆ ก็จะเป็นหลุมขนาดใหญ่ที่จะดึงองค์กรกลับมาได้ลำบากขึ้น จนองค์กรจะชะลอความสำเร็จและชะลอการเรียนรู้ในที่สุด

4. องค์ความรู้จะคงอยู่ ต่อเมื่อรู้จักเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง องค์กรต้องมี “ทัศนคติที่อยากจะเรียนรู้” และ “วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม” เพื่อสร้างระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และต่อยอดสู่ความสำเร็จ จนในที่สุดองค์กรสามารถยืดหยัดเคียงคู่กับองค์กรใหญ่ๆ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคต

ซึ่งการสร้างสรรค์รูปแบบการเรียนรู้ที่ทรงประสิทธิภาพมากที่สุดของโลกขึ้นมาได้สำเร็จภายใต้ชื่อ “4Line Learning” โดยนำเสนอการเรียนรู้ผ่านโมเดลที่ชื่อ “YourNextU” เพื่อสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองสไตล์การเรียนรู้ของคนทุกเพศทุกวัยและของแต่ละคน พร้อมอัปเดตสิ่งใหม่ๆ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานได้อย่างทันท่วงที ท่ามกลางโลก Disruption ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงนี้ (อริญญา เกลิงศรี, 2562:90)

การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era)

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2561: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงผู้บริหารยุคดิจิทัลว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ผ่านมาซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ดังนั้นในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดการบริหารของตนเองให้ทันต่อสถานการณ์ การ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกๆ ด้าน

ยุคดิจิทัล (Digital Era) คือ ยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็ว ในการสื่อสารการส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ภาพหรือวิดีโอที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่และทุกเวลา

คุณลักษณะยุคดิจิทัล (Characteristics of Digital Era)

พัฒนาการจากยุคอุตสาหกรรมมาสู่ยุคดิจิทัลในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเป็นความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดจนโดยเฉพาะในปัจจุบันนี้นับได้ว่าเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร และอินเทอร์เน็ต ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีนี้เองที่ทำให้ครู อาจารย์และนักเรียนของสถานศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือแม้แต่สถานที่ คุณลักษณะยุคดิจิทัลที่สำคัญตามความคิดของผู้เขียนมี 3 ประการคือ

1. ความรวดเร็วในการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บ หรือการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ของผู้ใช้
2. การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ไม่มีขอบเขตหรือข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือสถานที่ ทำให้สามารถเข้าถึง รับรู้ และเรียนรู้ได้ทุกที่ และทุกเวลา
3. การใช้เทคโนโลยีมาบูรณาการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ให้ทุกคนสามารถจัดเก็บ เข้าถึง ใช้พัฒนาความรู้ เผยแพร่และแบ่งปันความรู้ได้อย่างทั่วถึง

คุณลักษณะสำคัญของยุคดิจิทัลข้างต้นนี้จึงมีผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ของสถานศึกษาซึ่งมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา ทิศนคติต่อเทคโนโลยีและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันของผู้บริหารสถานศึกษาที่ถูกต้องย่อมมีผลทำให้การลงทุนและการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ของสถานศึกษาเป็นไปอย่างเหมาะสมเกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารงานของสถานศึกษา

การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเด็กที่เกิดในยุคดิจิทัล โดยครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มบุคคลที่เกิดก่อนที่จะมีการใช้ดิจิทัลอย่างแพร่หลาย นับเป็นความท้าทายในการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจว่าผู้เรียนในยุคนี้มีการเรียนรู้อย่างไร และจะอย่างไรให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ด้วย

นวัตกรรม หรือแนวทางใหม่ๆ ที่จะเชื่อมโยงความคิด ความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวส่งผ่านไปยังผู้เรียนยุคดิจิทัล (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561:125) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ผ่านมาซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ดังนั้นในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดการบริหารของตนเองให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพในทุกๆ ด้าน

ดิจิทัลเทคโนโลยีกับการบริหารสถานศึกษา

ดิจิทัลเทคโนโลยีมีผลกระทบต่อการบริหารงานของสถานศึกษาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การบริหารกิจการนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT (Information and Communication Technology) มาใช้เพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ในงานด้านต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วของสถานศึกษา

เทคโนโลยีในปัจจุบันที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรู้จักนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาได้แก่

1. Cloud Computing เป็นเสมือนมีบริการ Server บน Internet ซึ่งสถานศึกษาไม่จำเป็นต้องวาง ระบบ Server ของตนเองในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการประหยัดงบประมาณของสถานศึกษาในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บข้อมูล (Storage) การใช้ Software และการลงทุนด้าน Hardware รวมทั้งการลงทุนด้านบุคลากรผู้ดูแลระบบ เนื่องจากผู้ให้บริการ Cloud จะเป็นผู้รับผิดชอบเอง เอกชนที่ให้บริการ Cloud เช่น Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure, IBM/Soft Layer and Google Compute Engine. ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ Cloud ขึ้นกับ Applications หรือ Software ที่จะใช้ขนาดความจุที่ต้องการในการเก็บข้อมูลและการเชื่อมต่อ

2. **Mobility Devices** ได้แก่ อุปกรณ์พกพาที่สามารถใช้งานได้ทุกสถานที่ทั้งหลาย โทรศัพท์มือถือ Smart Phones, Tablet PC และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์อื่นๆ มีความสามารถเข้าถึงอย่างอิสระเพื่อการใช้งานแบบเคลื่อนที่ได้ เพราะอุปกรณ์เหล่านี้มี Applications ที่ช่วยให้ผู้ใช้ไม่ว่าจะเป็นครู อาจารย์บุคลากรสถานศึกษา หรือแม้แต่นักเรียนก็สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา จากสถิติผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในปี ค.ศ.1990 มีเพียง 0.20%ของประชากร แต่ในปี ค.ศ.2015 เพิ่มขึ้นถึง 50% ของประชากรในขณะที่ดีใช้ได้เพียงการโทรศัพท์เพียงอย่างเดียว แต่ปัจจุบันนี้เป็นแบบ Multipurpose

3. **Social Network** ในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อทัศนคติ พฤติกรรม และความเชื่อของคนในสังคมเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็น LINE, Facebook, Twitter, We Chat หรือ Instagram ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถที่จะเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านั้นอย่างถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะงานการบริหารของสถานศึกษา เช่น ใช้กลุ่ม LINE เพื่อการสื่อสารที่รวดเร็วทั่วถึงเฉพาะกลุ่มในการสื่อสารข้อมูล ความรู้ความเข้าใจในการทำงานที่ไม่เป็นทางการ แต่ไม่ควรใช้ในการสั่งงานหรือการบริหารที่เป็นทางการ เป็นต้น ปัจจุบันนี้สื่อสังคมออนไลน์สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการบริหารงานหรือทำลายบรรยากาศการบริหารงานของสถานศึกษาได้เช่นกัน

4. **Internet of Things (IoT)** ปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ภายในปี ค.ศ. 2020 นี้การใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจะใช้การเชื่อมต่อผ่านInternetเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้สำนักงานในบ้าน Smart Phones, Tablet PC หรือ แม้กระทั่งนาฬิกาของใช้ส่วนบุคคล IoTนี้จะสามารถนำมาใช้ในการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนการจัดโครงสร้างและระบบการบริหารให้เป็น Smart Office ได้ หรือแม้แต่การนำแนวคิด Work at Home มาใช้ในอนาคต

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนี้ ถ้ารู้จักนำดิจิทัลเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการเรียนการสอน ครูต้องไม่ใช่ Power Point หรือโปรแกรมนำเสนองานอื่น ๆ แทนกระดานดำเท่านั้น แต่ครูต้องสามารถเชื่อมโยงข้อมูลความรู้จากโลกภายนอกสู่ห้องเรียนโดยผ่าน Internet ก็จะทำให้ให้นักเรียนสนุกกับการเรียนรู้มากขึ้น ครูสามารถเล่นบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ได้ดี นักเรียนสามารถเรียนรู้แบบสืบสอบ (Inquiry Learning) หรือเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative

Learning) ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนได้อย่างสนุกสนาน นอกจากนี้ครูอาจารย์ยังสามารถสร้างบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นแบบชั้นเรียนดิจิทัล (Digital Classroom) ได้อีกด้วย ผู้เขียนเห็นว่าเทคโนโลยีไม่สามารถมาสอนแทนครูได้แต่ครูที่ไม่ใช้เทคโนโลยีจะต้องถูกแทนที่โดยครูที่มีความสามารถใช้เทคโนโลยี

ในการบริหารด้านอื่นไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน การบริหารงบประมาณการเงิน งานธุรการ งานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ตลอดจนงานความสัมพันธ์กับชุมชน เหล่านี้สถานศึกษาจะต้องสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหาร ต้องนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเครือข่าย มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเหมาะสมกับยุคสมัยอย่างคุ้มค่า

การนำไปสู่การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล

1. การเปลี่ยนรูปของการศึกษา (Educational Transformation) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญต่อยุคแห่งการเรียนรู้ทั้งในอดีตปัจจุบันและอนาคตควรมีการขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และไม่สามารถอยู่ตัวคนเดียวโรงเรียนไม่ควรอยู่ในระบบปิดแต่ควรเปิดตัวเองหรือขยายตัวออกมาโดยสร้างความสัมพันธ์กับสังคมและองค์กรต่างๆภายนอกในรูปแบบความร่วมมือใหม่ๆมากขึ้นการออกแบบหลักสูตรหรือการเรียนการสอนต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลมากขึ้นความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมทางการศึกษาด้วยเช่นกัน ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีการพูดคุยเรื่องนี้และมีการพัฒนาแนวคิดเรื่อง "ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21" โดยความร่วมมือของภาคส่วนวงการนอกการศึกษาที่ประกอบด้วยบริษัทเอกชนชั้นนำขนาดใหญ่ เช่น บริษัทแอปเปิ้ล บริษัทไมโครซอฟ บริษัทวอลต์ดิสนีย์ องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษาของรัฐ รวมตัวและก่อตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันมีสิ่งเปลี่ยนแปลงมากมาย เรื่องของการพัฒนาทั้งกับคุณครูและเด็กที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ แต่สิ่งหนึ่งที่เราควรให้ความตระหนักคือ คุณครูยังมีความสำคัญในการเตรียมเด็กให้พร้อมรับกับโลกในอนาคตอยู่ การที่คุณครูมีความรู้และความเข้าใจในด้านดิจิทัลนั้นแน่นอนว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น ควรรวมตัวกันเพื่อเชื่อมสัมพันธ์สร้างองค์ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศให้สามารถใช้งานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมีการพัฒนาทีมงานในสถานศึกษาให้มีความรู้

ความสามารถสูงและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อรองรับการออกแบบรายวิชาหรือสาระการเรียนรู้ใหม่ๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยครูผู้บริหารควรร่วมกันทำงานเป็นทีมเพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและร่วมกันพัฒนาสื่อการเรียนรู้และแนวทางการวัดผลและประเมินผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีคุณภาพและเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.การดำรงอยู่ของสถานศึกษา (School Stability) การคงอยู่ของสถาบันการศึกษายังมีความจำเป็นที่ต้องให้เด็กเดินทางไปโรงเรียนเพื่อพัฒนาความรู้เจตคติทักษะพัฒนาความสามารถใช้คลังความรู้จากห้องสมุดฝึกฝนการใช้ทักษะชีวิตร่วมกับเพื่อนๆ มีประสบการณ์ร่วมกับครูเพื่อนและนักเรียนคนอื่น ๆ ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ครูมีความสำคัญอย่างมากในการเป็นแบบอย่างให้เด็กมีความรักที่จะเรียนรู้ และอยากที่จะพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา การที่ครูได้เล็งเห็นและยอมรับในความแตกต่างของเด็กแต่ละคน และสามารถดึงศักยภาพสูงสุดของแต่ละคนให้แสดงออกมากการดำรงอยู่ของการเป็นโรงเรียนคุณภาพ เกิดจากความชัดเจนในการปฏิบัติงานประกอบด้วย ความเข้าใจและตระหนักในหน้าที่ของบุคลากร ความเป็นผู้นำทางวิชาการ และความผูกพันกับโรงเรียน ประกอบด้วย การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ความเอาใจใส่ต่องานในหน้าที่ และการตรวจสอบและพัฒนากระบวนการทำงานยังคงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการศึกษา แม้ว่าเทคโนโลยีจะเข้ามามีผลกระทบแค่ไหนก็ตามเพื่อไปสู่การศึกษาต่อหรือการประกอบสัมมาชีพประกอบกับการศึกษาคุณใหม่นั้นควรเพิ่มแนวทางในการพัฒนาสมองและสร้างสรรค์ปรับแต่งการเรียนรู้ได้ตามความต้องการมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับครูอาจารย์ถกกันในเรื่องความรู้เพื่อให้เด็กเกิดการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหาที่ซับซ้อนการสื่อสารด้วยการเขียนและการพูดและประยุกต์ใช้ความรู้ในโลกแห่งความเป็นจริงขณะเดียวกันการคงอยู่ของสถาบันการศึกษาที่ยังคงประโยชน์อยู่ได้เพราะการได้ใช้ชีวิตในสถาบันการศึกษาการเจอพบปะเพื่อนฝูงการรับฟังการเรียนในห้องเรียนการจัดกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้การพัฒนาครูอาจารย์ควรมองตนเองเป็นน้ำพุแห่งความรู้ให้น้อยลงและเป็นผู้ให้คำชี้แนะมากขึ้นกว่าเดิม

3.การตอบสนองความก้าวหน้าของเทคโนโลยี (Technology Advancement) ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเพราะวิวัฒนาการเหล่านั้นแทรกซึม อยู่ในทุกตารางการใช้ชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีการพัฒนาคิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย

ต่อการดำรงชีวิตเป็นอันมาก เทคโนโลยีได้เข้ามาเสริมปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ทำให้ผู้ใช้สามารถติดต่อกันได้ กล่าวถึง อิทธิพลของเครื่องมือการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการของมนุษยชาติ อารยธรรมยุคโลกาภิวัตน์อารยธรรมของโลก โลกทั้งโลกจะเชื่อมต่อกันด้วย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพของสังคมจะเปลี่ยนไปจากยุคอุตสาหกรรมเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีพัฒนาจนถึงการสื่อสารกันโดยส่งข้อความเป็นเสียงทางสายโทรศัพท์ได้ มีการส่งภาพโทรทัศน์และคอมพิวเตอร์ทำให้มีการใช้สารสนเทศในรูปแบบข่าวสารมากขึ้น ในปัจจุบันมีสถานีวิทยุ โทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเพื่อรายงานเหตุการณ์สด การใช้เทคโนโลยีด้านนี้ เราควรรู้จักวิธีใช้ และความเหมาะสม เพื่อการใช้งานที่เป็นประโยชน์ และใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการให้ครูได้เข้าถึงเทคโนโลยีจากอินเทอร์เน็ตมากขึ้นโดยเข้ามาช่วยให้เด็กสามารถสืบเสาะค้นคว้าหาข้อมูลที่รวดเร็วหากมีความต้องการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ สามารถดึงเนื้อหาเก่าๆ มาทบทวนได้ทันทีที่ครูสามารถมีเวลามากขึ้นสำหรับเตรียมเนื้อหาที่มีความสำคัญมากกว่าครูสามารถใช้เทคโนโลยีบันทึกภาพและวิดีโอทัศนการสอนของตนเองเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าดูได้ผ่านระบบเครือข่ายออนไลน์ทั้งก่อนเวลาสอนจริงและหลังการเรียนการสอนเพื่อทบทวนบทเรียนทำให้ครูและผู้เรียนมีเวลาพูดคุยกันเมื่อถึงชั่วโมงสอนมากขึ้น

4.การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการเสริมบทเรียนในวิชาที่ผู้เรียนสนใจเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติโดยผ่านการจัดกิจกรรมโครงการการประกวดอาทิโครงการทางธุรกิจขนาดเล็กในชุมชนที่เริ่มด้วยการศึกษาแนวคิดการวางแผนการทำงานร่วมกับครูและเพื่อนนักเรียนการเตรียมความพร้อมด้านวัสดุและสื่อและการดำเนินงานซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจขึ้นมาในชุมชนเพื่อเป้าหมายในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนชนิดใหม่วิธีสอนใดที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด แน่นนอนนั่นคือการสอนที่ให้ผู้เรียนได้สัมผัสการของจริงหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง เพราะการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงนั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยาวนานและเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ แต่ถ้าหากไม่สามารถปฏิบัติในสถานการณ์ที่เป็นจริงได้ การเรียนการสอนที่ใช้สถานการณ์จำลองก็เป็นทางเลือกที่ดีที่ให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับการเรียนที่สะท้อนความเป็นจริง ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนได้กำหนดไว้เพื่อโลกในยุคหน้าโดยนักเรียนต้องมีความรู้ในการเขียนแผนงานการออกแบบต้นแบบให้เป็น

รูปร่างจนเข้าสู่การประกวดแข่งขันโดยกำหนดกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหากประสบผล
นักเรียนเหล่านี้อาจสร้างแบรนด์เป็นของตนเองชุมชนหรือโรงเรียนได้ในอนาคตการสร้าง
สถานการณ์ดังกล่าวเป็นโอกาสที่ดีสำหรับทดสอบแนวคิดกับสถานการณ์จริงที่ผู้เรียนควร
ได้รับ

5.การจัดการเรียนการสอน (Instruction) การศึกษายุคใหม่ควรนำเนื้อหาที่สอน
วางเอาไว้บนเครือข่ายออนไลน์เพื่อให้คนอื่นได้เข้าถึงฟรีแบบ Massive Open Online
(MOOCs) และอาจร่วมกับบรรดาครูด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้พัฒนาเนื้อหาใหม่ๆขึ้นมา
เป็นสถานศึกษาหนึ่งในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นักเรียนและสถาบันการศึกษาอื่นได้เข้ามา
เรียนรู้สื่อการเรียนการสอนที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือ โสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่
เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น แดชบอร์ดภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) สไลด์ แดชบอร์ดเสียง
สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้
ในการเรียนการสอน สื่อเทคโนโลยีที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันคือสื่อคอมพิวเตอร์
เนื่องจากสื่อคอมพิวเตอร์สามารถตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนได้
อย่างรวดเร็วและค่อนข้างมีประสิทธิภาพ การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอน ต้องใช้
คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์หลักในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ผู้เรียนสามารถหาความรู้ผ่าน
อินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็วและเรียนรู้ด้วยตัวเองนอกห้องเรียนพร้อมคงรักษาเอกลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมเอาไว้เพื่อคงอยู่ของประวัติศาสตร์และไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไปเนื้อหาที่
เกิดขึ้นจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปวางบนเครือข่ายออนไลน์โดยเปลี่ยนแนวคิดที่ถือ
ว่าเป็นทรัพย์สินที่สร้างความได้เปรียบของสถาบันให้กลายเป็นผู้นำในการเผยแพร่ข้อมูล
ข่าวสารผ่านโลกออนไลน์ที่ทุกคนเข้าถึงสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่และทุกเวลา

6.การเรียนรู้โลกแห่งดิจิทัล (World Digital Learning) นวัตกรรมเทคโนโลยีที่
เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปอย่างมาก มีการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในงานต่าง ๆ
รวมทั้งในเรื่องของการเรียนรู้และมีติดรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็น 5G VR AR IOTs แอปพลิเคชัน
ต่างๆ หรือ AI ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ทั้งต่อผู้เรียน ผู้สอน
ผู้ประกอบการรวมถึงคนทั่วไปด้วยลองมาดูกันว่าการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงที่
น่าสนใจที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งกันและกันบ้างเป็นการสร้างองค์ความรู้ผ่านลงไปเครือข่าย
ออนไลน์ที่เกิดจากการสร้างเนื้อหาพร้อมกันแบ่งปันความรู้ปรับปรุงและขยายเนื้อหาเป็น
นวัตกรรมเนื้อหาการสอนแล้วแบ่งปันไปทั่วโลกแล้วฝึกฝนเด็กรุ่นใหม่ให้รู้จักค้นคว้าและ

ทำงานร่วมกันผ่านเครือข่ายทั่วโลกเป็นการทำลายกำแพงการศึกษาที่ขวางกั้นลงไปครุ เพียงแต่คอยเฝ้ามองดูการเติบโตคอยบอกและแก้ไขข้อผิดพลาดไม่ให้ผู้เรียนออกนอกกลุ่มนอก ทางผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านเครือข่ายดิจิทัลที่เชื่อมโยงเข้าหากันเด็กได้เรียนรู้จากสุดยอด นักคิดทุกคนในทุกเรื่องที่เขาสนใจซึ่งเป็นการเปิดกว้างสำหรับทุกคนในโลกไม่เฉพาะแต่ใน ห้องเรียนเหมือนสมัยดั้งเดิมที่ผ่านมาการเปิดกว้างเช่นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโลกแห่งการ ทำงานที่มีการแข่งขันที่สูงและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาหากคนที่ทำงานทำแล้วคิดกลับไป เรียนหนังสือใหม่เป็นเรื่องที่อาจจะยากเพราะต้องใช้เงินทุนและเวลาแต่การเปิดให้เรียน เพิ่มเติมเฉพาะเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการทำงานจากโลกดิจิทัลคือสิ่งที่ภาครัฐและเอกชนควร ให้การสนับสนุนเพื่อให้ระดับองค์ความรู้ในโลกของการทำงานและโลกความเป็นจริงมากขึ้น

สรุป

ปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมาก เมื่อ เปรียบเทียบกับการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการ สถานศึกษาเป็นอย่างมาก ดังนั้นในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยน ทักษะคิดและแนวคิดการบริหารของตนเองให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพใน ทุก ๆ ด้าน ดิจิทัลดิสรัปชัน Digital Disruption คือ ปรากฏการณ์ที่ขับเคลื่อนโดย พฤติกรรมที่มีต่อเทคโนโลยีอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่นั้น มาแล้วก็ไป แต่สินค้าและบริการที่ประสบความสำเร็จ คือ สินค้าและบริการที่ถูกคัดเลือกใช้ แล้วคิดว่าตอบโจทย์ความต้องการของเขาได้ ทำให้ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็น สถาบันการศึกษา องค์กรไม่ว่าจะขนาดใดก็ตาม รวมไปถึงคนทำงาน ผู้สมัครงานและคนที่ กำลังอยู่ในวัยเรียน จะต้องตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลง หมั่นเรียนรู้พัฒนาตัวเองและต้อง เตรียมตัวให้พร้อมกับการทำงานในอนาคต การให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้อง เปลี่ยนแปลงทักษะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Tradition Paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ ใหม่ (New Paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของ กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้น พัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทักษะคิดเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทาง

เทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใด คือ ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่ท้าทายในการที่จะพัฒนาการเรียนเพื่ออนาคต ให้นักเรียนมีทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม และบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวก ที่มีทั้งความสำเร็จและมีความสุข แล้วเราจะมีสูตรกลยุทธ์สู่ความสำเร็จหรือไม่ เราต้องเรียนรู้องค์ความรู้อะไรใหม่บ้าง สิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่ยังหาคำตอบไม่ได้ แต่เราสามารถเตรียมตัวให้พร้อมได้ถ้ารู้ว่าเราต้องเผชิญกับอะไร และเสริมการเรียนรู้อย่างไร

ขณะนี้โลกของเราเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วมาก คำว่า "ทันสมัย" อาจจะไม่เพียงพอจะจำกัดความสำหรับเรื่องใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงในโลกใบนี้ ทำให้เราไม่ได้กระตือรือร้นที่จะปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบชีวิต เปลี่ยนรูปแบบธุรกิจไปเท่าใดนัก ถ้าเช่นนั้นเราจะทำการปรับเปลี่ยนอย่างไรดังที่ "ทอม กูตวิน" ได้กล่าวว่า การใช้ความรู้และการสังเกตจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอกับผู้คนที่หลากหลาย นำมาถ่วงดุลเป็นเนื้อหาที่จะกระตุ้นความคิดให้ทุกคนรู้สึกว่าจะควรจะเป็นจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงที่ดี เพื่อมุ่งหน้าสู่การประสบความสำเร็จทางธุรกิจ ได้เปรียบคู่แข่ง และยังนำมาสู่ชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ของทั้งพนักงานบริษัท หรือคนที่เป็นลูกค้าของบริษัทนั่นเอง แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงบางครั้งเป็นสิ่งที่น่ากลัว ทว่าหากมีการเตรียมพร้อมและขบคิดเส้นทางเดินที่ถูกต้อง การเปลี่ยนแปลงก็เป็นเรื่องที่วิเศษสุด นำมาซึ่งอนาคตที่งดงามและมั่นคง (รัชยา เรื่องศรี, 2562:79) ฉะนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้สามารถที่จะเลือกใช้กับการบริหารสถานศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่าและเพียงพอต่อการใช้งาน โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชั่น

เอกสารอ้างอิง

- รัชยา เรื่องศรี. (2562). *ปรับธุรกิจให้รอดในยุคดิจิทัล = Digital darwinism*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (SCHOOL MANAGEMENT IN DIGITAL ERA*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อริยญา เถลิงศรี. (2562). Disruption: ทำลายล้างหรือสร้างโอกาส. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2018/06/seac-disruption/>.
- อริยญา เถลิงศรี. (2563). 5 ความท้าทาย 5 วิธีรับมือ “เอสเอ็มอี” ต้องรู้ในยุคธุรกิจทำลายล้าง!! . *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563. แหล่งที่มา : <http://www.bizpromptinfo.com/>
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2561). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล.(School Management in Digital Era) โครงการสานพลังประชารัฐ. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2561. แหล่งที่มา: <http://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52232>.
- Rothidsathan. (2016). Policy of Higher Education. *Online*. Retrieved July 20, 2018, from <http://www.moe.go.th/websm/2016/sep/385.ht2.jpg> [in Thai]

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติงาน
ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
**The Integration of Buddhist Principle for Working Behavior
in Local Government Organizations**

พระครูโพธิธรรมานุสาสน์¹,
พระมหาสำรอง สณฺญโต² และหอมหวล บัวระภา³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}
มหาวิทยาลัยขอนแก่น³

**Phrakhru Phothithammanusas¹,
Phra MahaSamrong Saññato² and Homhuan Buarapha³**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand^{1,2}
Khon Kaen University, Thailand³
Corresponding Author, E-mail: ragpagdee315@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อเสนอแนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปบูรณาการกับการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีคุณธรรม บุคลิกลักษณะอุปนิสัย และพฤติกรรมที่เหมาะสม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ 2. เพื่อปลูกจิตสำนึกของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ตระหนักถึง คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เทียบตรง 3. เพื่อหาแนวทางประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ดำเนินการตามหลักพุทธธรรมเพื่อนำสังคมไปสู่สังคมคุณธรรม วิธีการศึกษาใช้การค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า 1. การใช้มาตรการทางศีลธรรม โดยการแก้ไขที่จิตใจ คือทำอย่างไรจึงจะทำให้คนมีความละเอียดต่อการกระทำชั่วไม่กล้าทุจริต ประพฤติมิชอบ 2. การใช้มาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางปกครอง 3. โดยการนำแนวทางตามประมวลจริยธรรมข้าราชการมาใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจังเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น

วันที่รับบทความ: 3 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 15 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 17 มิถุนายน 2563

Received: April 3, 2020; Revised: June 15, 2020; Accepted: June 17, 2020

คำสำคัญ: การบูรณาการ; หลักพุทธธรรม; ปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstracts

The purposes of this article were 1.To make some suggestions for personals who work in local government organizations known how to integrate Buddhist Moral Code in working behavior. 2. To stimulate personals in local government organization realize more morality and faithfully behavior. 3. To hold the code of morality conduct to be in practicing among governmental sectors. The results of the study found that: 1. The methods of morality conduct must be in use for every person as habitual behavior in working process. 2. The methods of law enforcement and administrative enforcement must be used in local government organizations. 3. The code of ethical and morality conduct must be in practices for local government organizations to accelerate the growth of the communities.

Keywords: Integration; Buddhist Moral Code; Local Government Organization.

บทนำ

ศาสนาและหลักธรรมคำสอนเป็นเรื่องที่มีการกล่าวขานและมีการประพฤติปฏิบัติกันมายาวนานหลายพันปีมาแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของศีลธรรมซึ่งเป็นข้อกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อกันและกัน ตลอดจนข้อห้ามที่ไม่ควรกระทำต่อสมาชิกในสังคมด้วยกันทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมโดยรวม ตลอดจนลัทธิความเชื่อถือต่างๆ ทั่วทุกมุมโลกล้วนเป็นที่มาของการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์แทบทั้งสิ้น บางข้อกำหนดมีมาตรการบังคับ แต่บางข้อกำหนดก็เป็นเรื่องแนะนำให้ถือปฏิบัติซึ่งในระยะต่อมา มาเมื่อหลักปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางจนเป็นที่ยอมรับของมวลมนุษยชาติว่า หลักพุทธธรรมเป็นหลักความประพฤติที่ดีที่ชอบ หากบุคคลใดมีศีลธรรมประจำใจหรือปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมก็ย่อมมีคุณธรรมและจริยธรรมติดตัวไปด้วยโดยจะแสดงออกเป็นพฤติกรรมของแต่ละคนต่อเมื่อมีการกิจหน้าที่ให้กระทำ ซึ่งพิจารณาได้จากเจตนา วัตถุประสงค์ การกระทำ และผลของการกระทำ และในทางการเมืองและการบริหารปกครองก็ได้ผนวกแนวทางปฏิบัติตามหลักศีลธรรมให้เป็นพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับที่มีหน้าที่บริหารงานในองค์กร เนื่องจากว่าคุณธรรมและจริยธรรมของพนักงานและเจ้าหน้าที่รัฐ ถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องมีติดตัวไปตลอดในการปฏิบัติงานนอกเหนือจากกฎระเบียบต่างๆ ตามข้อกำหนด

กำหนดไว้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2551: 7-24)

สรุปก็คือข้าราชการเป็นบุคคลที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ประชาชนโดยตรง โดยเฉพาะหัวหน้าหน่วยงานราชการต่างๆ จะต้องมีความคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างสูงในการบริหารงาน อีกทั้งจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าหัวหน้าหน่วยงานราชการไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อหน่วยงานราชการนั้นๆ เป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น งานไม่มีประสิทธิภาพ หย่อนยานในประสิทธิภาพการทำงานและชอบเอารัดเอาเปรียบประชาชน มีการทุจริต ประพฤติดมขบอยู่เสมอ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลานาน แต่ยังไม่ได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้หมดไปจากระบบราชการได้ ถึงแม้จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการพัฒนาปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะทำให้หน่วยงานราชการมีมาตรฐานการทำงาน สาเหตุประการหนึ่งก็คือการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน (ยุทพงษ์ ลิลาภิบาล, 2551 : 125)

บทความนี้จะกล่าวถึงแนวคิดบางประการเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรม เข้ากับการบริหารงานหรือการปฏิบัติงานในหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดและมีความผูกพันกับประชาชนมากที่สุด เพื่อให้เป็นมาตรการส่งเสริมสนับสนุนหรือผลักดันให้บุคลากรเหล่านี้ได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำหน่วยงานจะต้องทำตนเป็นแบบอย่างและเอาใจใส่ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากรในองค์กรของตนให้เป็นหน่วยงานที่เป็นเลิศทางคุณธรรมและจริยธรรม

หลักธรรมทางศาสนา ถือว่าเป็นเครื่องกล่อมเกลাজิตใจคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้น ในองค์กรจึงควรมีมาตรการที่เหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม โดยนำหลักธรรมทางศาสนามาปฏิบัติและส่งเสริมเนื่องจากว่าศาสนาที่เรานับถือนั้นมีทั้งคำสั่งและคำสอนซึ่งพระพรหมวชิรญาณ (2551 : 132) กล่าวว่า คำว่า “สั่ง” หมายถึงต้องทำตาม หากไม่ทำตามจะได้รับความเสียหาย ที่เราเรียกว่า ศีล ส่วนคำว่า “สอน” หมายถึงแนะนำพรัสอน อบรม บ่มเพาะ บอกกล่าวว่าสิ่งนี้ควรทำหรือไม่ควรทำ สิ่งนี้น่าทำหรือไม่น่าทำอย่างไร หมายความว่า ให้คิดมากกว่าการสั่งบังคับให้ทำ อันเรียกว่า ธรรม หรือธรรมะ รวมทั้งสองคำเข้าด้วยกัน เราเรียกว่า “ศีลธรรม”

ดังนั้น จะพิจารณาเห็นได้ว่าคนเราเมื่อนับถือศาสนาแล้วย่อมมีศีลธรรมประจำใจกันทุกคน ส่วนจะปฏิบัติได้มากน้อยแค่ไหนก็จะสังเกตได้จากพฤติกรรมการปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลว่ามีความสมดุลระหว่าง ศีล กับ ธรรม หรือไม่เพียงใด เกี่ยวกับประเด็นปัญหานี้ (พระพรหมวชิรญาณ, 2551:137) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ทุกคนต่างทราบกันดีว่า ศีล นั้น คือ มาตรการ กฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อบังคับของชีวิต เพื่อวิถีที่ติงามและสันติสุข แต่เพราะเราลืมน และมีได้ให้ความสำคัญต่อ ศีล เท่าที่ควร สังคมปัจจุบันจึงละทิ้งกฎเกณฑ์ของชีวิตไปหมดสิ้น เมื่อเราทิ้ง ศีล คือกฎเกณฑ์ของชีวิต เอาแต่ คุณธรรม เราจึงประสบปัญหาและได้รับความเดือดร้อน พระพุทธองค์จึงทรงวาง “กฎศีลธรรม” ออกมาใช้เป็นกลไกหรือแนวทางในการป้องกันแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคม เพื่อวิถีชีวิตที่ติงามและเพื่อสันติสุขของชาวโลก บทความนี้เพื่อเสนอแนวทางการนำหลักพุทธธรรมไปบูรณาการกับการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีคุณธรรม บุคลิกลักษณะ อุบาสัย และพฤติกรรมที่เหมาะสมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อปลูกจิตสำนึกของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ตระหนักถึง คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เทียบตรง เพื่อหาแนวทางประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ดำเนินการตามหลักพุทธธรรมเพื่อนำสังคมไปสู่สังคมคุณธรรม

หลักของคุณธรรมและจริยธรรม

ปรัชญา เวสารัชช์ (2551:7-24) กล่าวว่า นักวิชาการที่ให้ความสนใจเรื่องราวของคุณธรรมและจริยธรรม ได้มีข้อคิดเห็นหลากหลายและแตกต่างกันไปอย่างมาก ทั้งนี้ คุณธรรมและจริยธรรมมีลักษณะบางประการดังต่อไปนี้

1) คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องของความควรไม่ควร – การวินิจฉัยความควรไม่ควรขึ้นกับบริบท สังคม หรือสภาวะการณ์ที่แตกต่างกันไป เป็นเรื่องของความคิดเห็นและเป็นนามธรรม จึงก่อให้เกิดความแตกต่างกันในการวินิจฉัยและตีความ ซึ่งอาจไม่เห็นตรงกันอย่างเป็นเอกฉันท์ในทุกกรณี แต่อย่างไรก็ตาม คุณธรรมและจริยธรรมต้องอาศัยความเห็นของคนส่วนใหญ่ ประกอบกับแนวทางตีความที่เคยเกิดขึ้นในอดีต หรือตัวอย่างอื่นในลักษณะเดียวกัน โดยพิจารณาถึงผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ด้วย

2) คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องของสำนึกส่วนบุคคล – คุณธรรมและจริยธรรมมิใช่กฎเกณฑ์ลายลักษณ์อักษรที่ใช้เป็นมาตรฐานตีความเพียงอย่างเดียว คนแต่ละคนควรรู้ว่า

ควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไร และจำเป็นต้องควบคุมพฤติกรรมนิสัยของตนเอง ซึ่งโดยจิตสำนึกแล้วบุคคลต้องรู้ตัวด้วยตนเองและควบคุมบังคับใจตนเองมิให้ล่วงละเมิดจริยธรรม เพราะหากละเมิดแล้วก็ไม่สมควรอยู่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกต่อไป หรือกรณีองค์กรเอกชนก็เช่นเดียวกัน

3) คุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติ – การปฏิบัติตามแนวทางคุณธรรมและจริยธรรมผู้ปฏิบัติต้องประยุกต์หลักการให้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ และใช้ดุลยพินิจตัดสินใจหรือดำเนินการให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนหรือผู้รับบริการ ตลอดจนหน่วยงานและประเทศชาติว่ามีการละเมิดจริยธรรมหรือไม่เพียงใด

4) คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องของเอกบุคล – โดยแต่ละบุคคลในบทบาทฐานะและตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ เลือกใช้ปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจส่วนตัว เป็นจิตสำนึกส่วนตัว และเมื่อยึดถือปฏิบัติแล้ว ย่อมไม่พึงหวังผลตอบแทนอื่นใด นอกจากความภาคภูมิใจส่วนตัว ซึ่งผู้อื่นอาจล่วงรู้หรือไม่ล่วงรู้ก็ได้ ทั้งนี้เพราะจริยธรรมเป็นกรอบหรือแนวทางซึ่งผู้มีตำแหน่งหรือหน้าที่การงานในองค์กรภาครัฐพึงสำเหนียกทำความเข้าใจ และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แต่อาจไม่มีบทลงโทษกรณีละเมิดจริยธรรมเหมือนการกระทำผิดกฎหมายตามลักษณะความผิดที่บัญญัติไว้ ยกเว้นมีกฎหมายกำหนดบทลงโทษสำหรับความผิดบางอย่างของการละเมิดจริยธรรมเอาไว้

5) คุณธรรมเป็นเครื่องทำให้เกิดจริยธรรม ผู้ปฏิบัติงานที่ดีต้องมีหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจและมีพฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในกรอบและเป็นแบบอย่างที่ดี จริยธรรมต้องมาจากจิตใจ แนวคิดมีอยู่ว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรสำคัญเท่ามนุษย์ ในมนุษย์ไม่มีอะไรสำคัญเท่า “จิตใจ” จิตใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพฤติกรรมของมนุษย์ และจริยธรรมคือพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกในทางที่ถูกต้อง ที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ (ปรัชญาเวสาร์ช. 2551: 7-24)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมนั้นมีหลากหลาย ดังจะยกเป็นตัวอย่างเพิ่มเติมบางตัวอย่างต่อไปนี้

1) แนวคิดเรื่องพหุศีลธรรม – แนวคิดนี้ถือว่ามีหลักการทางศีลธรรมและค่านิยมทางศีลธรรมมากมายซึ่งมนุษย์ใช้ในการตัดสินใจการกระทำของตนเองและผู้อื่น หลักการดังกล่าวถูกใช้เพื่อตัดสินความถูกหรือผิดไม่เหมือนกัน พฤติกรรมอย่างหนึ่งในสังคมหนึ่งอาจเป็นเรื่องถูกต้อง แต่อาจเป็นสิ่งตรงกันข้ามในอีกสังคมหนึ่ง หรือแม้แต่ในสังคมเดียวกันอาจมี

การวินิจฉัยพฤติกรรมของคน ๆ หนึ่งแตกต่างไปจากอีกคนหนึ่งก็ได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นพฤติกรรมแบบเดียวกัน แนวคิดนี้จึงไม่ยอมรับการหิบบกจริยธรรมในสังคมอื่นมาตัดสินความถูกต้องทางจริยธรรมของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมที่แตกต่างกันออกไป

2) แนวคิดเรื่องอรรถประโยชน์ – เป็นแนวคิดของกลุ่มอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ตามแนวทางของจอห์น สจวต มิลล์ ซึ่งอธิบายไว้ว่า ทางเลือกในการดำเนินการที่ดีที่สุดหรือดีกว่าอย่างอื่นในเชิงศีลธรรม คือทางเลือกที่นำไปสู่อรรถประโยชน์สูงสุด นั่นคือความสุขและความพึงพอใจสำหรับมนุษย์ ดังนั้น หลักการพื้นฐานของจริยธรรมที่มนุษย์พึงยึดถือปฏิบัติ คือการกระทำอะไรก็ตามที่นำไปสู่ความสุขและความพึงพอใจสำหรับมนุษย์จำนวนมากที่สุด

3) แนวคิดว่าด้วยเจตนารมณ์แห่งการกระทำ – อิมมานูเอล คานท์ นักปรัชญาชาวเยอรมัน เห็นว่า การกระทำที่จะมีคุณค่าทางศีลธรรมได้นั้นต้องเป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ถูกต้องหรือเจตนารมณ์ที่ดี คานท์จึงเห็นว่าจริยธรรมนั้นต้องเกิดจากเจตนาไม่พิจารณาจากผลที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะเจตนาที่ดีย่อมส่งผลที่ดีอยู่แล้ว เว้นเสียแต่จะมีปัจจัยอุปสรรคอื่นมาขัดขวาง

บุคลากรหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กร

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 279 ได้กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภทและให้มีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพอัน ได้แก่ กำหนดขั้นตอนการลงโทษเมื่อฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม โดยถือเป็นความผิดทางวินัย

ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2552 ได้กำหนดค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรม 9 ประการ (หนังสือประมวลจริยธรรม ข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. และเอกสารประกอบคำบรรยายของ สุทธิลักษณ์ เอื้อจิตถาวร นักทรัพยากรบุคคลเชี่ยวชาญ สำนักงาน ก.พ.) ได้แก่

- 1) การยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม
- 2) การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบ

3) การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือประโยชน์ส่วนตนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน

- 4) การยื่นหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย
- 5) การให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ
- 6) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้องและไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง

- 7) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้
- 8) การยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 9) การยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร

ในการบริหารราชการแผ่นดินจำเป็นต้องมีการกำหนดหน่วยงานหรือองค์กรตามภารกิจหน้าที่ตั้งแต่ระดับกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ลงไปจนถึงราชการบริหารส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด อำเภอ และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น อันได้แก่กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ก็ยังมีรัฐวิสาหกิจและส่วนราชการอื่นๆ อีก โดยหน่วยงานหรือองค์กรตามที่กล่าวถึงข้างต้นจำเป็นต้องมีข้าราชการ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานของรัฐ เป็นฝ่ายปฏิบัติงานในฐานะกลไกของรัฐ มีการกำหนดโครงสร้างองค์กรโดยแบ่งออกเป็นฝ่ายข้าราชการการเมืองและฝ่ายข้าราชการประจำ โดยแต่ละฝ่ายก็มีหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นของตนเองตามฐานะแห่งตำแหน่งนั้นๆ เช่น ฝ่ายการเมืองก็มีรัฐมนตรี เลขาธิการรัฐมนตรี ฝ่ายข้าราชการประจำก็มีทั้งผู้บริหารระดับสูง ได้แก่ ปลัดกระทรวง อธิบดี รองอธิบดี ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการกอง หัวหน้าแผนกและประจำแผนกลงไปตามลำดับเพื่อบริหารกิจการสาธารณะตามนโยบายของฝ่ายการเมือง ส่วนองค์กรภาคธุรกิจเอกชนก็มีโครงสร้างองค์กร และบุคลากรปฏิบัติงานตามภารกิจให้บรรลุเป้าหมายของผู้ประกอบกิจการเช่นเดียวกัน

ประเด็นเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลในองค์กรย่อมมีลักษณะพิเศษจากหลักการสากลสำหรับคนโดยทั่วไปในสังคม เนื่องจากกลุ่มบุคคลในองค์กรภาครัฐ เป็นกลุ่มที่มีอำนาจหน้าที่ในสังคมในการกระทำกิจการสาธารณะต่างๆ ย่อมมีผลกระทบต่อส่วนรวมจากผลของการกระทำของบุคคลกลุ่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลระดับผู้นำหรือผู้ปกครองควรจะมีจริยธรรมมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป ดังตัวอย่างเช่น 1) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง 2) การมีศีลธรรมประจำใจ 3) การเคารพกติกาของสังคม 4) ต้องมีความยุติธรรม 5) ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต

มูลเหตุจูงใจที่ทำให้มีการกระทำผิดหรือละเมิดจริยธรรม

วิรัช วรรณนิภาวรรณ (2547:150) กล่าวว่า สาเหตุสำคัญของการประพฤติมิชอบในวงราชการ มาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐประพฤติมิชอบนั้น สืบเนื่องมาจาก จริยธรรม หรืออาจเรียกว่า จิตใจ จิตสำนึก จิตวิญญาณ และอุดมการณ์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เพราะจริยธรรมมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมหรือการปฏิบัติราชการ ซึ่งรวมทั้งการกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดๆ ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนโดยรวม (วิรัช วรรณนิภาวรรณ, 2547:151) สอดคล้องกับ พระพรหมวชิรญาณ (2551 : 39) ได้อรรถาธิบายว่า ทุกคนทราบดีว่า ศีล นั้น คือ มาตรการกฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อบังคับของชีวิต เพื่อวิถีชีวิตที่ดีงามและสันติสุขแต่เพราะเรารั้มน้อมและมิได้ให้ความสำคัญต่อ ศีล เท่าที่ควร สังคมปัจจุบันจึงละทิ้งกฎเกณฑ์ของชีวิตไปหมดสิ้น

ประวิณ ณ นคร (2531:95) กล่าวว่า มีเหตุบางประการที่ทำให้ข้าราชการและพนักงานของรัฐกระทำผิดวินัย เช่น ความไม่รู้ระเบียบแบบแผน, อิทธิพลบีบบังคับ, ความจำเป็นชักนำ, ความกดดันทางอารมณ์ เป็นต้น ดังนั้น ข้าราชการจึงต้องรักษาวินัย อันหมายถึง การระวัง การเอาใจใส่ไม่ละเลย เช่นเดียวกับที่เราพูดว่า “รักษาศีล” ซึ่งหมายถึงการเอาใจใส่ไม่ละเลยศีล นั่นเอง

ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า เหตุผลของการกระทำผิดซึ่งถือว่าการละเมิดจริยธรรมอันเป็นการกระทำผิดวินัย หรือผิดศีล ดังกล่าวข้างต้น อาจพิจารณาเห็นได้ว่า มีมูลเหตุมาจาก 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่

1) โลก โกรธ หลง 2) ทุกข์ โศก โรค ภัย 3) ขาดวินัยในตนเอง 4) ความจำเป็นชักนำ 5) ความกดดันทางอารมณ์ 6) มีค่านิยมที่ผิด 7) ความสับสนและความไม่เข้าใจในหลักศีลธรรม (ความไม่สมดุลระหว่างศีลกับธรรม - เอาคำสอนในระดับโลกุตระไปใช้ในระดับโลกียะ)

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่

1) อบายมุข 2) โอกาสเปิดช่องล่อใจ 3) เห็นตัวอย่างที่ไม่ดี 4) ความไม่สมดุลระหว่างคนกับงาน 5) อิทธิพลบีบบังคับ 6) ขาดมาตรการควบคุมและตรวจสอบ

แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดต่างๆ ของบุคลากรในองค์กรที่มีพฤติกรรมที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมนั้นจำเป็นต้องใช้มาตรการหลายรูปแบบผสมผสานกัน ทั้งมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางศีลธรรม และ มาตรการทางการบริหาร ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอในลักษณะที่เป็นมาตรการทางศีลธรรม และ มาตรการทางการบริหารตามกรอบคุณธรรมและจริยธรรมหลักของผู้มีอำนาจหน้าที่ใน องค์กรที่พึงปฏิบัติ ส่วนมาตรการทางกฎหมายเป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งจะไม่กล่าวถึง

หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจหน้าที่จะต้อง ปฏิบัติและเป็นผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะ ย่อมมีพันธกิจหลักในการดูแลทุกข์สุขของสังคม และสมาชิกของสังคมโดยรวม กล่าวโดยสรุปแล้ว ต้องมีจริยธรรมกำกับพฤติกรรมของ ตนเพื่อประกันการทำหน้าที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อบ้านเมือง ซึ่งมีอยู่หลายประการ พอ สรุปได้ดังนี้

1. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง หมายถึง การ ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือคนใกล้ชิด และไม่เอา ประโยชน์ส่วนตัวมาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของทางราชการ
2. การปฏิบัติหน้าที่ด้วยการอุทิศตน หมายความว่าต้องทำหน้าที่ด้วยความรู้ ความสามารถ ด้วยการอุทิศตน ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมั่น เสียสละ ตรงไปตรงมา ยุติธรรม เป็น ธรรม เคารพหลักการและกติกาของสังคม ใช้ดุลยพินิจที่ถูกต้อง กล่าวหาญ อดทน
3. มีความรับผิดชอบและผูกพันในหน้าที่ของตน กล่าวคือ จะต้องตั้งใจปฏิบัติ หน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย หรือเกิดผลสัมฤทธิ์เพื่อให้เกิดที่พอใจของประชาชน ผู้รับบริการ
4. เคารพกติกาของสังคม กติกาที่สำคัญคือ กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ หรือ ข้อตกลงประชาคมต่างๆ หมายความว่า ยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าว โดยไม่ ละเมิดหรือก่อความเสียหายใดๆ อันเป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น กล่าวอย่างสรุปก็ คือเป็นคนมีวินัยต่อตนเอง
5. การเสียสละตนเอง หมายความว่า เมื่อมีโอกาสเข้ามาทำหน้าที่สาธารณะและ ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและสังคมแล้ว ต้องถือว่ามีเกียรติและศักดิ์ศรี การตัดสินใจ

หรือการกระทำใดต้องไม่มีลักษณะของความขัดแย้งทางผลประโยชน์ รวมไปถึงการยินยอมเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง เช่น ทรัพย์สิน ผลประโยชน์ หรือพฤติกรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันเพื่อสร้างความมั่นใจต่อสาธารณะ

ในองค์กรภาคเอกชนก็ยังคงมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบกิจการให้เจริญก้าวหน้า ดังจะเห็นได้จากการสัมมนาเรื่อง “จริยธรรมกับการประกอบธุรกิจแบบยั่งยืน” ดำเนินการโดย สมาคมผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว และสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) สรุปได้ว่า

1. การประกอบธุรกิจในยุคใหม่ ผู้ประกอบการต้องบริหารงานโดยคำนึงถึงจริยธรรม อันได้แก่ 1) รับผิดชอบต่อผู้บริโภค 2) บริการอย่างมีคุณภาพ 3) ถูกต้องตรงไปตรงมา 4) มีความซื่อสัตย์ ทำทุกอย่างด้วยความโปร่งใส ถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถตรวจสอบได้

2. ถ้าผู้ปฏิบัติงานใดละเลยหรือไม่คำนึงถึงเรื่องจริยธรรมแล้ว จะสร้างผลกระทบในทางลบต่อธุรกิจอย่างรุนแรง และกว้างขวางกว่ายุคใดๆ

3. ผู้ประกอบการที่มีจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ ย่อมได้รับความเชื่อถือ ได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภค และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะส่งผลให้ธุรกิจเติบโตอย่างต่อเนื่อง

4. สังคมได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน นำความสุขความเจริญมาให้กับประเทศชาติด้วย

ส่วนจริยธรรมทางการค้า ที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการให้ยึดหลัก คือ

- 1) ต้องมีความโปร่งใสในการประกอบกิจการ (ให้ข้อมูลกับลูกค้าในทุกมิติ)
- 2) ผู้ประกอบการต้องมีมาตรฐานของสินค้าที่ดี และมีการบริการที่ดีให้กับผู้บริโภค
- 3) ผู้ประกอบการต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า และผู้บริโภคเพื่อธุรกิจที่ยั่งยืน

แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติงาน

คุณธรรมและจริยธรรมแม้จะมีอยู่เป็นคุณสมบัติประจำตัวในแต่ละบุคคลแล้วก็ตาม แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในองค์กรใดองค์กรหนึ่งก็ย่อมจะมีการพัฒนา และเสริมสร้าง เพิ่มพูนให้ดีขึ้นหรือมั่นคงยิ่งขึ้น มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร โดยองค์กรที่ดีจะต้องมีภาพลักษณ์ขององค์กรที่ดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น เป็นองค์กรแห่งคุณธรรมมีธรรมาภิบาล มีผลการปฏิบัติงาน บรรลุผลตามเป้าหมาย เป็นที่พึงพอใจแก่ประชาชนโดยรวม

การเสริมสร้างคุณลักษณะดังกล่าว สามารถดำเนินการด้วยมาตรการทางศีลธรรมและ
มาตรการทางการบริหาร ดังต่อไปนี้คือ

ก. มาตรการทางศีลธรรม

1. นำหลักศีลธรรมมาปฏิบัติ เนื่องจากศีลธรรมเป็นหลักความประพฤติที่ดี ที่ชอบ
“ศีล” หมายถึง ข้อบัญญัติที่กำหนดทางปฏิบัติที่เป็นความประพฤติที่ดี ทั้งกาย วาจา และใจ
ทางพระพุทธศาสนา มีทั้งศีล 5 สำหรับประชาชนทั่วไป ศีล 8 สำหรับคฤหัสถ์ผู้รักษาศีลให้
เคร่งครัดขึ้นไปอีก ศีล 10 เป็นศีลสำหรับสามเณร ส่วนศีล 227 เป็นศีลสำหรับพระภิกษุสงฆ์
ส่วน “ธรรม” หมายถึง คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา ความ
ยุติธรรม ความถูกต้อง โดยมีหลักคิดคือ ผู้ปฏิบัติงานที่ดีทุกระดับ ควรมีหลักธรรมสำหรับ
พัฒนาตน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม มีแนวทางดำเนินการ เช่น

1.1 การพัฒนาจิตใจ ได้แก่ ฝึกอบรมธรรม เข้าค่ายวิปัสสนา

1.2 ปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิ ภาวนา

1.3 ทำบุญ ทำทาน เข้าวัดฟังเทศน์ ตามวันสำคัญทางศาสนา

2. การปฏิบัติด้วยหลักมนุษยธรรม 3 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเมตตา และ
ความสามัคคี

3. ยึดมั่นในหลักศาสนา คือ

3.1 ไม่ประพฤติชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์

3.2 ใช้ธรรมมีอุปการะมาก 2 ประการ คือ สติ (ความระลึกได้) และ
สัมปชัญญะ (ความรู้ตัว) ผู้มีธรรม 2 ประการนี้ ย่อมเป็นคนรอบคอบ ไม่ประมาท จะคิด จะ
ทำ จะพูดอะไรก็ไม่ผิดพลาดเสียหาย

3.3 ใช้ธรรมอันทำให้งาม (ธรรมสำหรับตกแต่งประดับจิตใจ) 2 ประการ คือ
ขันติ (ความอดทน) โสรัจจะ (ความสงบเสงี่ยม)

3.4 ใช้หลักธรรมสำหรับการครองตน ครองคน ครองงาน กล่าวคือ

การครองตน ตรงกับหลักธรรม คือ สัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ รู้เหตุ รู้ผล รู้งาน รู้
ชุมชน รู้ประมาณ รู้กาลเทศะ และรู้บุคคล ทางปฏิบัติคือ พึงตนเอง ขยันหมั่นเพียร มีความ
รับผิดชอบ ประหยัดและอดออม รักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายปฏิบัติตามคุณธรรม
มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ครองคน ตรงกับหลักธรรม คือ สังคหวัตถุ 4, พรหมวิหาร 4 ดังนี้

สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาสุภาพ) อตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอต้น เสมอปลาย)

พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา (อยากให้เขามีความสุข) กรุณา (อยากให้เขาพ้นทุกข์) มุทิตา (ยินดีกับความสำเร็จของเขา) และอุเบกขา (การรู้จักวางเฉย)

ครองงาน ตรงกับหลักธรรม คือ อิทธิบาท 4 และ ฆราวาสธรรม 4 ดังนี้

อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความรักในหน้าที่การงาน) วิริยะ (ความขยันหมั่นเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่ในงาน) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง ไคร่ครวญ)

ฆราวาสธรรม ได้แก่ สัจจะ (ความจริง) – ซื่อตรง ทำจริง, ทมะ (ฝึกตน) – ควบคุมตนเอง ปรับตัว, ขันติ (อดทน) – เข้มแข็งไม่หวั่นไหว, และจาคะ (เสียสละ) – มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546:79)

ข. มาตรการทางการบริหาร

มาตรการทางการบริหาร หมายถึงแนวทางหรือวิธีการบริหารงานที่มีการควบคุมกำกับและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามโดยหัวหน้าหน่วยงานหรือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อให้การบริการสาธารณะของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับสร้างความเจริญก้าวหน้าของประเทศ จึงได้จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2552 ซึ่งก่อนหน้านี้ รัฐบาลได้ประกาศเป็นวาระแห่งชาติด้านจริยธรรม ธรรมาภิบาล และการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2549 โดยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือศาสตร์พระราชามาปรับใช้

วาระแห่งชาตินี้มีเป้าหมายเพื่อปรับให้ภาคราชการทำงานด้วยความสุจริต โปร่งใส ประหยัด เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีจิตสำนึกในการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ในการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ทำการขับเคลื่อนในภาพรวมทั้งระบบ ระดับหน่วยงาน มุ่งกำหนดกลยุทธ์ / โครงการ / นวัตกรรม ทางคุณธรรมและจริยธรรม และธรรมาภิบาลของแต่ละส่วนราชการ และระดับบุคคล คือ ข้าราชการแต่ละคนที่ต้องหยั่งจริยธรรมไว้ในมโนสำนึกของตน ซึ่งในปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างการสร้างขบวนการเรียนรู้ระดับองค์กร หน่วยงาน และระดับบุคคล ด้านคุณธรรม

จริยธรรม และธรรมาภิบาล ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ปรากฏทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้

1. ระดับหน่วยงานควรประกาศใช้แนวทางการปฏิบัติให้เป็นหน่วยงานคุณธรรม
เช่น กระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้โรงพยาบาลเป็นหน่วยงานคุณธรรม หมายถึง
โรงพยาบาลมีการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ประหยัด ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องบน
พื้นฐานทางศีลธรรม วัฒนธรรม และหลักกฎหมาย ตลอดจนให้บริการด้วยจรรยาบรรณแห่ง
วิชาชีพ ด้วยความมีน้ำใจ เคารพในศักดิ์ศรีคุณค่าของผู้บริการ และบุคคลอื่น ปฏิบัติงานด้วย
ความสุขเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยมีแนวทางการดำเนินงานสู่เป้าหมาย คือ 1. แต่งตั้ง
คณะกรรมการ ประชุมวางแผน และเป็นแกนนำในการสร้างสังคมคุณธรรมในโรงพยาบาล
2. กำหนดอัตลักษณ์ (คุณลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นข้อบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะบุคคล) เช่น
สามัคคี มีวินัย ใส่ใจ พอเพียง 3. กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบอัตลักษณ์

2. พัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกอบรมเป็นกระบวนการสำคัญใน
การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และค่านิยมของบุคคล เพราะจะทำให้มีความรู้ ความเข้าใจใน
การปฏิบัติงาน รู้สำนึกในหน้าที่ มีวินัยมากขึ้น และกำหนดค่านิยมที่ถูกต้องเป็นของตนเอง
เช่น ประหยัดอดออม พอเพียง ซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบต่อ เป็นต้น

3. การใช้ภาวะผู้นำ ผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าหน่วยงานมีหน้าที่โดยตรงในการ
ควบคุมตรวจสอบ และริเริ่มนำเทคนิค วิธีการต่าง ๆ มาใช้เพื่อส่งเสริม พัฒนาและป้องกันมิ
ให้มีการละเมิดจริยธรรม และกระทำผิดวินัยได้ โดยสามารถให้คุณ ให้โทษบุคลากรได้ตาม
อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ เช่น การสร้างแรงจูงใจ การสร้างเงื่อนไข กระตุ้นให้มีความรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่ด้วยการกำหนดมาตรฐานงาน กำหนดเป้าหมายในการทำงาน กำหนดหลักเกณฑ์
พิจารณาความดีความชอบ หรือเลื่อนตำแหน่งตามผลงาน เป็นต้น

4. จูงใจและกระตุ้นให้รักเกียรติศักดิ์ และมีอุดมคติ เช่น มีระเบียบแบบ มีการ
สมาคม เป็นหน่วยงานที่เป็นเลิศทางใดทางหนึ่ง และทำเพื่อศักดิ์ศรีของความเป็นข้าราชการ

5. สร้างความภาคภูมิใจ เช่น แสดงเกียรติคุณหรือชมเชยแก่ผู้ทำดี ตั้งเงื่อนไขให้แก่
ผู้ทำดี ปรับปรุงสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์สวยงาม มีเครื่องอำนวยความสะดวกในที่ทำงาน

6. สร้างขวัญและกำลังใจ เช่น ความเป็นธรรม ความมั่นคง ความก้าวหน้าและ
ความปลอดภัย

สรุป

จากที่กล่าวไปทั้งหมดนั้นได้มุ่งเน้นเสนอแนะการนำเอาหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้เป็นการหรือมาตรการต่าง ๆ ในการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่กล่าวมาข้างต้น นับได้ว่าเป็นความตั้งใจของผู้รับผิดชอบที่จะพยายามขับเคลื่อนองค์กรไปสู่องค์กรแห่งคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะประสบผลสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ของหัวหน้าหน่วยงานแต่ละหน่วยเป็นสำคัญ มิใช่ว่ามีแต่คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ไว้แล้วแต่ไม่มีการเคลื่อนไหวในการปฏิบัติให้บังเกิดผล แต่ประการใดก็หาประโยชน์มิได้อย่างไรก็ตาม หากยังปรากฏว่ายังมีปัญหาการร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ที่มีขอบของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ว่ามีแนวโน้มลดลง หรือเพิ่มขึ้น ย่อมจะสะท้อนให้หน่วยงานที่ได้รับการร้องเรียนได้กลับมาทบทวนมาตรการต่างๆ ที่ได้ปฏิบัติไปแล้วว่าจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประวิณ ณ นคร. (2531). *การรักษาวินัยข้าราชการสำหรับผู้บังคับบัญชา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชน
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2551). *จริยธรรมสำหรับนักการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ*. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 1 (4), 7 – 24.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 11)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
- พระพรหมวชิรญาณ. (2551). *พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 24 อินเทอร์เน็ต พรินท์ จำกัด.
- ยุทธพงษ์ สิลากิจไพศาล. (2551). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือราชวิทยาลัย.
- วิรัช วรชันนิภาวรรณ. (2547). *กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน
A Consumption of The Four Requisite Necessities of Thai Monks in the Present Society

พระครูวรดิตถ์ธรรมาภรณ์,
พระมหาสำรอง สณฺญโต และประยูร แสงใส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
PhraKruvoraditthammaporn,
Phramaha Samrong Saññato and Prayoon Saengsai
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริโภคปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ไตรจีวร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ของพระสงฆ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีเป้าหมาย คือ การบริโภคอย่างมีสติและสันโดษ ไม่บริโภคตามกิเลสตัณหา มีโยนิโสมนสิการ บริโภคเพื่อดำรงชีพเจริญสมณธรรม กำจัดทุกข์ได้ พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการพิจารณาก่อนบริโภคปัจจัย 4 โดยสรุปได้ว่า ก่อนจะบริโภคใช้สอยต้องมีสติ สันโดษ บริโภคเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป มิควรบริโภคตามความอยากของตัณหาเพราะเป้าหมายของพรหมจรรย์อยู่ที่การบรรลุธรรมอย่างไรก็ตามการบริโภคนี้นี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงควรส่งเสริมการนำพุทธประสงค์ในการบริโภคให้พระสงฆ์ได้ตระหนักรู้และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นสังคมต้นแบบในยุคบริโภคนิยมต่อไป

คำสำคัญ: บริโภคปัจจัย4; พระสงฆ์ไทย; ปัจจุบัน

Abstracts

A Consumption of The Four Requisite necessities clothing, foods, driveling and medicine of Thai Sangha from the past and present. The purposes of conception and having with mindfulness and contentment not

*วันที่รับบทความ: 3 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 15 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 17 มิถุนายน 2563

Received: April 3, 2020; Revised: June 15, 2020; Accepted: June 17, 2020

consumption with craving (desire, thirst) but having proper attention (critical reflection). Buddhist monks should consume for living and Dhamma practices and get rid of suffering,

The Buddha gives the principles for consideration before consumption the four requisite necessities i.e. before taking, the consumers must have consciousness and contentment consumption for living. The consumer should not eat due to craving. The goal of the holy life is to attain the eye of truth. The consumption had been change according to the age. The Buddha's aims to be bring to support in consumption of monk Its should make monk to realize and bring to practice appropriately for a being a model society in the consumerism.

Keywords: A Consumption of The Four Requisite Necessities; Thai Monks; The Present Society

บทนำ

สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เน้นความสมถะ เรียบง่าย สันโดษ ยินดีเท่าที่ได้มา ไม่เก็บสะสมปัจจัย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:5/274/72) มีชีวิตที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้น วิถีชีวิตแบบพระสงฆ์เป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากชาวโลกโดยทั่วไปทั้งรูปแบบวิธีการและเป้าหมาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:10/54/48) พระสงฆ์สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการอาศัยปัจจัย 4 จากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตให้พอดำรงอยู่ได้อย่างไม่ลำบากนัก ในสมัยพุทธกาลช่วงแรกมีผู้เข้ารับการอุปสมบทไม่มากนัก วิถีชีวิตของพระสงฆ์ในยุคบุกเบิกนั้นเป็นไปอย่าง เรียบง่าย พระพุทธองค์ทรงให้แนวทางในการดำรงชีพ คือ นิสัย 4 ได้แก่ การบรรพชาต้องอาศัยการเที่ยวบิณฑบาตหาเลี้ยงชีพด้วยลำแข้ง เครื่องนุ่งห่มต้องใช้ผ้าบังสุกุล ที่อยู่อาศัยพักตามโคนไม้ และยารักษาโรคให้ฉันน้ำมูลตรเน่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:4/73/101-102) และข้อห้ามหลัก ๆ มีเพียง 4 ข้อเท่านั้น เรียกว่า อภินิหาร 4 คือ

1.สิกขาบทเกี่ยวกับการประพฤติดิฉันในกาม

“ภิกษุผู้อุปสมบทแล้วไม่พึงเสพเมถุนธรรม โดยที่สุตแม้กับสัตว์เดรัจฉานตัวเมีย ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร... เปรียบเหมือนคนถูกตัดศีรษะ ไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้ โดยการต่อศีรษะเข้ากับร่างกายนั้น การเสพเมถุนธรรมนั้น อันเธอไม่พึงกระทำจนตลอดชีวิต”

2. ศึกษากับเกี่ยวกับถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

ภิกษุผู้อุปสมบทแล้วไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก ภิกษุใดถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก 1 บาทบ้าง ควรแก่ 1 บาท บ้าง เกินกว่า 1 บาทบ้าง ย่อมหมิ่นเป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร.. เปรียบเหมือน ใบไม้เหี่ยวเหลืองหลุดจากขั้วแล้ว ไม่อาจเป็นของเขียวสดต่อไปได้ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ มิได้ให้ นั้น อันเธอไม่พึงกระทำจนตลอดชีวิต”

3. ศึกษากับเกี่ยวกับการจงใจพราศัตว์เสียจากชีวิต

“ภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงจงใจพราศัตว์เสียจากชีวิต โดยที่สุตกระทั้งมดตามด แดง ภิกษุใดจงใจพราศากายมนุษย์จากชีวิตโดยที่สุตกระทั้งยังครรภให้ตกไป ย่อมไม่ เป็น สมณะ ไม่เป็นเชื้อสาย พระศาสดาบุตร..เปรียบเหมือนแผ่นศิลาหนาแตกออกเป็น 2 เสียงจะ ประสานให้สนิทเป็นแผ่นเดียวกันอีกไม่ได้การจงใจพราศากายมนุษย์เสียจากชีวิต อันเธอไม่พึง กระทำจนตลอดชีวิต”

4. ศึกษากับเกี่ยวกับการพูดเท็จ, ส่อเสียด, หยาบ, เพ้อเจ้อ

“ภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมโดยที่สุตพูดว่าข้าพเจ้ายินดี ในเรื่องว่าง ภิกษุใดมีความปรารถนาชั่วถูกความอยากครอบงำ กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่ มีอยู่ ไม่เป็นจริงก็ดี ย่อมไม่ เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร...เปรียบเหมือนต้นตาล ยอดดวนที่ไม่อาจงอกได้ต่อไป การกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมนั้น อันเธอไม่พึงกระทำจน ตลอดชีวิต” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:4/129/198-199)

พระพุทธองค์มีวิธีการในการควบคุมการใช้สอยปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เพื่อให้ สามารถเอื้อประโยชน์แก่การปฏิบัติธรรมโดยไม่ก่อให้เกิดโทษ ตามหลักการที่ทรงวางไว้ว่า เป็นการแสวงหาโดยชอบธรรมเป็นการเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม มีข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักการ แสวงหาปัจจัย 4 เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ เป็นสัมมาอาชีวะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:9/21-27/8-10) เมื่อได้ปัจจัย 4 มาแล้ว หากขาด วิธีการที่ดีพอในการบริโภคมีย่อมจะก่อให้เกิดความทุกข์โทษติดตามาตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ว่า “ผลกล้วยฆ่าต้นกล้วย ขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ ดอกอ้อฆ่าต้นอ้อ ลูกม้าอัสตรฆ่าแม่ม้า ฉันทิ สักการะย่อมฆ่าคนชั่ว ฉันทัน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2539:7/335/180) และว่า “โภคะทั้งหลายย่อมฆ่าบุคคลผู้มีปัญญาทราม แต่ไม่ฆ่าบุคคลผู้

แสวงหาพระนิพพานเลย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:25/34/50)

จึงเห็นว่าในเรื่องนี้กำลังเป็นปัญหาของพระสงฆ์และสังคมในปัจจุบัน จึงต้องการทำความเข้าใจความกระจ่างในหลักวิชาการในด้านการแสวงหาและการบริโภคปัจจัย 4 ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติธรรม และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตของทั้งสงฆ์และสังคมในแง่ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนา อีกทั้งการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบันเป็นเรื่องสำคัญที่พระพุทธร่องค์ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ มีระบบตรวจสอบความโปร่งใสอย่างชัดเจน ซึ่งจะนำความสมัคปรมาสามัคคีมาให้แก่พระสงฆ์และจะเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม เป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของประชาชน ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อไป

เป้าหมายการบริโภคปัจจัย 4

ภิกษุที่แสวงหาปัจจัยมาแล้ว เมื่อบริโภคก็ต้องมีหลักธรรมสำหรับปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่แท้จริงของการเป็นนักบวช ในยุคแรกที่พระพุทธร่องค์ประกาศพระศาสนา กลุ่มเป้าหมายหลักคือนักบวชที่มุ่งแสวงหาทางพ้นทุกข์อยู่แล้ว เมื่อท่านเหล่านั้นได้ฟังธรรมและบรรลุดุจรรตามาสนาบารมีของตนทูลขอบวช พระภิกษุที่บวชจึงมีคุณภาพมาก แม้จะไม่มีรายละเอียดในเรื่องหลักธรรมเกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่เป็นแนวทางให้ศึกษาและปฏิบัติมากนัก แต่ท่านเหล่านั้นอาศัยเพียงหลักธรรมนัย 4 เป็นแนวทางดำเนิน ก็สามารถบรรลุดุจรรถึงระดับพระอริยบุคคลเป็นจำนวนมากได้ หลักการที่ทรงวางไว้นั้นมีหลักง่ายคือการสำรวมทั้งกายวาจา ใจไม่ตกเป็นทาสของตัณหา บริโภคด้วยสติ มีโยนิโสมนสิการในการบริโภค ดังที่ท่านพระมหากัสสปะได้กล่าวถึงการบริโภคอาหารและการใช้สอยปัจจัย 4 ของตัวท่านเพื่อเป็นอุทาหรณ์สำหรับภิกษุ ให้เห็นถึงคุณและโทษของการบริโภค ตลอดจนมีความสำรวมในการใช้สอยปัจจัย ก่อให้เกิดความน่าเลื่อมใสแก่ผู้ถวายความอุปถัมภ์ และเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังนี้ว่า

“เราลงจากเสนาสนะแล้วได้เข้าไปบิณฑบาตยังนคร ได้เข้าไปยืนอยู่ใกล้ๆ บุรุษโรคเรื้อน ซึ่งกำลังบริโภคอาหารนั้นด้วยความเอื้อเฟื้อ”

“บุรุษโรคเรื้อนนั่งใช้มือข้างที่หึงกอด น้อมคำข้าวเข้ามาถวายเรา และเมื่อใส่คำข้าวลง นิ้วมือของเขาเน่าเฟะก็ขาดตกลงในบาตรของเรา”

“เราได้อาศัยฝ่าเรือน ฉันทำข้าวนี้้อยู่ ขณะฉันทัน หรือฉันทันเสร็จแล้วเราไม่มีความ
รังเกียจเลย”

ภิกษุใดไม่ดูหมิ่น บริโภคปัจจัย 4 นี้ คือ (1) อาหารบิณฑบาตที่จะต้องลุกขึ้นยืนรับ
(2) บังสุกุลจีวร (3) เสนาสนะ คือโคนไม้ (4) ยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า ภิกษุนั้นแหละควรอยู่ใน
ทิศทั้ง 4 ได้

ในปัจฉิมวัย ภิกษุบางพวกเมื่อขึ้นภูเขาย่อมลำบาก แต่กัสสปะซึ่งเป็นทายาทของ
พระพุทธเจ้ามีสติสัมปชัญญะตั้งมั่น แข็งแรง ด้วยกำลังฤทธิ์ ย่อมขึ้นได้สบาย (พระไตรปิฎก
ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:26/1057-1060/512-513)

นอกจากนั้น ท่านได้รับเกียรติจากพระพุทธเจ้ามากกว่าภิกษุอื่นใด ดังที่กล่าวไว้ว่า
ครั้นท่านบวชแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพาท่านออกจากโคนต้นพทุปปตกนิโครธไป แต่เมื่อ
เสด็จไปได้ระยะหนึ่ง พระองค์ทรงพาท่านพักที่โคนต้นไม้่อีก ต้นหนึ่ง ณ ที่นั้น ท่านเอาผ้า
สังฆาฏิพับเป็น 4 ชั้น ทำเป็นอาสนะถวายพระพุทธเจ้า สำหรับประทับนั่ง พระผู้มีพระภาค
เจ้าจึงตรัสลงที่นั่นว่า “กัสสปะ ผ้าสังฆาฏิของเธอ นุ่มดี” พลาญลูกคำอยู่ไปมา พระ
มหากัสสปเถระกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระองค์ทรงใช้เถิด” (บรรจบ บรรณ
รุจิ, 2544: 83)

นอกจากนี้ท่านพระมหากัสสปเถระ ยังมีคุณความดีที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
สรรเสริญอีกหลายประการ เช่น ตรัสว่า “กัสสปะมีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอด้วยเรา” เมื่อครั้ง
ทรงประทานผ้าสังฆาฏิให้และทรงรับผ้าของพระมหากัสสปเถระ “กัสสปะเปรียบเหมือนดวง
จันทร์ส่องใสไร้เมฆหมอก พรากายพราจิตออก เป็นผู้ใหม่เป็นนิจ ไม่ค่นองเข้าสู่ตระกูล
ทั้งหลาย เป็นผู้มักน้อยสันโดษ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2539:16/146/237-238) และตรัสสอนให้พระภิกษุทั้งหลายถือเอาเป็นตัวอย่างว่า
(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:16/470/220)

กัสสปะเข้าไปใกล้ตระกูลแล้วชักกายและใจให้ห่าง ประพฤติตนเป็นคนใหม่ใน
ตระกูลอยู่เสมอ (คือเป็นผู้สงบเสถียรผดุงแก่ผู้มาเยือนใหม่ๆ) ไม่คั่นเคยเป็นนิย ไม่ค่นอง
กาย วาจา และใจในสกุลเป็นนิย จิตไม่เกี่ยวข้องในสกุลเหล่านั้น เพิกเฉยด้วยจิตเป็นกลาง
ว่าผู้ปรารถนาลาภก็จงได้ลาภ ผู้ปรารถนาบุญก็จงได้บุญ ตนเองเวลาได้ลาภมิใจ ฉันทใด ผู้อื่นก็
มิใจฉันทนั้น

1) เป้าหมายการบริโภคอาหาร ท่านพระมหากัสสปะเป็นพระเถระที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้ามาก โดยเฉพาะการสำรวมตน มักน้อยสันโดษ ท่านจึงมีบริวารและลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก ท่านมักจะแนะนำเพื่อนสหายในธรรมที่สำคัญๆ อย่างเรื่องการพิจารณาอาหารที่ได้แสวงหามาด้วยความเคารพในการบิณฑบาต สอนให้ตระหนักถึงคุณค่าอาหารด้วยการพิจารณาอาหารอย่างละเอียด ถี่ถ้วน บรรเทา ความมัวเมา ด้วยความตระหนักว่าการบริโภคอาหารทั้งที่ยังมีกิเลสอยู่นั้นเป็นหนี้ ดังคำกล่าวที่ว่า “อาวุโส เราเป็นหนี้ บริโภค ก้อนข้าวของราษฎรถึงหนึ่งสัปดาห์ วันที่ 8 พระอรหันตผลจึงปรากฏขึ้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:16/524/243) การบริโภคปัจจัยในสถานะบุคคลที่ยังเป็นปุถุชนถือว่ายังมีใจตกชุกใจใคร่บุคคล ผู้ซึ่งเป็นเนื่อนาบุญของโลก คือ ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมความดีงามที่ทำให้เป็นตกชุกใจใคร่บุคคลจริงๆ ดังนั้นการบริโภคจึงถือว่ายังไม่มีสิทธิสมบูรณ์ที่จะรับทักษิณาทานของชาวโลกมาบริโภค เช่น พระภิกษุสามเณรแม้จะมีความประพฤติดีงาม เป็นผู้มีศีล และตั้งใจปฏิบัติธรรม แต่ตราบใดที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ การที่ภิกษุสามเณรนั้นรับอาหารบิณฑบาตของชาวบ้านมาฉัน ท่านถือว่าเป็นการบริโภคอย่างเป็นหนี้ คือ เป็นหนี้ต่อชาวโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552:283)

2) เป้าหมายการบริโภคจีวรเครื่องนุ่งห่ม นอกจากอาหารที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพแล้ว จีวรเครื่องนุ่งห่มก็นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ในยุคแรก ๆ ที่พระพุทธเจ้าประกาศศาสนา เครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุไม่ได้กำหนดรายละเอียดมากมายนัก การนุ่งห่มและการแต่งตัวคงคล้ายๆ กับนักบวชในศาสนาอื่นที่มีลัทธิความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน พอท่านเหล่านั้นบวชกับพระพุทธเจ้าก็มีการปรับเปลี่ยนเล็กน้อยให้เหมือนกับที่ พระพุทธเจ้า คือ การปลงผม หนวดเครา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:12/16/14) ห่มผ้ากาสาเยตามแบบพระพุทธเจ้า ต่อมาการใช้ผ้าจีวรและการแต่งตัวมีเปลี่ยนแปลงอีกเมื่อศาสนาเริ่มแผ่ขยายไปมากขึ้นมีกุลบุตรจากถิ่นไกลต่างเมืองประสงค์บรรพชาอุปสมบท ทรงพิจารณาเห็นความยากลำบากในการเดินทางมาบวชกับพระองค์จึงทรงให้บวชด้วยการถึงไตรสรณะ

3) เป้าหมายการบริโภคเสนาสนะ การบริโภคเสนาสนะในยุคแรกๆ มิได้อนุญาตเสนาสนะอื่นที่ใช้สำหรับสร้างวัด พระภิกษุจึงเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ อาศัยตามป่าเขาถ้ำ โคนไม้ เรือนว่างที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เที่ยวโจจรบิณฑบาตตามหมู่บ้านเลี้ยงชีพ ประกอบความเพียรของผู้ตื่นอยู่เป็นนิตย์ เป็นรูปแบบและวิถีทางของนักบวชที่ฝึกตนอย่างแท้จริงโดยอาศัยความ

อดทนในการดำรงชีพที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากต่างๆ โดยเฉพาะการจำกัดเรื่องปัจจัย 4 ที่มีเพียงติดตัวและหาได้ในแต่ละวัน มิให้ทำการสะสมไว้เพื่อวันต่อไป การดำรงชีพของภิกษุต้องใช้ขันติธรรมอย่างยิ่งเพื่อให้พอมีชีวิตรอดอยู่ได้เท่านั้น การเป็นนักบวชบางครั้งก็ต้องเผชิญกับความอดทนอดกลั้นอย่างสูงต่อความลำบากทางกาย และต่ออำนาจกิเลสที่ยั่วยวนทำให้ลุ่มหลงในความเพลิดเพลินทางอารมณ์ 6 อันจะทำให้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย เมื่อพิจารณาตามหลักคำ สอนอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” จะพบว่าหลักการนี้เป็นทั้งแนวปฏิบัติและเป้าหมายรวมอยู่ด้วย ดังมีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกขุททกนิกายว่า

“การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อมการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

“ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่าพระนิพพานเป็นบรมธรรมผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะ”

“การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหารการอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิตนี้คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:10/90/43-45)

4) เป้าหมายของการบริโภคเภสัช

การใช้ยารักษาโรคเป้าหมายหลักก็เพื่อระงับอาการหรือโรคต่างๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์เวทนา ก่อนที่พระภิกษุจะบริโภคจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ จนมั่นใจว่าเมื่อบริโภคแล้ว ทุกขเวทนาในตนจะถูกระงับอย่างแท้จริง อนึ่ง ในเรื่องของการบริโภคคิลานเภสัชนี้ มีสิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง โดยเฉพาะยาที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตบางขนานยาเป็นยาแก้เฉพาะโรค เน้นการรักษาอาการป่วยนั้นๆ เช่น โรคผอมเหลือง ฉันทอาหารไม่ได้ทรงให้ใช้สมอดองด้วยน้ำมูตรโคดำ ปัจจุบันภิกษุมีความเข้าใจว่ายาฉันทแก้ได้ทุกโรค จึงขวานขวายทำฉันทเป็นประจำทั้งที่ได้เป็นโรคอะไร ก็ฉันทเป็นเพียงยาถ่ายหรือฉันทเพื่อให้อึ ซึ่งผิดจากวัตถุประสงค์ของพระพุทธเจ้า หากฉันทเป็นอาหารย่อมต้องอาบัติ และไม่ถูกกับโรคจากการศึกษาพบว่ายาที่เป็น เภสัชช์ สามารถฉนคัลล้วยกับอาหารเพราะมีสถานะเป็นยาบำรุงร่างกายได้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ส่วนยาอื่นๆ ถือเป็นยาเฉพาะโรคพึง

ศึกษาให้ดีขึ้นนำมาใช้เป็นยารักษาโรค ความไม่เข้าใจเรื่องยาขนาดต่างๆทั้งคุณสมบัติของตัวอย่างอาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่ายามหาวิภูฏเป็นยาชั้นเลิศแก้ได้สารพัดโรคจึงนำไปสวาทอจจาละมาฉันเป็นประจำ ความเข้าใจผิดนี้ไม่ถูกต้องตามคำสอนที่มุ่งให้เรียนรู้สังขารโดยความเป็นทุกข์และเมื่อเกิดทุกข์โรคร้ายขึ้นก็แสวงหาตามที่ทรงอนุญาตไว้มาฉัน มิใช่การทำยาไว้ฉันเพื่อให้ร่างกายมีสุขภาพที่แข็งแรงส่งเสริมให้เกิดความมัวเมาลุ่มหลงในร่างกาย ต้องพิจารณาว่าโรคนั้น ๆ สามารถระงับด้วยยายานานนั้นได้จริงและนอกจากนั้นพึงพิจารณาด้วยว่าโรคบางรักษาหายได้ บางอย่างก็มีอาการรักษาให้หาย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงประเภทคนไข้ไว้ ดังนี้

ประเภทที่ 1 คนไข้บางคน จะได้ยา อาหาร คนพยาบาล เป็นที่สบาย หรือไม่ก็ตาม ไม่อาจหายจากการอาพาธได้

ประเภทที่ 2 คนไข้บางคน จะได้ยา อาหาร คนพยาบาลอันเป็นที่สบาย หรือไม่ก็ตามก็หายจากโรคได้

ประเภทที่ 3 คนไข้บางคน จะต้องได้ยา อาหาร คนพยาบาลอันเป็นที่สบายเท่านั้น จึงจะหายจากโรคได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:20/22/169-170)

พระพุทธเจ้าทรงอาศัยคนประเภทหลังเป็นหลัก จึงทรงประทานพุทธานุญาตคนพยาบาล อาหาร เป็นพิเศษสำหรับคนป่วย ทำให้มีส่วนช่วยคนไข้ 2 ประเภทแรกด้วย แต่เรื่องของยา ซึ่งภิกษุผู้ป่วยจะต้องรับประทาน ตี๋มในยามที่ป่วยไข้เท่านั้น เหตุนี้จึงทรงสอนให้ภิกษุพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ หรือ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ยาตามนัยว่า “เราพิจารณาโดยแยบคายแล้ว รับประทานยา เพียงเพื่อบำบัดเวทนา มีอาพาธต่างๆ เป็นมูลอันเกิดขึ้นแล้ว เพื่อเป็นผู้หาความลำบากมิได้เป็นอย่างยิ่ง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:12/23/22)

กล่าวโดยสรุป ปัจจัย 4 นั้นเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดปัญญาคือการเข้าถึงการบรรลุธรรมได้ เมื่อพิจารณาโดยแยบคายตามหลักวิธีการพิจารณา ปัจจัย 4 โดยความเป็นธาตุ 4 ดิน น้ำ ไฟ ลม ให้เห็นถึงความ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา วางเปล่าปราศจากตัวตน อีกทั้งการพิจารณาปัจจัยโดยความเป็นของปฏิกุศล คือพิจารณาถึงแหล่งที่มาของปัจจัยเหล่านั้น เช่น อาหารที่บริโภค ซึ่งมีแหล่งที่มาว่ารังเกียจ สกปรก และเมื่อบริโภคอยู่ในร่างกายย่อมเป็นของเน่าเหม็น ขับถ่ายออกมากลายเป็นของปฏิกุศลว่ารังเกียจ เมื่อ

พิจารณาตามวิธีดังกล่าวมานี้ ย่อมเกิดปัญญาญาณหยั่งรู้ในธรรม เข้าถึงเป้าหมายหลักของการบริโภคคือการใช้ปัจจัย 4 เข้าถึงธรรมได้

การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

การบริโภคปัจจัย 4 ทางพระพุทธศาสนานั้น มีหลักเกณฑ์แน่นอนในวินัยบัญญัติ อันเป็นมาตรการเพื่อการปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์การบริโภคทรัพยากรไว้หลายประเด็น ในการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการนุ่งห่ม ตามพระวินัย ห้ามไม่ให้พระภิกษุสงฆ์ใช้เครื่องนุ่งห่มเกิน 3 ผืน มีจีวร สังฆาฏิ, สบง และเครื่องใช้ส่วนตัวก็อนุญาตเพียงเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเพื่อเข้าสู่ความสงบ ระวังจากวัตถุเครื่องพันธนาการทั้งหลาย เพื่อความปลอดภัย โปร่งเบาสบาย เรียบง่าย แต่เน้นคุณค่าชีวิต คุณภาพชีวิตมากที่สุด และการบริโภคทรัพยากรอย่างมีคุณภาพสูงสุด (พิสมัย สอนบุญมี, 2537:25)

โดยมีตัวอย่างที่น่าสนใจคือ เมื่อพระเจ้าอุเทน เกิดศรัทธาถวายผ้า 500 ผืน แก่พระ อานนท์ พระองค์ได้ตรัสถามถึงการใช้ผ้า ดังนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 7/625/626)

พระเจ้าอุเทน ตรัสถามถึงว่า จักใช้ผ้าจำนวนมากมานั้นทำอะไร พระอานนท์ได้ตอบว่า รับไว้เพื่อใช้บริโภคเพียงพอแก่อัตภาพ ที่เหลือนั้นจะนำไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีจีวรเก่า พระเจ้าอุเทน ได้ตรัสถามถึงการใช้ผ้าจีวรเก่าทำอะไร พระอานนท์อธิบายไว้ตั้งแต่การนำมาใช้เป็นผ้า ปูที่นอน, ผ้าปูพื้น, ผ้าเช็ดเท้า และจากผ้าเช็ดเท้าแล้วชั้นสุดท้าย จะขอลงให้ละเอียดยและผสมดินเหนียวฉาบบ้างกุฏิ วิหาร พระเจ้าอุเทนทรงเห็นคุณธรรม คือ ความประหยัด และการบริโภคอย่างรู้คุณค่า หลังจากนั้น พระองค์ได้ถวายผ้าแก่พระอานนท์เป็นจำนวนมาก จนภายหลังพระพุทธเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอานนท์ได้จาริกไปทั่วอินเดีย (ชมพูทวีป) เพื่อที่จะได้ถวายบาตร และจีวรทั้งหลายของท่านแก่พระภิกษุสงฆ์ ตามวัดต่างๆ

ในทางอื่นๆ เช่นการบริโภคเสนาสนะ ก็เช่นเดียวกัน เน้นการใช้ประโยชน์เต็มที่ และในขอบเขตที่กว้างขวางที่สุด ผลต่อเสนาสนะก็คือการได้รับประโยชน์สูงสุด แก่พระภิกษุสงฆ์ที่ เขามาพักอาศัย ในการศึกษาปฏิบัติธรรม หรือปฏิบัติศาสนกิจ การบริโภคเสนาสนะของผู้ที่มีจิต ศรัทธาร่วมบริจาคสร้างไว้ในพระพุทธศาสนา ควรจะต้องบริโภคทรัพยากร

เหล่านั้น ด้วยกิริยาอาการของผู้ประพาศธรรมที่สมควรแก่สมณสาธูป จึงจะนับได้ว่าเป็นการบริโภครูปพยากรณ์ที่ ประกอบด้วยประโยชน์

เมื่อเวลาผ่านไป สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยต่างๆ จนถึงยุคปัจจุบันนี้ พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้สอยบริวารเกิน 8 อย่าง จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่า การบริโภครูปพยากรณ์ที่มากกว่ากำหนดนั้น เป็นการบิดเบือนจากหลักการเดิมของพระพุทธเจ้าหรือไม่ และสมควรหรือไม่สมควรอย่างไร ผู้เขียนมีข้อวิจารณ์ดังนี้

การบริโภครูปปัจจัย 4 ของพระยุคปัจจุบันบิดเบือนจากหลักการเดิมหรือไม่

เมื่อกล่าวถึงการบิดเบือนแล้วควรต้องย้อนกลับมาพิจารณาหลักการการบริโภคของพระพุทธเจ้าเสียก่อนว่า การบริโภครูปปัจจัยบริวารต่างๆ นั้น ก็เพื่อให้เป็นอุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่จะนำทางไปสู่จุดหมายที่สูงสุดเท่านั้น คือนิพพาน เหมือนการอาศัยเรือข้ามฝากฝั่งน้ำ พอข้ามได้แล้วตัวคนข้ามกับเรือจะไม่มีความสัมพันธ์กันต่อไป ควรทิ้งเรือไว้ที่ฝั่งนั้น ไม่แบกนำไปด้วย การบริโภค ปัจจัยก็เหมือนกันโดยนัยนี้ ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเตือนเสมอว่า ก่อนจะบริโภครูปปัจจัย 4 นั้น ควรอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าเราบริโภคเพื่อการใด ฉะนั้น เมื่อพระภิกษุสงฆ์บริโภครูปบริวารเพื่อเป็นอุปกรณ์นำไปสู่ความดับสนิท ก็ย่อมเป็นผู้ที่ชื่อว่าไม่ผู้บิดเบือนหลักการของพระพุทธเจ้าแต่อย่างใด แต่ถ้าบริโภคเพื่อการอื่น ย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้บิดเบือนหลักการเดิมอย่างไม่ต้องสงสัย

การบริโภคสมควรหรือไม่สมควร

ประเด็นนี้ เป็นปัญหาของจริยธรรม ที่ต้องนำมาพิจารณาความเป็นพระที่สมบูรณ์นั้น จะเป็นได้เพราะการมีบริวาร 8 ครบถ้วนไม่ขาดไม่เกินหรือไม่การมีบริวารน้อยกว่า 8 อย่างจะเป็น พระที่สมบูรณ์หรือไม่, หรือการมีบริวารครบ 8 อย่างบริบูรณ์จะเป็นพระที่สมบูรณ์แบบ และถ้ามี เกินกว่า 8 อย่างนั้นจะพิจารณาอย่างไร

การใช้บริวารในปัจจุบันนี้ มีความขัดแย้งกันกับสมัยพุทธกาลอยู่ เช่น การใช้ผ้ากรองน้ำ ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้นจุดประสงค์ในการใช้ผ้ากรองน้ำ คือ เพื่อป้องกันสัตว์ที่จะติดขึ้นมาบนน้ำ ถ้าบริโภคเข้าไปในร่างกายแล้วจะทำให้เกิดอันตรายได้ และอาจเป็นการทำลายชีวิต จุดมุ่งหมายจริงๆ น่าจะให้บริโภคน้ำที่สะอาดมากกว่า คาดว่าในสมัยพุทธกาลน้ำในประเทศอินเดียจะเป็นน้ำที่ไม่ค่อยสะอาด พระพุทธเจ้าห้ามภิกษุเดินทางไกลเกิน 8 กิโลเมตร (1/2 โยชน์) โดยไม่มีที่กรองน้ำ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,

2502:34) นั่นก็แสดงให้เห็นถึงการกรองนั้นมีความสำคัญ แต่ในประเทศไทยปัจจุบันนี้ส่วนมากมีน้ำปะปาใช้ และน้ำดื่มที่บรรจุขวดขายและบางวัดทำการติดเครื่องกรองน้ำไว้ใช้ทั้งนี้น้ำเหล่านั้นได้รับ การฆ่าเชื้อโรคแล้ว เป็นน้ำที่สะอาดบริโภคได้ บทบาท หรือธรรมเนียมการใช้ที่กรองน้ำจึงไม่ได้นำมาใช้

สำหรับมาตรฐานที่จะวัดว่า การบริโภคบริหารในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีสภาพความจำเป็นที่จะต้องใช้อยู่บริหารอื่นนอกจากที่ได้ทรงบัญญัติไว้ 8 ประการนั้น จะสมควรหรือไม่ พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นถึงเหตุการณ์ภายนอกหน้า ซึ่งจะต้องมีสิ่งต่างๆ เปลี่ยนแปลงหมุนเวียนไปตามหลักไตรลักษณ์สิ่งที่เป็นอยู่ มีอยู่ในสมัยพระองค์นั้น ก็เป็นสิ่งที่สมควร และเหมาะสมกับ เหตุการณ์และสถานการณ์ในยุคนั้นแต่เมื่อเหตุการณ์และสถานการณ์แปรเปลี่ยนไปตามกฎไตรลักษณ์ก็มีสิ่งอื่นเกิดขึ้นอีกมากมาย ด้วยเหตุที่ชีวิตของพระภิกษุสงฆ์เป็นวิถีชีวิตที่จำเป็นต้อง อาศัยผู้อื่นในการดำรงชีพจึงจำเป็นที่ควรจะต้องอนุวัตรให้เป็นไปตามเหตุการณ์ที่ควรจะเป็นไปแต่ทั้งนี้พระภิกษุสงฆ์จะต้องคำนึงและตระหนักถึงเป้าหมายของการหลุดพ้น การมีชีวิตที่ดีงามเป็นข้อสำคัญ โดยการนี้พระพุทธเจ้าจึงได้กำหนดหลักมหาปเทศ 4 ไว้เป็นข้อพิจารณา รวมถึงหลัก ปัพพชิตปัจจเวกขณ 4 ประการ เป็นหลักไว้สำหรับพิจารณาเป็นสำคัญ

หลักการที่เป็นจริยธรรมหลัก และใช้เป็นข้อพิจารณาได้ตลอดคือ หลักปาริสุทธิสล 4 ซึ่ง เป็นหลักการสำคัญและเกี่ยวข้องกับหลักการดำเนินชีวิตทั้งหมด ของพระภิกษุสงฆ์ กล่าวโดยย่อ คือ 1. มีความสำรวมในข้อห้ามทั้งหลาย ทำตามข้ออนุญาต 2. มีความสำรวมในอินทรีย์ทั้ง 6 3. มีความบริสุทธิ์ในการหาเลี้ยงชีพ ไม่ประกอบบอเนสนา ทำการหลอกลวงหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น 4. บริโภคปัจจัย 4 ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วย ตัณหา

โดยสรุปแล้ว การบริโภคปัจจัย 4 นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นใน การมีชีวิตที่สมบูรณ์ ขบวนการที่จะนำไปสู่ความสุขที่สมบูรณ์นั้นจะต้องละกิเลส อันมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด ความขัดเคืองเมื่อไม่ได้สิ่งนั้นมา ความหลงใหลมัวเมาไปกับสิ่งที่มาแล้ว และตัวตันทา คือ ความอยากมี อยากเป็นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเมื่อชีวิตดำเนินไปตามหลักทางสายกลางโดย เฉพาะ เรื่องการบริโภคปัจจัย 4 นั้น สุขที่สมบูรณ์ ความมีชีวิตที่ไม่เดือนร้อนก็จะเกิดขึ้น โลกในทุกวันนี้ เกิดปัญหาขึ้นมากมาย เพราะปัญหาความไม่เข้าใจในหลักของการบริโภคปัจจัย 4 ที่ธรรมชาติมอบให้มา พระพุทธเจ้าได้บัญญัติ

หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่กล่าวมา เพื่อที่จะจัดปัญหาการ บริโภคที่เกินความจำเป็นแก่ชีวิต ไม่ให้หลงใหลมัวเมาในวัตถุ ให้มุ่งเน้นความสุขทางใจเป็นสำคัญ

อนาคตภัย คือภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 5 ประการ

“ภัยทางด้านปัจจัย 4 ที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมปัจจุบันในขณะที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น ได้ทรงตรัสเตือนภัยต่างๆ ไว้มากมาย ภัยอันจะเกิดในเรื่องอาหาร ก็เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ในพระสูตรอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ไว้ว่า”

“ภิกษุทั้งหลาย อนาคตภัย 5 ประการเหล่านี้ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้น ในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไปเธอทั้งหลายพึงตระหนักรู้ล่วงหน้าไว้ และครั้นรู้ตระหนักรู้แล้ว จึงพยายามป้องกัน อนาคตภัยเหล่านั้น” อนาคตภัย 5 ประการ คือ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 22/80/124)

“ภิกษุทั้งหลายในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้ชอบสวดยชอบงามในเรื่องจีวร... จักละเลิกการถือครองผ้าบังสุกุล จักละเลิกเสนาสนะอันสงัดในราวป่าแคนไพร จักมาออกกัน อยู่ในหมู่บ้าน อำเภอและเมืองหลวง และจักประกอบการแสวงหาอันไม่สมควร อันไม่เหมาะสมมีประการต่างๆ เพราะเห็นแก่จีวร...”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้ชอบดั่งามเริ่ดอร่อยในเรื่องอาหารบิณฑบาต จักมาออกกันอยู่ในหมู่บ้าน ในอำเภอและในเมืองหลวงคอยแสวงหารสเลิศ ด้วยปลายลิ้น และจักประกอบการแสวงหาอันไม่เหมาะสม ไม่สมควร มีประการต่างๆ เพราะเห็น แก่อาหาร บิณฑบาต”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาลภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้ชอบโก้ชอบงาม ในเรื่องที่อยู่อาศัย และจักประกอบการแสวงหาอันไม่สมควร เหมาะมีประการต่างๆ เพราะเห็นแก่ที่อยู่อาศัย”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้อยู่คลุกคลีด้วยภิกษุณี และ นาสิกขมาณาและสามเณรทั้งหลาย, และเมื่อมีการคลุกคลีกับภิกษุณี นางสิกขมาณาและสามเณร ทั้งหลาย ก็เป็นอันหวังได้ว่า เธอทั้งหลายจักประพฤติพรหมจรรย์โดยไม่ยินดี หรือจักลาสิกขากลับไปเป็นคฤหัสถ์”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้คลุกคลีด้วยคนวัด และสามเณรทั้งหลาย และเมื่อมีการคลุกคลีด้วยคนวัด และสามเณรทั้งหลายก็เป็นอันหวังได้ว่า

เธอทั้ง หลายจักเป็นอยู่โดยประกอบการบริโกลสิ่งของที่ทำการสั่งสมไว้ มีประการต่างๆ จักกระทำนิมิตร แม้อย่างหยาบๆ แม่ที่แผ่นดิน แม่ที่ปลายผั๊กหญ้า”

นี่คือ อนาคตภัยประการที่ 5 ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป เธอทั้งหลายพึงรู้ตระหนักร่วงหน้า และครั้นรู้ตระหนักแล้ว จึงพยายามป้องกันอนาคตภัยนั้น

เท่าที่นำมาเสนอนี้ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เหตุการณ์ต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรง เตือนไว้นั้น ได้เกิดขึ้นและเป็นจริงตามที่กล่าวมาทั้งหมด ในบางข้อได้เกิดขึ้นและหมดสิ้นสลายไป แล้ว ดังเช่นในข้อ 4 เรื่องการเข้าไปคลุกคลีกับนางภิกษุณี และสิกขมานาในปัจจุบันไม่มีสิ่งเหล่านี้ แล้ว แต่เป็นการคลุกคลีมาตุคามแทน และถือเป็นภัยใหญ่เช่นกัน คงเหลือแต่ปัญหาในเรื่องของการ บริโกลทั้งสิ้น เช่น เรื่องจีวร, อาหาร, เสนาสนะ การประกอบการสะสมอาหาร, การแสวงหาที่มี ชอบโดยประการต่างๆ

นอกจากพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันจะมีพฤติกรรมการบริโกลที่บิดเบือนไปจากข้อกำหนด ในพระวินัยหลายประการแล้ว จากการสำรวจเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม การบริโกลของพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน ยังพบความคิดเห็นน่าสนใจ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงบริบททางด้าน สังคมและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อวัฒนธรรมบางประการของพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง ความคิด หรือ ค่านิยม ตลอดจนการดำเนินชีวิต หากพระภิกษุสงฆ์ไม่บริโกลปัจจัย 4 และ ปัจจัยอื่นที่นอกเหนือจากปัจจัย 4 โดยยึดหลักการของมรรค 8 เป็นวิถีทางที่จะเดินไปสู่เป้าหมายสูง สุดทางพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน แล้ว พระภิกษุสงฆ์จะหลงทาง และมีการบริโกลที่ผิดจาก หลักการทางพระพุทธศาสนาได้โดยง่าย หากเป็นเช่นนั้น เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป อนาคตภัยดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวไว้ ก็คงต้องทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

สรุป

มนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยต้องอาศัยปัจจัย 4 เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ถ้าหากขาด ปัจจัย 4 แล้ว ชีวิตมนุษย์ย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ มนุษย์แต่ละคนอาจมีท่าทีของการบริโกล ปัจจัย 4 ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ เป็นเพราะแนวทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจาก ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อในลัทธิเศรษฐกิจ ที่แตกต่างกัน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยอมรับและยืนยันความจำเป็นทางด้านวัตถุ โดยเฉพาะ ปัจจัย 4 ดังเช่น พุทธพจน์ที่ตรัสว่า “สัพเพ สัตตา อาหารัฐฐิติกา” แปลว่า สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้

ด้วยอาหาร แต่ความจำเป็นนั้นต้องอยู่ในขอบเขตที่ทำให้ชีวิตดำเนินไปได้ทำกิจกรรมต่างๆ ได้ ด้วยความพอเหมาะพอดี ปลอดภัยไม่บกพร่อง ไม่ขาดไม่เกิน และเป็นปัจจัยที่เสริมส่ง และเกื้อกูล ในการดำเนินชีวิตและกระทำกิจทางจิตและปัญญาให้เจริญสูงขึ้นไป พระพุทธศาสนาเน้นเกณฑ์อย่างต่ำของชีวิตคนทั่วไปโดยการวัดจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ นั่นคือ มุ่งให้คนมีปัจจัย 4 เพียงพอแก่ความต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยถือเอาคนเป็นหลัก แต่การมีปัจจัย 4 พร้อมพร้อมบริบูรณ์ มีใจจุดมุ่งหมายในทางพระพุทธศาสนาที่แท้ จริง เพราะการบริโภคปัจจัย 4 เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งหรือมรรควิธีที่จะพาชีวิตไปสู่ความสุขที่ปราณีตยิ่งขึ้นในการพัฒนาจิตและปัญญาต่อไปเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีข้อปฏิบัติบางประการของพระภิกษุสงฆ์ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนทั่วไป คือ หลักธรรมเรื่องความสันโดษ ในปัจจัย 4 คือ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของ ของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรง ความเพียรพยายาม โดยชอบธรรม หรือความยินดีด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ การยินดีตามที่ได้ ไม่อยากได้สิ่งที่เกินกำลังของตน ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น ไม่หลงไหลไปตามกระแส โลกแห่งวัตถุ ควรใช้สอยวัตถุให้เกิดประโยชน์สูง แต่ประหยัดสุด บริโภคตามความจำเป็นและเหมาะสมกับตน โดยยึดหลักโภชนมัตตัตถูตา มาเป็นเครื่องพิจารณา

เอกสารอ้างอิง

- บรรจบ บรรณรุจิ. (2544). *อัสติมหาสาวก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พิสมัย สอนบุญมี. (2537). *การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญาพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2502) *วินัยมุข เล่ม 2*. พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

แนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท

The Concept of Cosmology in Theravada Buddhist Philosophy

วิเชียร แสนมี และ ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Wichian Sanmee and Prapas Kaewketpong

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: wichian@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งได้ศึกษาจากคัมภีร์พระสูตรต้นตอเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่า ความรู้ทางจักรวาลวิทยามี 2 อย่าง คือ

- 1) ความรู้เรื่องจักรวาลวิทยาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นเกี่ยวกับความรู้ทางประสบการณ์ตรง คือ ความรู้ที่กล่าวถึงกำเนิดของสิ่งมีชีวิตและลักษณะตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ เช่น มนุษย์ สัตว์ และความรู้บางส่วนซึ่งเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับกำเนิดของโลก
- 2) ความรู้เรื่องจักรวาลวิทยาที่พระพุทธเจ้าทรงหยั่งรู้ได้ด้วยทิพยจักขุญาณ คือ เรื่องภูมิต่าง ๆ มีการพรรณนาสภาพอันน่าสะพรึงกลัวในทุคติภูมิหรืออบายภูมิ และมีการพรรณนาสภาพอันน่ารื่นรมย์ในสุคติภูมิ แต่ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าสรรพสิ่งในจักรวาลก็ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์เสมอเหมือนกันทั้งสิ้นไม่มีอะไรจีรังยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวคิด; จักรวาลวิทยา; พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstracts

This academic article aims to study the concepts of cosmology in Theravada Buddhist philosophy. Which was mainly studied from the Suttanta Pitaka scriptures. From the study found that, there are 2 types of knowledge in cosmology namely; The first of which derived from experiences and this kind of knowledge is the knowledge about the nature of animals, human beings and

*วันที่รับบทความ: 30 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 28 มิถุนายน 2563; วันที่รับบทความ: 29 มิถุนายน 2563

Received: May 30, 2020; Revised: June 28, 2020; Accepted: June 29, 2020

some of which are the kinds of knowledge about cosmology including the facts of astronomy. The second, another kind of knowledge is which derived from an intuition of the Buddha thought this power of clairvoyances. But in the perspective of Theravada Buddhist philosophy, all things in the universe always fall under the law of the same Tilakkhaṇa is the three characteristics of all things and beings composed of anicca, dukkha and anattā.. There is nothing.

Keywords: The Concept; Cosmology; Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

จักรวาลวิทยา เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการกำเนิดและโครงสร้างของจักรวาล (Cosmos) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556:98) ในทัศนะของปรัชญานั้น ยึดหลักแนวคิดแบบมีระบบเพื่อพิสูจน์ความจริง เช่น การศึกษาเรื่องธรรมชาติและเรื่องที่อยู่เหนือธรรมชาติ แต่ในบางเรื่องที่ทำการศึกษาแล้วยังไม่ได้บทสรุปที่เด่นชัด และยอมรับได้ทั้งหมดยังต้องการวินิจฉัยอยู่ พุทธปรัชญาเถรวาทเป็นสำนักปรัชญาตะวันออกสำนักหนึ่งที่กล่าวถึงกำเนิดของโลกและจักรวาล และเทววัตถุทั้งหลาย เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวเคราะห์ อันเป็นความรู้ทางจักรวาลวิทยา และพุทธปรัชญายังแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและลักษณะของชีวิตหลายชนิดหลายพวกที่อาศัยอยู่ในโลกจักรวาลอีกด้วย (William Montgomery Mc. Govern, 1976:120) ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงชี้แจงให้เห็นอย่างแจ่มชัด โดยทรงอาศัยความรู้ทางประสบการณ์ตรง (Empirical Knowledge) เช่น ตรัสถึงการกำเนิดของสิ่งมีชีวิตและลักษณะตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ อีกส่วนหนึ่งเป็นความรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการตรัสรู้ (Enlightened Knowledge) ของพระองค์ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกอบรมจิตในระดับสูงจึงจะสามารถรู้เห็นได้ มิใช่ความสามารถที่จะเกิดขึ้นได้กับทุก ๆ คน ซึ่งพระองค์ทรงใช้ทิพยจักขุญาณเป็นเครื่องมือในการหยั่งรู้ความจริงนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า แสงโกฏิจักรวาลนั้นกว้างใหญ่ไพศาลมากและไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า “จักรวาลหนึ่งมีกำหนดเท่ากับโอกาสที่ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์โคจรทั่วทิศสว่างไสว รุ่งโรจน์ โลกมีอยู่พ้นจักรวาลก่อน ในโลกพ้นจักรวาลนั้นมีดวงจันทร์พันดวง มีดวงอาทิตย์พันดวง มีขุนเขาสิเนรุพันหนึ่ง มีชมพูทวีปพันหนึ่ง มีปรโคยานทวีปพันหนึ่ง มีอุตตรกุรุทวีปพันหนึ่ง มีบุพพวิเทหทวีปพันหนึ่ง มีมหาสมุทรสี่พัน มีท้าวมหาราชสี่พัน มีเทวโลกชั้นจตุรมาหาราชิกาพันหนึ่ง มีเทวโลกชั้นดาวดึงส์พันหนึ่ง มีเทวโลกชั้นยามาพันหนึ่ง มีเทวโลกชั้นดุสิตพันหนึ่ง มีเทวโลกชั้นนิมมานรดีพันหนึ่ง มีเทวโลกชั้นปรนิมมิตวสวัตดีพันหนึ่ง มี

พรหมโลกพันหนึ่ง” (อง.ติก. 20/520/216) ความรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นโลกวิทู เป็นความรู้ที่ไม่มีขอบเขต จักรวาลหนึ่งมีกำหนดเท่ากับระยะที่ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์โคจร และเท่ากับที่ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์จะส่องแสงสว่างไปถึง ฉะนั้น แนวคิดว่าเทววัตถุในปากฟ้านั้นอยู่เป็นกลุ่มและมีได้หยุดนิ่ง มีการโคจร กลุ่มนั้นเล็กใหญ่แตกต่างกันออกไป แต่ละโลกและจักรวาลมีเขาพระสุเมรุ มีทวีป 4 ทวีป คือ ชมพูทวีป อุตตรกุรุทวีป อปรโคยานทวีปและบุพพวิเทหทวีป มีมหาสมุทร 4 มหาสมุทร และมีเทวโลกเช่นเดียวกัน แต่พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสเป็นระบบในทางภูมิศาสตร์ว่าตั้งอยู่ ณ ที่ไหนอย่างไร

ดังนั้น บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่สอดคล้องกับทัศนะทางจักรวาลวิทยาของนักปราชญ์ในสมัยปัจจุบัน และผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป ความหมายของโลก

คำว่า “โลก” โดยทั่วไปแล้วหมายถึง ที่ตั้งหรือที่อยู่ของสิ่งมีชีวิต เช่น โลก หรือแผ่นดิน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์ เป็นต้น ในพุทธปรัชญาเถรวาท ใช้คำว่า “ภูมิ” และ “ภพ” คำว่าโลกในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นยังใช้ในความหมายอื่นที่ไม่ได้หมายถึงแผ่นดินอีกด้วย จะเห็นได้จากการจัดประเภทของโลกในพุทธปรัชญาเถรวาทออกเป็นนัยต่าง ๆ ดังนี้ คือโลก 3 ได้แก่

- 1) สังขารโลก หมายถึง โลกคือสังขาร 2) สัตว์โลก หมายถึง โลกคือหมู่สัตว์ และ
- 3) โอกาสโลก หมายถึง โลกคือแผ่นดิน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2522:103)

โลก 3 ได้แก่ 1) มนุษยโลก หมายถึง โลกที่เราอยู่อาศัย 2) เทวโลก หมายถึง สวรรค์ชั้นกามาวจร และ 3) พรหมโลก หมายถึง สวรรค์ชั้นพรหม (เรื่องเดียวกัน)

ประเภทของโลกภพหรือภูมิ 3 ได้แก่

- 1) กามภพ คือ ภพที่ยังยึดติดอยู่ในกาม ได้แก่ อบายภูมิ 4 มนุษยโลก 1 เทวโลก 6
- 2) รูปภพ คือ ภพที่ยังยึดติดอยู่ในรูป ได้แก่ รูปพรหม 16 และ
- 3) อรูปภพ คือ ภพที่ไม่ยึดติดในรูป ได้แก่ อรูปพรหม 4 (ม.ม. 12/498/444)

จะเห็นว่า พุทธปรัชญาเถรวาทใช้คำว่าโลกในความหมายต่าง ๆ อย่างกว้างขวางมาก คือ มีทั้งโลกที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม คือ สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต หมายถึง โลก คือ แผ่นดิน ต้นไม้ คน สัตว์และสภาวะธรรม

การกำเนิดโลก

คำว่า “โลก” ที่พุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวถึงนั้นส่วนใหญ่แล้วเป็นการสอนที่มุ่งถึงแง่ของการปฏิบัติธรรมทั้งสิ้น เป็นการกล่าวถึงโลกโดยมุ่งแสดงมาที่ตัวคน เป็นการสอนให้มองโลกที่ตนเอง ให้มองลึกเข้าไปที่ตัวตนเองมากกว่าที่จะมองโลกภายนอก หรือสิ่งที่ไกลนอกตัวออกไป ปัญหาทางอภิปรัชญาเกี่ยวกับโลกมีความเป็นจริงอย่างไรรึนั้น ถือว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญในวิชาปรัชญา การกำเนิดของโลกนั้นจัดเป็นปัญหาทางจักรวาลวิทยา ซึ่งศาสนาส่วนมากพยายามจะให้คำตอบ วัตถุประสงค์ในการตอบก็เพื่อสนองความใคร่รู้ของมนุษย์ให้สิ้นข้อสงสัยและต้องการเสริมสร้างศรัทธาในระยะเบื้องต้น อย่างไรก็ตามพุทธปรัชญาเถรวาทก็ไม่ได้ละเลยที่จะตอบปัญหาเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาเสียทีเดียว ตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าถึงกำเนิดของโลกและจักรวาลไว้ โดยทรงโต้แย้งวาสุเดhus และภารทวาชะ ซึ่งเป็นพราหมณ์บวชในพุทธศาสนา และคิดว่าตนเองเป็นกลุ่มคนพิเศษที่เกิดจากโอษฐ์ของพระพรหมและพระพรหมสร้างสรรค์ทุกอย่าง พระพุทธเจ้าตรัสตอบเฉพาะหน้าที่พึงรู้ในขณะนั้นว่า มนุษย์เกิดจากมนุษย์ด้วยกัน เช่น พราหมณ์ย่อมมีกำเนิดมาจากพราหมณ์ และมนุษย์จะมีบรรพบุรุษเดิมจากต้นเค้าเดียวกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มคนใด วรรณะใด จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ตอบถึงปฐมกำเนิด ไม่ได้ตอบถึงปฐมชีวิต และไม่ได้ใช้คำว่า “พระเจ้า” ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงกำเนิดของโลกและจักรวาลไว้ ดังนี้

สมัยบางครั้งบางคราว โดยล่วงระยะเวลาที่ยาวช้านานที่โลกนี้จะพินาศ เมื่อโลกกำลังพินาศอยู่ โดยมากเหล่าสัตว์ย่อมเกิดในชั้นอภัสสรพรหม สัตว์เหล่านั้นได้สำเร็จทางใจ มีปิตีเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลที่ยาวช้านาน มีสมัยบางครั้งบางคราว โดยระยะเวลาอันช้านานที่โลกนี้จะกลับเจริญอยู่โดยมาก และสัตว์พากันจุติจากชั้นอภัสสรพรหมลงมาเป็นอย่างนี้ และสัตว์นั้นได้สำเร็จทางใจ มีปิตีเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลที่ยาวช้านาน ก็แหละสมัยนั้น จักรวาลทั้งสิ้นแลเป็นน้ำทั้งนั้นมืดมนแลไม่เห็นอะไร ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็ยังไม่ปรากฏ ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายก็ยังไม่ปรากฏ กลางวันกลางคืนก็ยังไม่ปรากฏ เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็ยังไม่ปรากฏ ฤดูและปีก็ยังไม่ปรากฏ เพศชายและเพศหญิงก็ยังไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายถึงซึ่งอันนับเพียงว่าสัตว์เหล่านั้น

ครั้งต่อมา โดยล่วงระยะกาลยืดยาวช้านาน เกิดจันดินลอยอยู่บนน้ำทั่วไป ได้ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นเหมือนนมสดที่บุคคลที่เคี้ยวให้งวด แล้วตั้งไว้ให้เย็นจับเป็นฝายอยู่ข้างบน ฉะนั้น จันดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส มีสีกายเนยใสหรือเนยข้นอย่างดี มีรสอร่อยดูจรรวมฝั้งเล็กอันหาโทษมิได้ ฉะนั้น ในคราวที่พวกสัตว์พยายามเพื่อจะปั้นจันดินให้เป็นคำ ๆ ด้วยมือแล้วบริโภคอยู่นั้น เมื่อรัศมีกายของกายสัตว์เหล่านั้นหายไป ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็ปรากฏ เมื่อดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ปรากฏแล้ว ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายก็ปรากฏ เมื่อดวงดาวนักษัตรทั้งหลายปรากฏ กลางคืนและกลางวันก็ปรากฏ เมื่อกลางคืนและกลางวันปรากฏแล้ว เดือนหนึ่งและกิ่งเดือนก็ปรากฏ เมื่อเดือนหนึ่งและกิ่งเดือนปรากฏอยู่ ฤดูและปีก็ปรากฏ ด้วยเหตุอย่างนี้ โลกนี้จึงกลับเจริญขึ้นมาอีก ต่อมาจันดินอาหารของสัตว์เหล่านั้นหายไป แล้วก็เกิดมีกระบดิน กระบดินนั้นปรากฏลักษณะคล้ายเห็ด สัตว์เหล่านั้นรับประทาน กระบดินเป็นอาหาร มีชีวิตอยู่ได้สัณกาลนาน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายแข็งแรงขึ้นทุกที ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏว่าแตกต่างกันไป สัตว์บางพวกมีผิวพรรณงาม สัตว์บางพวกมีผิวพรรณไม่งาม ในสัตว์ทั้งสองจำพวกนั้น สัตว์พวกที่มีผิวพรรณงามพากันดูหมิ่นสัตว์ที่มีผิวพรรณไม่งาม ว่า พวกเรามีผิวพรรณดีกว่าพวกท่าน พวกท่านมีผิวพรรณเลวกว่าพวกเรา ดังนี้ เมื่อสัตว์ทั้งสองพวกนั้นเกิดมีการไต่ตัว ดูหมิ่นกันขึ้น เพราะทะนงตัวปรารถนาผิวพรรณเป็นปัจจัย กระบดินก็หายไป เมื่อกระบดินหายไป ก็เกิดมีเครือดินขึ้น เครือดินนั้นปรากฏคล้ายผลมะพร้าวทีเดียว เครือดินนั้น ถึงพร้อมด้วยสี รส กลิ่น มีสีกายเนยใส หรือเนยข้นอย่างดี ฉะนั้น ได้มีรสอร่อยดูจรรวมฝั้งเล็กอันหาโทษมิได้ ฉะนั้น (เรื่องเดียวกัน)

การที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องสัตว์จุติมาจากชั้นอาภัสสรพรหมมาสู่โลก ในระยะแรกสัตว์เหล่านั้นมีกายละเอียดและประณีต มีรัศมีในตัวเอง แต่เมื่อมีความยินดี มีความพอใจในจันดิน กายก็หยาบกระด้าง ผิวพรรณก็เริ่มมีความหมองคล้ำแตกต่างกันออกไป จะเห็นว่า พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์ที่จะเน้นให้เห็นว่า เมื่อสัตว์เหล่านั้นเริ่มยินดีในวัตถุ พิจารณาในวัตถุ ก็เล่ห์ก็เริ่มมีขึ้น ความหยาบกระด้างในร่างกายและจิตใจก็เกิดขึ้นในตัวของสัตว์เหล่านั้นด้วย และพระพุทธองค์ได้ทรงกล่าวถึงอาหารของสิ่งมีชีวิตว่า จันดินเกิดขึ้นก่อน กระบดินเกิดขึ้นในเวลาต่อมา กระบดินนั้นทรงเปรียบเทียบว่ามีลักษณะคล้ายกับเห็ด แล้ววิวัฒนาการจากกระบดินมาเป็นเครือดิน เครือดินมีลักษณะคล้ายกับผลมะพร้าว เป็นการระบุถึงวิวัฒนาการของพืช คือ เกิดผลไม้ขึ้นสำหรับเป็นอาหารสำหรับมนุษย์ และจุดสุดท้ายก็มีธัญพืชเกิดขึ้น คือ เกิดข้าวสาลีที่มนุษย์ใช้เป็นอาหารหลักในการยังชีพ

สาระสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสนั้นมีแนวคิดเข้ากันได้กับเรื่องวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับทัศนะทางชีววิทยา คือ ชีวิตในยุคแรกเป็นแบบที่ยังมีรูปร่างไม่แน่นอน แล้วค่อยๆ มีความซับซ้อนขึ้นในท่ามกลางเวลาอันยาวนาน ปรากฏรูปร่างลักษณะชัดเจนขึ้น มีการแบ่งหน้าที่การงานตามความสามารถ และเมื่อใดที่มนุษย์ไม่รู้หน้าที่ของตนเอง สังคมจะสับสน จึงเป็นเรื่องที่มนุษย์จะกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่ใช่ภาระของพระเจ้าองค์ใดจะกำหนด พระพุทธศาสนามีแนวความคิดว่า ทุก ๆ อย่างเกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัย แต่ในการตรัสตอบกำเนิดของโลกและจักรวาลพร้อมทั้งสิ่งมีชีวิตนี้ พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสถึงปฐมเหตุ ปฐมชีวิต ในปัจจุสมุปบาทมีใจความว่า ผลอันนี้เกิดขึ้นเพราะเหตุอันนี้ เหตุอันนี้มีอยู่ ก็เพราะมาจากผลนี้ ผลอันนี้ดับก็จะต้องดับเหตุอันนี้ก่อน เหตุอันนี้ดับได้ต้องดับผลอันนี้ (ส.นิ. 16/1/1) เกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ และเกี่ยวเนื่องกันเป็นวงจร จะเอาอะไรเป็นปฐมเหตุไม่ได้ เกี่ยวโยงกันเป็นวงกลมไปหมด และพระพุทธองค์ตรัสถึงการที่มนุษย์ได้ก่อกำเนิดขึ้นในครุภุมารดาว่า จะต้องทอองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) มารดาบิดาต้องอยู่ร่วมกัน 2) มารดามีระดู และ 3) ต้องมีสัตว์มาเกิด (ม.ม. 12/452/487) คือ การปฏิสนธิ มีการตั้งครรภให้กำเนิดบุตรและมารดาเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา พุทธพจน์นี้ได้อธิบายเหตุการณ์ที่ได้ทรงเห็นในปัจจุบัน ไม่ได้กล่าวถึงปฐมกำเนิดแต่อย่างใด

โลกเกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้อย่างไร

โลกนี้มีหลักฐานกลมลอยอยู่ในอวกาศ คนทั่วไปเชื่อกันว่า โลกแบนมีปลาอาบนันทหนุนอยู่ หรือไม่ก็เชื่อว่าโลกพระเจ้าสร้างขึ้นมาภายใน 7 วัน เป็นต้น ในขณะที่คนส่วนมากเชื่อกันเช่นนั้นอยู่ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “โลกกลมห่อหุ้มด้วยน้ำ ลอยหมุนตัวเองเป็นวงกลมดุจล้อรถ” (ขุ.ชา. 27/120/255)

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีทัศนะว่า “ไม่ได้มีแต่เฉพาะโลกนี้เพียงโลกเดียว หรือมีแต่จักรวาลนี้เพียงจักรวาลเดียว แต่ยังมีโลกอื่นและจักรวาลอื่นเป็นจำนวนมาก โลกอื่น จักรวาลอื่นต่างก็มีสิ่งที่มีชีวิต มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ทวีป ภูเขา และมหาสมุทรเหมือนโลกนี้หรือจักรวาลนี้” (อง.ติก. 20/520/275) แนวคิดดังกล่าวนี้แม้นักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันยังไม่อาจสรุปอย่างใดอย่างหนึ่งได้ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าสิ่งที่มีชีวิตในดาวเคราะห์ดวงอื่น ๆ เพราะมีข้อมูลบางอย่างเป็นหลักฐานพอที่จะให้เชื่อว่าระบบสุริยะอื่น ๆ นอกจากระบบสุริยะ

ของเรานี้น่าจะมีจริง เมื่อมีระบบสุริยะก็ควรมีสิ่งที่มีชีวิตอยู่ด้วย สิ่งที่มีชีวิตในโลกนั้น ๆ อาจจะมีความวิเศษสูงกว่าหรือต่ำกว่ามนุษย์ในโลกนี้ก็อาจเป็นไปได้

พระพุทธศาสนามีทัศนะว่า โลกทั้งหมดไม่ใช่สิ่งที่ตั้งอยู่อย่างถาวร แต่มีการเกิดขึ้นเปลี่ยนแปลง และแตกสลายไปในที่สุด แล้วก็มีการตั้งขึ้นใหม่อีก สัตว์ทั้งหลายและสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในโลกก็เป็นเช่นเดียวกัน คือ ไม่ได้ตั้งอยู่อย่างถาวร ไม่มีสิ่งใดในโลกหรือในจักรวาลเป็นสิ่งถาวรหรือตั้งอยู่เป็นนิรันดร์ แต่อาจจะแตกต่างกันตรงที่กาลเวลามากน้อยต่างกัน บางอย่างอาจตั้งอยู่ไม่นาน เช่น มนุษย์ 80 ปี เต่า 300 ปี เป็นต้น ส่วนอายุของโลกนั้นใช้เวลายาวนานมาก ซึ่งยากแก่การกำหนดนับ

ในพุทธปรัชญาเถรวาทใช้คำว่า “กัป” เป็นเวลากำหนดนับอายุของจักรวาล ถ้าเขียนเป็นสูตรการนับจะเป็นดังต่อไปนี้

64 อันตรกัป เท่ากับ 1 อสงไขยกัป

4 อสงไขยกัป เท่ากับ 1 มหากัป

1 มหากัป เท่ากับ อายุของจักรวาล

เวลา 1 อันตรกัปนั้น เป็นการกำหนดนับโดยถือเอาอายุของมนุษย์ (อายุกัป) ตั้งแต่เริ่มต้นซึ่งมีอายุยืนถึงอสงไขยปี เป็นอายุ ต่อมาอายุของมนุษย์จะค่อยลดลงมาตามลำดับจนกระทั่งถึงอายุ 10 ปี เป็นอายุของมนุษย์ เมื่อลดลงถึง 10 ปีแล้ว อายุของมนุษย์จะค่อยยืนขึ้นไปอีกจนถึงอสงไขยปี ซึ่งเป็นอายุของมนุษย์ต้นกัป การนับอายุมนุษย์จากอสงไขยปีลงมาถึง 10 ปี แล้วนับจาก 10 ปี ย้อนขึ้นไปถึงอสงไขยปี เช่นนี้เรียกว่า 1 อันตรกัปและอันตรกัปที่หมุนเวียนไปมาเช่นนี้ถึง 64 รอบ จึงนับเวลาได้ 1 อสงไขยกัป อายุของจักรวาลครั้งหนึ่งๆ เท่ากับ 4 อสงไขยกัป หรือ 1 มหากัป และพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งมหากัปออกเป็น 4 อสงไขยกัป ดังนี้

1) สังวัฏฏกัป คือ กัปที่พินาศอยู่ เป็นกัปที่จักรวาลดำเนินไปสู่การทำลาย

2) สังวัฏฏฐายีกัป คือ กัปที่พินาศแล้ว มีแต่ความพินาศตั้งอยู่ เป็นกัปที่จักรวาลถูกทำลายหมดสิ้น จนมีแต่ความว่างเปล่าของอากาศ

3) วิวัฏฏกัป คือ กัปที่เจริญขึ้นตามลำดับ เป็นกัปที่เมื่อจักรวาลถูกทำลายลงหมดแล้ว เริ่มตั้งขึ้นใหม่

4) วิวิธฐานียกับ คือ กบที่เจริญพร้อมด้วยสิ่งต่าง ๆ ตามปกติ เป็นกบที่จักรวาลมีทุกสิ่งทุกอย่างตั้งอยู่อย่างเรียบร้อย กล่าวคือ มีพื้นแผ่นดิน มหาสมุทร ทะเล ภูเขา ต้นไม้ ลำคลอง ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวน้อยใหญ่ คนและสัตว์ ปรากฏขึ้นพร้อมทุกอย่าง

ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้กำหนดอายุของจักรวาลออกเป็น 4 ช่วง ช่วงละ 1 อสงไขยกับตามสภาพของจักรวาลที่เปลี่ยนไป คือช่วงเวลาที่จักรวาลตั้งอยู่พร้อมและจะตั้งอยู่อย่างนั้น 1 อสงไขยกับ ต่อจากนั้นจักรวาลก็จะเข้าสู่ยุคการทำลายไปเรื่อย ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไปจนถึงจักรวาลพินาศไปเป็นเวลา 1 อสงไขยกับ เมื่อจักรวาลพินาศแล้วเหลือแต่ความว่างเปล่าของอวกาศ จะตั้งอยู่อย่างนั้น 1 อสงไขยกับ ต่อจากนั้นจักรวาลก็เริ่มรวมตัวตั้งต้นขึ้นใหม่ไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นของการตั้งอยู่อย่างเรียบร้อยสมบูรณ์ โดยใช้เวลา 1 อสงไขยกับจากช่วงที่ 1 ถึงช่วงที่ 4 นับเป็นมหากัปหนึ่ง จักรวาลเกิดขึ้นตั้งอยู่และทำลายต่อเนื่องเป็นวัฏจักรกันไปอยู่อย่างนี้โดยไม่มีกาลเบื้องต้นและเบื้องปลายให้เป็นที่กำหนดนับได้

เวลา 1 มหากัปที่เป็นอายุของจักรวาลในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นเวลาที่ยาวนานมาก ยากแก่การกำหนดนับได้ วัฏสงสารหรือสังสารวัฏของสรรพสัตว์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ชีวิตแล้วชีวิตเล่าไม่เข้าถึงนิพพานยังยาวนานกว่านั้นอีก แม้จักรวาลจะมีอายุยาวนานเพียงนั้น ก็ใช้ว่าจะตั้งอยู่อย่างเที่ยงแท้ถาวร แต่ยังคงเปลี่ยนแปลงผันแปรที่ใช้ระยะเวลาที่ยาวนานมาก

มูลเหตุที่ทำให้จักรวาลและโลกพินาศ

ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงสาเหตุที่จักรวาลและโลกถูกทำลายไปนั้นมีอยู่ 3 สาเหตุด้วยกัน คือ 1) โลกถูกทำลายด้วยไฟ 2) โลกถูกทำลายด้วยน้ำ และ 3) โลกถูกทำลายด้วยลม ในประเด็นนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าในสมัยที่ประทับอยู่ ณ อัมพปาลีวัน ใกล้เมืองเวสาลี พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ภิกษุทั้งหลาย แม้ขุนเขาสิเนรุที่กว้างยาว และลึกลงไปในมหาสมุทรถึง 84,000 โยชน์ บางครั้งที่ฝนไม่ตกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี เมื่อฝนไม่ตกพืชพันธุ์ธัญญาหารตลอดถึงป่าไม้ใหญ่ย่อมเหี่ยวแห้งและตายลงในที่สุด สังขารก็ฉนั้น เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากฏขึ้น เมื่อดวง

อาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากฏขึ้น แม่น้ำลำคลองย่อมแห้งไปหมดฉนั้นใด สังขารก็ฉนั้น ภิกษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน

ดวงอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากฏขึ้น แม่น้ำสายใหญ่ๆ ในโลกจะเหือดแห้งหมด ไม่มีน้ำฉนใด สารขารก็ฉนนั้ ฤษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน

ดวงอาทิตย์ดวงที่ 4 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 4 ปรากฏขึ้น แหล่งน้ำใหญ่บนภูเขาลัทยที่เป้นต้นกำเนิดของแม่น้ำทั้งหลายจะเหือดแห้ง ไม่มีน้ำฉนใด ฤษุทั้งหลาย สารขารก็ฉนนั้ ไม่เที่ยง ไม่ยังยืน

ฤษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 5 ปรากฏขึ้น เมื่อดวง

อาทิตย์ดวงที่ 5 ปรากฏขึ้น น้ำในมหาสมุทรลึกถึง 700 โยชน จะลดลงโดยลำดับจนเหลือน้ำเพียงเท่ารอยเท้าฉนใด สารขารก็ฉนนั้ ฤษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน

ดวงอาทิตย์ดวงที่ 6 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 6 ปรากฏขึ้น แผ่นดินใหญ่และภูเขาสีเนรุจะมีกลุ่มควันพล่งขึ้น เปรียบเหมือนนายช่างหม้อเผาหม้อดินที่ปั้นไว้ดีแล้ว ย่อมมีกลุ่มควันพล่งขึ้นฉนนั้ ฤษุทั้งหลาย สารขารก็ฉนนั้ ไม่เที่ยง ไม่ยังยืนฤษุทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปอันยาวนาน

ดวงอาทิตย์ดวงที่ 7 ปรากฏขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 7 ปรากฏขึ้น แผ่นดินใหญ่นี้และภูเขาสีเนรุไฟจะลุกโชติช่วง มีเปลวเพลิงเป้นอันเดียวกัน เมื่อแผ่นดินใหญ่และขุนเขาสีเนรุไฟเผาผลาญหมดแล้ว จะไม่มีปรากฏทั้งขี้เถ้าและเขม่า เปรียบเหมือนเนยใส หรือน้ำมัน เมื่อถูกไฟเผาผลาญอยู่ ย่อมไม่ปรากฏทั้งขี้เถ้าและเขม่าฉนนั้ ฤษุทั้งหลาย สารขารก็ฉนนั้ เหมือนกัน ไม่ยังยืน สักวันหนึ่งย่อมวิบัติไป ฤษุทั้งหลาย ในเรื่องที่พระอาทิตย์เกิดขึ้น 7 ดวงทำลายแผ่นดินใหญ่และขุนเขาสีเนรุราชจนไม่มีอะไรเหลือนี้ใครจะรู้ ใครจะเชื่อว่าจะเป้นไปได้ถึงอย่างนี้ นอกจากพระอรียบุคคลชั้นโสดาบันเท่านั้นจึงจะเชื่อ แม้นในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจะกล่าวถึงสาเหตุที่ทำลายจักรวาลและโลกไว้ 3 ประการก็ตาม แต่ก็ได้กล่าวเน้นพิเศษว่า จักรวาลและโลกจะถูกทำลายไปด้วยไฟเป้นส่วนใหญ่ และได้กล่าวถึงจักรวาลที่ถูกทำลายพินาศไปด้วยไฟว่า “เริ่มต้นจากการวิปริตของดินฟ้าอากาศ มีเสียงฟ้าร้อง แต่ฝนไม่ตกเป้นเวลา 10 ปี 100 ปี พันปี หมื่นปี แสนปี จนกระทั่งน้ำที่ขังอยู่ในบ่อ บึง ลำธาร แม่น้ำ ทะเล เหือดแห้งไปหมด พืชพันธุ์ธัญญาหารก็เหี่ยวแห้งตาย บรรดาสัตว์ทั้งหลายก็พากันตายทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อดวงอาทิตย์เกิดเพิ่มขึ้นเป้นดวงที่ 2 โคจรอยู่ตรงกันข้ามกับดวงที่ 1 ทำให้กำหนดเวลากลางกลางวันหาไม่ ล่วงต่อมาอีกช้านาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 3 ก็เกิดขึ้นอีก ต่อมาอีกช้านานดวงอาทิตย์ดวงที่ 4 ก็เกิดขึ้น จนถึงดวงอาทิตย์ที่ 5-6-7 เกิดขึ้น ตอนนั้น

บังเกิดควันคลังชลบทั่วไปทั้งจักรวาล จักรวาลลูกโซติช่วงมอดใหม่เป็นจุนวิจุนไปในไฟนั้น ไม่เหลือแม้เท่าอณูจักรวาลและโลกก็พินาศดับไป อากาศในเบื้องต่ำกับอากาศในเบื้องบนก็พลอดโล่งถึงกันเป็นอันเดียว” (บุญมี เมธางกูร และวรรณสิทธิ์ ไวทยะเสวี, 2524:75)

มนุษย์และลักษณะของชีวิต

มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นผู้ที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามอำนาจกฎแห่งเหตุผล คือ มีเหตุมีปัจจัย อาศัยเหตุและปัจจัยปรุงแต่ง พุทธปรัชญาเถรวาทได้ให้คำตอบว่า มนุษย์มาจากมนุษย์ด้วยกัน มาจากสิ่งที่ดีเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ได้ตอบถึงปฐมกำเนิดแรกสุด แต่ตอบจำกัดในปรากฏการณ์ที่มีอยู่แล้ว เป็นอยู่แล้ว ดังที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกได้แสดงการกำเนิดทั้ง 4 ของสัตว์โลกไว้ดังนี้ คือ “อณฺหะกำเนิด ชลาพุชะกำเนิด สังเสทชะกำเนิด และโอปปาติกกำเนิด” (ม.ม. 12/169/177) โดยมีอธิบายดังต่อไปนี้

- 1) อณฺหะโยนิ คือ เกิดจากฟองไข่ เช่น เป็ด ไก่ นก งู จระเข้ เป็นต้น
- 2) ชลาพุชะโยนิ คือ เกิดจากครรภ์มารดา เช่น มนุษย์ และสัตว์ เช่น วัว ควาย สุนัข เป็นต้น กล่าวคือ ตกลูกเป็นตัวเลย
- 3) สังเสทชะโยนิ คือ สัตว์ที่เกิดในช่องขึ้นและหมักหมม เกิดในน้ำค้ำ มีการเนาเปื่อย ขยายพันธุ์แพร่ออกไปเอง เช่น หนอนบางชนิด พวงจูลชีพต่าง ๆ เป็นต้น
- 4) โอปปาติกโยนิ คือ เกิดเติบโตเต็มตัวขึ้นมาในทันทีทันใด ไม่ต้องมีเชื้อปรากฏ เช่น เทวดา และสัตว์ในอบายภูมิ

กำเนิดมนุษย์นั้นเป็นกำเนิดจากครรภ์มารดา พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการที่มนุษย์ได้ก่อกำเนิดขึ้นในครรภ์มารดาว่า ต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

- 1) มารดาอยู่ในวัยที่มีระดู 2) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน 3) มีสัตว์มาเกิด (ม.ม. 12/452/487)

เมื่อมีองค์ประกอบ 3 อย่างนี้ครบถ้วนแล้ว การตั้งครรภ์ย่อมเกิดขึ้น แต่ถ้าไม่พร้อมองค์ประกอบ 3 อย่างนี้แล้ว การตั้งครรภ์ก็ไม่ได้ พุทธปรัชญาเถรวาทได้อธิบายชีวิตของมนุษย์ไว้ว่า ชีวิตมีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ กายและจิต กายอันเป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งและจิตอันเป็นฝ่ายนามธรรมอย่างหนึ่ง ทั้งกายและจิตอาศัยซึ่งกันและกันทำหน้าที่เพื่อดำเนินชีวิตต่อไปจนกว่าจะแตกดับ เมื่อแยกย่อยออกไปแล้วจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 5 ส่วนด้วยกัน คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ รวมกันเรียกว่า ชันธ 5 หมายถึง

ชั้น 5 ของคนทั่ว ๆ ไป ซึ่งยังมีอุปาทานชั้น คือ ความยึดถือว่าเป็นตัวตน (ส.ม. 19/1679/481) การแบ่งกายและจิตเป็นส่วนประกอบ 5 ส่วนนี้ มีปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกไว้ ดังนี้

1) รูป (Corporeality) หมายถึง ร่างกาย และพฤติกรรมของร่างกาย แบ่งออกเป็น มหาภูตรูปและอุปาทายรูป (ม.อ. 14/83/75) มหาภูตรูป 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เมื่อธาตุทั้ง 4 รวมตัวเข้าทำให้เกิดคุณสมบัติต่าง ๆ ขึ้น เรียกว่า อุปาทายรูป คือ รูปอาศัย เป็นรูปอาศัยมหาภูตรูป

2) เวทนา (Feeling) ได้แก่ ความรู้สึกที่เกิดจากสัมผัสทางประสาททั้ง 5 และทางใจ เป็นส่วนที่เป็นความรู้สึกในสิ่งที่มากระทบเกิดเวทนา 3 คือ สุขเวทนา (รู้สึกสุข) ทุกขเวทนา (รู้สึกเป็นทุกข์) และอุเบกขาเวทนา (รู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์)

3) สัญญา (Perception) หมายถึง กำหนดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ว่าอะไรเป็นอะไร ในสังคิติสูตรแบ่งสัญญาออกเป็น 6 ประการ คือ ความหมายรู้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ (ที.ปา. 11/309/255)

4) สังขาร (Mental Formations) ได้แก่ องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตใจโดยมีเจตนาเป็นตัวนำ ซึ่งปรุงแต่งจิตใจให้ดีขึ้นหรือชั่วเป็นกลาง ๆ ความคิดตรึงตรองในจิตนั้นชักนำให้มีการแสดงออกทางกาย วาจา ให้เป็นไปตาม ๆ กัน

5) วิญญาณ (Consciousness) แปลว่า ความรู้แจ้ง คือ การรู้แจ้งทางอารมณ์ทางประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558:128)

สรุป

พุทธปรัชญาเถรวาทแสดงไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงได้รับความรู้ทางจักรวาลวิทยาจากประสบการณ์ตรง และจากการหยั่งรู้ด้วยทิพจักขุญาณของพระองค์เองนั่นคือ

1) พระพุทธเจ้าทรงได้รับความรู้ทางจักรวาลวิทยาจากประสบการณ์ตรง เช่น ความรู้เรื่องของธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ ลักษณะชีวิตและการดำเนินชีวิตของมนุษย์สัตว์และพืช

2) พระพุทธเจ้าทรงได้รับความรู้ทางจักรวาลวิทยาจากการหยั่งรู้ซึ่งมีทิพจักขุญาณเป็นเครื่องมือในการรับรู้ เช่น ทรงรู้เรื่องนรก สวรรค์ ภพภูมิ และสังสารวัฏ

ความรู้จากประสบการณ์ถือได้ว่ามีลักษณะเป็นธรรมชาติ คือ มีการอธิบายเรื่องกำเนิดของโลกและสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลก โดยเป็นแบบวิวัฒนาการ แต่ไม่ได้มีการอธิบายว่าโลกสำเร็จรูปโดยอำนาจของผู้สร้างใด ๆ ความเป็นไปทั้งหลายต้องอาศัยเหตุปัจจัย และสิ่งทั้งหลายล้วนต้องอาศัยกันและกัน ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาการและความเป็นไปทั้งหลายล้วนเป็นไปเองโดยธรรมชาติทั้งสิ้น ในเรื่องกำเนิดของโลกและสิ่งทั้งหลายนั้น แม้จะมีลักษณะค่อนข้างเป็นตำนานหาข้อพิสูจน์ไม่ได้แน่ชัด แต่ส่วนหนึ่งของการแสดงทัศนะก็ชี้ให้เห็นได้ว่า มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องวิวัฒนาการของธรรมชาติอยู่ โดยยกให้เป็นเรื่องของอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นมาของโลกตามธรรมชาติในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น มีข้อความย่อ ๆ ว่า โลกมีการเกิดขึ้น มีการถูกทำลาย มีการรวมตัวกัน มีการสลายตัววนเวียนกันไป เรื่องการทำลายโลกไม่ได้กล่าวไว้ว่าโลกถูกทำลายทั้งหมด แต่มีส่วนหนึ่งที่ยังเหลืออยู่จากการทำลาย คือ นับตั้งแต่ชั้นอาภัสสรพรหมภูมิขึ้นไป และส่วนที่เหลือจากการทำลายนี้จะเป็นพื้นฐานทำให้โลกมีการรวมตัวขึ้นใหม่เป็นการเกิดใหม่อีกครั้ง แล้วกลับมาสู่ความเจริญและจากระยะเวลานานสืบมาก็ค่อย ๆ มีพัฒนาการปรากฏดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว กลางวัน กลางคืน ฤดู วัน เดือน ปี พืช เป็นต้น

สรรพสิ่งในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมดล้วนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติอันหนึ่งที่พระพุทธศาสนายอมรับ คือ กฎไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ คือ ลักษณะปกติธรรมดาสามัญเสมอเหมือนกันหมด คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไม่คงที่อยู่ตลอดเวลา ทุกขัง คือ ความคงทนอยู่ไม่ได้ ต้องเสื่อมโทรมสลายไปในที่สุด อนัตตา คือ ความมิใช่ตัวตน ไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในอำนาจของเราได้ ทุกสิ่งทั้งปวงจะเกิดขึ้น ดำเนินไปและสิ้นสุด การเปลี่ยนแปลงมีเรื่อยไปไม่มีวันหยุด ลักษณะทั้ง 3 ประการ จะมีอำนาจครอบคลุมไปทั่วโลกและจักรวาล ทุกสิ่งในโลกและจักรวาลทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จะตกอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์ทั้งสิ้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสิ่งเดียวที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ธรรมชาติ คือ พระนิพพาน บุคคลผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้องก็สามารถเข้าถึงพระนิพพานโดยจะไม่มีการจุติและปฏิสนธิอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี เมธางกูร และวรรณสิทธิ์ ไวทยะเสวี. (2524). *คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ*
ปริจเฉทที่ 5 ตอนที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 43).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดโฮม
จำกัด
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน)
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2522). *ธรรมวิภาคปริจเฉทที่ 2*. (พิมพ์
ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย
- William Montgomery Mc. Govern. (1976). *A Manual of Buddhist Philosophy*.
Lucknow: Oriental Reprinters.

วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทย : ปัญหาและทางออกใน
ทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)
**Discourses on Civic Buddhism in Thai Society : Problems and
Solutions in View of Somdet Phra Buddhaghosacharya
(P. A. Payutto)**

จักรพันธ์ แสงทอง และวิเชียร แสนมี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Jakapan Sangthong and Wichian Sanmee

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: yaitotle@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยจากทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่สังคมไทยให้การยอมรับ ทัศนะของท่านมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาสังคมไทยมาโดยตลอด ผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลและอุปถัมภ์ของอำนาจรัฐมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือทำให้พุทธศาสนาในสังคมไทยเกิดความมั่นคงเจริญก้าวหน้า ในขณะที่ข้อเสียคือมีการใช้อำนาจรัฐแทรกแซงพุทธศาสนาจนนำไปสู่ปัญหาอื่นๆตามมา อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าแนวทางแก้ปัญหาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีความน่าสนใจเนื่องจากสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แม้จะมีข้อจำกัดอยู่บ้างบางประการ

คำสำคัญ: วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐ; สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต);

ทฤษฎี วาทกรรมของ พุโฑ

วันที่รับบทความ: 4 มิถุนายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 30 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563

Received: June 4, 2020; Revised: June 30, 2020; Accepted: June 30, 2020

Abstracts

This article aims to explore problems and seek possible solutions from discourses on State Buddhism in Thai society from the view of Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto). Regarded as one of the most highly revered academic and philosopher of Buddhism in Thailand, P.A. Payutto's perspectives have shed light on overcoming problems in Thailand. The results reveal several intricate problems related to the patronage and hierarchical systems between Buddhism and the state or government in the Thai society. One of the benefits of such system is the sustainability and prosperity of Buddhism in Thai society, while its major drawback is the intervention of the state's power on Buddhism, leading to other problems. The other agrees with many solutions proposed by P.A. Payutto as they are interesting and practical. However, restrictions and limitations of the application of certain suggested solutions are still found.

Keywords: Discourses on State Buddhism; Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto); Foucault's Discourse Analysis Theory

บทนำ

พุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันมีต้นแบบมาจากพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ที่เผยแพร่เข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ทรงอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชซึ่งเป็นพระลังกาจากนครศรีธรรมราช เนื่องจากมีความรอบรู้พระธรรมวินัยและมีวัตรปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการจัดระเบียบคณะสงฆ์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีการกำหนดศักดิ์นาให้กับพระสงฆ์เช่นเดียวกับขุนนางซึ่งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เกิดการปฏิรูปพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้แก่ การเข้ามาของชาวตะวันตกในยุคล่าอาณานิคม การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ร.ศ.121 ในปีพ.ศ. 2445 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรก ปัจจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนาในสังคมไทยอยู่ภายใต้การปกครองของอำนาจรัฐมาโดยตลอด

อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของพุทธศาสนาในสังคมไทยข้างต้นเป็นพัฒนาการของพุทธศาสนาแบบรัฐ (State Buddhism) หมายถึง พุทธศาสนาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลตามนโยบายและอำนาจรัฐผ่านการปกครองคณะสงฆ์ ส่งผลให้พุทธศาสนาดังกล่าวได้รับ

การอุปถัมภ์สนับสนุนด้านต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น การที่รัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การกำกับดูแลการปกครองคณะสงฆ์และการออกพระราชบัญญัติสงฆ์โดยหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะของการเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภกในรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่า ตัวอย่างดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า พุทธศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะเป็นพุทธศาสนาแบบรัฐได้อย่างชัดเจน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยโดยศึกษาจากทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญของสังคมไทย จากการศึกษาพบว่าท่านมีผลงานด้านพุทธศาสนาจำนวนมาก จุดเด่นคือการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาแก้ปัญหาสังคมไทย รวมถึงการตีความวินิจฉัยปัญหาหลักธรรมตามคัมภีร์พระไตรปิฎกอย่างเคร่งครัด อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นพระเถระที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่สังคมไทยปัจจุบันให้การยอมรับนับถือตลอดมา ผู้เขียนจึงเห็นว่าทัศนะของท่านสามารถเป็นตัวอย่างและตัวแทนพุทธศาสนากระแสหลักในสังคมไทยได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

สิ่งที่น่าสนใจของบทความฉบับนี้คือการศึกษาปัญหาพุทธศาสนาในสังคมไทยโดยใช้ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse Theory) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นกรอบการศึกษาวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทย เนื่องจากยังไม่เคยมีการศึกษาในลักษณะนี้มาก่อน อีกทั้งการใช้ทฤษฎีดังกล่าวยังช่วยให้เข้าใจปัญหาพุทธศาสนาในสังคมไทยที่แตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาพุทธศาสนาในสังคมไทยเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นทฤษฎีวาทกรรมของฟูโกต์ที่มีความโดดเด่นในแนวคิดเรื่องอำนาจ (Power) จึงมีความสอดคล้องและเหมาะสมในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในฐานะที่เป็นวาทกรรมกระแสหลักในสังคมไทย (Dominant Discourse) ได้เป็นอย่างดีดังต่อไปนี้

วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทย

จากการศึกษาประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์พบว่า โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สอดคล้องกับโครงสร้างการปกครองของรัฐแทบทั้งสิ้น กล่าวคือ เมื่ออำนาจรัฐอยู่ภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การปกครองคณะสงฆ์ขึ้นอยู่ที่กษัตริย์ เมื่ออำนาจรัฐอยู่ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตย หรือเผด็จการ การปกครองคณะสงฆ์ขึ้นอยู่กักรัฐบาลที่เป็นฝ่ายอำนาจรัฐตลอดมา ในแง่นี้ การปกครองของอำนาจรัฐย่อมส่งผลต่อพุทธศาสนาอย่างที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ “รูปธรรมแห่งการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 คือการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) พระราชบัญญัตินี้มีลักษณะเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดโครงสร้างการบริหารและการจัดการองค์กรไว้อย่างเป็นระบบ นับเป็นครั้งแรกในประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่มีกฎหมายกำหนดระบอบการปกครองคณะสงฆ์” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539: 39)

วาทกรรมในทัศนะของฟูโกต์ หมายถึง ระบบหรือกระบวนการในการผลิตสร้างเอกลักษณ์ นิยาม และความหมายให้กับสรรพสิ่งในสังคมไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง โดยทำหน้าที่ตรึงความหมายของสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของแต่ละสังคม ฟูโกต์กล่าวว่า “วาทกรรม คือ ระบบหรือเงื่อนไขหรือกลไกต่างๆที่ทำให้การพูดหรือการเขียนที่เป็นไปได้ในสังคมนั้นๆ” (Foucault, 1970: 79-80) ดังนั้น วาทกรรมจึงเสมือนเป็นเครือข่ายของกฎเกณฑ์ เงื่อนไขต่างๆในรูปของค่านิยม ความเชื่อ มาตรฐานความเข้าใจที่มีร่วมกันในสังคมที่ทำให้การสื่อสารเป็นไปได้ พูดกันรู้เรื่องฟังแล้วเข้าใจ เขากล่าวว่า “วาทกรรมได้สร้างสิ่งต่างๆขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ดำรงอยู่ชุดหนึ่งซึ่งกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขดังกล่าวจะเป็นตัวควบคุม กำหนดการมีอยู่ ไม่มีอยู่ และการเปลี่ยนแปลงสรรพสิ่งที่สังคมได้สร้างขึ้น” (Foucault, 1972: 63)

หากวาทกรรมของฟูโกต์ หมายถึง ระบบหรือกระบวนการที่ทำหน้าที่ผลิตสร้าง ความหมายให้กับสิ่งต่างๆในสังคมโดยอาศัยเงื่อนไข กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน ค่านิยม วิธีคิด ความเชื่อบางอย่างในสังคมขณะนั้น ในขณะเดียวกัน วาทกรรมได้ผลิตสร้างอำนาจขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อให้อำนาจดังกล่าวรักษาสถานะความรู้และความจริงของวาทกรรมนั้นๆให้ดำรงอยู่ในสังคมต่อไป ดังนั้น วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยในที่นี้จึงหมายถึง ระบบหรือกระบวนการผลิตสร้าง ความหมายให้กับพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ถูกปกครองโดยอำนาจรัฐ

ผ่านระบบและกลไกต่างๆ เพื่อให้อำนาจดังกล่าวรักษาสถานะความรู้และความจริงของวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในฐานะที่เป็นวาทกรรมพุทธศาสนากระแสหลักในสังคมไทยที่มีอำนาจรัฐมาสนับสนุน

จากการศึกษาพบว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยมีใช้อำนาจรัฐปกครองคณะสงฆ์ผ่านกลไกที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (พ.ร.บ.สงฆ์) และโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่มีมหาเถรสมาคม (มส.) โดยสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขฝ่ายสงฆ์ทำงานร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ซึ่งขึ้นตรงต่ออำนาจนายกรัฐมนตรีประมุขฝ่ายรัฐ มีลักษณะรวมศูนย์ที่มีสายบังคับบัญชาจากบนลงล่าง ประเด็นก็คือ หากวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีวาทกรรมของฟูโกต์ข้างต้น วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยที่ได้จากการศึกษาทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมีดังนี้

1. การปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ในสังคมไทยตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) อยู่บนหลักความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนา 2 ประการได้แก่ ประการแรก รัฐหรือผู้ปกครองมีหน้าที่อุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนา ท่านกล่าวว่า “เป็นหน้าที่ในฐานะที่ผู้ปกครองหรือรัฐเป็นตัวแทนของประชาชนควรจะต้องแสดงน้ำใจตอบแทนต่อทางฝ่ายสงฆ์หรือทางฝ่ายศาสนา...รัฐสำนึกในคุณของฝ่ายสงฆ์จึงถวายความคุ้มครองทะนุบำรุงอุปถัมภ์พระสงฆ์หรือทางศาสนานั้น เป็นการตอบแทนคุณความดีหรือบูชาคุณของฝ่ายศาสนาหรือฝ่ายสงฆ์นั่นเอง และทำหน้าที่ดังกล่าวแทนประชาชน คือ อุปถัมภ์บำรุงศาสนาแทนประชาชน” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2557: 14-15) ทั้งนี้รัฐหรือผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ไถ่ธรรมกล่าวคือ เป็นราชาที่ทรงธรรมหรือธรรมราชาและโดยธรรมในการปกครองหรือธรรมาธิปไตย ท่านกล่าวว่า “เป็นหน้าที่เกี่ยวกับธรรม หรือหน้าที่ต่อธรรม คือรัฐโดยเฉพาะผู้ปกครองที่ดียอมเป็นผู้ไถ่ธรรม แสวงหาธรรมและเป็นผู้เชิดชูธรรม” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2557: 12)

ประการที่สอง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เห็นว่าพุทธศาสนามีหน้าที่อุปถัมภ์ผู้ปกครองหรือรัฐด้วยเช่นกัน “ส่วนทางฝ่ายพุทธจักร หน้าที่ก็คือการแนะนำสั่งสอน...เผยแผ่ความรู้ความเข้าใจถูกต้องให้ประพฤติดุติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม และรู้จักฝึกอบรมจิตฝึกอบรมปัญญา ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ประพฤติปฏิบัติชอบแล้วก็เป็น

ผลประโยชน์แก่แผ่นดินไปเอง” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557: 3-4) ในแง่นี้หากเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับศาสนา มักจะเกิดปัญหาหรือผลเสียขึ้นในสังคมตามมา กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับศาสนา ฝ่ายรัฐก็จะขาดเสถียรภาพความมั่นคง ประชาชนเกิดความแตกแยก ฝ่ายศาสนาก็จะขาดการอุปถัมภ์ที่เคยได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ ทำให้ศาสนาเกิดความเสื่อมโทรมตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในศาสนาด้วยตนเองแล้ว รัฐจึงควรจะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในศาสนา ดูได้จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาพบว่า พุทธศาสนาในสังคมไทยเป็นพุทธศาสนาแบบรัฐอย่างชัดเจนไม่ว่าจะปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชหรือประชาธิปไตย

อาจกล่าวได้ว่า ทศนะเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อยู่ภายใต้โครงสร้างแบบรัฐกึ่งศาสนา (semi-religious state) เนื่องจากท่านเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่มีอำนาจรัฐปกครองดูแล การที่รัฐใช้อำนาจเข้ามาแทรกแซงกิจการของพุทธศาสนาเพื่อความถูกต้อง เกิดประโยชน์กับพุทธศาสนาและสังคมส่วนรวมเป็นความชอบธรรมที่รัฐกระทำได้ ในทางกลับกัน รัฐจึงควรใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทำให้ประชาชนชนอยู่ดีมีสุข ท่านกล่าวว่า “รัฐพึงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์และถือเอาประโยชน์จากศาสนา...ความจริงการที่รัฐถือเอาประโยชน์จากศาสนาหรือช่วยให้ศาสนาอำนวยประโยชน์แก่รัฐนั้นเป็นหลักธรรมดาของการปกครองทีเดียว ในทางตรงข้ามถ้ารัฐไม่ถือเอาประโยชน์จากศาสนานั้นแหละ จะเป็นการผิดวิสัยของการปกครอง และเป็นความบกพร่องของการปกครองนั้นด้วย” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556: 14)

2. ระบบสมณศักดิ์

จากการศึกษาพบว่า สมณศักดิ์เป็นเรื่องที่ไม่ปรากฏในพระธรรมวินัยสมัยพุทธกาล เนื่องจากมีเพียงสิ่งที่เรียกว่า “เอตทัคคะ” ที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งให้พระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเป็นเลิศในด้านต่างๆเท่านั้น ในขณะที่สมณศักดิ์เป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์ที่ทรงแต่งตั้งให้พระสงฆ์เริ่มมาในยุคกรุงสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันแนบแน่นที่สืบทอดกันมายาวนานระหว่างอาณาจักรกับศาสนาจักรของสังคมไทยในอดีตจวบจนปัจจุบัน ข้อสังเกตพบว่า ระบบสมณศักดิ์สัมพันธ์กับตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ไทยอย่างแยกไม่ออก ในบริบทของสังคมไทยมักพบว่าพระสงฆ์ผู้มีสมณศักดิ์สูงมักดำรงตำแหน่งปกครองระดับสูงในองค์กรปกครองคณะสงฆ์ด้วยเช่นกัน “สมณศักดิ์

คือยศพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานมีหลายชั้น แต่ละชั้นมีพัดยศเป็นเครื่องกำหนดสมณศักดิ์ เป็นฐานันดรศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งถวายเฉพาะพระสงฆ์เทียบได้ กับลำดับแห่งยศบรรดาศักดิ์เช่นขุน หลวง พระ พระยาที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งข้าราชการในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้วาระบบฐานันดรศักดิ์ของข้าราชการ จะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ระบบฐานันดรศักดิ์ของพระสงฆ์ยังคงใช้กันอยู่เรื่อยมาตั้งแต่สมัย สุโขทัยจนถึงปัจจุบัน” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539: 21)

ดังนั้นระบบสมณศักดิ์สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยได้ อย่างชัดเจน เนื่องจากโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทยมีสายบังคับบัญชาจากบนลงล่าง ลดหลั่นลงมาตามลำดับชั้น ข้อสังเกตพบว่าสมณศักดิ์เกี่ยวข้องกับตำแหน่งบริหารในสังคม สงฆ์ กล่าวคือพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงกว่ามักจะได้รับการยอมรับให้เป็นผู้ปกครองดูแล พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ต่ำกว่า “การผูกสมณศักดิ์เข้ากับตำแหน่งบริหาร ที่มาของกรรมการมหาเถรสมาคมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นโดยตำแหน่งหรือโดยการแต่งตั้งล้วนแล้วแต่ผูกติดหรือ เกี่ยวข้องกับสมณศักดิ์ กล่าวคือ สมเด็จพระพุทธรูปเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมโดยอัตโนมัติ ส่วนกรรมการมหาเถรสมาคมที่ได้รับการแต่งตั้งก็ล้วนมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นธรรม” (พระ ไพศาล วิลาโล, 2543: 115-116)

คำถามคือ ทำไมจึงต้องมีระบบสมณศักดิ์ที่เป็นฐานันดรศักดิ์ของพระสงฆ์ผู้ออกบวช โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมาย ในมุมมองของว่าพุทธศาสนาแบบรัฐอาจตอบได้ว่า ระบบสมณศักดิ์มีไว้เพื่อเป็นกลไกในการจัดระบบหรือโครงสร้างอำนาจรัฐในการปกครอง คณะสงฆ์ “จริงๆ แล้วสมณศักดิ์นี้น่าจะเรียกว่าเป็นฐานการเมืองของผู้ปกครองหรือพูดรวมๆ ว่าสถาบันสงฆ์เป็นฐานอำนาจของพระมหากษัตริย์ก็คงจะพอพูดได้ เรื่องนี้ไม่ใช่ไม่มีเค้าไม่มี หลักฐาน จะเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจที่จะถอดถอนพระราชอาณัติพระสงฆ์ที่ดำรง สมณศักดิ์ได้ สมเด็จพระสังฆราชยังโดนถอดมาแล้วในสมัยรัชกาลที่หนึ่งถอดลงมาตั้งแต่พระ ผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้นพระจึงเกรงกลัวพระมหากษัตริย์” (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2542: 235)

ในขณะที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เห็นว่า สมณศักดิ์เป็น สัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายอำนาจรัฐให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของพุทธศาสนา จึงได้พระราชทานสมณศักดิ์ให้กับพระสงฆ์ ท่านกล่าวว่า “พระภิกษุองค์ไหนก็ตามได้แสดง ธรรม สั่งสอนธรรมให้คนประพฤติตั้งอยู่ในธรรม พระเจ้าแผ่นดินองค์พระประมุข หรือ ทางการบ้านเมืองซึ่งมองเห็นคุณค่าความสำคัญของธรรมว่าธรรมจะต้องมีอยู่ก็ชื่นชมนับถือ

เมื่อท่านเห็นความสำคัญของธรรมแล้ว ท่านจึงต้องการเชิดชูยกย่องธรรมนั้น จึงได้มีการแสดงออกให้ปรากฏแก่คนทั้งหลายอย่างนี้ซึ่งก็จะเป็นการส่งเสริมเกื้อหนุนให้กำลังใจแก่การให้ธรรม สอนธรรมให้มีโอกาสและได้ผลยิ่งขึ้นไป” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2560: 24)

จะเห็นได้ว่า สมณศักดิ์สะท้อนให้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ฝ่ายอำนาจรัฐมีต่อฝ่ายพุทธศาสนาภายใต้วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐอย่างชัดเจน ในแง่ระบบสมณศักดิ์จึงเกิดผลดีกับทั้งฝ่ายรัฐและพุทธศาสนาและไม่ได้ขัดแย้งกับพระธรรมวินัยแต่ยังเป็นการยกย่องเชิดชูพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอีกด้วย ดังนั้นสมณศักดิ์จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเผยแผ่พุทธศาสนาและช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างพุทธศาสนากับรัฐให้มั่นคงสืบต่อไป

3. การสนับสนุนให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

ประเด็นเรื่องการสนับสนุนให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมีมานานแล้วในสังคมไทย เนื่องจากพุทธศาสนิกชนเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้น พุทธศาสนาจึงมีความเหมาะสมที่สุดที่จะเป็นศาสนาประจำชาติไทย สอดคล้องกับทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) สะท้อนให้เห็นถึงระบบหรือกระบวนการของวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน ท่านกล่าวว่า “พระพุทธรูปศาสนานั้นเราถือกันว่าเป็นศาสนาประจำชาติ การถืออย่างนี้เป็นประเพณีที่สืบต่อมาโดยถูกต้องตามสมควรแก่เหตุคือการที่พระพุทธรูปศาสนากับชนชาติไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม...อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเองที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษแยกออกได้จากพระพุทธรูปศาสนาอย่างทั่วไป เรียกได้ว่าเป็นพระพุทธรูปศาสนาแบบไทยหรือพระพุทธรูปศาสนาของชาวไทย” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556: 1-2)

ผู้เขียนเห็นว่าทัศนะดังกล่าวของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นการผลิตสร้างวาทกรรมพุทธศาสนาโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีลักษณะจำเพาะกับสังคมไทยมากกว่าศาสนาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประดิษฐ์คำเรียกใหม่ว่าเป็น “พระพุทธรูปศาสนาแบบไทย” และ “พระพุทธรูปศาสนาของชาวไทย” เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ถูกผลิตสร้างในบริบทของสังคมไทยเอง ทั้งๆที่พุทธศาสนาในสังคมไทยมีพัฒนาการมาจากอินเดียตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าปฏิบัติการทางวาทกรรมเหล่านี้ถือเป็นการรื้อสร้าง (Reconstruct) ให้พุทธ

ศาสนาแบบไทยหรือพระพุทธศาสนาของชาวไทยนี้ให้มีสถานะเป็นศาสนาประจำชาติไทยทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีสถานะเหนือกว่าศาสนาอื่นๆในสังคมไทยนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าท่านมีท่าทีเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าวอย่างชัดเจน เนื่องจากท่านเห็นว่า หากทำให้ถูกต้องย่อมเกิดประโยชน์ การบัญญัติให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจึงน่าจะมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ข้อดีที่สำคัญที่สุดคือเป็นการยืนยันหรือรับรองว่ารัฐจะคุ้มครองอุปถัมภ์ค้ำชูพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป ท่านกล่าวว่า “เนื่องจากเวลานี้ รัฐมักละเลยหรือบางทีก็ทำการตรงกันข้ามกับภาระที่เวลานั้น ทำให้พูดไม่ขึ้นว่าประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติอยู่แล้ว...รัฐประกาศถือเป็นภาระที่รับสนองงานช่วยเหลือรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่บริสุทธิ์ บริบูรณ์ และเอื้ออำนวยที่พุทธศาสนาจะออกผลให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2550: 52)

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในฐานะที่เป็นภิกษุเถรวาทรูปหนึ่งจะสนับสนุนให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เนื่องจากจุดยืนรัฐกึ่งศาสนาของท่านเห็นว่า รัฐมีหน้าที่อุปถัมภ์พุทธศาสนาในฐานะที่เป็นอุดมธรรมหรืออุดมการณ์ของชาติ ท่านกล่าวว่า “อนึ่ง สิ่งที่เราจะเอามาเป็นอุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมหรือเป็นอุดมการณ์ของชาตินี้จะต้องมีลักษณะที่ดีที่จำเป็นประกอบด้วยอย่างน้อยอุดมการณ์นั้นจะต้องมีลักษณะเอื้อเพื่อ ไม่บีบคั้นกลุ่มชนอื่นผู้มีลัทธิศาสนาที่นับถือต่างออกไป...เมื่อพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของชาติกลับจะทำให้ลัทธิศาสนาต่างๆดำรงอยู่ได้ด้วยดี ทั้งในแง่ของบรรยากาศที่มีเสรีภาพในการนับถือ และในแง่ที่ได้รับความเอื้อเพื่อเกื้อกูล” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2550: 71-72) ในแง่นี้ หากให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติย่อมส่งเสริมเสรีภาพในการนับถือศาสนาอื่นๆ ด้วยเช่นเดียวกัน ท่านกล่าวว่า “ถ้าพิจารณาด้วยปัญหาที่ชัดเจนและด้วยใจที่เป็นกลางแล้วคำตอบออกมาว่าสิ่งนั้นคือพระพุทธศาสนา การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็ถึงเวลาอันสมควร” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2550: 86)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ระบบหรือกระบวนการสถาปนาว่าทศวรรษพุทธศาสนาแบบรัฐทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดสอดคล้องและเป็นเนื้อเดียวกัน กล่าวคือการปกครองคณะสงฆ์แบบรวมศูนย์ที่ให้อำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดโดยมีหน่วยงานของรัฐได้แก่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) สนองงานอย่างใกล้ชิดผ่านโครงสร้างการปกครองที่มีสายการบังคับบัญชาจากบนลงล่างที่ลดหลั่นกันตามระบบสมณ

ศักดิ์แบบเดียวกับโครงสร้างของฝ่ายรัฐแบบระบบราชการ อีกทั้งการสนับสนุนให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติกลับยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบเป็นวาทกรรมพุทธศาสนาระแสหลักในสังคมไทย

อาจกล่าวได้ว่า จุดยืนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เห็นด้วยกับวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐ หากเป็นการอุปถัมภ์ในเชิงบวกที่ชอบธรรมและเป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม ทำให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรมและนำไปสู่สังคมที่มีสันติสุขและเจริญรุ่งเรืองได้ ในขณะเดียวกันท่านปฏิเสธการอุปถัมภ์ในเชิงลบที่รัฐใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ ท่านกล่าวว่า “แต่ถ้าผู้ปกครองใช้ศาสนาหรือองค์ประกอบของศาสนาเป็นเครื่องมือเสริมอำนาจ หรือความมั่นคงแห่งสถานะของตน หรือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวอย่างหนึ่งอย่างใดก็เรียกว่าเป็นการถือเอาประโยชน์จากศาสนาโดยไม่ชอบธรรม” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2550: 15) ดังนั้นท่านจึงเห็นว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐจึงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ตราบใดที่เป็นการใช้อำนาจรัฐเพื่อพิทักษ์รักษาประโยชน์ของพระศาสนาและสังคมส่วนรวมเป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุดได้อย่างแท้จริง

ปัญหาและทางออกของวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทย

แม้ว่าพุทธศาสนาในสังคมไทยภายใต้วาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐจะมีข้อดีตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ข้างต้น แต่ความเป็นจริงพบว่า มีข้อเสียที่เป็นสาเหตุของปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ด้วยเช่นกัน เนื่องจากคณะสงฆ์ไทยเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่และมีพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก แต่อำนาจการบริหารก็ยังคงมีการรวมศูนย์อยู่ที่กรรมการมหาเถรสมาคมเพียงไม่กี่รูป ส่งผลให้การรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางมากเกินไปจนเกินไปย่อมเสี่ยงต่อการใช้อำนาจอย่างเผด็จการ เลือกปฏิบัติ เกิดระบบพรรคพวก หรือระบบอุปถัมภ์ในการแสวงหาผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถูกอำนาจรัฐเข้าแทรกแซงได้ง่าย “ความอ่อนแอของการปกครองคณะสงฆ์นั้นเกิดจากโครงสร้างที่ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยและความเปลี่ยนแปลง” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2543: 104)

ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยเกิดมาจากโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แบบรวมศูนย์ที่มีสายการบังคับบัญชาจากบนลงล่างลดหลั่นลงไปแบบเดียวกับโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายรัฐ ส่งผลให้การตัดสินใจ

แก้ไขปัญหาเกิดความล่าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์ อีกทั้งการใช้อำนาจที่สั่งการจากบนลงล่าง แต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ขาดการมีส่วนร่วม และไม่มีระบบการถ่วงดุลในการใช้อำนาจ “แทนที่การปกครองคณะสงฆ์จะมีแต่การสั่งการจากบนลงล่างจากมหาเถรสมาคมสู่วัดทั่วประเทศอย่างเดียว จำเป็นต้องเปิดช่องให้พระสงฆ์ทั่วประเทศได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมกำหนดแผนหรือนโยบาย” (พระไพศาล วิสาโล, 2542: 104) ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้การปกครองขาดประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้มีการใช้อำนาจรัฐแทรกแซงกิจการภายในคณะสงฆ์อย่างไม่ถูกต้องเกิดระบบพรรคพวกหรือระบบอุปถัมภ์ในการแสวงหาผลประโยชน์และการทุจริตได้ง่าย

ในขณะที่จุดยืนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เห็นด้วยมากกว่าที่จะปฏิเสธวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐ เนื่องจากท่านเห็นว่า การอุปถัมภ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาในสังคมไทยมีทั้งข้อดีมากกว่าข้อเสีย กล่าวคือ ข้อดีคือการอุปถัมภ์กันช่วยให้เกิดความมั่นคงเจริญก้าวหน้าทั้งสองฝ่าย หากใช้ไปในทางที่ถูกต้องสามารถช่วยแก้ปัญหาซึ่งกันและกันได้ ข้อเสียคือหากใช้ไปในทางที่ผิดย่อมเกิดการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับฝ่ายตนจนเกิดเป็นปัญหาตามมา ดังนั้นสำหรับท่านแล้ว ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จึงไม่ได้เป็นสิ่งผิด หากใช้ไปในทางที่ถูกที่ควรท่านกล่าวว่า “การปกครองที่ถือเอาประโยชน์จากศาสนาโดยชอบธรรมหมายถึง การช่วยส่งเสริมสนับสนุนร่วมมือหรือเอื้ออำนวยโอกาสให้ศาสนาสามารถบำเพ็ญกิจหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทำให้ประชาชนเป็นคนดีมีศีลธรรมอยู่รวมกันอย่างร่มเย็น เป็นสังคมที่มีสันติสุขซึ่งเป็นจุดหมายรวมกันทั้งของการปกครองของรัฐและของศาสนา” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556: 15) ในแง่นี้ ท่านจึงได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐในสังคมไทยดังนี้

1. การนำรูปแบบการปกครองของรัฐมาปรับใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอว่า “1.การจัดรูปแบบการปกครองโดยพยายามเทียบเคียงอนุโลมตามหรือนำเอารูปแบบการปกครองของรัฐมาเป็นแบบอย่าง 2.การหาทางจัดวางมาตรการในการควบคุมบังคับบัญชาลงโทษให้เข้มงวดกวดขันหรือให้ศักดิ์สิทธิ์ได้ผลจริงจัง ความเพียรพยายามนี้มีจุดหมายที่ต้งามคือเพื่ออุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคง โดยจัดการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นแกนกลางของสถาบันพุทธศาสนานั้นให้เรียบร้อย” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552: 3) เมื่อพุทธศาสนาต้องมีความสัมพันธ์กับรัฐตามการเปลี่ยนแปลงของวิถีโลกแล้ว สำหรับท่านการที่พุทธศาสนาจะสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้

อย่างเรียบง่ายและเจริญก้าวหน้าได้จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองแบบรัฐด้วยเช่นกัน ท่านจึงเสนอให้นำรูปแบบการปกครองของรัฐมาปรับใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เข้มงวดจริงจัง ในแง่หนึ่งเพื่อให้หลักการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบการปกครองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ แต่ในอีกแง่หนึ่งกลับสร้างปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐตามมา

2. รัฐจะต้องตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่มีพระธรรมวินัยเป็นเป้าหมาย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอว่า “ถ้าต้องการจัดการปกครองคณะสงฆ์เพื่อดำรงรักษาพุทธศาสนา และให้พุทธศาสนาเกิดประโยชน์แก่ชีวิตแก่สังคมประเทศชาติ พ.ร.บ.หรือกฎหมายคณะสงฆ์นั้นก็ต้องมีพระธรรมวินัยเป็นหลักเป็นเป้าหมาย...พูดง่ายๆว่าพ.ร.บ.คณะสงฆ์ต้องช่วยกำกับให้พุทธบริษัทเจริญในไตรสิกขา คือ ทำให้พระธรรมวินัยเกิดประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมประเทศชาติด้วยไตรสิกขา” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545: 69) จะเห็นได้ว่า พระธรรมวินัยคืออุดมคติของกฎหมายหรือธรรมนูญในการปกครองสงฆ์ที่ดีที่สุดเนื่องจากมาจากการบัญญัติของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล ดังนั้นหากจำเป็นต้องสร้างกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์เพื่อปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยแล้วย่อมต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัยที่เป็นหลักการสำคัญสูงสุดของพุทธศาสนาด้วย เนื่องจากท่านเห็นว่าปัญหาของพุทธศาสนาอาจเกิดขึ้นได้หากการออกพ.ร.บ.คณะสงฆ์ไม่ได้มีพระธรรมวินัยเป็นเป้าหมายสำคัญแต่ถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการปกครองคณะสงฆ์มากกว่า

3. รัฐกับพุทธศาสนาจะต้องทำตามหน้าที่ของตนเองให้อย่างถูกต้อง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เสนอว่า “ขอให้คำนึงความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างรัฐกับสถาบันพระพุทธศาสนา トラบใดที่ขอบเขตความสัมพันธ์ยังเป็นไปโดยชอบ คือทางรัฐให้อุปถัมภ์ค้ำจุนให้พระสงฆ์มีกำลังในการทำหน้าที่ของท่านในการเผยแผ่ธรรมะ สั่งสอนประชาชนในสิ่งที่ถูกต้อง ตลอดจนสั่งสอนแนะนำธรรมะแก่ผู้ปกครองเองด้วย และถ้ามีพลเมืองของตนเข้าไปเบียดเบียนทำลายพระพุทธศาสนาให้เสียความบริสุทธิ์ [รัฐ]ก็ไปนำเอาคนเหล่านั้นออกมาเสียหรือช่วยในด้านกำลังที่จะแก้ไขสิ่งเสียหายเหล่านั้น ส่วนการที่พระสงฆ์จะทำหน้าที่ของท่านนั้นก็ให้ท่านเป็นอิสระในการเผยแผ่สั่งสอนธรรม ส่งเสริมให้ท่านศึกษาค้นคว้าให้ท่านทำได้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ทำให้ตั้งมั่นไว้ว่า เราจะเชิดชูธรรมและบำเพ็ญกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อย่างนี้มันก็เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.

ปยุตโต), 2537: 43-44) ทั้งนี้ท่านย้ำให้เห็นว่าสังคมจะเกิดประโยชน์สุขได้ทุกฝ่ายจะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง พระสงฆ์ และประชาชนโดยมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันในสังคม

4. รัฐควรใช้การศึกษาในการปกครองเพื่อสร้างคนดีให้เกิดขึ้นมากกว่าคนชั่ว
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เสนอว่า “การปกครองที่แฝงอยู่ใต้การศึกษาทำให้การเชื่อฟังหรือปฏิบัติตาม เป็นไปด้วยความศรัทธาเคารพนับถือ มีความจริงใจและรุ่มเย็นในความรู้สึกในพระคุณ แต่ถ้าการปกครองด้วยอำนาจ อาศัยการบังคับอยู่ด้วยความเกรงกลัว ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ร้อนรนและไม่จริงใจในที่สุดก็ไม่ได้ผล” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542: 6) ดังนั้นการให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาจึงเป็นการปกครองในรูปแบบใหม่แทนที่จะใช้อำนาจปกครองด้วยการบังคับและการลงโทษแบบเดิม ท่านเสนอว่า “ให้ใช้การปกครองที่มาในรูปแบบของการศึกษาซึ่งเป็นการปกครองเชิงบวก เน้นการสร้างคนดี เพื่อไม่ให้มีคนชั่วที่จะต้องปราบหรือมีคนดีท่วมนั่นคนชั่ว” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542: 7) ในแง่นี้หากพระสงฆ์ได้รับการศึกษามากพอย่อมเกิดสติปัญญาในการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจรัฐ และยอมให้อำนาจรัฐเข้ามาครอบงำหรือแทรกแซงคณะสงฆ์ ท่านกล่าวว่า “ถ้าขาดสติปัญญาเมื่อไหร่ไม่มีทางที่จะนำผู้อื่นก็ต้องเป็นผู้ตาม...สำหรับอาตมามีความเห็น ว่า พระสงฆ์ได้มีความตกต่ำทางการศึกษา มาก เพราะฉะนั้นจึงเป็นเหตุให้การพึ่งพาอาศัยสถาบันทางการเมืองมีมากขึ้น” (พระราชวร มุณี (ป. อ. ปยุตโต), 2529: 310-311)

ดังนั้น แนวทางแก้ปัญหาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ข้างต้นเป็นการยืนยันว่าท่านเห็นด้วยกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาในสังคมไทยยังคงจะมีอยู่ต่อไปตราบดีที่ยังอยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จะต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัยเป็นเป้าหมายหรือหลักการสำคัญ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนหรือสังคมส่วนรวมเป็นหลัก การที่รัฐอุปถัมภ์พุทธศาสนาและพุทธศาสนาอุปถัมภ์รัฐจึงเป็นบทบาทหน้าที่ต่างฝ่ายพึ่งกระทำต่อกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมส่วนรวม ดังนั้น รัฐจึงต้องมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมให้กับประชาชน โดยรัฐต้องไม่ใช้อำนาจในการปกครองแต่เพียงอย่างเดียวแต่ควรใช้การศึกษาในการปกครองเพื่อสร้างคนดีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปัญหาพุทธศาสนาในสังคมไทยได้รับการเยียวยาแก้ไข บ้านเมืองเกิดความสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองตามมา

สรุป

แม้ว่าแนวทางแก้ปัญหาที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) จะเป็นแนวทางที่ดีแต่เป็นอุดมคติที่เกิดขึ้นได้ยากในบริบทของสังคมไทย เนื่องจากแนวทางแก้ปัญหาของท่านเน้นที่การให้การศึกษาเพื่อสร้างคนดีมีศีลธรรมและทำตามหน้าที่ของตนเอง แต่ในความเป็นจริงพบว่าความเป็นคนดีในวาทกรรมพุทธศาสนาแบบรัฐนั้นมีอุปสรรคหรือข้อจำกัดค่อนข้างมาก ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของพุทธศาสนาในสังคมไทยเอื้อให้เกิดการแสวงหาอำนาจผลประโยชน์ และการทุจริตคอร์รัปชันได้ง่าย ส่งผลให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเล่นพรรคเล่นพวก นอกจากนั้นโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แบบรวมศูนย์อำนาจ และระบบสมณศักดิ์ไม่สนับสนุนให้พระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยเจริญก้าวหน้าเท่ากับพระสงฆ์ที่มีผู้มีอำนาจสนับสนุนจนเกิดความเหลื่อมล้ำค่อนข้างมากสังคมไทย ยกตัวอย่างเช่น สถานะของพระสงฆ์ในเมืองย่อมมีโอกาสเจริญก้าวหน้าทางการศึกษามากกว่าพระสงฆ์ที่อยู่วัดบ้านนอก เช่นเดียวกับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายที่มีโอกาสเจริญก้าวหน้าทางสมณศักดิ์มากกว่าพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาพุทธศาสนาในสังคมไทยเกิดจากการที่พุทธศาสนาไม่เป็นอิสระและต้องพึ่งพาอำนาจรัฐ ส่งผลให้พุทธศาสนาเกิดความอ่อนแอ รัฐใช้อำนาจในการแทรกแซงกิจการของพุทธศาสนาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ได้ง่าย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาแนวทางแก้ปัญหาพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ระบบหรือโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับพุทธศาสนา ยกตัวอย่างเช่น แนวคิดแบบโลกวิสัย (secularism) ที่เสนอให้รัฐกับศาสนาควรแยกอำนาจออกจากกันหรือเป็นอิสระต่อกัน รวมถึงแนวทางการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการถ่วงดุลอำนาจ เป็นต้น ผู้เขียนเห็นว่าแนวทางดังกล่าวจะช่วยเติมเต็มแนวทางแก้ปัญหาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นทางออกที่แท้จริงให้กับการแก้ปัญหาพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย วินิจจะกุล. (2534). *วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา*. รายงานโครงการวิจัย
เสริมหลักสูตร. คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). *พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิโกลดคิมทอง.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2537). *รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง*.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2540). *พุทธศาสนาในเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). *ข้อคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับการปรับปรุงการปกครอง
สงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2545). *พ.ร.บ. คณะสงฆ์: เรื่องเก่าที่เถียงกันใหม่ ข้อคิด
เก่าๆ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2550). *เจาะหาความจริงเรื่องศาสนาประจำชาติ*.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะ
ศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2542). *พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร:
กองทุนรักษัธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2543). *แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 21*.
กรุงเทพมหานคร: กองทุนรักษัธรรม.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชมุนี (ป. อ. ปยุตฺโต). (2529). *การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอทางออก*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกลดคิมทอง.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). *ธรรมะของสมณศักดิ์*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์พิมพ์สว.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2542). *วิฤตพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิริน
ธร.

Foucault, Michel. (1970). *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. New York: Vintage Books.

Foucault, Michel. (1972). *The Archaeology of Knowledge*.
(trans.A.M.Sheridan). New York: Pantheon.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากล

ประเทศไทย 4.0

Strategies for Using Innovative Leadership to Develop Schools to International Standards Thailand 4.0

องอาจ สิมเสน

รัชณี จรุงศิริวัฒน์, พระฮอนด้า เข้มมา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Ongart Simsen

Rachanee Jaroungsirawat, PhraHonda Khemma

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Ongart@nkk.ac.th

บทคัดย่อ

กระบวนการพัฒนาทางการศึกษาภายใต้ประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 เป็นจุดเริ่มต้นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีการขับเคลื่อนไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรมเป็นการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติการที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างการวิจัยและการพัฒนาการศึกษาภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การแบ่งปันความรับผิดชอบและการให้คุณค่าการมีคุณธรรมมีหลักธรรมาภิบาลและการเรียนรู้ทักษะศตวรรษที่ 21 การสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในองค์กรจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งเทคนิคในการบริหารจัดการ (Management) และความเป็นผู้นำ (Leadership) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงได้สถานศึกษา ทั้งนี้การสร้างสรรคนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม โดยการบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่จะต้องนำไปสู่นวัตกรรม 3 ด้าน ได้แก่ นวัตกรรมจัดการ นวัตกรรมการทำงาน และนวัตกรรมการนำ

วันที่รับบทความ: 24 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 30 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563

Received: May 24, 2020; Revised: June 30, 2020; Accepted: June 30, 2020

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์การพัฒนาการศึกษาภายใต้ประเทศไทย; 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21; ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

Abstracts

The educational development paradigm under Thailand 4.0 to the 21st century is the beginning of a 20-year national strategy. Driving towards stability, prosperity, and sustainably in a fair way is a practical drive that drives structural reforms. Research and development of education under the philosophy of sufficiency economy. Sharing responsibility and values, morality, good governance and learning skills in the 21st century. Therefore, creating change in the organization, it is very important that executives use both techniques. In management and leadership to lead the organization to success in change. In this regard, the creation of educational innovation by the school requires leaders with an innovative vision to promote and support innovation change. The management of modern school must lead to innovation in 3 areas which are management innovation.

Keywords: Educational Development Paradigm under Thailand; 4.0 Towards ; the 21st Century, Innovative Leadership.

บทนำ

ประเทศไทยในอดีต มีการพัฒนา สังคมและเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่มโนเดลประเทศไทย 1.0 ที่เน้นภาคการเกษตร ไปสู่ประเทศไทย 2.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมเบาและก้าวสู่โมเดลประเทศไทย 3.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมหนักกว่า ภายใต้โมเดล “ประเทศไทย 3.0” ที่เป็นอยู่ต้องเผชิญกับดักสำคัญที่ไม่อาจนำพาประเทศพัฒนาไปมากกว่า การสร้างการเปลี่ยนแปลงประเทศหากย้อนหลังไปในอดีต ประเทศไทยเองก็มีการปรับโมเดลเศรษฐกิจอยู่หลายครั้ง จากโมเดลประเทศไทย 1.0 ที่เน้นภาคการเกษตร ไปสู่โมเดลประเทศไทย 2.0 เน้นอุตสาหกรรมเบาและก้าวสู่โมเดลประเทศไทย 3.0 เน้นอุตสาหกรรมหนัก อย่างไรก็ตาม ภายใต้ “โมเดลประเทศไทย 3.0” นอกจากต้องเผชิญกับกับดักประเทศรายได้ปานกลางแล้ว เรายังต้องเผชิญกับ “กับดักความเหลื่อมล้ำ” “กับดักความไม่สมดุลในการพัฒนา” กับดักเหล่านี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจในการปฏิรูป โครงสร้างเศรษฐกิจและการศึกษาเพื่อพัฒนาไปสู่ประเทศไทย 4.0 (เกษม เมษินทรีย์, 2559:125)

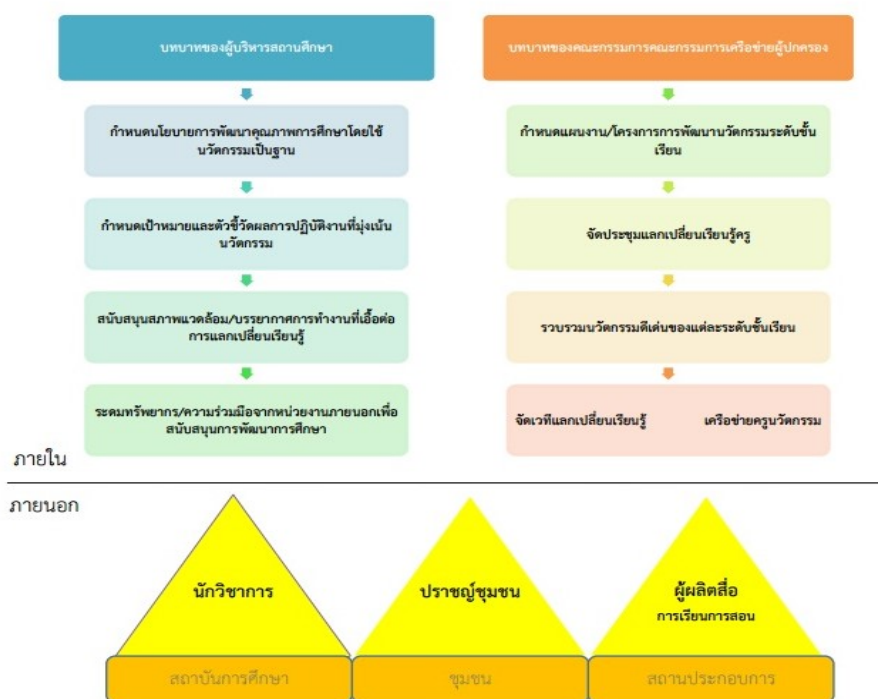
การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังแนวความคิดให้กับพลเมืองและเยาวชนของชาติ ซึ่ง เป็นตัวแปรสำคัญของสมรรถนะ ความสามารถในการแข่งขันระยะ

ยาว (Long Terms Competitiveness) ที่เป็นข้อต่อหลักและบริบทที่สำคัญของการออกแบบภายใต้การขับเคลื่อนของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาอันเชื่อมโยงกับมนุษย์และสังคมในพลวัตของการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 (20st Century) สู่ศตวรรษที่ 21 (21st Century) (ณัฐพร เห็นเจริญเลิศ, 2559:73) และจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทั้งภาคส่วนยุโรป อเมริกา จีนและญี่ปุ่น ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมืองและการศึกษา ซึ่งกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ประจักษ์และชัดเจนอันถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยของการเปลี่ยนผ่าน คือ ผ่านการใช้ Social Media ศตวรรษที่ 21 กลายเป็นโจทย์สำคัญสำหรับในหลายๆ เรื่อง จากทุกฝ่ายมองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากขึ้นจากอดีต จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการวางแผนบริหารจัดการที่ดี โดยมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน เพราะการก้าวอย่างช้าๆ จะทำให้สามารถตกขบวนและเสียโอกาส ซึ่งการจัดการศึกษาเป็นอีกประเด็นสำคัญ นอกจากจะต้องก้าวทันความเปลี่ยนแปลงแล้วยังจะต้องเป็นกลไกเพื่อการขับเคลื่อนภาคส่วนอื่นๆ ให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลง และการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม โดยการบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่จะต้องนำไปสู่นวัตกรรม 3 ด้าน ได้แก่ นวัตกรรมการจัดการ นวัตกรรมการทำงาน และนวัตกรรมการนำ (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2559: ออนไลน์)

นวัตกรรมจัดการ (Innovation of Management)

โครงสร้างการบริหารของสถานศึกษาประกอบด้วยคณะกรรมการในรูปแบบต่างๆ เช่น คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง เป็นต้น ซึ่งรูปแบบคณะกรรมการดังกล่าวเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 ทั้งนี้ การจัดการสถานศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่อยกระดับสถานศึกษาสู่การเป็นโรงเรียนนวัตกรรม (Innovative School) โดยบทบาทหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และ คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคณะกรรมการระดับชั้นเรียนมุ่งเน้นการดูแลผู้เรียนด้านระเบียบวินัยและความประพฤติเป็นหลัก ในขณะที่บทบาทด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจ

สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนยังไม่โดดเด่นมากนัก ดังนั้น นวัตกรรมการจัดการสถานศึกษายุคใหม่จึงควรปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องหลักดังนี้ (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์,2559: ออนไลน์)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์,2559 : ออนไลน์)

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

1. ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ นวัตกรรมเป็นฐาน ซึ่ง นวัตกรรมจะเป็นส่วนหนึ่งของแผนกลยุทธ์การพัฒนาการศึกษาที่ บุคลากรทุกคนจะต้องร่วมกันบริหารจัดการเพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้อง ชี้แจงให้บุคลากรมีความเข้าใจตรงกันว่าการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ เช่น เทคนิคการสอน แบบใหม่ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนแบบใหม่ การพัฒนากิจกรรมเสริมการเรียนรู้ เป็นต้น จะเป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าทางวิชาชีพและสามารถนำผลงานดังกล่าวประกอบการขอ วิชະฐานะของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถออกแบบแผนงานหรือโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องมีนวัตกรรมประจำกลุ่มอย่างน้อย 1 ชิ้น/ปีการศึกษา หรือ คณะกรรมการระดับชั้นเรียนจะต้องมีนวัตกรรมร่วมกันอย่างน้อย 1 ชิ้น/1 ภาคเรียน เป็นต้น โดยการประเมินการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดเชิงนวัตกรรมจะเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของบุคลากรและสถานศึกษาอันเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการพัฒนาสถานศึกษาและแผนการยกระดับสมรรถนะเฉพาะทางสำหรับครูในลำดับต่อไป

3. ผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุนสภาพแวดล้อม/บรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานแบบต่างคนต่างทำนั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลของผู้เรียน ผู้บริหารควรสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานของครูที่มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning & Sharing) เน้นการทำงานแบบร่วมมือ (Collaboration) ที่ไม่จำกัดเพียงแค่ครูภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันหรือครูในระดับชั้นเดียวกันเท่านั้น แต่จะเป็นการร่วมเรียนรู้และร่วมมือร่วมทำของครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ครูนวัตกรรม (Teacher Innovation Network : TIN) ที่จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดที่หลากหลายของครูที่มาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือระดับชั้นต่างๆ โดยผู้บริหารจะต้องจัดสรรเวลาและสถานที่เพื่อให้ครูได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการทั้งนี้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหารทราบว่า ครูท่านใดต้องการการสนับสนุนด้านใด เพื่อให้การปฏิบัติงานนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม

4. ผู้บริหารมีบทบาทในการระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาของสถานศึกษา โดยส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สร้างความร่วมมือกับนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาในบริเวณใกล้เคียงสถานศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนร่วมกันพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

5. บทบาทของคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองคณะกรรมการ เครือข่ายผู้ปกครอง ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง ครูหัวหน้าระดับชั้นเรียน และเลขานุการระดับชั้นเรียน ที่ผ่านมาคณะกรรมการ เครือข่ายผู้ปกครองมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนเป็นหลัก ยังไม่ค่อยมีการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาครูซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ดังนั้นบทบาทของคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองที่จะส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษามีดังต่อไปนี้

5.1 กำหนดแผนงาน/โครงการการพัฒนานวัตกรรมระดับชั้นเรียนเพื่อสนองต่อนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมเป็นฐาน โดยแผนงาน/โครงการดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับการค้นพบเทคนิคการสอน สื่อการเรียนการสอน การบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา เช่น โครงการครูคิดคิดนวัตกรรมระดับชั้น ม. 1 โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครูนวัตกรรมภาษาต่างประเทศระดับชั้น ป.6 เป็นต้น

5.2 จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครูระดับชั้นเรียน โดยจัดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง ตามแผนงานการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนของครูแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในการประชุมจะต้องมีการกำหนดหัวข้อและครูที่จะเป็นแกนนำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่ละครั้งซึ่งจะต้องหมุนเวียนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยครูแกนนำการเรียนรู้จะต้องนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากค้นคว้าเพียงแค่ 15 นาที จากนั้นจะเปิดโอกาสให้ครูท่านอื่นร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูอาวุโสหรือครูที่มีประสบการณ์การสอนยาวนานจะต้องมีบทบาทในการชี้แนะ (Coaching) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) ให้กับครูใหม่ เพื่อถ่ายทอดกลยุทธ์การสอน เทคนิคการจัดการชั้นเรียน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาทางวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนดังกล่าวส่งเสริมให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ภายในสถานศึกษาหรือที่เรียกว่า KM (Knowledge Management)

5.3 รวบรวมนวัตกรรมดีเด่นของครูแต่ละระดับชั้นเรียน เพื่อคัดเลือกผลงานที่ดีที่สุดเป็นตัวแทนสถานศึกษาในการเข้าร่วมประกวดนวัตกรรมทางการศึกษาในองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจในการพัฒนาทางวิชาชีพของครู นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติครูนวัตกรรมภายในสถานศึกษาเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยจัดให้มีการมอบโล่ครูนวัตกรรมต้นแบบ

การมอบเกียรติบัตรครูแกนนำด้านนวัตกรรม การมอบเงินทุนสนับสนุนครูนวัตกรรมชั้นยอด เป็นต้น

5.4 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายครูนวัตกรรมประจำปีการศึกษา โดยคัดเลือกครูนวัตกรรมระดับชั้นเรียนดีเด่นร่วมกันถ่ายทอดเทคนิคและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมให้แก่เพื่อนครู ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนผู้ปกครอง ชุมชน นักวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของสถานศึกษาสำหรับปีการศึกษาต่อไป (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2559: ออนไลน์)

นวัตกรรมการทำงาน (Innovation of Task)

การก้าวสู่ยุคดิจิทัลยุคที่มีสื่อการเรียนรู้อันหลากหลาย เช่น บทเรียนออนไลน์ (E-Learning) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเรียนการสอนบนเว็บ (Web-Based Learning) การเรียนออนไลน์ (On-line Learning) ส่งผลให้ครูจำเป็นต้องพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องผนวกกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ถือได้ว่าเป็นความท้าทายความสามารถทางวิชาชีพครู หากครูยังมีความเชื่อเดิม (Fixed Mindset) เกี่ยวกับรูปแบบการสอนของตนที่เคยใช้มานานกว่าสามสิบปีสืบเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดโดยไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ความเชื่อดังกล่าวก็จะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ดังนั้นผู้บริหารจะต้องเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกให้แก่ ครูเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพ (Growth Mindset) ผ่านกระบวนการพัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรมในงาน ดังนี้

นวัตกรรมการทำงาน (Innovation of Task) (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2559: ออนไลน์)

1. การเปิดใจ (Openness) ผู้บริหารจะต้องสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นการเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่หรือความคิดเห็นใหม่จากครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในลักษณะของการเปิดพื้นที่ทางความคิดที่ไม่มุ่งเน้นการตัดสินถูกหรือผิด แต่จะต้องเป็นพื้นที่ความคิดที่ทุกคนรู้สึกอิสระและไม่มีข้อจำกัดเพื่อให้เกิดการระดมความคิดเห็น (Brainstorming) และร่วมกันกำหนดเป้าประสงค์ในการพัฒนาการปฏิบัติงานของตนและสถานศึกษาที่มุ่งสู่นวัตกรรม (Innovative Goal)

2. การมุ่งมั่นตั้งใจ (Willingness) ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้ครูมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุสู่เป้าประสงค์ในการพัฒนาการปฏิบัติงานของครูที่มุ่งสู่นวัตกรรม โดยผู้บริหารจะต้องชี้แนะให้ครูวิเคราะห์สถานการณ์และโอกาสในการสร้างนวัตกรรมใหม่ในมุมมองที่หลากหลายมุมมองโดยพิจารณาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกสถานศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างและความเป็นไปได้ในการสร้างนวัตกรรม

3. การกล้าเสี่ยง/กล้าลอง (Taking Risk) ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูลองนำวิธีการหรือแนวคิดใหม่ๆ ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง ครูสามารถค้นพบวิธีการหรือแนวคิดใหม่ในระหว่างที่ทดลองใช้ได้อย่างไม่มีข้อจำกัดจนกระทั่งเกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ว่าวิธีการดังกล่าวใช้แล้วได้ผลจริงจึงจะสามารถเรียกวิธีการหรือแนวคิดใหม่นั้นได้ว่าเป็นนวัตกรรม ทั้งนี้ผู้บริหารและครูจะต้องร่วมกันวางแผนบริหารความเสี่ยงในการนำนวัตกรรมไปทดลองใช้ ตลอดจนวางมาตรการรองรับในกรณีที่เกิดสถานการณ์นอกเหนือจากแผนการดำเนินงาน

4. การวิจัยและพัฒนา (Research & Development : R&D) เมื่อได้นวัตกรรมใหม่แล้วผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้ครูคิดค้นแนวคิด/วิธีการใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดมาจากการพัฒนาองค์ความรู้เดิมผนวกกับองค์ความรู้ใหม่และสถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับการวิจัยในชั้นเรียนจากเดิมที่เป็นเพียงการทำวิจัยเพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น (do something better) สู่การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาของครูเพื่อสร้างสรรค์เทคนิค/วิธีการใหม่ที่แตกต่างกันไปจากเดิม (do something different) และจะเป็นประโยชน์ต่อการก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูในการขอวิทยฐานะระดับสูงต่อไปทั้งนี้ การพัฒนานวัตกรรมในงานผู้บริหารสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานเชิงนวัตกรรมโดยใช้คำถามชี้แนะในการเรียนรู้ (Question-based Learning) เพื่อให้ครูพัฒนาการคิดสร้างสรรค์เชิงบวก ดังนี้ (อนุสรณ์ สุวรรณวงศ์, 2559: ออนไลน์)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2559)

นวัตกรรมการนำ (Innovation of Leading)

ผู้บริหารมีบทบาทในการระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาของสถานศึกษา โดยส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชุมชน มาให้ความรู้แก่ผู้เรียนในห้องเรียน การใช้แหล่งทรัพยากรหรือสถานที่สำคัญในชุมชนจัด กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เป็นต้น ทั้งนี้การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางวิชาชีพครูเช่นกัน ผู้บริหารจะต้องสร้างความร่วมมือกับนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาในบริเวณใกล้เคียงสถานศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งครูจะได้เรียนรู้ แนวคิดและองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการปฏิบัติงานของตนใน ขณะเดียวกันนักวิชาการก็จะได้เรียนรู้จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงซึ่งสถานศึกษาถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ชั้นยอดในการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยทางการศึกษาใหม่ๆ โดย สถานศึกษาจะเป็นฐานในการวิจัยให้แก่ นักวิชาการนอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอน เช่น บริษัทอักษรเจริญทัศน์ เพื่อนำเสนอสภาพปัญหาและข้อจำกัดการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ และสร้างความร่วมมือในลักษณะ MOU โดยสถานศึกษาจะเป็นแหล่งในการทดลองใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ สถานประกอบการผลิตขึ้น (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2559: ออนไลน์)

กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

ขั้นที่ 1 การนำสู่การเรียนรู้ (Leading to Learn) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรมในงานที่มุ่งเน้นการเปิดใจยอมรับแนวคิด/วิธีการทำงานใหม่ๆ และพร้อมที่จะเรียนรู้ในมุมมองที่หลากหลาย เช่น หากสถานศึกษาของมีปัญหาเรื่องการบริหารบุคคล ท่านจะศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาของสถานศึกษาอื่น ในขณะเดียวกันท่านก็อาจจะพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาขององค์กรเอกชนหรือองค์กรภาครัฐ เพื่อเรียนรู้ว่าองค์กรเหล่านั้นมีแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไร

ขั้นที่ 2 การนำสู่การคิด (Leading to Think) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นจะทำให้ได้แนวคิด/วิธีการทำงานใหม่ซึ่งการนำมาประยุกต์ใช้ที่ได้ผลลัพธ์ที่ดีนั้น จำเป็นจะต้องนำผลของการเรียนรู้ที่ได้มาวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไปจึงไม่สามารถนำวิธีการของหน่วยงานอื่นมาปรับใช้ได้ทันที ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องคิดอย่างมีวิสัยทัศน์หรือการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) ที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าสถานศึกษามีจุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาอะไร โอกาสและอุปสรรคใดบ้าง เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปกำหนดเป็นแผนงาน/กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

ขั้นที่ 3 การนำสู่การเปลี่ยนแปลง (Leading to Change) การขับเคลื่อนสถานศึกษาด้วยแผนงานหรือกลยุทธ์ใหม่ๆ จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงก็จะนำมาซึ่งความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่ดีจะต้องเริ่มจากกระบวนการปรับทัศนคติเชิงบวกเพื่อให้บุคลากรทุกคนมีทิศทางการทำงานร่วมกันผ่านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ผู้บริหารมีบทบาทในการโน้มน้าวและเจรจาเพื่อให้ครูทุกคนเข้าใจตรงกันว่าการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อบุคลากรอย่างไร เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูจะช่วยแก้ปัญหาการจัดการชั้นเรียนได้อย่างไร กลยุทธ์การสอนของครูท่านอื่นจะช่วยพัฒนาตนเองอย่างไร แผนงานเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษานั้นจะส่งเสริมให้ครูก้าวหน้าได้อย่างไร ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมให้กับสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 การนำสู่การสร้างสรรคนวัตกรรม (Leading to Innovate) เมื่อบุคลากรภายในสถานศึกษาตระหนักถึงประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้

ออนไลน์ สื่อและอุปกรณ์ เป็นต้น เพื่อเปลี่ยนการวิจัยในชั้นเรียนที่มุ่งเน้นเพียงแค่
ประกอบการประเมินผลการสอนของครูสู่การพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียนให้เป็นนวัตกรรมการ
สอนใหม่ๆ (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2559: ออนไลน์)

สรุป

สมรรถนะด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะช่วยให้ครูสามารถคิดค้นนวัตกรรมการ
เรียนการสอนได้มากยิ่งขึ้นและการพัฒนาสมรรถนะครูด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะช่วยให้
การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นมีผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สูงขึ้น ในการก้าวเข้าสู่
ศตวรรษที่ 21 เป็นพลโลก และการได้รับความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนจะช่วยพัฒนา
นวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษาของท่านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และผู้บริหารควร
มีแผนการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน
เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ กำกับติดตาม ประเมินผลและรับผิดชอบ
ร่วมกัน รวมทั้งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะช่วยพัฒนานวัตกรรม
บริหารจัดการนวัตกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้มากขึ้น เนื่องจากบุคลากรทุกคน
ในปัจจุบันสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และสามารถใช้อย่างง่าย แผนการบริหารจัดการนั้น
เป็นการรวบรวมภารกิจงานในแต่ละด้านมาออกแบบอย่างรอบคอบ วางระบบให้ดี มีการใช้
งานที่สะดวก ง่ายต่อการประเมินผล ติดตามผล เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ

เอกสารอ้างอิง

- เกษม เมษินทรีย์. (2559). *ยุทธศาสตร์และการปฏิรูปสู่การเป็นไทยแลนด์ 4.0*.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐพร เห็นเจริญเลิศ และคณะ (2559). *ขอบแดนใหม่แห่งการเรียนรู้ : การศึกษาระบบ 4.0*.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุสรฯ สุวรรณวงศ์.(2559). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม Innovative Leadership.
ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2563. แหล่งที่มา :
<https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52233/-edu-teaartedu-teaart-teaartdir->

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

School Administrators' Attributes for 21st Century

กุลจิรา รักษนกร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Kuljira Raksanakorn

Khon kean University, Thailand

E-mail: kuljira.Rak@gmail.com

บทคัดย่อ.

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นกลไกสำคัญ และเป็นตัวแปรที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพต่อผลลัพธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ตอบสนองต่อการแข่งขัน และ ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1). การเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ 4 ตัวบ่งชี้ 2). การมีวิสัยทัศน์ 3 ตัวบ่งชี้ 3). มนุษยสัมพันธ์ 4 ตัวบ่งชี้ 4). ความสัมพันธ์กับงาน 4 ตัวบ่งชี้ และ 5). ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: คุณลักษณะ; ผู้บริหารสถานศึกษา; ในศตวรรษที่ 21

Abstracts

This article is intended to study the components and indicators of school administrators' attributes for 21st century which are the important strategy and variable lead to success in education management, in order to improve quality and efficiency. Therefore, the attributes of school administrators for 21st century can be found as 1) Desirable leadership with 4 indicators, 2) Vision with 3 indicators, 3) Human relations with 4 indicators, 4) Work relations with 4 indicators, and 5) Creativity and innovation with 5 indicators.

Keywords: Attributes; School Administrators; In 21st century

วันที่รับบทความ: 1 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 17 เมษายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 27 เมษายน 2563

Received: April 1, 2020; Revised: April 17, 2020; Accepted: April 27, 2020

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) หรือโลกไร้พรมแดนที่กระแสของโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงต่อเนื่อง ซับซ้อนและเกี่ยวพันกัน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีแต่ละสาขา เช่น วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วัสดุศาสตร์ คอมพิวเตอร์ การสื่อสาร และโทรคมนาคม โดยนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ใช้อุปกรณ์สื่อสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์พื้นฐาน เป็นการดำเนินชีวิตในโลกของการสารสนเทศ (Cyberspace) และความจริงเสมือน (Virtual Reality) และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E- Commerce) อีกทั้งความก้าวหน้าในสังคม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ในหลายด้านทำให้ทุกคนต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้องค์กรทั้งภาครัฐ และ เอกชนต่างก็ได้รับผลกระทบ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน ให้อยู่รอด และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรจำเป็นต้องปฏิรูปตนเอง และ การเปลี่ยนแปลงองค์กร ไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญ จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ (ชัยยนต์ เพาพาน, 2558:115)

คุณลักษณะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่ชี้ชัดให้เห็นถึงความดีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกและตัวแปรที่สำคัญ ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพในผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหารที่จะประสบความสำเร็จ สามารถสนองตอบการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น และเหมาะสม มีความรู้ในหลักการเชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรม จริยธรรมและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาในยุคใหม่เพื่อนำพาองค์กร ประสบความสำเร็จสอดคล้อง (ชัยยนต์ เพาพาน, 2560:96) มีคุณลักษณะหลายประการ อาทิ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความคิดสร้างสรรค์และใช้นวัตกรรม ตระหนักถึงผลกระทบจากภายนอก มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ มีภาวะผู้นำแบบจูงใจใฝ่ปรารถนา มีคุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ คุณลักษณะของผู้บริหาร สถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการพัฒนา นักเรียนให้มีคุณภาพ เนื่องจากเป็นแหล่งประสิทธิ์ประสาทวิชา ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ฝึกทักษะอาชีพ เสริมสร้างคุณธรรมอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และฝึกทักษะชีวิตอันจำเป็นในการดำรงชีวิตให้กับนักเรียน สรรสร้างบุคลิกภาพทางสังคมให้นักเรียน เพื่อให้สามารถปรับตัวในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และปฏิบัติตนให้มีคุณค่า

แก่สังคม เป็นทรัพยากรมนุษย์ตามความต้องการทางสังคม โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารจัดการคอยกำกับ ติดตาม และดูแลการดำเนินการของโรงเรียน อีกทั้ง พยายามทุกวิถีทางที่จะดำเนินการทุกอย่างที่เกี่ยวกับการศึกษาให้มีผลผลิตคือนักเรียนที่มีคุณภาพที่สุด และเพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพ

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญที่สุดต่อการบริหารจัดการการศึกษาของสถาบัน เนื่องจากการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจะดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ มากน้อยเพียงใด ศูนย์กลางขององค์กรทั้งหมด ความสำเร็จขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพ ความตื่นตัว ความมียุทธวิธีประสพการณ์ ความคิด ความเป็นเลิศทางวิชาการ และอุทิศตน ความเสียสละ และความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งหมายถึง ผู้บริหารที่สร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นครูให้นำนโยบายการศึกษาออกปฏิบัติและดำเนินการเพื่อผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ในลักษณะของชีวิตในสถานศึกษา

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

จากการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 หลายท่านให้ความสำคัญต่อการศึกษา และต่อบุคคลในการใช้ชีวิตเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างสันติและสมานฉันท์ สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่ให้บริการแก่ผู้เรียนที่เป็นอนาคตของชาติ อาทิเช่น

ชัยยนต์ เพาพาน (2560:บทคัดย่อ) องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาการเปลี่ยนแปลง ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

1. นักสร้างสรรค์ (Creator) ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมีกระบวนการผลักดันให้บุคลากรในโรงเรียนที่มีความสามารถสร้างสรรค์งานให้มีคุณภาพและมาตรฐานมากขึ้น ต้องผลักดันเพื่อประโยชน์ของนักเรียน และจะต้องหาวิธีจัดการอย่างต่อเนื่องเหมือนทฤษฎีน้ำไหล (flow theory)

2. นักการสื่อสาร (Communicator) ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่การสื่อสารโดยการ แบ่งปันข้อมูลผ่านหลายสื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่กลุ่มผู้บริหารต้องเป็น ผู้สื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

3. นักคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinker) ผู้บริหารจึงต้องให้ความสนใจในความคิดที่ครูหรือบุคลากร แสดงออกเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะด้านผลกระทบที่มีต่อโรงเรียนและนักเรียนในระยะยาว และจะได้รับประโยชน์ เหล่านั้นมากที่สุดได้อย่างไร ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารที่จะต้องนำเอาข้อมูลและความคิดต่างๆมาใช้ในการตัดสินใจทั้งหมด

4. สร้างชุมชน (Create Community) หมายถึง การประสานเชื่อมโยงต่อกลุ่มคนที่เหมาะสม เช่น วิธีที่จะสร้างโอกาสให้กับบุคลากรเพื่อเชื่อมโยงต่อกับคนอื่นๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้มากขึ้นเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่เพียงแต่พัฒนาผู้นำในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นการเปิดโอกาสให้คนอื่นเห็นความเป็นผู้นำด้วย

5. การมีวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีวิสัยทัศน์ในการที่จะทำให้งานโรงเรียนเตรียมพร้อมที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียนไปสู่อนาคตที่ต้องการ และสามารถแบ่งปันวิสัยทัศน์ไปพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกันได้ด้วย

6. การสร้างความร่วมมือ และการติดต่อ (Establishing cooperation and contact) ผู้บริหารต้อง แสวงหา แบ่งปันข้อมูล และความรู้อย่างเปิดเผยชัดเจน มีการค้นหาความเข้าใจและปฏิบัติอย่างเข้าใจกับคนอื่น มีการติดต่อกับโลกภายนอกผ่านทางบล็อกและสื่อทางสังคม และต้องสร้างการร่วมมือกับผู้อื่น

7. สร้างพลังเชิงบวก (Create positive Energy) ผู้บริหารต้องสร้างหลักการทั้งเชิงบวก เชิงรุกและวิธีการ ดูแลเอาใจใส่ ต้องใช้เวลาในการพบปะพูดคุยกับนักเรียน ครูและผู้ปกครองรับรู้และคุณค่าของพวกเขาโดยการพัฒนา ความสัมพันธ์ที่แท้จริงให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ผู้บริหารต้องสร้างสุขภาพตนเอง สวัสดิการและระดับพลังงานให้พร้อมเสมอ

8. ความเชื่อมั่น (Confidence) ผู้บริหารต้องมีลักษณะความมั่นใจ (confidence) เข้าถึงได้ง่าย (approachable) มีความโดดเด่น (Is outstanding) ในฐานะที่เป็นผู้นำต้องมีความกล้าที่จะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ ยากลำบาก ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้มักจะอยู่ในความสงบเสมอ และมีความมั่นใจในการรักษาขวัญกำลังใจและความเชื่อมั่นในชุมชนโรงเรียน

9. ความมุ่งมั่นและความพากเพียร (Determination and perseverance) ผู้บริหารต้องแสดงความมุ่งมั่นและความทุ่มเท (dedication) อย่างจริงจัง เพื่อผลักดันให้กับครูและนักเรียนเกิดความมุ่งมั่นทุ่มเทในงาน และ อย่ายอมแพ้ (Never give up) เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดไว้

10. ความเต็มใจที่จะเรียนรู้ (Willingness to Learn) ผู้บริหารต้องเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เพราะการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เป็นที่น่าตื่นเต้นและนำมาใช้เสริมสร้างศักยภาพผู้บริหาร และสังคมโรงเรียน ผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Be a Lifelong Learner)

11. ต้องเป็นนักประกอบการ คิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Entrepreneurial, Creative and Innovative) ความสามารถในการคิดนอกกรอบเป็นพลังที่มีอำนาจของผู้บริหาร การคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเป็น วิธีที่ดีที่สุดในการบริหารจัดการกับความซับซ้อนทางสังคมในศตวรรษที่ 21 และต้องพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรประกอบการ (entrepreneurial organization) ได้ด้วย

12. นักริเริ่มงาน (Originator) ผู้บริหารต้องเรียนรู้ถึงความเชื่อมั่นในสัญชาตญาณ (instincts) ของตนเอง ความสามารถในการเป็นนักคิด นักริเริ่มสร้างสรรค์ผู้บริหารสามารถแก้ปัญหาให้สำเร็จอย่างไม่คาดฝันหรือ จากการสังหรณ์ใจ (intuitively) ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นจากความชาญฉลาดที่

13. ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ (Ability to Inspire) ผู้บริหารควรสร้างความ กระตือรือร้นและความคิดเชิงบวกต่อบุคลากรในการร่วมกันกำหนดทิศทางในอนาคต สิ่งทั้งหมดนี้ต้องเน้นให้เกิดขึ้นในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งผู้บริหาร

14. การเจียมเนื้อเจียมตัว (Be Humble) ผู้บริหารมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ในโรงเรียนซึ่งงานผู้บริหารไม่ใช่เป็นรูปปั้นแต่เป็นงานที่เอื้อต่อทุกคนในโรงเรียนนั่นคือ ต้องมีสัมมาคารวะ การรู้จักบุคคลในชุมชน การเปิดโอกาสกับครู และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

15. ตัวแบบที่ดี (Good Model) หากคุณกำลังส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องรู้และฝึกพวกเขาให้มีความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ฝึกการสื่อสารที่ดี และคิดวิเคราะห์เป็นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และการปลูกฝังสร้างสรรค์นวัตกรรม จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการเรียนรู้และความเสี่ยง

The Wallace Foundation (2012:10) แนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลควรนำไปใช้มี 5 ประการ ดังนี้

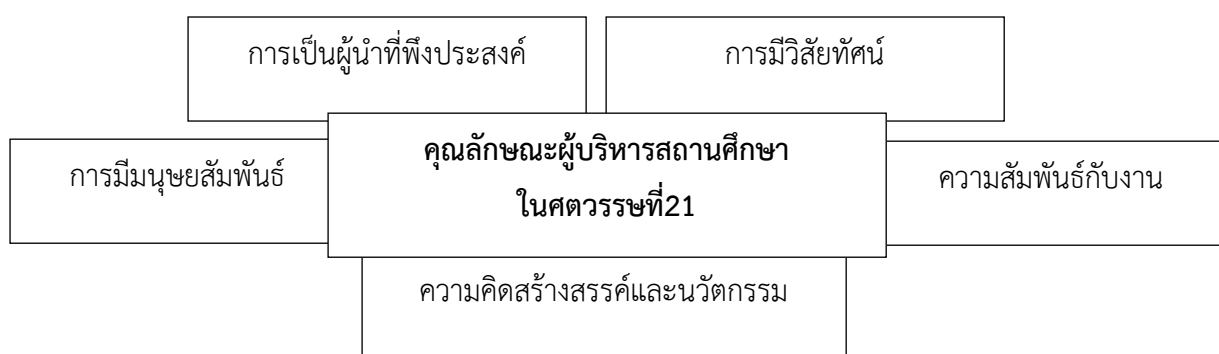
1.การสร้างวิสัยทัศน์เพื่อความสำเร็จทางวิชาการสำหรับนักเรียน (Shaping a vision of academic success for all students) การนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และมีส่วนร่วมของบุคลากรในการมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

2.สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเพื่อการศึกษา (Creating a climate hospitable to education) ผู้บริหารต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับ ผู้เรียน และบุคคลภายนอก เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางการเรียน และกิจกรรม บรรยากาศมีความสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.การปลูกฝังภาวะผู้นำให้กับบุคคลอื่น (Cultivating leadership in others) ทั้งครูในโรงเรียนถือว่าทรัพยากรสำคัญในการบริหาร การสร้างให้ครูเป็นผู้นำทางวิชาการจะส่งผลให้โรงเรียนมีการพัฒนาไปสู่คุณภาพ และมีมาตรฐานทางการศึกษา

4.การปรับปรุงการเรียนการสอน (Improving instruction) ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะมุ่งทำงาน ด้วยความเอาใจใส่ในการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมุ่งถึงคุณภาพการสอน และให้บรรลุผลสำเร็จตามความคาดหวังของผู้เรียน และผู้ปกครอง 5.การบริหารจัดการกับคน ข้อมูล และกระบวนการ (Managing people, data and processes) ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพต้องให้ความสำคัญกับบุคลากรทั้งครูบุคลากร และผู้เรียน รวมทั้งการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารและกระบวนการการบริหาร เป็นต้น

สรุปได้ว่า คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 5 องค์ประกอบหลักดังนี้ 1). การเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ 2). การมีวิสัยทัศน์ 3). การมีมนุษยสัมพันธ์ 4). ความสัมพันธ์กับงาน และ5). ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ดังภาพ

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21

1). การเป็นผู้นำที่พึงประสงค์

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ นักการศึกษาแต่ละท่านมีทัศนะที่สอดคล้องกันอาทิเช่น

Stetson University (2013:29) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีความรู้ในระดับสากล knowledge) ว่าผู้นำยุคใหม่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง ได้แก่ สามารถจัดการความรู้ 2) บุคลากรมีความรู้ในระดับสากลทั้งในเรื่องของประวัติศาสตร์ 3) รู้เรื่อง เหตุการณ์ปัจจุบัน และมีความรู้ในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับปัญหาสำคัญ 4) ภาษาเทคโนโลยีทางเลือก 5) รู้การเปลี่ยนแปลงหรือพลวัตของโลก 6) การเข้าใจวัฒนธรรม และ บทบาทในการพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน

Mendenhall et al. (2013:436-451) กล่าวถึงความรู้ของผู้บริหารไว้ว่า 1) เป็น ความ สามารถทางสติปัญญา 2) การจัดการกับความซับซ้อนทั้งทางวัฒนธรรม 3) ความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และ 4) การจัดการความรู้ เช่น การแสวงหาความรู้ และนำเทคโนโลยี สมัยใหม่เข้ามาช่วยในการทำงาน มีวิธีบริหารจัดการในขอบเขตที่กว้าง และเป็นสากล ตลอดจน ฝึกฝนพัฒนาตนเอง และหาประสบการณ์ใหม่อย่างต่อเนื่อง

ประเด็นหรือปัญหา ระดับโลก (Knowledge of World issues) ต้องเป็น “Glocalization” คือ การผนวกกันระหว่าง Globalize กับ Localize เข้าด้วยกัน ต้องสามารถนำวัฒนธรรมของเราออกไปสู่โลกภายนอกโดยมีการค้นหาและรวบรวมหลักการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ซึ่งวัฒนธรรมความเป็นไทยของเรา มีจุดเด่นหรือความ ถนัดในการทำงานหรือทำธุรกิจเชิงท้องถิ่น (Localize) อยู่แล้วเมื่อเราต้องการเข้า เวทีโลก จะต้องอาศัยความเป็นสากล (Globalize) ด้วยเช่นกัน ผู้นำต้องเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง และบริหารในบริบทที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างของแต่ละเชื้อชาติได้ หรือ Code Switching between Cultures เพราะองค์กรหรือธุรกิจปัจจุบันมีความเป็นนานาชาติมากขึ้นดังนั้น จะต้องเป็น

1) นัก จัดการความรู้มีการผูกพันต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Life-long learning)

2) หมั่นพัฒนาฝีมืออบรม และหาประสบการณ์ใหม่เพื่อคงความมีทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในการนำองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตนเองให้สามารถก้าวทันเทคโนโลยีและกระแสโลกเพื่อการสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ (Innovativeness and Modernization)

3) ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะ เช่น ทักษะในการเรียนรู้ และการทำความเข้าใจ เชิงมนทัศน์ด้วยตนเอง ความสามารถในการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สามารถเป็นพี่เลี้ยง Mentoring)

4) สอนงาน (Coaching) มีความสามารถในการบริหาร

5) การสร้างทีมงาน (Team building)

6) การจัดการความขัดแย้ง (Conflict management)

7) เทคนิคการเจรจาต่อรอง ความสามารถก้าวทันเทคโนโลยี และเทคโนโลยี สารสนเทศใหม่ ๆ รวมทั้งการมีความรู้ ความเข้าใจต่อพฤติกรรมเชิงการเมือง และ

8) เน้นการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นสากล (Universal learning environments) เป็นต้น

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21 ที่มีประสิทธิภาพ ควรมี คุณลักษณะดังนี้

1.1 ความตระหนักรู้ด้านวัฒนธรรมบรรยากาศและบริบท หมายถึง การแสดงออก ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความตระหนัก และความรอบรู้ทางวัฒนธรรมหลากหลาย ใน การสร้างบรรยากาศที่แตกต่างและการเปิดเผย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมใน กระบวนการบริหารจัดการและลดขั้นตอนการทำงาน การสร้างวัฒนธรรมใหม่ๆหรือ กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ

1.2 การจัดการความรู้ หมายถึง การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาใน กระบวนการที่นำความรู้ฝังลึก ในตัวบุคลากร เป็นความรู้ที่เปิดเผย (Explicit knowledge) เพื่อนำมาพัฒนาและทำประโยชน์ต่อองค์กร ได้แก่ กำหนดการจัดลำดับความสำคัญ โดยการ แสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บรวบรวมความรู้ การนำ ผลการจัดความรู้ การประเมินผลสำเร็จ ประมวล กลั่นกรองความรู้ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ แบ่งปัน และนำนวัตกรรมไปกำหนดเป็นนโยบายแบบมีส่วนร่วม

1.3 ด้านเทคโนโลยี หมายถึง การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้ เทคโนโลยี การพัฒนาเทคโนโลยี ระบบสารสนเทศ ระบบเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร

เทคโนโลยี เพิ่มพูนความรู้ในองค์กร สนับสนุนบุคลากรทำงานร่วมกันในการจัดเก็บ การสืบค้น ฐานข้อมูล การให้บริการความรู้อย่างเป็นระบบ

1.4 ทางสติปัญญา หมายถึง การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารงาน เพื่อให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถในการมองภาพกว้างๆ และภาพรวมทั้งองค์กร เช่น ความฉลาด สามารถคิดเชิงซ้อนเชิงสร้างสรรค์ เปิดใจกว้างและการแยกแยะข้อเท็จจริง การเน้นเป้าหมายความสำเร็จและการพูดเชิงวิพากษ์มีความยุติธรรม ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านการเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ มีตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ความตระหนักรู้ด้านวัฒนธรรมบรรยากาศและบริบท การจัดการความรู้ ด้านเทคโนโลยี และ ทางสติปัญญา

2). การมีวิสัยทัศน์

จากการศึกษาเอกสารแนวคิด เกี่ยวกับคุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21 ทศวรรษนักการศึกษาอาทิเช่น

Toastmaster (2013: Online) ได้กล่าวถึงผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ควรเป็นบุคคลดังต่อไปนี้ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ (Creating Vision) 2) ความสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ (Communicate Vision) 3) ความสามารถแสดงวิสัยทัศน์ (Articulate Vision) 4) ความสามารถในการรวมพลัง (Energize Vision)

Remer (2010: Online) ได้เสนอแนวคิดคุณลักษณะการมีวิสัยทัศน์ที่สำคัญของผู้บริหารในการบริหารองค์กร ให้มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 ไว้ในบทความที่ชื่อว่า Leadership Skills for the 21st Center มีดังต่อไปนี้ 1) สร้างภาพจินตนาการ (Imagination) 2. สร้างวิสัยทัศน์ (Formulating) 2) มีความ มั่นใจ (Confidence) 3) สร้างแรงจูงใจ (Motivate) 4) การมีส่วนร่วม (Engage) 5) สร้างความเข้าใจร่วมกัน (Understanding)

Davis (2013:92) รองประธานกรรมการองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ใหญ่ที่สุดในสหรัฐอเมริกา และเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหาร คือการมีทักษะวิสัยทัศน์ มีองค์ประกอบดังนี้ 1)

การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational) 2) สร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน (Creating a Clear Vision) 3) เส้นทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communicating this Path Effectively) 4) ไม่ยึดมั่นถือมั่นในตนเอง (Leaving Ego)

Kabyemera (2014: Online) ได้อธิบายถึงผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ผู้บริหารที่มีความสามารถในการ กำหนดภาพที่คาดหวังและกระตุ้น โน้มน้าว จูงใจให้บุคลากรปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ขององค์กรโดยการ สนับสนุนการทำงานเป็นทีม การอบรมพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมสนับสนุนให้ สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆและการจัดสภาพแวดล้อมและ บรรยากาศขององค์กรให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรไปสู่เป้าหมายองค์กร ประกอบด้วย 1) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision creation) 2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (Articulating) 3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (Implementing) 4) ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) 5) การทำงานเป็นทีม (Team Work) เป็นต้น

การมีวิสัยทัศน์ สามารถสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่สอดคล้อง ดังนี้

2.1 การสร้างวิสัยทัศน์ หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาถึงการมีความสามารถสร้างองค์กรสร้างบรรยากาศที่ดี และวิเคราะห์สภาพการต่างๆ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล เน้นการมีส่วนร่วมตลอด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเสมอ โดยการสร้างภาพอนาคตด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังของสังคม

2.2 การสื่อสารวิสัยทัศน์ หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาถึงการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารวิสัยทัศน์ การสร้างความเข้าใจ แรงจูงใจ เพื่อให้เกิดการยอมรับในการสื่อสารที่หลากหลายมีระบบ รวมทั้งจูงใจกระตุ้นให้เกิดความเชื่อมั่น สามารถกำหนดเป้าหมายโดยมีส่วนร่วมในบุคลากรตลอดเห็นคุณค่าในวิสัยทัศน์และความสำคัญกับองค์กร

2.3 การสร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาถึงการมีความเชื่อมั่น และการสร้างแรงบันดาลใจ ความท้าทาย งานบรรลุตามเป้าหมาย ให้กำลังใจ

สร้างสรรค์ความคิดริเริ่มงานใหม่ๆเห็นคุณค่าในการทำงานร่วมกันเป็นทีมและปลูกจิตสำนึกที่ดี ในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเต็มใจและเป็นทีม

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ การสื่อสารวิสัยทัศน์ และการสร้างแรงบันดาลใจ

3). การมีมนุษยสัมพันธ์

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะนักการศึกษา อาทิเช่น

Mendenhall at al. (2013:436-451) ได้จำแนกความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่สำคัญไว้ 3 ประการ คือ มี 1) การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ (Mindful communication) 2) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) และ 3) การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (Receive comments others) เป็นต้น ซึ่งสามารถสังเคราะห์แนวคิด ที่สอดคล้อง ดังนี้

3.1 การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างสัมพันธ์ที่ดี และให้ความเข้าใจทางบวกกับผู้สื่อสารและผู้รับสาร ในการนำไปสู่เป้าหมายที่สำเร็จ ตามที่ต้องการ โดยให้ความสนใจ เอาใจใส่ ในสิ่งที่ผู้ตามหรือบุคลากรนำเสนอเป็นอันดับแรก สามารถเข้าใจ แยกคนกับปัญหาออกจากกันได้ดี เช่น ให้ความสนใจกับสิ่งที่ผู้ตาม เห็นความแตกต่างพร้อมรับฟังอย่างตั้งใจในผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ตามพูดอย่างเปิดกว้างด้วยใจ และเป็นกลางโดยสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นประกอบร่วมการตัดสินใจ ในความยืดหยุ่นสูง

3.2 การสร้างความเชื่อมั่น หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติตนบนพื้นฐานเชิงบวก ทำตามสัญญา โดยรักษาคำพูด มั่นคงต่อการกระทำ สนใจและเอาใจใส่ดูแลบุคลากรเป็นอย่างดี ตลอดทั้งมีความรู้ความสามารถรับผิดชอบสูงซื่อสัตย์ สม่าเสมอ ให้เกียรติผู้อื่น พร้อมทั้งปกป้องผู้อื่น และแบ่งปันความคิดอย่างเปิดเผยข้อมูลโดยไม่ปิดบัง

3.3 การสร้างเครือข่าย หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาโดยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ก่อให้เกิดกลุ่มสร้างเครือข่ายให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเสมอเท่าเทียมกัน พึ่งพาอาศัยเกื้อหนุนกันในกลุ่มคณะ ในมุมมองวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเชิงปฏิสัมพันธ์ พึ่งพากัน ช่วยเหลือกันด้วยดี

3.4 ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเข้าใจความจำเป็น ความต้องการของผู้อื่น และบุคคลากร มากกว่าที่จะเรียกร้องให้บุคคลากรมาเข้าใจตนเอง ให้กำลังใจบุคคลากรในการแก้ปัญหา และเข้าใจปัญหาได้ดิบพื้นฐานเคารพในความแตกต่างของบุคคลที่แสดงออกตลอดให้บุคคลากรเห็นและรู้เท่าทันอารมณ์ตน ถึงแม้จะอยู่ในสภาวะการณ์ที่ตึงเครียด โดยแสดงถึงความห่วงใยบุคคลากรเป็นสำคัญ

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์มีตัวบ่งชี้ ประกอบไปด้วย การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสร้างความเชื่อมั่น การสร้างเครือข่าย และ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

4). ความสัมพันธ์กับงาน

จากการศึกษาแนวคิด และ นักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ด้านความสัมพันธ์กับงาน ซึ่งทัศนะแต่ละท่านอาทิเช่น

IRA A. Fulton College (2013:Online) ให้แนวคิดการทำงานเชิงระบบว่า แต่ละสิ่งย่อมอยู่ในเอกภาพ (The Universe) สิ่งเล็ก/ใหญ่เพียงใดล้วนเป็นหนึ่งหน่วยระบบมีวงจรของ 1) การทำงานใน ภาพรวม (Holistic) มีปัจจัยนำเข้า (ปัจจัยการผลิต) กระบวนการ มีผลผลิต นำไปสู่ผลลัพธ์อย่างเป็นระบบ ผลผลิตรวมย่อมเกิดจากการประสานงานกันหลายๆ ระบบแต่ละหน่วย มีระบบการ การทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ผลผลิตจะไหลจาก หน่วยการผลิต (กระบวนการ) หนึ่ง ไปสู่อีกหน่วยการผลิตหรือกระบวนการ หนึ่งอย่างครบวงจร ไม่มีที่สิ้นสุด แต่ละสิ่งในเอกภพมีระบบตามมิติต่างๆ กันในเวลาเดียวกัน 2) ด้านเชิงระบบจึงเป็นความสามารถในการ จัดการอย่างเป็นกระบวนการ (Process) 3) ที่มีความเข้าใจที่สอดคล้องเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Congruence & network) 4)การมองภาพรวมทั้งระบบในลักษณะการสังเคราะห์ (synthesis) และ5) นำไปสู่การปฏิบัติอย่างบูรณาการกัน (Integrated)

Executive Leadership Development Center (2013:Online) ได้อธิบายว่าระบบการทำงาน (System) เป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นมาจากหน่วยย่อยหรือองค์ประกอบย่อย ที่จะต้องมีความ สัมพันธ์และทำหน้าที่ ร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ภายในระบบแต่ละระบบสามารถมองเป็น ระบบย่อย (Subsystem) ได้ซึ่งระบบย่อยเหล่านี้ถือว่าเป็นระบบด้วยเช่นกัน เพราะมีองค์ประกอบต่าง ๆ ของ ระบบที่สมบูรณ์ในตัวเอง เมื่อระบบย่อยหลาย ๆ ระบบรวมกันจะทำให้เกิดระบบใหญ่ขึ้นถ้า พิจารณาองค์กร ในรูปแบบของระบบโรงเรียนจะประกอบด้วย 1) กระบวนการทำงาน (Process) ที่มีสุขภาพภายใต้วงจร PDCA 2) มีโครงสร้าง (Structure) ของงานมีความชัดเจนและ 3) บทบาทหน้าที่ (function) ของบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องชัดเจนสัมพันธ์และเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นต้น ซึ่งสามารถสังเคราะห์แนวคิดที่สอดคล้องดังนี้

4.1 การบริหารโดยเน้นคุณภาพ หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นกระบวนการ และมีการควบคุมดูแล ตรวจสอบเพื่อบรรลุตามเป้าหมายอย่างพร้อมเพียงวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทาง ในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน มีแผนการนิเทศกำกับติดตาม กำหนดปฏิทินกิจกรรมชัดเจน ในการปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบผลงาน และปรับปรุงแผนงานใหม่ๆ ให้เหมาะกับงานเสมอ

4.2 การมองแบบองค์รวม หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาในการมองภาพรวมทั้งองค์การ มีการกำหนดภาพความสำเร็จของงานรอบด้านทุกกิจกรรม และสอดคล้องกัน มองทั้งระบบในองค์กรเชิงสังเคราะห์ ไม่แยกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เน้นทฤษฎีสู่การปฏิบัติ มองเหตุการณ์แก้ไขงานได้อย่างเชื่อมโยง และสังเคราะห์งานได้แบบองค์รวม

4.3 การทำงานแบบบูรณาการ หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาในการปฏิบัติงาน สอดคล้อง และ เชื่อมโยงกันอย่างดี มีแบบแผนทิศทางในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เน้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการจัดการงานแบบแนวราบ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์องค์กร มีศูนย์รวมฐานข้อมูลสารสนเทศ การบริหารและติดตามประเมิน กำหนดเป้าหมายความสำเร็จของงาน กระจายอำนาจในการตัดสินใจสู่ระดับปฏิบัติโดยบูรณาการกันอย่างสมบูรณ์

4.4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์งาน หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาถึงความสามารถในการวิเคราะห์และวิพากษ์ เรื่องราวประเด็นต่าง ๆ ได้สมเหตุสมผล นำแนวคิดมาจัดรูปแบบที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันกับแนวคิด หรือสิ่งใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อ

องค์กร จัดระบบข้อมูลเป็นระเบียบ ไม่กระจุกกระจาย เน้นการทำงานที่ไม่แยกส่วน สรุปผล
ข้อมูลได้อย่างหลากหลาย

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านความสัมพันธ์
กับงาน มีตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การบริหารโดยเน้นคุณภาพ การมองแบบองค์รวม การ
ทำงานแบบบูรณาการ และ การวิเคราะห์และสังเคราะห์งาน

5). ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม

จากการศึกษางานวิจัย เอกสารแนวคิดนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะ
ผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ด้านความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ตามทัศนะ
ของแต่ละท่าน อาทิ เช่น

Brown (2014:25) เป็นผู้บริหารของ Brainzooming Group: Education
Southern Illinois University ได้สรุป 7 ทักษะที่เฉียบแหลมของผู้นำความคิดสร้างสรรค์
นวัตกรรมที่เข้มแข็งไว้ในบทความที่ชื่อว่า “7 Subtle Skills Creative Leaders Can’t
Ignore” ประกอบด้วยทักษะ ดังนี้ 1) สนับสนุนความคิดของคนอื่น (Supports Ideas) 2)
ความคิดริเริ่ม (Initiative) 3) ความยืดหยุ่น (Flexibility) 4) ความท้าทาย (Challenges)
5) ความอดทน (Patience) 6) การมุ่งความสำเร็จ (Success) 7) คิดค้นทักษะความคิด
สร้างสรรค์/นวัตกรรม (Finding New Creative Innovation Skills)

Write to Know (2015:Online) ซีอีโอ ทั่วโลกกว่า 1500 คน จาก 60
ประเทศได้เข้าร่วมในการศึกษาและแสดงความเห็นว่าความคิดสร้างสรรค์/นวัตกรรมเป็น
ทักษะที่สำคัญที่สุดของภาวะผู้นำที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จทางธุรกิจ ดังต่อไปนี้ 1)
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์/นวัตกรรม (Creative Initiative) 2) วิธีการสื่อสารหลากหลายใน
การฟัง (Communication Channels to Listen) 3) จินตนาการ (Imagination) 4) ร่วม
สร้าง (Co-create) 5) การตัดสินใจ (Decisions) 6) ความท้าทาย (Challenge) 7)
วิสัยทัศน์ชัดเจน (Clear vision) 8) ความกระตือรือร้น (Enthusiastically) 9) มุ่งเน้น
ความคิดใหม่อย่างต่อเนื่อง (Focuses New Ideas Continuously เป็นต้น สามารถ
สังเคราะห์แนวคิด ประกอบด้วยดังนี้

5.1 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์/นวัตกรรม หมายถึง การแสดงออกในการปฏิบัติงาน
ของผู้บริหารสถานศึกษาถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรมสิ่งแปลกใหม่ ไม่ซ้ำเดิมกับ

คู่แข่งชั้น สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและการกล้าตัดสินใจ ตลอดจนสรุปภาพมิตการทำงานได้อย่างดี

5.2 การผสมผสานเทคโนโลยี หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาถึงการนำความรู้ ด้านนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานทั้งระบบมีการศึกษาเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเข้าถึงข้อมูลและแก้ไขปัญหาในการทำงานพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาและตัวผู้บริหารเพื่อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล แบบผสมผสานกันอย่างสมบูรณ์

5.3 นวัตกรรมนำสู่เป้าหมาย หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาถึงการมีความรู้ ในเรื่องนวัตกรรมอย่างถูกเป้าหมายแบ่งแยกนวัตกรรมให้เหมาะสมกับงาน จำแนกประเภทนวัตกรรมได้อย่างหลากหลายประเภทโดยเฉพาะนำไปใช้ในงานวิจัยและงานอื่นๆ ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนางาน พัฒนาคณะในหน่วยงานอีกทั้งยังแก้ไขปัญหาการทำงานประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตรงประเด็น

5.4 ความท้าทาย หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาในการตัดสินใจภายใต้ความเสี่ยง บริหารจัดการเวลา โดยมีความมุ่งมั่นท้าทาย กล้าเสี่ยงต่อการตัดสินใจอย่างรอบคอบไม่คิดที่จะกลัวในสิ่งที่ผิดพลาดเปิดใจกว้างยอมรับทดลองท้าทายในสิ่งใหม่เสมอ โดยตั้งเป้าหมายและดำเนินการตามเป้าหมายนำไปซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพเสมอ

5.5 คิดอย่างจินตนาการ หมายถึง การแสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการมีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์นวัตกรรม สิ่งใหม่ๆ อย่างจินตนาการและรอบคอบในการควบคุมอารมณ์แบบไม่เครียด เชื่อมั่นในการทำงานคิดแนวใหม่เสมอ ส่งเสริมบุคลากรในการทำงานในเชิงวิจัยกล้าคิด กล้าตัดสินใจทำงานอย่างมีสติแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสร้างสรรค์เสมอและคิดนอกกรอบในสิ่งที่ส่งเสริมองค์กร

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์/นวัตกรรม มีตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์/นวัตกรรม การผสมผสานเทคโนโลยี นวัตกรรมนำสู่เป้าหมาย ความท้าทาย และ คิดอย่างจินตนาการ

สรุป

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 เป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการองค์กร ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมาก ทำให้คุณลักษณะของผู้บริหารต้องปรับเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จ พัฒนาระบบการศึกษา แสวงหาวิธีการ ทักษะ ศักยภาพและความสามารถในการนำพาองค์กรทางด้านการศึกษาไปสู่ศตวรรษที่ 21 ที่โลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจึงต้องพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ที่สามารถสนองตอบโจทย์ตามความคาดหวังของสังคม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 1). การเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้ ความตระหนักรู้ด้านวัฒนธรรมบรรยากาศและบริบท การจัดการความรู้ ด้านเทคโนโลยี และ ทางสติปัญญา
- 2). การมีวิสัยทัศน์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้ การสร้างวิสัยทัศน์ การสื่อสารวิสัยทัศน์ และ การสร้างแรงบันดาลใจ
- 3). การมีมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสร้างความเชื่อมั่น การสร้างเครือข่าย และ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 4). ความสัมพันธ์กับงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้ การบริหารโดยเน้นคุณภาพ การมองแบบองค์รวม การทำงานแบบบูรณาการ และ การวิเคราะห์และสังเคราะห์งาน
- 5). ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์/นวัตกรรม การผสมผสานเทคโนโลยี นวัตกรรมนำสู่เป้าหมาย ความท้าทาย และ คิดอย่างจินตนาการ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยยนต์ เพาพาน. (2558). *การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน: ทิศทางใหม่ในศตวรรษที่ 21* คณะครุศาสตร์. กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2560). *ภาวะผู้นำทางการศึกษาและนวัตกรรมทางการบริหาร: กระบวนทัศน์ใหม่ในศตวรรษที่ 21* ของผู้บริหารสถานศึกษา. กาฬสินธุ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
- Brown, K. (2014). *Interactive Contemporary Art. London: I. b. Tauris Teaching and learning*. New York: Author Available .

- Davis. (2013). *Effective Leadership Skills - Clear Vision: Gregg Davis*. Impact Consults.
- Executive Leadership Development Center. (2013). Leadership Training Program. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : www.wallacefoundation.org/knowledge-center/school-leadership/effective-principal-leadership/Pages/The-School
- IRA A. Fullton College. (2013). Achieving Global Leadership Capabilities. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : <http://www.et.byu.edu/achieving-global-ledership-capabilities>:
- Kabyemera. (2014). Leadership Skills for the 21st Century: A Guide for Top Managers. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : [http://www.bookdepository.com/Leadership-Skills_for-21st Century-Justus-Kabyemera/9781909757127](http://www.bookdepository.com/Leadership-Skills_for-21st_Century-Justus-Kabyemera/9781909757127)
- Mendenhall, M., Amardottir, A., Oddou, G., & Burke, L. (2013). Developing cross cultural competencies in management education via cognitive behavior therapy. *Academy of Management Learning & Education*, 12 (3), 436-451.
- Remer. (2010). Words of Wisdom: Keys to Success in the scripps National spelling Bee by Scott. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : [http://kayleadershipacademy.com/2013/04/effectiveLeadership-skills-clear-vision/Skills_for_21st century.html](http://kayleadershipacademy.com/2013/04/effectiveLeadership-skills-clear-vision/Skills_for_21st_century.html)
- Stetson University (2013). Global Leadership Program. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : <http://www.stetson.edu/administration/vibrancy>
- The Wallace Foundation. (2012). The school principal as leader: Guiding schools to better Teaching And Learning. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : <https://www.wallacefoundation.org/knowledge-center/Documents/The-School-Principal-as-Leader-Guiding-Schools-to-Better-Teaching-and-Learning-2nd-Ed.pdf>
- Toastmaster. (n.d.). (2013). Must have leadership skills for the 21st century. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : http://westsidetoastmasters.com/article_Reference/must_have_leadership
- Write to know. (2015). Writing for Engagement: Responsive Practice for Social Action. *Online*. Retrieved May 3, 2019. from : <https://www.amazon.com/Writing-Engagement-Responsive-Practice-Cultural/dp/1498565565>

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

“ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น”

Suffering to See Happiness as

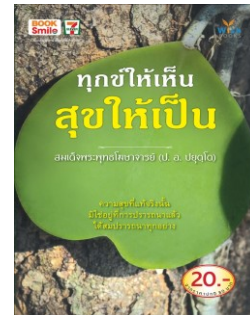
ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต)

ปีที่พิมพ์ : 2561

จำนวนหน้า : 80 หน้า

สำนักพิมพ์ : บัณฑิต

ISBN 978-616-8056-24-0

พระมณีพร ขนดิสโร และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

PhraManeeporn Kanthikaro and Phramaha Daosaim Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: supit.silo@gmail.com

บทนำ

หนังสือ “ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” เป็นหนังสือธรรมะ ผู้นิพนธ์คือ ศาสตราจารย์พิเศษ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ นามเดิม ประยุทธ์ อารยางกูร ฉายา ปยุตโต หรือ ที่รู้จักกันดีทั่วไปในนามปากกา “ป. อ. ปยุตโต” เป็นหนังสือที่รวบรวมจากธรรมนิพนธ์และธรรมบรรยายที่เผยแพร่ทางเทคโนโลยีสารสนเทศหรือเว็บเพจของวัดญาณเวศกวันตั้งชื่อหนังสือและเรียบเรียง โดย สำนักพิมพ์บัณฑิตและนำมาจัดหมวดหมู่เป็นหนังสือเล่มนี้จัดทำเพื่อคัดย่อธรรมนิพนธ์และธรรมบรรยายให้ผู้อ่านได้เข้าใจได้ง่ายขึ้นในการนำมาศึกษาและได้อ่านแก่ประชาชนที่ใฝ่ศึกษาเรียนรู้

หนังสือ “ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” ลักษณะรูปเล่มเป็นในรูปแบบกระดาษเอสี่พับครึ่ง ใช้กระดาษที่เป็นสีกับสิ่งแวดล้อม และสีของกระดาษที่ใช้เป็นแบบถนอมสายตา

*วันที่รับบทความ: 24 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 2 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 11 มิถุนายน 2563

Received: May 24, 2020; Revised: June 2, 2020; Accepted: June 11, 2020

จำนวน 80 หน้า เนื้อหาของหนังสือเป็นการนำเสนอแนวทางปฏิบัติ เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความสุข ความสุขนั้นมีมากมายหลากหลาย แต่สามารถพัฒนาได้ด้วยการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ให้ก้าวไปในความสุขเหล่านี้ โดยความสุขนั้นถึงได้ด้วยสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555 : 13) การใช้ภาษาเป็นข้อเขียนในลักษณะถอดคำบรรยายมาเป็นความเรียง ใช้ภาษาที่เรียบง่าย สามารถทำความเข้าใจได้โดยตรงไม่อ้อมค้อม ง่ายแก่การที่บุคคลทั่วไปจะทำความเข้าใจ แล้วนำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้

หนังสือ “ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” เป็นหนังสือที่พูดถึง ความสุข คือสภาวะที่สามารถทนต่อความทุกข์ได้ง่ายหมายถึง เป็นสภาพที่ทนได้ง่ายซึ่งตรงข้ามกับคำว่า “ความทุกข์” คือ สภาพที่ทนได้ยาก เป็นสภาพที่บีบคั้นให้ผู้คนไม่สบายกายไม่สบายใจ ความสุขในความหมายนี้ มิได้หมายถึงการปฏิเสธความทุกข์โดยสิ้นเชิง แต่หมายถึงสภาวะที่สามารถอยู่ร่วมกับทุกข์ได้ สามารถทนอยู่กับความบีบคั้นได้ สามารถดำรงอยู่ ท่ามกลางสภาวะที่ทนได้ยากได้

โครงสร้างหรือเนื้อหา

หนังสือ “ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก ในเดือนกันยายน พุทธศักราช 2561 จำนวน 35,000 เล่ม โครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ๆ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ความจริงในธรรม 2) ความเข้าใจในชีวิต 3) ความสุขในใจ

สาระสำคัญของเนื้อหา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้บรรยายลำดับของเนื้อเรื่องซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อเกี่ยวกับเรื่อง “ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” ดังนี้

1. ความจริงในธรรม

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการนำเสนอหลักการของพุทธศาสนาเริ่มต้นด้วย สัมมาทิฐิ ถ้าเรามีสัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ ยึดถือในหลักการที่ถูกต้องและวางท่าที ของจิตใจถูกต้องตามหลักการนั้นแล้ว อะไรต่ออะไรตามมาก็ดีไปหมด สัมมาทิฐิที่เป็นจุดเริ่มต้นในพุทธศาสนา คือความ เห็นชอบ ได้แก่ เห็นว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555 : 11) และความเปลี่ยนแปลงนั้นก็ เป็นไปตามหลัก อนิจจัง ที่ว่า สิ่งทั้งหลายไม่คงที่ ไม่เที่ยงแท้ มีการเปลี่ยนแปลง ไปตลอดเวลา แต่ต้องย้ำและจำให้ชัดว่า การเปลี่ยนแปลง เป็นไปตามเหตุปัจจัย ที่นี้เมื่อเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ถ้าเหตุปัจจัยดี

ก็ทำให้เกิดผลดี ถ้าเหตุปัจจัยไม่ดี ก็ทำให้เกิดผลไม่ดี เมื่อเราต้องการผลที่ดี ก็สร้างเหตุปัจจัยที่ดี ที่เรียกว่า อริยสัจ 4 มีหน้าที่ประจำแต่ละข้อ ถ้าปฏิบัติต่อ อริยสัจ 4 แต่ละข้อผิด ก็ถือว่าเราได้เดินทางผิดแล้ว อริยสัจข้อที่หนึ่ง ทุกข์ คือตัวปัญหาเรามีหน้าที่ต่อมัน อย่างไร หน้าที่ต่อปัญหาหรือความทุกข์ ก็คือหน้าที่ที่เรียกว่าทำความรู้จัก ท่านเรียกว่ากำหนดรู้ รู้จักว่ามันคืออะไร อยู่ตรงไหน มีขอบเขตเพียงใด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555 : 15) เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์พิเศษที่ประเสริฐด้วยการฝึก สัตว์อื่น ไม่ต้องฝึก ไม่ต้องเรียน ก็อยู่ได้ด้วยสัญชาตญาณ ถ้าจะฝึกบ้าง ก็แค่ถูกคนฝึกเพื่อเอามาใช้งาน แต่คนนี่ฝึกตัวเองได้ จะให้เป็น อะไรอย่างไร ก็ฝึกได้ฝึกเอาแม้แต่คนที่ว่าเป็นพระโพธิสัตว์ ก็คือฝึกตน จนกว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า มีคติสำคัญในการฝึกตนว่ายิ่งยาก ยิ่งได้มากคืองาน ยิ่งยาก เราก็ยิ่งได้ฝึกตนมาก เมื่อเราจะฝึกตัว เราก็ทำงานที่ยากนี้แหละ และต้องอาศัยสอนหลักกรรมมาเพื่อจะให้เรากำหนดรู้ สอนให้เราเลิกทำกรรมชั่วและให้มุ่งทำกรรมดี ไม่ใช่ให้รอผลกรรม ตั้งจุดหมายที่ดีขึ้นมาแล้วก็มุ่งทำการนั้นแน่วไป เมื่อเราปฏิบัติอย่างถูกต้อง มีท่าที ของจิตใจถูกต้องแล้ว ชีวิตก็จะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ในตัว ในแต่ละขณะนั้นนั่นเอง นี่คือประโยชน์ในระดับต่างๆ จนถึง ขั้นสูงสุดที่ทางธรรมได้สอนไว้

ในทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนาได้แก่ สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบทัศนคติความเข้าใจ ความรู้ที่เกิดจากปัญญาต่อสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง มีความรู้แจ้งในอริยสัจ 4 คือ 1) รู้จักทุกข์ 2) รู้จักเหตุแห่งทุกข์ 3) รู้จักเรื่องการดับสิ้นไปแห่งทุกข์ 4) รู้จักทางที่ปฏิบัติแห่งการดับสิ้นไปแห่งทุกข์ (ที.ม. (ไทย) 10/299/348.)

ในแนวความคิดที่ท่านสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ท่านได้แนะแนวทางในการเห็นดับในเรื่องของทุกข์นั้นท่านเห็นว่ามนุษย์หรือคนนั้นได้ยึดติดกับอารมณ์ร่างกาย ของตนอันทำให้เกิดว่าตนมีความทุกข์ซึ่งในความเป็นจริงท่านนั้นได้ชี้ให้เห็นตามความเป็นจริงของชีวิตตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าทุกข์ทั้งปวงเกิดขึ้นที่ตนใช้ใครอื่นนั้นทำให้ทุกข์ ซึ่งเราก็จะเห็นในสมัยปัจจุบันที่เกิดขึ้นอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคม และมาที่จุดให้คือประเทศชาติ แต่อย่างไรก็ดีท่านยังชี้ทางให้เราให้อยู่อย่างมีความสุข คือเราควรไม่ประมาทในการใช้ชีวิตของเราซึ่งจะไม่ทำให้เกิดปัญหาที่ทำให้ขัดข้องหมองใจตน แต่เมื่อไม่ประมาทในชีวิตก็จะทำให้เกิดการมีสติรู้เท่าทันอาการของใจเมื่อเกิดทุกข์ หรือเมื่อมีเหตุร้ายแรงมากกระทบ ก็สามารถแก้ไขให้เป็นปกติได้ และสามารถรักษาใจให้เป็นปกติได้ ไม่

ทุกข์ร้อนมากเท่าที่ควร เป็นการรักษาใจเพื่อเยียวยารักษากาย ให้พบทางแห่งความพ้นทุกข์ได้ในที่สุดด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้อธิบายให้คนรู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้พ้นทุกข์

2. ความเข้าใจในชีวิต

ในส่วนของเนื้อหาใจความสำคัญกล่าวสรุปได้ว่า เมื่อเราประสบสถานการณ์เจอสิ่งที่ทำให้เราเกิดความทุกข์ เช่นร่างกายเกิดการเจ็บป่วยไม่สบายเกิดขึ้น เราก็ต้องมีสติในการคิดให้รู้เท่าทันกับอารมณ์ของตนเอง แล้วเราจะทำอย่างไรกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสิ่งไม่ว่าจะดีหรือร้ายก็ตาม ต้องหาประโยชน์จากมันให้ได้ แม้แต่เป็นเคราะห์ก็ต้องทำให้เป็นโอกาส หรือหาประโยชน์จากเคราะห์นั้นให้ได้ คตินี้ถ้าเป็นคนไม่ประมาทและเป็นคนฉลาดก็สามารถทำได้ อย่างน้อย ก็ถือเป็นโอกาสที่จะกระตุ้นเตือนให้คนของเราได้สติ แล้วก็มี ความเข้มแข็ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555 : 31) คนที่จะเจริญก้าวหน้าได้โดยมากต้องเจอปัญหาจะได้ฝึกตัวเองให้เข้มแข็งแล้ว เคราะห์นั้นก็ช่วยให้สังคมทั้งชีวิตคนประสบความสำเร็จมากมาย คนที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ก็คือคนที่สามารถแก้ปัญหาได้ และพัฒนาตนเองด้วยการ ใช้สติปัญญาความสามารถในการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพราะคนเรานั้น ถ้าไม่มีโอกาสได้ผ่านอุปสรรคและ การทดสอบหรือปัญหาก็จะไม่มี ความเข้มแข็ง สติปัญญาความสามารถ เมื่อไม่ได้ใช้ ก็จะไม่ได้อพัฒนา อย่างน้อยก็ได้ทดสอบตัวเอง และถ้าเราผ่านไปได้ ชีวิต ของเราก็จะยิ่งเจริญงอกงาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555 : 33) ที่พูดมานี้ เท่ากับบอกให้รู้ว่าเราจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ต่อกรรมที่แยกเป็น 3 ส่วน คือ กรรมเก่าในอดีตเป็นอันผ่านไปแล้ว เราทำไม่ได้ แต่เราควรรู้ เพื่อเอาความรู้จากมันนั้นมาใช้ประโยชน์ในการ แก้ไขปรับปรุงกรรมใหม่ให้ดียิ่งขึ้นกรรมใหม่ในปัจจุบัน คือกรรมที่เราทำได้ และจะต้องตั้งใจทำให้ดีที่สุด ตรงนี้เป็นจุดสำคัญ กรรมข้างหน้าในอนาคต เรายังทำไม่ได้ แต่เราสามารถเตรียมหรือวางแผนเพื่อจะไปทำกรรมที่ดีที่สุด ด้วยการทำความ ปัจจุบันที่จะพัฒนาเราให้ดีขึ้นและงอกงามยิ่งขึ้น จนกระทั่ง เมื่อถึงเวลานั้นเราก็จะสามารถทำกรรมที่ดีสูงขึ้นไปตามลำดับจนถึงขั้นเป็นกุศลอย่างเยี่ยมยอด

ในทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้กล่าวถึงความเข้าใจในชีวิต เป็นการมองอย่างถูกต้องตามหลักของพุทธแท้ ในประเด็นนี้เป็นการมองด้วยปัญญา ที่ทำให้รู้เท่าทันในทุกสิ่งที่เกิดขึ้น ใช้เหตุและผลพิจารณาอย่างแยบคาย ไม่ปรุงแต่งตามกิเลสที่เข้ามาหลอกล่อทำให้เราเห็นผิดไม่เห็นตามความเป็นจริงของหลักธรรมชาติของชีวิต ซึ่งเราจะทำทุกอย่างเพื่อให้ตัวเราเองได้มาซึ่งความสุขกายสบายใจของเรา โดยคำนึงถึงหลักของความ

เป็นจริงที่ว่า เมื่อเหตุดีผลย่อมดี ทุกอย่างเกิดจากกรรม อันเป็นพฤติกรรมที่เรากระทำทั้งสิ้น และไม่ควรยึดในอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นว่าตอนนี้เราทุกข์มากเหลือเกิน ไม่มีใครทุกข์เท่าเราอีกแล้ว เมื่อใดหนอเราจึงจะพ้นทุกข์นี้ได้ หรืออีกกรณีหนึ่งก็คือ เมื่อเหตุการณ์ที่เลวร้ายผ่านไป ในความเป็นจริงมันกลายเป็นอดีตไปแล้ว แต่เรามักจะนำมาคิดคำนึงถึง แล้วคร่ำครวญมีความทุกข์ไม่จบสิ้น ซึ่งกลายเป็นว่าแทนที่จะเป็นทุกข์ในอดีตที่ผ่านมา (พุทธทาสภิกขุ, 2522: 32)

พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องทุกข์ก็เพื่อกระตุ้นเตือนใจ ให้เขาฉุกใจคิด เป็นทางที่จะเริ่มต้นพิจารณาแก้ปัญหาด้วยความทุกข์นั้นได้ พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องทุกข์มิใช่เพื่อให้เป็นทุกข์แต่เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นที่จะดับทุกข์เพราะท่านทรงรู้ว่าทุกข์หรือปัญหานั้นเป็นสิ่งแก้ไขได้ดับได้มิใช่เป็นของเที่ยงแท้แน่นอนไม่คงอยู่ตลอดไปชีวิตนี้ยังคงคับข้องก็เพราะมีทุกข์มีปัญหาคอยรบกวนอยู่การดับทุกข์หรือการแก้ไขปัญหานั้นสามารถทำได้แต่มีใช้หมายความว่าเข้าไปแบกทุกข์ไว้หรือจะให้ตนเป็นทุกข์แต่เพื่อรู้เท่าทันจะแก้ไขกำจัดได้ การรู้เท่าทันก็คือการทำหน้าที่ต่อทุกข์ให้ถูกต้องสร้างความสามารถในการดับทุกข์แก้ไขปัญหานั้นไว้พร้อมสรรพเมื่อดับทุกข์หรือแก้ไขปัญหานั้นได้แล้วชีวิตก็จะปลอดโปร่งโล่งเบาพบสุขที่แท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555: 905-906)

3. ความสุขในใจ

ในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาใจความสำคัญกล่าวสรุปได้ว่า การที่จะมีความสุขที่แท้จริงนั้นมิใช่อยู่ที่การปรารภแล้ว ได้สมปรารถนาทุกอย่าง หากเป็นเช่นนั้นไม่แต่อยู่ที่ว่าเราทำอย่างไรจะรู้จักว่าสมควรแก่ความปรารถนาของเราแล้ว ทำให้อยู่ได้เป็นสุข ทำจิตใจของเราให้เป็นสุขได้ อันนั้นก็ทำให้ได้ความสุขที่แท้จริง สุขแท้ มิใช่อยู่ที่การสนองความปรารถนาเรื่อยไปที่ไม่จบสิ้น บางทีเราทำใจให้ถูกต้องกว่านั้น ก็คือ คิดจะฝึกตนเอง พอเราทำใจว่าจะฝึกตนเอง เราจะมองทุกอย่างในแง่มุมใหม่ แม้แต่สิ่งที่ไม่ดีไม่น่าชอบใจ เราก็จะมองเป็นบททดสอบ พอมอง เป็นบททดสอบที่ไร เราก็ได้ทุกที ไม่ว่าดีหรือร้ายเข้ามาก็เป็น บททดสอบใจและทดสอบสติปัญญาความสามารถทั้งนั้น ก็ทำให้ เราเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะเราได้ฝึกฝน เราได้พัฒนาตัวเราเลย กลายเป็นดีไปหมด เพราะฉะนั้น จึงต้องให้เป็นความสุขที่ ชอบธรรม เราสุขผู้อื่นก็ไม่ทุกข์ ถ้าให้ดียิ่งกว่านั้น ก็ให้เป็นสุข ด้วยกัน สุขนี้มีหลายแบบ หรือหลายระดับ คือ 1) สุขแบบแย่งกัน 2) สุขแบบไปด้วยกัน หรือสุขแบบประสานกัน 3) สุขแบบอิสระ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555 : 61)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์อธิบายว่า ตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าการดำรงชีวิตของ มนุษย์นั้น ความขัดข้องปรวนแปร ความเดือดร้อนลำบาก ความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความพลัดพราก และปัญหาชีวิต ต่างๆ ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกรวมว่าความทุกข์นั้น เป็นสิ่งที่มี อยู่ มนุษย์จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและได้ประสบแน่นอน ไม่ว่ามนุษย์จะต้องการหรือไม่ต้องการ จะยอมรับว่ามັນมีอยู่หรือไม่ยอมรับ หรือแม้จะเป็นหน้าหนียังไรก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ หากมนุษย์ต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีที่สุด มนุษย์จะต้องยอมรับความจริงอันนี้ จะรับรู้สัจหน้าและพร้อมที่จะจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุด ชีวิตที่เป็นอยู่อย่างดีและมีความสุขที่สุด คือ ชีวิตที่กล้ารับรู้ต่อปัญหาทุกอย่าง ตั้งทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหาเหล่านั้น และจัดการแก้ไขด้วยวิธีที่ถูกต้อง การหลีกเลี่ยงที่จะรับรู้ที่ดี การนึกวาดภาพให้เป็นอย่างที่ดีตนชอบก็ดี เป็นการปิดตาหรือ หลอกตนเอง ไม่ช่วยให้พ้นจากความทุกข์ ไม่เป็นการแก้ปัญหาและให้ได้พบความสุขอย่างแท้จริง อย่างน้อยก็เป็นการฝังเอาความกลัว ซึ่งเป็นเชื้อแห่งความทุกข์เข้าไปในจิตใจอย่างลึกซึ้ง

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า ความสุขในทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ จะเกิดได้จากการเริ่มต้นที่ดี หากเริ่มต้นสิ่งต่างๆ ในชีวิตหรือวางรากฐานของชีวิตไว้ดี จะช่วยให้การเติบโตบนฐานรากนั้นแข็งแรงและงดงาม เหมือนการสร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ถ้าฐานพระเจดีย์แข็งแรง จะรองรับองค์พระเจดีย์ได้ และใครๆ ก็ต้องการและพยายามทำทุกอย่างเพื่อไขว่คว้าหาความสุข แต่คนส่วนใหญ่ไม่พบสิ่งที่ต้องการ เพราะเข้าใจว่าความสุขอยู่นอกตัว แท้จริงแล้ว ความสุขอยู่กับเราทุกขณะและตามเราไปทุกแห่ง แต่เรามองไม่เห็นเอง เพราะว่าอยู่ใกล้ ไม่ต่างจากปลายจมูกที่มักถูกมองข้าม เพียงแค่รู้จักชื่นชมสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ พอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ และภูมิใจในสิ่งที่เป็นจะแย้มยิ้มเบิกบานได้ตลอดเวลา ยิ่งทำความดีเอื้อเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น และได้สัมผัสกับความสงบเย็นภายใน จะพบว่าความสุขที่แท้นั้นอยู่กลางใจเราเอง (พระไพศาล วิสาโล, 2553: 13)

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ “ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ๆ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1) ความจริงในธรรม 2) ความเข้าใจในชีวิต และ 3) ความสุขในใจ

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหาที่ลงตัว มีการใช้ภาพที่ช่วยดึงดูดให้หน้าอ่านมากยิ่งขึ้น ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญ นำเนื้อเรื่องใหญ่ มาเป็นบทเรื่อง แล้วเนื้อหาที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาย่อยๆ และเป็นการนำเอาหลักการทางพุทธศาสนา มาเสนอ และมีความแม่นยำทางคัมภีร์ที่อ้างอิงถึง และการนำเสนอประเด็นที่ดูเหมือนเข้ากับชีวิตของคนปัจจุบันซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ อ่านจบในเล่มเดียว ตลอดจนขนาดของรูปเล่มที่กระชับรัดกุม รวมทั้งปกหน้า/ปกหลัง มีจำนวน 80 หน้า ขนาดของเล่มไม่ใหญ่เกินไป เหมาะสำหรับการหยิบจับ สามารถทำความเข้าใจได้โดยตรงไม่อ้อมค้อมง่ายแก่การที่บุคคลทั่วไป จะทำความเข้าใจแล้วนำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

คุณค่าของหนังสือ“ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” เป็นการถอดความจากจากการบรรยาย เนื้อหาสาระของความทุกข์ในพุทธศาสนามีสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดทุกข์ คือ ตัณหา การแก้ไขโดย กำจัดตัณหาไปตามแนวทางอริยสัจ 4 ซึ่งความทุกข์ที่แสดงไว้ในคัมภีร์พุทธศาสนา แยกได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) ทุกขเวทนา คือ ความรู้สึกว่าเป็นทุกข์หรืออาการที่มนุษย์เสวยทุกข์ 2) ทุกข์ในอริยสัจ คือ ทุกข์เพราะมีตัณหา ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหา 3) ทุกข์ในไตรลักษณ์ คือ ทุกข์เพราะความเกิดดับของสังขาร ซึ่งครอบคลุมทุกข์สองข้อแรกไว้ด้วย ความทุกข์นี้มีอยู่ในธรรมชาติและมีภาวะยาวนานไปกับความสุข ผู้ที่ดำรงชีวิตตามหลักธรรมในพุทธศาสนาย่อมแสวงหาความสุขได้มากกว่าสามารถดับทุกข์ให้หมดสิ้นด้วยการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เมื่อมนุษย์ใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ของตน โดยนำเอาหลักธรรมมาปฏิบัติให้สมบูรณ์เต็มที่จะเข้าถึงภavnะนั้นได้ทุกคน

ในทัศนะของผู้อ่าน เห็นว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบาย ความสุขในพระพุทธศาสนาเถรวาท แบ่งเป็น สุขทางกายและสุขทางใจ เป็นภาวะตรงข้ามกับความทุกข์เป็นเวทนา และอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ กามสุข และนิพพานสุข ระดับของความสุขมีความสัมพันธ์กับภพภูมิ กามสุขเป็นสุขที่เกิดจากกามคุณ 5 แม้จะทำให้เกิดความสุขโสมนัส แต่ก็ทำให้เกิดความทุกข์โสมนัสเช่นกัน ฌานสุขเป็นสุขที่เกิดจากฌาน ประณีตกว่ากามสุข ไม่ขึ้นต่อประสาทสัมผัสทั้ง 5 แต่กิเลสสามารถเกิดใหม่ได้เมื่อออกจาก ฌาน นิพพานสุขเป็นสุขที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนา เป็นสุขที่ประณีตกว่ากามสุขและฌาน

สุข ผู้ที่เข้าถึงนิพพานสุขแล้ว ไม่ต้องอาศัยการปรุงแต่งใดๆ ให้เกิดความสุข เนื่องจากพ้นจากภาวะของกิเลส ความทุกข์ ความไม่เที่ยงทั้งปวง

ดังนั้น ความสุขอย่างแท้จริงในพระพุทธศาสนา กล่าวคือเป็นการใช้เหตุผลหรือปัญญาจากการใคร่ครวญไตร่ตรองซึ่งเป็นคุณค่าแท้จริงของมนุษย์ที่สำคัญอย่างมาก ชีวิตที่สอดคล้องกับเหตุผลจะต้องเป็นชีวิตที่ประเสริฐที่สุด มีความอภิมรณที่สุดสำหรับมนุษย์ทุกคน ชีวิตของบุคคลเช่นนี้จึงมีความสุขทั้งกายใจอย่างแท้จริง เพราะการที่จะได้ความสุข ย่อมเกิดขึ้นจากการกระทำกรรมดีเท่านั้น อาจหาได้โดยการปฏิบัติ นิสัยที่ดีย่อมเป็นเครื่องช่วยให้ความดีกระทำหน้าที่ของมันได้ เพราะคุณธรรมทางศีลธรรมไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดโดยธรรมชาติ ความเป็นผู้มีศีลธรรมมีจริยธรรมจะเกิดขึ้นในตัวเองด้วยการพัฒนาตนเอง ดังนั้น คุณธรรมจึงมีได้ด้วยการควบคุมอารมณ์ด้วยเหตุผล ชีวิตของบุคคลที่ดำเนินตามครรลองคุณธรรมอันล้ำเลิศ หรือจริยธรรมที่ประเสริฐ ที่เน้นลักษณะอุปนิสัยที่ดีเลิศ และการใช้ปัญญาจะนำพาชีวิตของมนุษย์ ทุก ๆ คน บรรลุถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต เพื่อให้ชีวิตเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองไพบูรณ์ทั้งตนเอง และสังคม และชีวิตที่ประกอบด้วยจริยธรรมหรือคุณธรรมจึงเป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด เพราะก่อให้เกิดความสุขแท้จริงในชีวิตจิตใจ ดังนั้น ความสุขที่แท้จริงจะต้องมีลักษณะสอดคล้องกับคุณธรรมและธรรมชาติที่ดีของมนุษย์ ในธรรมชาติของมนุษย์ เหตุผลเป็นสิ่งที่สูงส่งและเป็นแก่นแท้เป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์ การดำเนินชีวิตด้วยหลักการของเหตุผลจึงเป็นชีวิตที่ประเสริฐสุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและเป็นชีวิตที่มีความสุขอย่างแท้จริง

สรุป

หนังสือเรื่อง “ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น” เมื่อพิจารณาจากแง่มุมของนำเสนอความคิดนั้นหนังสือเล่มนี้ทำได้อย่างสมบูรณ์แบบ แต่หนังสือเล่มนี้ไม่ใช่กระบวนการที่จะทำให้ผู้ศึกษาด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวการอธิบายมีลักษณะอิงอยู่กับหลักการเป็นส่วนมาก ทำให้มีข้อด้อยในเชิงปฏิบัติจริงในชีวิต เพราะรูปแบบการอธิบายเป็นเหมือนสำนวนเทศน์มากกว่าจะสามารถนำไปเป็นคู่มือในเชิงปฏิบัติได้ และการอธิบายทั้งหมด ก็มีความเป็นนามธรรมสูง ถ้าจะให้หนังสือมีความสมบูรณ์มากขึ้น ควรนำเอาปัญหา (ทุกข์) แล้วนำเสนอทางออกในเชิงปฏิบัติเพื่อให้ใช้ได้ในชีวิตจริง สร้างสุขด้วยการดับทุกข์ หรือสร้างสุขโดยไม่

สนใจความทุกข์ที่จะตามมา จึงเป็นเรื่องที่ควรจะหันมามองร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ในแง่ความคิดให้หลากหลายและเข้าใจกันมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร . สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 32) กรุงเทพมหานคร : ผลิตัมม์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). *ความสุขที่ปลายจมูก*. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา.
- พุทธทาส ภิกขุ. (2522). *วิธีแห่งการบรรเทาทุกข์*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). *ทุกข์ให้เห็น สุขให้เป็น*. กรุงเทพมหานคร : บুদ্ধสไมล์.

บทวิจารณ์หนังสือ : Book reviews
“หिनดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน”
Hin Dao Tells The Story of Phaya Tan

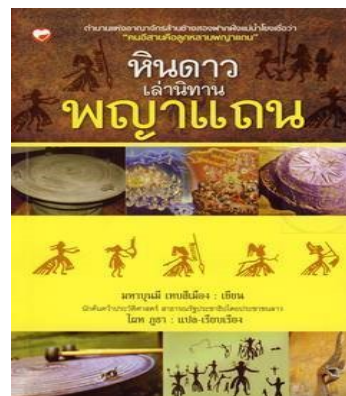
ผู้เขียน มหาบุญมี เทบสีเมือง - ไผท ภูธา ผู้แปลและเรียบเรียงหนังสือ

ปีที่พิมพ์ : 2554

จำนวนหน้า : 176 หน้า

สำนักพิมพ์ : สุขภาพใจ

ISBN 978-616-14-0126-9

พระปลัดธีระพงษ์ สุจิตโต/ไชยวัน และพระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

**PhrapaladTheerapong Sukhito (Chaiwun)
and Phramaha Daosaim Vajirapañño**

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kanjanasiri.chonticha@gmail.com

บทนำ

หนังสือเรื่อง “หिनดาวเล่านิทานพญาแถน” โดย มหาบุญมี เทบสีเมือง ผู้เขียนหนังสือ และไผท ภูธา ผู้แปล และเรียบเรียงหนังสือซึ่งหนังสือเล่มนี้เกี่ยวข้องกับการที่คนในยุคโบราณที่นับถือพญาแถนที่เป็นความเชื่อของคนในสมัยก่อน และเป็นสิ่งที่ทำให้คนเข้าใจ

*วันที่รับบทความ: 24 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 26 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 27 มิถุนายน 2563

Received: May 24, 2020; Revised: June 26, 2020; Accepted: June 27, 2020

ในหลักการใช้ชีวิตของตน ครอบครัว ชุมชน และสังคม ในการดำเนินชีวิต ของคนในสมัยก่อน และการใช้ชีวิตของคนในสมัยปัจจุบัน

หนังสือหินดาวเล่านิทานพญาแถน ลักษณะรูปเล่มเป็นในรูปแบบกระดาษเอสี่พับครึ่ง ใช้กระดาษปอนด์ คละสี และประกอบกับรูปภาพกำกับให้ผู้อ่านแล้วได้รู้และเข้าใจง่าย จำนวน 176 หน้า เนื้อหาของหนังสือเป็นหนังสือที่สื่อให้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในยุคสมัยโบราณของคนลาว และคนไทยในแถบทางภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา และจนได้มีการเล่าบอกกล่าวให้ได้มีการรับรู้ต่อชนรุ่นหลัง อีกทั้งได้มีการค้นคว้าจนได้พบโบราณคดีในที่ต่างมาเป็นทั้งประเทศไทย และประเทศลาว อีกทั้งคำบอกเล่าในเรื่องของพญาแถน พญานาค พร้อมทั้งประวัติความเป็นมาของคนโบราณผู้ที่เป็นบรรพบุรุษของชนชาติไม่ว่าลาวหรือไทยผสมผสานกับคนในท้องถิ่นเดิม และนั่นก็เป็นต้นกำเนิดของเรื่องราวต่างๆ มีคำบอกเล่าเป็นคำสอนกันมาในรูปแบบต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นนิทานก็ดี แล้วในเรื่องเล่าต่างๆ ก็ก่อให้เกิดขบวนการสร้างตนขึ้นแล้วทำให้มีขนบธรรมเนียมประเพณีเกิด ขึ้นมาในหลายชนชาติที่มีหลักฐานของเรื่องราวที่ปรากฏมีอยู่ในแต่ละถิ่นฐาน คนที่อพยพมาที่หลัง ทั้งในชาติพันธุ์ และทางวัฒนธรรมมีความเจริญเพิ่มขึ้นตามลำดับ คือในพื้นที่เอเชียอาคเนย์แห่งนี้พร้อมทั้งการแสดงออกมาทางวัฒนธรรมที่คล้ายๆกันของแต่ละถิ่นตามที่เราได้เห็นกัน และการดำเนินชีวิตของคนไทยเกี่ยวกับหลายๆความเชื่อนอกเหนือจากความเข้าใจในทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ผู้วิจารณ์จำมีแนวความคิดอยากนำหนังสือเล่มนี้มาวิเคราะห์เพื่อเป็นการแต่แผ่องค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อเชิดชูผลงานของผู้เขียน และก่อให้เกิดการจรรโลงซึ่งความเชื่ออันทำให้ความถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาต่อไปข้างหน้า สืบต่อไป

โครงสร้างหรือเนื้อหา

หนังสือเรื่อง “หินดาวเล่านิทานพญาแถน” ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก ในเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2554 เป็นหนังสือเพื่อจำหน่าย โครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็นหมวดของแต่ละบทออกเป็นทั้งหมดอยู่ 2 ภาค ซึ่งได้มีรายละเอียดในแต่ละภาคดังต่อไปนี้

ภาค 1 : เมืองแถนในจินตนาการของคนลาวโบราณ ได้มีการแยกปลีกย่อยในแต่ละหัวข้อออกมาในเองต่างๆ เช่น

- พญาแถนเป็นใคร? สำคัญอย่างไร?

- การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิทานพญาแถน
- สรุปและบางหลักฐานเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติลาวสมัยโบราณ

ภาค 2 : บทเพิ่มเติมของผู้แปล ซึ่งเกี่ยวกับ พญาแถน ในรูปแบบของการเล่าเป็นนิทานสู่คนรุ่นหลังได้รับฟังประวัติความเป็นมา มี 2 เรื่อง คือ

- พญาคันทก หรือ คางคกยกรบ ตำนานบุญบังไฟ
- ผาแดงนางไอ่ ตำนานเมืองหนองหานลุ่ม
- สารัตถะที่สำคัญของเนื้อหา

มหาบุญมี เทปสีเมือง ผู้เขียนหนังสือ และไพฑูริยา ผู้แปล ได้บรรยายลำดับของเนื้อเรื่องซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อเกี่ยวกับหนังสือเรื่อง “หิวนดาวเล่านิทานพญาแถน” ดังนี้

ภาค 1 : เมืองแถนในจินตนาการของคนลาวโบราณ

พญาแถนเป็นใคร? สำคัญอย่างไร?

ในส่วนของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นบทบาทของพระยาแถน ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวเชื่อถือ และความเชื่อที่กลุ่มนี้มีต่อพญาแถน ของชนชาติไทย-ลาวมีความเชื่อว่า พญาแถนมีบทบาทมากมายต่อมนุษยชาติ เช่น การสร้างโลกจัดให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์กฎการลงโทษ เป็นต้น สวนบทบาทที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่มีต่อพญาแถน เช่น ความเคารพ ขอฟนเพื่อทำไร่ไถนา จึงได้มีการวอนให้ช่วยเหลือ เมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น ทั้งหมดนี้คือความเชื่อของพวกเขาที่มีต่อพญาแถน

ซึ่งในส่วนตัวมนุษย์ในโลกนี้มีความเชื่อหลากหลายรูปแบบ การนับถือธรรมชาติ นับเป็นศรัทธาแรกแห่งความเชื่อของมนุษย์ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ นอกจากนั้นยังมีความเชื่อต่ออำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติเกิดความหวาดกลัว เชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์สามารถให้คุณให้โทษได้จึงเป็นเหตุให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมที่อ่อนน้อมยอมจำนนอ่อนวอนต่อธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย จึงกำหนดรูปแบบของพิธีกรรมขึ้นตามความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติเหล่านั้น มีการเช่นสรวงบูชา และประกอบพิธีกรรมต่างๆกลายเป็นมรดกสืบทอดกันมาจากรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมความเชื่อเดิม คือวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีวัฒนธรรมพราหมณ์และพระพุทธศาสนา

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า ความเชื่อเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆเกี่ยวโยงไปถึงการดำเนินชีวิต พิธีกรรมนั้นขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมในแต่ละ

ท้องถิ่น รูปแบบของพิธีกรรมการบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาเป็นคำบัญญัติของการประกอบพิธีการต่างๆ และคำว่าพิธีการ (Rite) หมายถึง พิธีกรรมทางศาสนาหรือในโอกาสสำคัญพิธีกรรมจะก่อให้เกิดอำนาจพิเศษ ขึ้นมาเป็นการเพิ่มสีสันและพลังอำนาจให้แก่การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือการทำพิธี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542:788) แต่อาจแตกต่างกันออกไป ซึ่งมีความเชื่อและมีพิธีกรรมที่คล้ายกันกับพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิทานพญาแถน

ในส่วนของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า บทบาทของพญาแถน ของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาว นั้นได้มีความเชื่อว่า พระยาแถนมีบทบาทต่อชีวิตของพวกเขามากมาย แต่ละบทบาท และมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขามาก อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะทราบถึงบทบาทเหล่านั้น ผู้ตีความใคร่ขอเสนอความหมายของ “พญาแถน” ตามความเชื่อของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาว ที่เชื่อว่า พญาแถนที่แสดงบทบาทต่างๆ ออกมาด้วยการบอกเล่าของคนยุคก่อนให้ชนรุ่นหลังฟังต่อกันมา

คำว่า “แถนหลวง” หมายถึง เทพเจ้าผู้สร้างโลกสร้างสรรค์สิ่งในโลกและคำนี้มีชื่อเรียกในนิทาน เรื่องขุนบรมว่า “แถนฟ้าขึ้น” แต่ในพงศาวดารล้านช้างเรียกว่า พระยาแถนหลวง หรือแถนฟ้าขึ้น มีความหมายตรงกัน กล่าวคือ พญาแถน

บทบาทที่พญาแถนมีต่อมนุษยชาติตามความเชื่อของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาว และความเชื่อ ความศรัทธาของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาว ที่มีต่อพญาแถนนั้น มีออกมามากมายที่ผู้เขียนและผู้ตีความได้ค้นคว้ามา แต่ที่ ได้นำเสนอมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการตีความเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความเชื่อความศรัทธาของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่มีต่อพญาแถน ตั้งแต่อดีต คือ สมัยโบราณ และจนถึงปัจจุบันนี้ก็กิน ระยะเวลายาวนานกว่า 5,000 ปี เพราะในความเชื่อของมนุษย์เป็นบ่อเกิดของประเพณี และวัฒนธรรมจนเป็นเหตุให้มีการอ่อนน้อมขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ส่งผลในทางที่ดีต่ออาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน (พระครูวิจิตรวนสาร (บุญสวย สุจิตโต/แก้วหานาม), 2555: 1)

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า ความเชื่อเรื่องพระยาแถนนั้นปรากฏในชาวไทย ภาคเหนือชาวไทยใหญ่ในพม่า ชาวไทยในภาคอีสาน ชาวจีนในสิบสองปันนา และประชาชนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีแนวความเชื่อนี้และได้ถือสืบทอดกันมาหลายพันปีของประชาชนในประเทศต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น ดังนั้น พระยาแถนคือ พระเจ้า

สูงสุดตาม ความเชื่อของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ฝังแน่นไม่ต่างกับการนับถือของศาสนาต่างๆ เช่นพราหมณ์ พุทธศาสนา คริสต์ อิสลาม หรือแม้แต่ในทางด้านวิชาการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาตินี้ ก็มีความเชื่อความศรัทธา ต่อเทพเจ้าหรือพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่สูงสุดเปรียบเทียบกับ พระพรหม ในศาสนาฮินดูหรือ ยะโฮวา ในศาสนาคริสต์ หรือ อัลเลาะห์ ในศาสนาอิสลาม ในความเชื่อของพญาแถนของพวกเขายังฝังแน่น เหมือนกับว่าความเป็นกลุ่มชนชาตินี้กับความเชื่อเรื่องพญาแถนคือ สิ่งเดียวกันกับชีวิตของตน

สรุปและบางหลักฐานเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติลาวสมัยโบราณ

ในส่วนของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า การบูชาแถนในประเพณีวัฒนธรรมสัมพันธ์ระหว่างคนอีสานใต้ประเทศไทย กับหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ” ได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมาว่า และสาระัตถะของพิธีกรรมจะเองของชาวอีสานหรือแม้แต่คนในประเทศไทยที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรมคล้ายๆกัน ในหลวงพระบางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในการศึกษากรณีพิธีกรรมความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมผีตาโชน และผีแถนในประเทศไทยที่สัมพันธ์ปู่เยอย่าเยอและผีเยอในหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว วิเคราะห์องค์ประกอบของพิธีกรรมบูชาแถนที่สัมพันธ์กับประเพณีวัฒนธรรมชาวอีสานในประเทศไทย และชาวลาวในหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้มีการพัฒนาศิลปะการแสดงลีลาบูชาแถน เพื่อให้การสืบทอดมรดกสำคัญทางสังคมแก่เยาวชน ประเพณีของชาวอีสานในประเทศไทยและประเทศลาว ซึ่งเป็นได้มีการบูชาแถน

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า แนวความคิดว่าเป็นการสร้างอุบายวิธีของคนในยุคโบราณในแต่ละท้องถิ่นที่จะทำให้คนมีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน อีกทั้งเป็นการสร้างความสมานสามัคคีกันให้เกิดมีในกลุ่มของชนที่อยู่ร่วมกันของชนหมู่มาให้ได้เกิดความรักในถิ่นฐาน ที่คนโบราณได้ให้มีการแสดงออกมาในรูปแบบของขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมอีกทั้งนี้เพราะคนไทยส่วนใหญ่ยังสืบทอดคุณค่าดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน เห็นได้ชัดว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมอันมีเอกลักษณ์องค์กรนั้นได้แสดงออกถึงการเกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติออกมาได้อย่างชัดเจนมีความเจริญมากจากการขุดค้นเจอจากโนนนกทา หันไปดูที่อื่นเช่น สกหลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ อุดรธานี และอื่นๆ เราได้พบแหล่งความเจริญในอดีตมากมายหลายแห่งเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะ

สกลนคร ม่วงไข่ แวง พันนา และอุดรธานีที่บ้านเชียงซึ่งมีวัฒนธรรมร่วมกัน หลายแหล่งด้วยกัน (พิศิษฐ์ เจริญวงศ์, 2516: 76-77)

ภาค 2 : บทเพิ่มเติมของผู้แปล

- พญาคันคาก หรือ คางคกยกรบ ตำนานบุญบังไฟ

ในส่วนของเนื้อหานี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า เทศกาลบังไฟของชาวอีสาน จึงเกิดขึ้นในเดือนหก เทศกาลนี้เป็นงานสำคัญของชาวอีสานตั้งแต่อดีต เป็น การแสดงสัญลักษณ์ของการบอกเตือน และเป็นพิธีกรรมขอฝน ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าแห่งฝนที่มีความสัมพันธ์กับการเพาะปลูก เทศกาลบุญบังไฟจะเกิดขึ้นก่อนฤดูทำนา เพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้าแห่งฝน มีชื่อว่าพญาแถน มีตำนานว่าสมัยก่อนพุทธกาลพระพุทธเจ้าเสวยชาติ เป็นพญาคางคก หรือชื่ออีสานว่าพญาคันคาก ซึ่งมีหน้าตาอปลักษณ์ ผิวพรรณดั่งคางคก แต่มีสีเหลืองดุจทองคำ ซึ่งเป็นผู้มีจิตใจเมตตาปราณีต่อมนุษย์และสัตว์ พระยาแถนได้ทราบข่าว จึงเกิดความอิจฉา เพราะเมื่อก่อนคนเคยไปนับถือพญาแถนแต่ต่อมาคนหันไปให้ความนับถือพญาคันคาก จึงเกิดความอิจฉาไม่ยอมให้ฝนตกลงบนโลกมนุษย์เป็นเวลา 8 ปี 8 เดือน ทำให้มนุษย์และสัตว์เกิดความเดือดร้อนและล้มตายจำนวนมาก ผู้ที่รอดชีวิตมาได้จึงรวมตัวกันต่อสู้กับพญาแถน มนุษย์รวมมือกับพญานาคเพื่อทำสงครามกับพญาแถน ผลสุดท้ายพญานาคก็ต้องพ่ายแพ้และบาดเจ็บ ต่อมาพระราชแห่งผิ๊งก็มาทำสงครามกับพญาแถนอีก แต่ก็พ่ายแพ้เช่นกันหลังจากนั้นสิ่งมีชีวิตทั้งหลายก็เกรงกลัวพญาแถน ในที่สุดพญาคันคาก ก็วางแผนเพื่อสู้กับพญาแถน โดยเริ่มจากขั้นแรก ส่งปลวกออกไปกัดกินดาบและอาวุธของพญาแถน ขั้นที่สองส่งแมงป่องไปกัดพญาแถนและบริวาร ขั้นที่สาม พญาคันคาก เดินทางออกไปสู้รบพร้อมกับบริวารซึ่งในขณะนั้นกองทัพของพญาแถนอ่อนแอเนื่องจากถูกแมงป่องกัด พญาคันคาก นั่งไปบนหลังช้างและต่อสู้กับพญาแถน ในที่สุดพญาแถนก็ปราชัย จึงยอมตกลงทำสนธิสัญญาสงบศึกกับพญาคันคาก ว่าพอถึงเดือนหกของทุกปีมนุษย์ต้องจุดบังไฟขึ้นท้องฟ้าเพื่อเป็นสัญญาณบอกให้พระยาแถน ทราบว่าถึงเวลาส่งฝนลงมายังโลกแล้ว เมื่อมีเสียงร้องของกบเป็นสัญญาณบอกว่าฝนตกแล้วเมื่อฝนตกลงมามนุษย์พร้อมที่จะปลูกข้าว และเมื่อมีเสียงคนเป่าโหวตหรือเสียงธนูอยู่บนว่าที่ลอยอยู่บนท้องฟ้าเป็นสัญญาณบอกว่าถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้วให้หยุดปล่อยฝนหรือปล่อยให้น้อยลงเป็นการตกลงของพญาแถนกับพญาคันคากเพื่อให้มนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า อย่างไรก็ตามประเพณีบุญบั้งไฟดั้งเดิมก็เป็นประเพณีดั้งเดิมที่เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนอีสานอย่างแท้จริง และมีความเชื่อแบบฝังแน่นอยู่ในสายเลือดและชีวิตของคนอีสาน แต่ถ้าหากปีไหนไม่ได้จัดงานประเพณีบุญเดือนหกก็มีความคิดว่าอาจจะเกิดภัยแล้งขึ้นในหมู่บ้านหรือภทภัยอันตรายโดยไม่ทราบสาเหตุภายในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงได้มีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นในทางภาคอีสาน ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นการขอฝนกับพญาแถนในเรื่องพญาคันคากที่ปรากฏชัดเจนในเรื่องผาแดงนางไอ่ แต่ไม่อาจกำหนดวันเดือนปีได้ตามประวัติศาสตร์พอประมาณได้ว่าเก่าแก่ก่อนสมัยที่ไทยจะอพยพลงมาตั้งรกรากในประเทศสยามต่อมาในสมัยสุโขทัยได้พบหลักฐานในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า”คนยัดกันเข้าดูท่านผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยมีดังจะแตก” จากข้อความดังกล่าวน่าจะสันนิษฐานว่าสมัยสุโขทัยมีการเล่นแสงเล่นไฟ แต่จะเป็นบั้งไฟหรือไฟตะไลหรือไฟอันอื่นใดก็ไม่มีใครยืนยันได้ (กรมวิชาการ, 2522: 201) คือเป็นการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพญาแถนที่รับแพพญาคันคาก และสัญญาจะส่งฝนมาให้ตกเพื่อจะให้ชาวนาได้ทำนาทุกปี จึงเกณฑ์อาราธนาคุณนาให้น้ำตัวท่านนั้นท่านนี้ตัวจนถึงปัจจุบัน นาคจึงเป็นเครื่องหมายของการให้ฝน ในตำนานพญาคันคากนี้มีมีในฝนหน้าแล้งประชาชนจะนิมนต์พระสงฆ์เทศน์ล่ำพญาคันคากแต่งเครื่องสักการบูชาให้ถูกต้องตามประเพณี ฟ้าฝนจะตกลงมาให้ทำนาในพิธินั้นทำพิธีทำบั้งไฟจุดบูชาพญาแถนหลวงในการจบพิธีเทศน์ (พระอริยานุวัตร เขมจารี, 2526:3)

- ผาแดงนางไอ่ ตำนานเมืองหนองหานลุ่ม

ในส่วนของเนื้อหา นี้กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่าในเรื่องของผาแดงนางไอ่นี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าความเป็นมาของต้นกำเนิดของขบวนการทำบั้งไฟนั้นได้มีกันมานาน เห็นได้จากการแข่งขันจุดบั้งไฟเพื่อที่จะชิงเอานางไอ่ ผู้ที่มีความงามจนจรไกลถึงทุกสถานที่จนถึงถิ่นบาดาลให้เกิดความสนใจอยากได้มาครอบครอง และได้มีการจุดบั้งไฟแข่งขันกันขึ้นเพื่อเอานางไอ่มาเป็นภรรยาตน แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องราวของผาแดงนางไอ่นี้ได้มีการแสดงถึงความ โกล โกรธ และหลงเกิดขึ้นให้เห็นในนิทานเรื่องนี้

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่าในเรื่องของผาแดงนางไอ่ นี้เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกันกับพญาแถนกับพญานาคที่มีความต่อเนื่องมาจากเรื่องของพญาคันคาก และเป็นความเชื่อของคนที่เกี่ยวข้องกันกับประเพณีของคนอีสานจึงมีการบอกเล่าเรื่องราวออกมาเป็นรูปแบบนิทานหรือวรรณกรรมบ้างในของท้าวผาแดงนางไอ่ว่า เกี่ยวข้องกับความเชื่อในประเพณีบุญบั้งไฟคือ เมื่อถึงเดือนหกบุญบั้งไฟได้ มีใบ บอกไปยังหัวเมืองต่างๆ ที่เป็นเมืองบริวารให้นาง

ไฟไปจุดในงาน ทำวผาแดงซึ่งไม่ได้รับใบ บอกแต่ทราบข่าวจึงจุดบั้งไฟไปร่วมบุญด้วยจนเกิดเป็นตำนานความรักเป็นวรรณกรรม (ศิริวัฒน์ คำวันสา, 2523: 43-48)

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ เรื่อง “หिनดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน” ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดในแนวความเชื่อของแต่ละชนชาติที่เกี่ยวกับพญาแถนอยู่ 2 ภาค ดังนี้

1) เมืองแถนในจินตนาการของคนลาวโบราณ ได้มีการแยกปลีกย่อยในแต่ละหัวข้อออกมาในเองต่างๆ เช่น พญาแถนเป็นใคร? สำคัญอย่างไร?, การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิทานพญาแถน และสรุปและบางหลักฐานเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติลาวสมัยโบราณ, 2) บทเพิ่มเติมของผู้แปล ซึ่งเกี่ยวกับ พญาแถน ในรูปแบบของการเล่าเป็นนิทานสู่คนรุ่นหลังได้รับฟังประวัติความเป็นมา มี 2 เรื่อง คือ พญาคันคาก หรือ คางคกยกรบ ตำนานบุญบั้งไฟ และผาแดงนางไอ่ ตำนานเมืองหนองหานลุ่ม

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหาที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญนำเนื้อเรื่องใหญ่ มาเป็นบทเรื่อง แล้วเนื้อหาที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาย่อยๆ เรียงลำดับจากเรื่องง่ายๆ สู่เรื่องที่ทำให้ความเข้าใจยาก ซึ่งผู้เขียนกำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหาในแต่ละบทให้มีความสอดคล้อง ซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ อ่านจบในเล่มเดียวตลอดจนขนาดของรูปเล่มที่กระชับรัดกุม รวมทั้งปกหน้า/ปกหลัง มีจำนวน 176 หน้า จัดพิมพ์ขนาดของเล่มไม่ใหญ่เกินไปเหมาะสำหรับการหยิบจับ สะดวกในการพกพาไปอ่านได้ในทุกที่ทุกเวลา เพื่อให้ผู้อ่านติดตามอ่านเนื้อหาที่อัดแน่นอย่างได้อรรถรส ที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงร้อยรัดไว้ภายในเล่มใช้ภาษาที่เรียบง่าย สามารถทำความเข้าใจได้โดยตรงไม่อ้อมค้อม ง่ายแก่การที่บุคคลทั่วไป จะทำความเข้าใจแล้วนำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าทางหนังสือ

คุณค่าของหนังสือ เรื่อง “หिनดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน” ได้เล่าถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย มีวิถีชีวิตผูกพันพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติมีการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีอย่างที่เป็นระบบมีระเบียบแบบแผน เป็นพิธีกรรมจัดทำขึ้นเพื่อการรักษาโรค การรักษาคนไข้แบบนี้ บางแห่งเรียกผีฟ้า ผีแถนโดยมีความเชื่อว่าโรคที่เกิดจากการกระทำของภูติผีจึงทำพิธีเชิญผีแถน และผีบรรพบุรุษมาช่วยปกป้องรักษาคุ้มภัยพิบัติทั้งปวง การนับถือผีได้

ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคมแบบดั้งเดิม เช่นเดียวกับประเพณีผีตาโขนของชาวลาวในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จากการศึกษาผู้วิจารณ์คิดว่า ประเพณีผีตาโขนเป็นเทศกาลที่จัดขึ้นในเดือน 7 ของชาวลาวอีสานในอำเภอด่านซ้าย เป็นการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับการละเล่น ปู่เยออย่าเยอในประเพณีสงกรานต์ของชาวลาวแขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และพัฒนามาเป็นประเพณีผีตาโขน เกิดความผสมผสานกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น จึงมีความแปลกแตกต่างไปจากต้นเค้าเดิมที่หลวงพระบางที่เคยปฏิบัติกันมา การละเล่นเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงบูชาติดต่อกับวิญญาณผีบรรพชนที่กลุ่มชนชาติพันธุ์ไท-ลาว เชื่อถือร่วมกันว่าบรรพชน คือต้นตระกูลเผ่าพันธุ์ผู้ที่สร้างบ้านแปลงเมือง

สรุป

จากการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม สภาพสังคมที่ไทย-ลาว มีความคล้ายคลึงกันมีการนับถือผีแถน และผีบรรพบุรุษ และมีความเชื่อว่า ผีแถนเป็นเสมือนเทพเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสามารถทำลายโลกเมื่อใดก็ได้ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูพิธีกรรมการบูชาแถน ตามความเชื่อ วิถีชีวิตของคนไทย-ลาว ชาวลาวอีสานซึ่งเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่ให้คงอยู่สืบไป เนื่องจากปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคมเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ตลอดจนการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาแทนที่ ความเชื่อทางวัฒนธรรมการบูชาแถน ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษเริ่มเลือนหายไป การบูชาแถนในประเพณีบุญบั้งไฟ กลายเป็นการประกวดแข่งขันกันและมีการพนันเข้ามาแทนที่ ความงามด้านวัฒนธรรมในอดีตเริ่มจะลดน้อย ลงไปทุกที่รวมถึงพิธีกรรมความเชื่อบุญประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษแบบดั้งเดิมก็อาจจะถูกลบเลือนหายไปในที่สุดก็เป็นได้

สิ่งอยากนำเสนอ: หนังสือเรื่อง “หินดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน” เป็นหนังสือที่มีรูปเล่มเล็กกะทัดรัด ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจซื้อมาหยิบขึ้นมาอ่าน รูปเล่มเล็กกะทัดรัดปกที่ใช้เป็นแบบแข็งรูปกรวยงามทำให้ไม่ฉีกขาดเสียหายง่าย แข็งแรงเก็บรักษานานขึ้น และภาพประกอบควรจะเป็นภาพสามมิติ มีสีสันสดใสเป็นการทำให้หนังสือชวนหน้าอ่านเพิ่มขึ้น เนื้อหาบางส่วนที่นำมาส่วนมากจะออกมาเป็นในรูปแบบภาษาอีสานโดยไม่มีการบรรยายภาษาไทยกำกับเพื่อให้คนที่อ่านในทางภาคอื่นได้เข้าใจบางเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. (2542). กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- พระครูวิจิตรวราสาร, (บุญสวย สุจิตโต/แก้วหานาม). (2555). *การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิศิษฐ์ เจริญวงศ์. (2516). *บ้านเชียง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ. กรมวิชาการ. (2522). *ท้าวผาแดง นางไอ่ และประเพณีบุญบั้งไฟ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระอริยานุวัตร เขมจารี. (2526). *ประเพณีอีสานบางเรื่องเล่ม 2*. มหาสารคาม : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม.
- ศิริวัฒน์ คำวันสา. (2523). *ท้าวผาแดง - นางไอ่และบุญบั้งไฟ, ในอีสานปริทัศน์ (อีสานคดี2)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

“การแพทย์แนวพุทธ”

Buddhist Medicine

ผู้เขียน : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2557

จำนวนหน้า : 68 หน้า

สำนักพิมพ์ : วัดญาณเวศกวัน

ISBN 974-506-697-4

พระอธิการสุพิต อัสสัโธ และ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phraathikan Supit Ungsusilo and Phramaha Daosaim Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kanjanasiri.chonticha@gmail.com

บทนำ

หนังสือ “การแพทย์แนวพุทธ” เป็นหนังสือธรรมะ ผู้นิพนธ์คือ ศาสตราจารย์พิเศษ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ นามเดิม ประยุทธ์ อารยางกูร ฉายา ปยุตฺโต หรือ ที่รู้จักกันดีทั่วไปในนามปากกา “ป. อ. ปยุตฺโต” ขณะที่นิพนธ์หนังสือนี้ ท่านดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) หนังสือเป็นการรวบรวมเนื้อหาจากปาฐกถา นำในการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง พุทธธรรมสุขภาพ ครั้งที่ 1 ณ สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล 4 เมษายน 2532 และนำมาจัดหมวดหมู่เป็นบทตอนให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น ลักษณะรูปเล่มเป็นในรูปแบบกระดาษเอสี่พับครึ่ง ใช้กระดาษที่เป็นสีกับสิ่งแวดล้อม และสีของกระดาษที่ใช้เป็นแบบถนอมสายตา จำนวน 68 หน้า เนื้อหาของ

* วันที่รับบทความ: 30 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 27 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 28 มิถุนายน 2563

Received: May 30 , 2020; Revised: June 27, 2020; Accepted: June 28, 2020

หนังสือเป็นการนำเสนอแนวทางปฏิบัติ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เข้าใจง่าย การใช้ภาษาเป็นข้อเขียนในลักษณะถอดคำบรรยายมาเป็นความเรียง ใช้ภาษาที่เรียบง่าย สามารถทำความเข้าใจได้โดยตรงไม่อ้อมค้อม ง่ายแก่การที่บุคคลทั่วไปจะทำความเข้าใจ แล้วนำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้

หนังสือ “การแพทย์แนวพุทธ” เป็นหนังสือที่พูดถึง แนวคิดสุขภาพ สุขภาพ คือ ความสมดุลทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่าง แบ่งแยกไม่ได้ การขาดความสมดุลในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อ องค์ประกอบอื่น ๆ เสมอ สุขภาพเป็นสุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณไม่เพียงแต่ ปราศจากโรคและความพิการเท่านั้น สุขภาพมีความเป็นพลวัตจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง สุขภาพเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็น เป้าหมายอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญสูงสุดสำหรับทุกประเทศในโลก ซึ่งเชื่อว่าคนเราทุกคนควรมีสิทธิที่จะมีสุขภาพหรือทำเพื่อสุขภาพของตน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2547 : 6)

โครงสร้างหรือเนื้อหา

หนังสือ เรื่อง “การแพทย์แนวพุทธ” ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก ในเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2539 แจกเป็นธรรมทาน จำนวน 3,000 เล่ม ส่วนในฉบับนี้การตีพิมพ์ครั้งที่ 10 ในเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2557 โครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ๆ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1) หลักการเก่าและแนวโน้มใหม่ที่นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแพทย์ 2) การแพทย์เป็นอย่างไร และ 3) การแพทย์แนวพุทธอยู่ที่ไหน

การวางรูปแบบโครงสร้างหนังสือ เป็นการวางโครงสร้างที่ทำให้เข้าใจในเนื้อหาที่ง่าย เพราะเป็นลักษณะการเปรียบเทียบให้เห็นประเด็นปัญหาการวางเหตุไว้ด้านหน้า แล้วนำผลมาวางไว้ด้านหลัง มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ทำให้เห็นความเข้าใจในหลักการของผู้แต่งเป็นอย่างดี

สาระสำคัญของเนื้อหา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้บรรยายลำดับของเนื้อเรื่องซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อเกี่ยวกับเรื่อง “การแพทย์แนวพุทธ” ดังนี้

1. หลักการเก่าและแนวโน้มใหม่ที่นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแพทย์

ในเนื้อหาส่วนนี้เป็นการนำเสนอ และเป็นการแสดงให้เห็นตามแนวของหลักการของความคิดที่นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแพทย์ จึงจะเห็นว่าในการแสดงออกของพระภิกษุสงฆ์ที่ดี ที่มีความสามารถทางการแพทย์ที่ได้ช่วยประชาชนมาให้เราเห็นมานั้น ในส่วนดีแล้วก็ต้องมีในทางที่ตรงกันข้ามคือในมุมมองของบุคคลอีกส่วนหนึ่งก็มองเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม และยังยกเอาพระวินัยเข้ามามีส่วนร่วมอีกด้วย แล้วก็ยังมีการแผ่ขยายวงกว้างออกมาในการบริการของบุคคลที่เรียกตนว่าเป็นผู้ดูแลรักษา นั่นก็คือแพทย์และพยาบาลที่ได้มีความเกี่ยวพันกับการปฏิบัติต่อชีวิตของมนุษย์ในของสังคม ด้วยการปฏิบัติในการรักษาโรคต่างๆว่าออกมาในรูปแบบใด

จะอย่างไรก็ตาม ในหลักของการดูแลรักษาในการแพทย์นั้น ก็มีจรรยาบรรณที่ต้องปฏิบัติอย่างไรก็ดีการแพทย์ก็ยังคงข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งเห็นได้ว่า ทั้งหมดนั้นอยู่ในขอบข่ายของคำว่า “ธรรม” เป็นเรื่องของทางพระพุทธศาสนาโดยตรงที่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่สอง คือด้านที่หนึ่ง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการ หรือเนื้อหาสาระของวิชาการ ซึ่งจะต้องพิจารณาดูว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ และตั้งอยู่บนฐานของกฎธรรมชาติความที่เกี่ยวข้อในแง่สังขธรรมหรือไม่ ด้านที่สอง เป็นการนำมาใช้ในการปฏิบัติ ซึ่งในทางการแพทย์ว่าเป็นคุณประโยชน์แก่ชีวิต และแก่สังคมจริงหรือเปล่า มีความเป็นธรรมหรือไม่ อะไรต่างๆ อันเป็นเรื่องของธรรมในอีกแง่หนึ่ง ซึ่งเรียกว่าเป็นแง่จริยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 3)

ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การแพทย์แนวพุทธ นั้นเป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงสถานะการณ์ที่ทำให้มองเห็นกับสิ่งที่คนได้กล่าวมานี้ว่าทำเพื่อที่จะแสดงให้เห็นในการที่จะปรับตัวให้ดีขึ้นในวงการของการแพทย์ไม่ที่เรียกกันว่า “จริยธรรมทางการแพทย์” ซึ่งในสังคมไทยในการปฏิบัติงานนอกจากต้องใช้องค์ความรู้เฉพาะของวิชาชีพแล้ว ยังต้องมีความประพฤติที่ดีงาม เหมาะสมกับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ป่วยและคนในสังคม ซึ่งมักต้องมีการพัฒนาด้านจิตใจภายในควบคู่ไปด้วย การที่นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วยจะช่วยในด้านจิตใจ จำเป็นต้องมีพุทธศาสนามาใช้เป็นหลัก คือ การดูแลรักษาชีวิตตามธรรมชาติ และหลักจริยธรรม (พระอธิการไพศาล กิตฺติภทฺโท, 2545 : บทคัดย่อ) เป็นการกระทำที่ถูกต้องและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนใช้อย่างแท้จริง

2. การแพทย์เป็นอย่างไร

ในส่วนของเนื้อหา นี้ ใจความสำคัญกล่าวสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการแพทย์กับประโยชน์สุขที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชนว่าสัมพันธ์เพียงใด และควรจะเป็นอย่างไร เป็นการพูดอย่างกว้างๆ โดยโยงออกไปหาแนวความคิดพื้นฐานหรือหลักความจริงทั่วไป ปัญหาในการแพทย์แบบสมัยใหม่ หรือแบบปัจจุบัน อย่างที่เรากำลังมีเวชปฏิบัติกันอยู่นี้ ได้จำกัดตัวเองแคบลงไป ทั้งในแนวความคิด และบทบาท จากเดิมที่ว่า ความหมายของ “แพทย์” คือ ผู้รักษาคนเจ็บไข้ แพทย์ได้จำกัดบทบาทและการปฏิบัติของตัวเองลงไป จนกระทั่งกลายมาเป็นผู้รักษาร่างกายของคนเจ็บไข้ คือไม่ได้รักษาคนที่เจ็บไข้แล้ว แต่เป็นเพียงผู้รักษาร่างกายที่เจ็บไข้

การแพทย์ในยุคสมัยนี้ ก็มีความโน้มเอียง แคบลงไปๆ จนกระทั่งรักษาเฉพาะชิ้นส่วนคืออวัยวะชิ้นนั้นๆ แม้แต่ในอวัยวะชิ้นเดียวกัน เดียวนี้ก็เริ่มจะแบ่งและแยกกันว่า ใครจะรักษาด้านโน้นด้านนี้ หรือแ่งนั้นแ่งนี้ของอวัยวะชิ้นนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 9) เพราะฉะนั้นก็จะเกิดสภาวะที่ว่าประการที่หนึ่ง แพทย์จะสนใจเฉพาะเรื่องที่ตนชำนาญอย่างเดียว เฉพาะโรคนั้นๆ เฉพาะอวัยวะส่วนนั้นๆ ประการที่สอง เวลาค้นหาสาเหตุ ก็ไม่สืบสาวโยงไปถึงปัจจัยด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง จะเอาเฉพาะต้นเหตุของโรคในด้านกายภาพเช่นตัวเชื้อโรค หรือความผิดปกติของอวัยวะนั้น แต่องค์ประกอบด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตซึ่งโยงเข้ามาถึงกัน ได้แก่สภาพแวดล้อมหรือสังคมของมนุษย์ด้วยกันที่เข้าไปสัมพันธ์อิงอาศัยกันอยู่นั้น แพทย์จะไม่ค่อยพิจารณาเกี่ยวข้องด้วย จึงเป็นปัญหาที่ทำให้แพทย์รักษาคนไม่ตลอดกระบวนการ ไปรักษาเฉพาะจุดเฉพาะตอน เป็นสาเหตุปัญหามากขึ้น ในยุคปัจจุบัน ก็คือการรักษาพยาบาลกลายเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เกินวิสัยของบุคคลแล้วโอกาสที่จะสับสนวุ่นวายก็มีมากขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 11)

ปัญหาอีกด้านหนึ่งของการแพทย์ก็คือ การมีแนวโน้มที่จะทำให้คนพึ่งตนเองไม่ได้ ตามหลักของชีวิตที่ควรจะเป็นนั้น ชีวิตทั้งหลายควรจะมีสามารถในการพึ่งตนเอง และได้รับการพัฒนาให้พึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้นๆ แม้จะมีองค์ประกอบอื่นภายนอกมาช่วย ก็ช่วยเหลือเพื่อให้เขาสามารถพึ่งตนเองแต่การแพทย์แผนปัจจุบันที่เป็นมานี้ มีแนวโน้มไปในทางที่ทำให้คนยิ่งพึ่งตัวเองไม่ได้มากยิ่งขึ้นๆ ต้องพึ่งคนอื่นมากขึ้น พึ่งปัจจัยภายนอกยิ่งขึ้น เริ่มตั้งแต่พอเกิดความเจ็บไข้ขึ้นมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 17) สาระสำคัญของการปฏิบัติอย่างนี้ที่เรียกว่าเป็นการพึ่งพาผู้อื่น ก็คือ มันทำให้คนพึ่งตัวเอง

ไม่ได้ ไม่รู้จักคิดไม่รู้จักพิจารณาใช้ปัญญา โดยที่เข้าไปฝากชะตา ฝากสุขภาพของตัวเองไว้กับคนอื่น ไว้กับปัจจัยภายนอก พอเจ็บไข้บ๊อง ก็นึกว่าตัวเองไม่เกี่ยวแล้ว จะต้องยกไปให้หมอทุกอย่างท่าเดียวการรู้จักพึ่งตนเอง ในเรื่องนี้ หมายถึงการรู้จักรักษาสุขภาพของตนเอง และรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองในเรื่องสุขภาพ การปฏิบัติด้วยการใช้ความคิดพิจารณา รวมทั้งการรู้จักปรึกษาหารือกับแพทย์ด้วย คือไม่ใช่ปล่อยปละละเลยตนเอง ยกปัญหาให้เป็นเรื่องของแพทย์ไปหมดนอกจากด้านตัวคนด้วยกันแล้ว ก็คอยแต่พึ่งยาและการฉีดยา เวลาเป็นอะไรๆ ขึ้นมาก็ต้องเรียกหาหมอ มองแต่เรื่องที่จะฉีดยา ซึ่งเป็นเรื่องของการปฏิบัติจากภายนอกเข้ามาทั้งนั้น คิดว่าจะต้องแก้กันที่ภายนอก แทนที่จะหาวิธีการรักษาหรือแก้ปัญหาที่ภายในตัวเองเช่นด้วยการปฏิบัติตัวให้ถูกต้องในเรื่องสุขภาพ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2557 : 19)

ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า ในมุมมองของการรักษาของแพทย์ทางตะวันตกนั้นก็ยังมีอยู่ 2 ประเด็น คือ 1. การแพทย์แบบตะวันตกที่มองแยกส่วนตามต้องการจะรักษาตามสิ่งที่เป็นเท่านั้น 2. โลกทัศน์ของการแพทย์ตะวันตกกับตะวันออกที่มองต่างกันคือ แพทย์ตะวันตก-มีการตั้งทฤษฎีที่ว่า จุลินทรีย์เป็นต้นตอให้เกิดโรคเฉพาะจุด เช่น การเสียหายที่ของอวัยวะ การติดเชื้อโรค เป็นต้น และแพทย์ตะวันออกก็จะศึกษาโดยอาศัยความรู้จากตำราหรือการเรียนรู้สืบต่อกันมา ไม่ได้วิจัยโดยใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เมื่อไม่มีหลักการทางวิทยาศาสตร์มาอ้างอิงทำให้ไม่ได้รับการเชื่อถือเท่าที่ควร ในของผลการรักษาไม่แน่นอน บางคนรักษาหาย บางคนไม่หาย ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล และระยะเวลาในการรักษาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสุขภาพของแต่ละบุคคล และในสภาพความขัดแย้งในทางการแพทย์นั้นก็ยังมีผลไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการประณามแพทย์ พยาบาล และโรงพยาบาล จะปรากฏในหน้าอยู่ และมีฟ็องร็องกันอยู่เรื่อยๆ แต่ถ้ายังไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการก็จะเกิดปัญหาเพิ่มมากขึ้นจนถึงจุดวิกฤติในวงการแพทย์

2. การแพทย์แนวพุทธอยู่ที่ไหน

ในส่วนของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า “การแพทย์แนวพุทธ” โดยเอาสังฆธรรมกับจริยธรรมมาโยงเข้าด้วยกันแล้ว เราก็อาจจะใช้คำรวมว่า พุทธในแง่ของพุทธธรรมนั่นเอง พระพุทธเจ้า ก็คือ พระองค์ได้ชื่อว่าเป็น “หมอ” มีคำในพระไตรปิฎกหลายแห่งที่เดี่ยวที่เรียกพระพุทธเจ้าเป็นหมอ หรือเป็นแพทย์ คำหนึ่งคือคำว่า “ภิสักกะ” หรือ “ภิสักโก” “ภิสักโก” ก็คือหมอยา และคู่กับความเป็นหมอยานั้น ก็คือ “สัลลภัตตะ” หรือ “สัลลภัต

โต” ซึ่งหมายถึงหมอผ่าตัด คำที่เรียกพระพุทเจ้าเป็นหมอนั้น ตามปกติก็เป็นคำที่พูดคู่ กัน ทั้ง ภิสักโก และ สัลลกัตโต คือ เป็นทั้งหมอยาและหมอผ่าตัด บางทีพระพุทเจ้าเองก็ตรัสอุปมาไว้อย่างจำเพาะชัดเจนทีเดียวว่า คำว่าหมอยา (ภิสักโก) หมอผ่าตัด (สัลลกัตโต) นี้ เป็นชื่อของตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกอย่างหนึ่งก็ใช้คำว่า “ติกิจจโก” แปลว่า ผู้เยียวยาบำบัดหรือผู้บำบัดโรคนั่นเอง (ม.อ. (ไทย) 14/77/72) บางทีเรียกพระพุทเจ้าว่า “สัพพโรคติกิจจโก” แปลว่า ผู้บำบัดสรรพโรค คือเป็นผู้เยียวยาโรคทุกอย่างบางทีเรียกว่า “สัพพโลกติกิจจโก” แปลว่า ผู้เยียวยาสรรพโรคคือเป็นผู้รักษาชาวโลกทั้งหมด หมายความว่า รักษาโรคด้วย รักษาโลกด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 35)

พระพุทศาสนา นั้น มอง ความไม่สบาย ว่าเป็นโรคของชีวิตทั้งหมด ไม่ได้มองเพียงด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ การที่มองและแยกแยะออกไป ก็เพื่อสะดวกในการปฏิบัติ แต่ตอนแรกให้มองโรคของชีวิตทั้งหมด มองชีวิตว่ามี “โรค” ที่จะต้องเยียวยา แต่ว่า “โรค” นั้นเยียวยาได้ อันนี้เป็นคำสรุปที่ทำให้สบายใจชีวิตนี้มีโรค แต่โรคนั้นแก้ไขได้ และจุดหมายของพระพุทศาสนา ก็คือการแก้ไขความไม่สบายหรือโรคของชีวิตนั้นคำว่า “โรค” นี้เป็นคำที่ใช้แทนคำว่า “ทุกข์” ซึ่งเป็นปัญหาของมนุษย์ทุกคน ทุกข์ก็คือปัญหาของชีวิตเพราะฉะนั้น เมื่อใช้คำว่าโรคแทนคำว่าทุกข์ ก็ถือว่า ทุกข์นั้นเป็นโรค เป็นสิ่งบีบคั้นขัดข้อง เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข ในการแก้ไขปัญหามนุษย์นั้น พระพุทเจ้าได้ทรงวางหลักทั่วไปไว้เรียกว่า “อริยสัจ 4” เป็นกระบวนการและเป็นระบบเหตุผลในการแก้ไขปัญหามนุษย์ หรือบำบัดโรคของชีวิตอริยสัจนั้นเป็นระบบการแก้ปัญหาในแนวของการรักษาโรคคล้ายกับว่าพระพุทศาสนา มองโลกด้วยสายตาอย่างแพทย์ดังที่มีการเปรียบเทียบขั้นตอนของการดับทุกข์ เหมือนขั้นตอนของการรักษาโรค เช่น ในคัมภีร์ วิสุทธีมัคค์ ท่านพูดถึงเรื่องทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งเป็นหัวข้อทั้ง 4 ของอริยสัจว่า 1) ทุกข์ ได้แก่ โรค 2) สมุทัย ได้แก่ โรคนิทาน สมัยก่อนเขาใช้คำว่าโรคนิทาน ซึ่งก็แปลว่า เหตุของโรค หรือ สมุฏฐานของโรคนั่นเอง 3) นิโรธ คือ ภาวะหายจากโรค และ 4) มรรค ได้แก่ ยาและกระบวนการวิธีที่ใช้บำบัดโรค หรือทำให้หายโรคนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 37) การแพทย์ตามแนวทางของพระพุทศาสนา จึงเป็นกระบวนการวิธีของการบำบัดโรคทุกข์รักษาคนไม่สบาย จึงเรียกพระพุทเจ้าว่าเป็นแพทย์ รวมความว่า ในทัศนะของพระพุทศาสนานั้น ท่านมองปัญหาของมนุษย์ มองทุกข์ มองโรคร้ายไข้เจ็บ พร้อมทั้งการรักษาบำบัด เป็นระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยที่สืบทอดต่อเนื่องอันนี้

เป็นหลักทั่วไปในพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกันหมด ไม่ว่าจะเป็นหลักอริยสัจ หลักไตรลักษณ์ หลักปฏิจจสมุปบาท หรือหลักชั้น 5 ก็ล้วนแต่เป็นหลักที่สนับสนุนแนวคิดนี้ทั้งสิ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 39)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ยังนำเสนอแนวคิดที่เชื่อว่า ความเครียดเป็นสาเหตุของความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต กายกับใจมักจะมีอาการร่วมกันที่สำคัญตอนนี้ ตอนที่มีความผ่อนคลาย กับความเครียด นี้ ถ้ากายเครียด ใจก็เครียดด้วย ถ้ากายผ่อนคลาย ใจก็ผ่อนคลายด้วย ถ้าใจเครียด กายก็เครียดไปด้วย ถ้าใจผ่อนคลาย กายก็ผ่อนคลายด้วย เมื่อความเครียดทำให้เสียสุขภาพจิต ก็มีทางที่จะก่อโรคทางกายด้วย เพราะฉะนั้น ก็เป็นธรรมดาที่คนในสังคมเช่นนี้ ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมเช่นนี้ จะต้องมีการใช้เจ็บมากขึ้นเป็นธรรมดา ถ้าเราแก้ปัญหานี้ไม่ตก ก็ยากที่จะแก้ปัญหายสุขภาพได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 50) รวมความว่า พระพุทธศาสนามองสุขภาพและความเจ็บป่วยรวมอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า องค์กรรวมใหญ่แห่งปัญหาเรื่องโรคของชีวิตซึ่งมีความสัมพันธ์อิงอาศัยกันอย่างเป็นระบบ และเป็นกระบวนการโดยมีปัจจัยร่วมทั้งด้านกาย ด้านใจ ด้านสังคม และธรรมชาติแวดล้อม โดยที่ปัจจัยทั้งหมดนั้นเป็นไปอย่างสัมพันธ์ส่งผลสืบทอดแก่กันและกัน การแพทย์แนวพุทธเน้นที่ชีวิต ไม่ใช่เน้นที่โรค มุ่งที่ชีวิตที่ปลอดโรคเป็นสำคัญ ไม่ใช่มีจุดหมายอยู่ที่การแก้ไขบำบัดโรค แต่ที่ต้องเยียวยาบำบัดโรค ก็เพื่อให้เป็นฐานสำหรับชีวิตที่ดีงามมีความสุข หรือเป็นโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตสู่สิ่งที่ดียิ่งขึ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557 : 54)

ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า ในรูปแบบของแพทย์แบบพุทธนั้นจะเน้นการรักษาทางไปทางจิตใจที่มีจุดอ่อนที่ไม่สามารถรักษาโรคเฉพาะทางได้ แต่การแพทย์แนวพุทธก็มองเห็นความจริงของโลกและชีวิต ซึ่งจะทำให้การบำบัดโรคและรักษาสุขภาพสำเร็จเป็นผลดีแก่ชีวิตที่จะดำรงอยู่ด้วยดีแบบการรักษาสุขภาพจิตเป็นรูปแบบและกระบวนการในการรักษาสุขภาพจิตที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นการผสมผสานในระหว่างการรักษาสุขภาพจิตที่ดำเนินการอยู่ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นการรักษาตามวิธีการของจิตแพทย์ด้วยวิธีการแพทย์สมัยใหม่ และการรักษาของของแพทย์พื้นบ้าน หรือของพระสงฆ์ก็ตาม ในกับการรักษาสุขภาพจิตโดยใช้หลักการในพระพุทธศาสนา เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวิธีของการรักษาในของสุขภาพจิต เพราะระบบการแพทย์แบบพุทธก็คึดอยู่บนพื้นฐานของจิตนิยมเป็นหลัก ที่มีอยู่และกับกระบวนการในระบบแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ เรื่อง “การแพทย์แนวพุทธ” ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดและหลักปฏิบัติที่สัมพันธ์กันระหว่างการแพทย์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1) หลักการเก่าและแนวโน้มใหม่ที่น่าพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับทางการแพทย์ 2) การแพทย์เป็นอย่างไร และ 3) การแพทย์แนวพุทธอยู่ที่ไหน

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหาที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญนำเนื้อเรื่องใหญ่ มาเป็นบทเรื่อง แล้วเนื้อหาที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาย่อยๆ เรียงลำดับจากเรื่องง่ายๆ สู่เรื่องที่ทำให้ความเข้าใจยาก ซึ่งผู้เขียนกำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหาในแต่ละบทให้มีความสอดคล้อง ซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ อ่านจบในเล่มเดียวตลอดจนขนาดของรูปเล่มที่กระชับรัดกุม รวมทั้งปกหน้า/ปกหลัง มีจำนวน 68 หน้า จัดพิมพ์ขนาดของเล่มไม่ใหญ่เกินไปเหมาะสมสำหรับการหยิบจับ สะดวกในการพกพาไปอ่านได้ในทุกที่ทุกเวลา เพื่อให้ผู้วิจารณ์ติดตามอ่านเนื้อหาที่อัดแน่นอย่างได้อรรถรส ที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงร้อยรัดไว้อย่างในเล่มใช้ภาษาที่เรียบง่าย สามารถทำความเข้าใจได้โดยตรงไม่อ้อมค้อม ง่ายแก่การที่บุคคลทั่วไป จะทำความเข้าใจแล้วนำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าทางหนังสือ

คุณค่าของหนังสือ: “การแพทย์แนวพุทธ” เป็นการถอดความจากจากปาฐกถา ในการประชุมวิชาการระดับชาติ จึงเป็นลักษณะทางวิชาการที่โดดเด่น การแพทย์ในทางพระพุทธศาสนามีการก่อกำเนิดและพัฒนาคู่ขนานมากับวิชาอายุรเวทของนักพรตที่มีหน้าที่เยียวยารักษาผู้คนในศาสนาฮินดู โดยการแพทย์ที่ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์พุทธศาสนามีการพัฒนาตั้งแต่สมัยพุทธกาล การรักษาโรคกับพระพุทธศาสนามีมาโดยเป็นลำดับนับแต่พุทธกาลจนถึงปัจจุบัน สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญต่อการรักษาสุขภาพตามแผนปัจจุบัน การรักษาสุขภาพจึงมุ่งเน้นรักษา (Treatment) ไปที่กายภาพเป็นหลัก เชื้อโรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็คือสิ่งที่แปลกปลอมเข้าไปสกัดกั้นการหมุนเวียนของสารและพลังงานในอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย การรักษาจึงมุ่งเน้นไปที่การรักษาโรคด้วยการใช้ยาเข้าไปฆ่าหรือทำลายเชื้อโรคนั้น หรือไม่ก็ใช้วิธีผ่าตัดชิ้นส่วนหรืออวัยวะที่เป็นปัญหานั้นให้สิ้นไป

การแพทย์แผนปัจจุบันจึงได้ผลิตแพทย์ออกมาให้เป็นแพทย์เฉพาะทาง มองปัญหาเกิดขึ้นเป็นจุด ๆ แยกแยะองค์ประกอบทางร่างกายออกไป ที่เรียกว่า แพทย์เฉพาะทาง (Specialization) มุ่งการรักษาสุขภาพทางกายอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการแยกประเภทผู้ป่วยตามระดับความรุนแรงและตามประเภทของผู้ป่วยหรือโรคที่เป็น ทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันสร้างโรงพยาบาลไว้สำหรับผู้ป่วยเฉพาะโรคและแบ่งบางส่วนของโรงพยาบาลเพื่อรักษาผู้ป่วยที่มีอาการไม่รุนแรงไว้ในลักษณะผู้ป่วยนอก เครื่องมือแพทย์ทั้งหลายที่สร้างขึ้นตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผ่านการทดลอง จึงทำให้เกิดความเชื่อมั่นในเครื่องมือเหล่านี้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการวินิจฉัยโรค การผ่าตัดศัลยกรรม การรักษาไม่ให้เกิดความเจ็บทรมาน แม้แต่การตัดต่อ เปลี่ยนถ่ายอวัยวะ ใช้วัตถุเทียมแทนอวัยวะจริง จึงทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันได้รับความเชื่อถือเพิ่มขึ้น ประเทศต่าง ๆ ที่นำการแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาจึงทิ้งภูมิปัญญาการแพทย์แบบดั้งเดิมของตนไป เพราะความเจริญของการแพทย์แผนปัจจุบันจึงไม่ให้ความสำคัญต่อการรักษาพยาบาลในวิธีการรักษาตามแนวพุทธ และไม่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญานั้นไว้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาแต่อดีตเริ่มสูญหายไป

ปัจจุบันจะมีการรื้อฟื้นหันมาให้ความสนใจอีกครั้ง จนเห็นได้ว่า มีการใช้สมุนไพร บำบัด ธรรมชาติบำบัด ชีวจิต พลังจักรวาล สมาธิบำบัด เป็นการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยใช้ได้ผลดีในอดีตมาผสมผสานการดูแลสุขภาพแนวแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ความชำนาญก็อาจลดลง และภูมิปัญญาบางอย่างก็คงสูญหายไปแล้ว นับตั้งแต่ที่มีพระราชบัญญัติการแพทย์ขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ.2466 เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ไม่มีความรู้ในการดูแลรักษาคนไข้ ต่อมาในปี พ.ศ.2479 ได้มีพระราชบัญญัติประกอบโรคศิลป์เข้ามาอีกจึงเป็นเหตุให้ภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนาสูญหายไปเกือบสิ้น ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือการใช้ตัวยาหรือโอสถในพระพุทธศาสนาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยให้ทุเลาเบาบางและหายเป็นปกตินั้นใช้ได้อย่างถูกต้องตามตัวยาและใช้ได้ครบทุกส่วน การที่จะรักษาสุขภาพด้วยโอสถตามแนวพระพุทธศาสนานั้นมีหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการมีใจศรัทธาในพระรัตนตรัยก็หายโรคได้ การปฏิบัติสมาธิก็หายจากโรคได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยการบำบัดโรคทั้ง 2 แนวทางมาบูรณาการ คือใช้ทั้งเครื่องมือสมัยใหม่ การวินิจฉัยที่ครอบคลุม การดูแลทั้งกายและใจ รวมถึงวิธีการรักษาโรคที่ใช้การปฏิบัติธรรมมาช่วย

สรุป

สิ่งอยากนำเสนอ: หนังสือเรื่อง “การแพทย์แนวพุทธ” เป็นหนังสือที่มีรูปเล่มเล็กกะทัดรัด ช่วยให้งานต่อการตัดสินใจหยิบขึ้นมาอ่าน รูปเล่มเล็กกะทัดรัด และภาพประกอบควรจะเป็นภาพสามมิติ มีสีสันสดใสเป็นการทำให้หนังสือชวนหน้าอ่านเพิ่มขึ้นแต่ปกที่ใช้เป็นแบบบางซึ่งทำให้ฉีกขาดเสียหายง่าย ทางที่ดีน่าจะมีการทำให้แข็งแรงขึ้นเพื่อจะได้เก็บรักษาไว้นานขึ้น และการแพทย์แบบพุทธมีข้อจำกัดเพราะเป็นเพียงข้อเสนอเบื้องต้นเท่านั้น ไม่ได้ลงลึกในรายละเอียดของระบบการแพทย์ทั้งทางตะวันออกและตะวันตกที่ว่าด้วยเรื่องของสุขภาพ ซึ่งเนื้อหาบางส่วนที่นำมาจากเพจ ถ้าจะให้ดีควรได้มีการถอดเทป หรือมีโอกาสรับฟังจากปากท่านโดยตรง เพราะเนื้อหาจากเพจอาจมีการคลาดเคลื่อนทางภาษาและความหมายเพื่อเป็นการแนะนำสำหรับผู้วิจารณ์ทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงพระพุทธศาสนาจะมีความรู้เกี่ยวกับท่านด้วย ก็จะทำให้หนังสือมีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). *การแพทย์แนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). นครปฐม : วัดญาณ เวศวัน.
- พระอธิการไพศาล กิตติภทฺโท, (2545). *"การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการบำรุงรักษาจิตผู้ป่วย"*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2547). *การสาธารณสุขทั่วไป*. หน่วยที่ 1. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

“สวดมนต์ต้องไม่โค่นสาธยาย”

Prayer Must Not Overthrow

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2563

จำนวนหน้า : 101 หน้า

สำนักพิมพ์ : วัดญาณเวศกวัน

ISBN 978-616-7053-46-2

ชลธิชา กาญจนศิริ และ พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Chonticha Kanjanasiri and Phramaha Daosaim Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kanjanasiri.chonticha@gmail.com

บทนำ

หนังสือ “สวดมนต์ต้องไม่โค่นสาธยาย” สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นผู้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่ชวนอ่านชวนศึกษา คือเป็นการถอดคำบรรยายที่บันทึกไว้ของท่าน สำหรับเป้าหมายของหนังสือเรื่อง “สวดมนต์ต้องไม่โค่นสาธยาย” เล่มนี้ ได้รวมนำเสนอความเป็นมา หลักธรรม คำสอนในโอกาสต่างๆ

ท่านเป็นพระนักวิชาการ นักคิด นักเขียน มีผลงานทางพระพุทธศาสนาได้รับการยกย่องจากทั้งในและต่างประเทศเป็นอย่างมาก และในปี พ.ศ. 2549 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง เป็นศาสตราจารย์พิเศษ

*วันที่รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 30 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563

Received: May 18, 2020; Revised: June 30, 2020; Accepted: June 30, 2020

ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจำพรรษาอยู่ที่วัด ญาณเวศกวัน
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งหนังสือ “สวดมนต์ต้องไม่โศกสาธยาย” เป็นข้อ
ปฏิบัติของการสวดมนต์ในพระพุทธศาสนา ถ่ายทอดด้วยสำนวนภาษา อ่านง่าย ให้ทั้งความ
เพลิดเพลิน และข้อคิดอัน หลากหลายเพื่อปฏิบัติได้ถูกต้องและให้เกิดผลที่ดี

โครงสร้างหรือเนื้อหา

หนังสือ “สวดมนต์ต้องไม่โศกสาธยาย” ตีพิมพ์ครั้งแรก ในเดือน มีนาคม พ.ศ.
2563 แจกเป็นธรรมทาน จำนวน 20,000 เล่ม โครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็นเรื่อง
ใหญ่ๆ 5 ตอน ได้แก่

1) รู้ไว้ก่อน กันเขว 2) มาดูตำนาน ของเรื่องที่เป็นตำนาน 3) ถึงไม่ร้ายมนต์ ก็
สาธยายธรรม 4) ฟั่นสาระขึ้นมา รักษาหลัก และ 5) ไม่ลืมสาธยาย ไปให้ถึงมงคลที่สูงสุด

สาระสำคัญของเนื้อหา

แบ่งตามหัวข้อของสารบัญได้ ดังนี้

1. รู้ไว้ก่อน กันเขว กล่าวถึง ความหมายและพัฒนาการของการสวดมนต์ ที่ท่านได้
อธิบายว่าแต่เดิมคือมนต์ะ ใช้กันมาแต่เดิมในคัมภีร์ทั้งหลาย เป็นเรื่องของพวกพราหมณ์ พวก
ฤๅษี ตรงกับคำสันสกฤตว่า “มนตร” คือ มนต์ระ มีวัตถุประสงค์เอาไว้สาปแช่งคนอื่น แล้ว
ก็มีมนต์ที่เป็นคำขลังศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น มนต์สะกดคน สะกดสัตว์ต่างๆ เช่นจะให้คนอ้าปาก
ค้างพูดไม่ออก จะให้ช่างเชื่องให้ช่างให้เสียอยู่ได้อ่านาจ สามารถสั่งบังคับมันได้ ก็ร้ายมนต์
สะกดมัน แต่ก็ใช้แค่เอามาจำให้แม่นยำแล้วมาว่ากันให้คล่องปาก โดยไม่รู้ว่าอะไรเป็นอย่างไร
พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เลิกถือวาระ ให้เลิกบูชาบุญ ให้รู้ว่าคนมีชีวิตที่เกิดมาตามเหตุปัจจัย
ของธรรมชาติ ไม่ใช่เกิดจากพระพรหมสร้าง และมนุษย์สามารถฝึกศึกษาพัฒนาตัวให้ดีเลิศ
ประเสริฐได้เหนือพระพรหม เมื่อพระพุทธศาสนาสอนว่าการบูชาบุญไม่มีผล และสอนคนให้
เลิกบูชาบุญ พราหมณ์ก็ยังผูกความแค้นเคืองอันไวจนถึงยุคหลังๆ ต่อมา พราหมณ์ใหญ่ที่
ออกมาเป็นฮินดูทั้งหลายทั้งสายไวศณพ ที่นับถือพระวิษณุรายณ์ และสายไศวะ ที่นับถือ
พระศิวะ พระอิศวร ก็พากัน พุ่งเป้ามาที่จะต้องกำจัดพระพุทธศาสนาลงให้ได้ มีการมุ่งในการ
ทำลายพระพุทธศาสนาในหลายๆ ยุคและหลายๆ แบบของหลายศาสนาและหลายลัทธิ จน
มาถึงในยุคของพระพุทธโฆสจารย์นี้มีปริชาสามารถมาก พระพุทธโฆสจารย์จึงเป็นผู้เริ่มต้น
ยุคอรรถกถาที่กลับมีเป็นภาษาบาลีขึ้นใหม่ ท่านได้จัดทำอรรถกถาขึ้นเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่

ถึงกับครบบริบูรณ์ มีพระอรรถกถาจารย์รูปอื่นๆทำส่วนที่ยังขาดอยู่จนเสร็จสิ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกัน

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า แต่ที่ท่านสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) นำมาใช้ในพระพุทธศาสนาในความหมายเชิงเทียบเคียง พระเถระใช้คำว่า “พุทธมนต์” เพื่อให้ได้ความคิดความเข้าใจและสนใจโดยเทียบเคียงกับเรื่องจำพวกไตรเพทที่เขารู้จักอยู่แล้วและเขาถือว่าสำคัญยิ่งใหญ่ แต่ที่จริงพุทธมนต์นั้นก็คือพุทธพจน์ หรือบทธรรมข้อธรรมทั้งหลายนี้เอง และพุทธมนต์ คือมนต์ของพระพุทธเจ้านี้เป็นเรื่องสำหรับศึกษาที่จะต้องเรียนให้รู้เข้าใจด้วยปัญญา ต่อมาคนก็มาวุ่นอยู่กับเรื่องคลังเรื่องศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์อำนาจ ไปๆ มาๆ ไม่เอาปัญญาเป็นหลัก ก็จะไปเข้ากระแสของไสยศาสตร์ ในสมัยที่ศาสนาพราหมณ์เป็นใหญ่ เรียกได้ว่าครอบงำสังคมทั้งหมดสภาพสังคม จนถึงบรรยากาศของสังคมเป็นเรื่องของศาสนาพราหมณ์ เช่น ไม่ว่าจะไปไหน ก็มีการสวดสาธยายมนต์ มีพิธีบูชาญ มีการไหว้เทพเจ้าที่มีพระพรหมเป็นใหญ่

2. มาดูตำนาน ของเรื่องที่เป็นตำนาน กล่าวถึง พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในบรรยากาศของสังคมที่พราหมณ์เป็นใหญ่ บางทีหรือบ่อยครั้งก็ต้องใช้คำของเขา แต่เราใช้คำนั้นๆ ในความหมายแบบของเรา ทำนองว่าเป็นการใช้แบบเทียบเคียงหรือล้อคำล้อความอย่างคำว่า “มนต์” ที่เราสวดนี้ เป็นพุทธมนต์ ก็คือคำสอนของพระพุทธเจ้า อย่างที่ได้เล่าเรื่องตัวอย่างให้ฟังมาแล้ว นี่คือ มนต์ของพุทธไม่ใช่เป็นอย่างมนต์ของพราหมณ์แล้วก็ให้สังเกต ในหนังสือสวดมนต์ รวมบทสวดมนต์ที่นิยมใช้กันเป็นประจำ คือเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน รวมทั้งทำวัตรเช้าทำวัตรค่ำ ด้วยนั้น ถ้าตรวจสอบกันดูจะรู้ว่า คำว่า “มนต์” มีในชื่อหนังสือเท่านั้น แต่ในคำสวดหมดทั้งเล่มหนังสือนั้นไม่มีคำว่ามนต์เลย เช่น ในพระไตรปิฎก มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่ง มีพระภิกษุถูกงูกัดถึงมรณภาพ คราวนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสแนะนำให้พระภิกษุแผ่เมตตาแก่ประดา 4 ตระกูล และขยายไปถึงสัตว์อื่นทั้งหลายทุกอย่างด้วย (วินย. (ไทย) 2/26/11) พุทธพจน์ที่ตรัสคราวนี้ ซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นคาถา และที่เป็นความร้อยแก้ว เราก็เอามาสวดกัน เรียกชื่อว่า “ขันธปริตร”

จากการที่โบราณจารย์ได้เลือกพระสูตร พุทธพจน์ ขาดมาใช้เป็นปริตร และนิยมสวดสืบกันมา จึงมีรายชื่อปริตรต่างๆ ปรากฏอยู่ในหลายคัมภีร์ เท่าที่พบบทย่อยเป็นรายชื่อ 5 ปริตร แต่มี 2 คัมภีร์ที่พบว่าบอกไว้มากที่สุด 8 ปริตร (อง.อ.(ไทย) 2/234) ได้แก่ อาฏานาฎิย

ปริตร อีสึคิลิปริตร ธัชคคปริตร โพชนังคปริตร ชันธปริตร โมรปริตร เมตตปริตร และรัตนปริตร

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า ปริตรทั้งหลายมีลักษณะต่างกันมากมนต์ของพราหมณ์ คือ

1) มนต์/มนตร์ แบบของพราหมณ์ เป็นเรื่องของการแข่งด่าทำร้าย ช่มชี่ กำจัดผู้อื่น แต่ปริตรนี้เป็นการคุ้มครองปกป้องรักษาตนและหมู่ชนให้ปลอดภัย

2) มนต์/มนตร์ แบบเดิมอย่างพราหมณ์ เป็นการใช้อำนาจอำนาจของเทพเจ้าและอิทธิฤทธิ์ความยิ่งใหญ่ต่างๆ มาบันดาลมาการบให้ได้ให้สำเร็จตามใจตัว (อย่างไสยศาสตร์) แต่ปริตรที่เรียกว่าเป็นพุทธมนต์นี้ใช้โดยอ้างเอาสัจจะเอาธรรมเอาคุณความดีที่ตนมีที่ประจักษ์แก่ตนเป็นพลังอำนาจ และ

3) การสวดมนตร์อย่างพราหมณ์ เป็นการแสดงออกของความรุนแรง ตามอำนาจของกิเลสเช่นโลภโกรธริษยาที่เหิมโหมระดมเร้าออกมา เท่ากับยิ่งพัฒนากิเลส แต่การสวดสาธยายปริตรที่เป็นพุทธมนต์นี้มาจากการตั้งเจตนาในจิตสำนึกที่จะฝึกตนให้เจริญในธรรม ที่นิยมเรียกกันว่าปฏิบัติธรรม โดยพัฒนาจิตใจให้มีเมตตาเป็นต้น ด้วยความรู้เข้าใจที่เป็นปัญญาในเมืองไทยมาถึงปัจจุบันนี้ ได้มีการจัดปริตรรวมชุดเป็นแบบแผน โดยเฉพาะที่ใช้กันเป็นประจำลงตัว มี 2 ชุด คือ ชุดเล็ก คือ เจ็ดตำนาน เรียกว่าคำบาลีว่า สัตตปริตต์ และชุดใหญ่ คือ สิบสองตำนาน เรียกว่าคำบาลีว่า ทวาทสปริตต์

3. ถึงไม่ร่ายมนต์ ก็สาธยายธรรม กล่าวถึง ความหมาย คำว่า “สวด” ในภาษาไทยนี้เทียบ

ภาษาทางพระ เราใช้สำหรับคำบาลีสันสกฤต 2 คำ คือ หนึ่ง “สาธยาย” ซึ่งเราได้ยินกันบ่อย และสอง คือ “คายน” “คิตะ” “คิต” “อภิคิต” ทั้งหมดนี้แปลว่าสวดได้ทั้งนั้น เดิมนั้น ความหมายที่แท้ของการสาธยายมีหลักใหญ่ๆ มี 2 อย่าง ได้แก่

1) เป็นวิธีการศึกษา เป็นเรื่องของการเล่าเรียน การสาธยายแท้จะเป็นตัวแรกของปฏิบัติการในการศึกษาเล่าเรียน สาธยาย ก็คือบอกเล่า ว่าให้ตรงตามข้อมูลที่ประสบ ที่ได้อ่านได้พบได้เห็นได้ยินได้ฟัง ระบุบอกว่าข้อมูลไปให้ตรงให้เต็มตามลำดับ โดยอาศัยสติเป็นตัวสำคัญในการสาธยาย เพราะว่าระลึกได้ ก็คือจับเอาขึ้นมาได้ ก็คือต้องจำได้ เรียงลำดับต่อกันเชื่อมโยงให้ถูกต้องและให้ครบถ้วน

2) เรียกว่า ธัมมวิจยะ หรือธรรมวิจยะ ก็คือ ใช้ปัญญา พิจารณาพินิจพิจารณา ตรวสอบสืบค้นจนกระทั่งมาอยู่ในวิธีที่เป็นระบบของการต่อหนังสือนี้ แล้วก็นำมาใช้เป็นสำคัญในการ

รักษาพุทธพจน์ คำสอนของพระพุทธเจ้าโดยเน้นคนสาธยาย ก็ทรงจำกันมา พระไตรปิฎก และคัมภีร์ทั้งหลายก็รักษากันมาได้ด้วยวิธีอย่างนี้

1. พื้นสาระขึ้นมา รักษาหลักไว้ กล่าวถึง ในยุคปัจจุบัน มีจัดทำแต่งการสวดให้ไพเราะชวนให้คนตั้งใจฟังตั้งใจจะสวดให้มากขึ้นๆ แล้วใจก็อยู่กับการที่จะสวดให้ไพเราะนั้น และจัดหาบทมาให้ได้สวดให้มากขึ้นๆ โดยไม่รู้เข้าใจไม่ได้นึกถึงสิ่งที่ตนกำลังสวดอยู่ ถ้าเพลิกกันไปจนลืมนึกถึงการสาธยาย ไม่เอาใจใส่ถึงธรรมที่สวดกันกลายเป็นการออกไปจากแนวทางการสวดโดยเอาเสียงที่ดีที่เสนาะรื่นไพเราะมาใช้กล่าวธรรมโดยว่าเรียงบทให้ชัดคำชัดความทุกบทพยางค์ไหนไม่คละกัน ครบสมบูรณ์ กลมกล่อม ชวนฟังชวนจำ นี่คือ “สรภัญญะ” ที่อาศัยทำนองและเสียงที่ไพเราะมาคุมกำกับไปในตัวให้ถ้อยคำต้องรับต่อทอดกันไปอย่างกลมกลื่น ช่วยให้คำสวดครบถ้วนชัดเจนถูกต้อง ชวนฟังชวนจำ พร้อมทั้งโน้มน้าวจิตใจให้สงบสดชื่นเกิดมีปิติ คือเพื่อการคุ้มครองป้องกัน หรือปกป้องรักษาให้ตนเองและหมู่ชนปลอดภัย มีความเกษมสำสรวล พ้นเลยจากนั้นไปแล้ว ก็เป็นเรื่องของตัวคนนั้นๆ เองที่ไปคิดไปทำ พระได้แต่อ้างอิงสั่งจะอ้างอิงธรรมให้อำนวยความคุ้มครองให้มั่นคงปลอดภัย ปกป้องรักษาให้ได้ ความสงบมั่นใจหลักการนี้ออกมาเป็นประเพณีที่มีการปฏิบัติสวดคล้องกันในขอบเขตแคว้นนั้น สำหรับคนที่มีทุกข์สมุญล้อมจิตใจวุ่นวาย แล้วมาได้รับการชุมนุมกันสวดมนต์ เป็นที่หลบทุกข์ห่างปัญหา ได้มาซบซู่ใจ สงบใจ หรือกล่อมใจให้พ้นเรื่องราววุ่นวายยุ่งใจไปได้คราวหนึ่งๆ ก็ให้รู้ว่าเพื่อซ่อมเสริมเติมพลัง และได้เรียนรู้เสริมปัญญาที่จะออกไปปฏิบัติการให้เก่งดีมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะได้รู้จักปรับแก้พัฒนาการดำเนินชีวิตและกิจการงานให้ถูกต้องดีงามเป็นคุณประโยชน์แท้จริงหรือยิ่งขึ้นไป

2. ไม่ลืมนสาธยาย ไปให้ถึงมงคลที่สูงที่สุด กล่าวถึง ในยุคหลังพุทธกาลนานมา ได้รวมเอาบทสวดที่พระเถระพระอาจารย์ในสมัยต่อๆ มา แต่งขึ้นใหม่ เพิ่มเข้าไปด้วย แต่บทสวดที่เพิ่มเข้าไปเหล่านั้น โดยปกติจะเป็นจำพวกคำอวยชัยให้พรหรืออนุโมทนา หรือไม่ก็เป็นคำสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยที่ว่าสาธยาย ก็คือ มีสติจำได้ระลึกนึกถึงจับยกนำเอาข้อมูลความรู้ในที่นี้คือพุทธพจน์) ขึ้นมาระบุดบอภังขี้จัดเรียงเข้าที่ตรงตามลำดับอย่างถูกต้องครบถ้วน อาจจะเป็นการท่อง การทวนหรือการทาน ก็ได้ สติจึงเป็นตัวทำงานของการสาธยายเมื่อสติจำจับเอาข้อมูลข้อธรรมนำมาเสนอต่อหน้าต่อตาอย่างนี้ ก็เป็นหน้าที่ของปัญญาที่จะพิจารณาพินิจพิชยสอบสวนพื้นเพันตรวจตราให้รู้เข้าใจเรื่องนั้นธรรมนั้น จนถึงขั้นที่มองเห็นว่าจะนำไปใช้แก้ไขปัญหาหรือทำประโยชน์อะไรอย่างไรต่อไป จะเห็นว่า การสาธยายนี้ดำเนินไป

ด้วยการทำงานของสติ โดยมีปัญญามาสืบสานให้การปฏิบัติธรรมดำเนินไป จึงมีการทำงานของธรรมสำคัญ 2 อย่าง คือ สติ และปัญญา (เรียกชื่อให้เข้ากับลักษณะการทำงานในที่นี้ว่า “ธรรมวิจัย” ซึ่งเป็นธรรมองค์นำในโพชฌงค์ หรือองค์แห่งการตรัสรู้ 7 ทำให้การสาธยายเป็นการปฏิบัติธรรม อย่าผลอใช้การสวดมนต์เป็นแค่เครื่องมือแก้ปัญหาคิดใจ (ยอมให้เป็นที่ผ่านพ้นใจให้ได้หลบพ้นทุกข์ภัยเพียงชั่วคราว เป็นช่วงต่อหรือเปลี่ยนผ่าน แต่ถ้าผลอดิต เพลิดเพลินไป จะไถลเลยลงไปกลายเป็นคนเฉื่อยชาจมอยู่ในความประมาท และขัดขวางความเจริญก้าวหน้าในธรรม แต่จะต้องเดินหน้าต่อไปในวิถีทางของปัญญา ที่จะพาให้ถึงจุดหมายที่แท้

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ “สวดมนต์ต้องไม่ไค่นสาธยาย” ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ต้องการนำเสนอว่าการสวดมนต์คืออะไร มีความหมาย และความมุ่งหมายอย่างไร อยู่ตรงไหนในระบบและกระบวนการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือเล่มนี้มีทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในหนังสือเล่มนี้จุดเด่น คือ การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหา ที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญ การให้ความหมายในของศาสนา ลัทธิ ต่างๆ รวมถึงการพัฒนาการในยุคต่างๆ กำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหาในแต่ละบทการแบ่งแยกเนื้อหาเป็นบทและอธิบายคำความหมายให้แตกต่างจากศาสนาพราหมณ์ โดยพยายามตีความให้เป็นวิทยาศาสตร์มากกว่าเป็นไสยศาสตร์ และแต่ละบทมีเนื้อหาอธิบายเป็นเรื่องๆ นั้นก็มีความ ชัดเจน รวมถึงการเขียนอธิบายยกหลักธรรมมาอธิบายให้สอดคล้องในการดำเนินชีวิตมีการยกเหตุการณ์ปัจจุบันมาแสดงได้อย่างชัดเจน ครอบคลุม รูปแบบและภาษาที่ใช้เขียนเข้าใจง่าย ถ่ายทอดด้วย สำนวนภาษาอ่านง่าย ให้ทั้งความเพลิดเพลินและ ข้อคิดอันหลากหลาย สามารถเข้าใจง่ายและนำไปปฏิบัติได้จริง จุดด้อยคือ การพยายามจะ defend แทนศาสนาพุทธของ ป.อ.ปยุตโต ไม่ได้มองอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง หรือข้อเท็จจริงจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ เพราะการสาธยายหรือสวดมนต์ในปัจจุบัน ล้วนเป็นคติแบบพราหมณ์แทบจะทั้งหมด ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับประเด็นประวัติการสวด-สาธยายมนต์ในเชิงประวัติศาสตร์ด้วย ป.อ.ปยุตโต ไม่ได้นำเสนอ

และกล่าวถึงในประเด็นนี้เลย ทำให้หนังสือชาตมิตที่สัมพันธ์กับความจริงหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันของพระสงฆ์

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

หนังสือ “สวดมนต์ต้องไม่โศกสาธยาย” เป็นการนำเสนอแนวคิดที่อธิบายให้เข้าใจว่าถึงแม้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยมที่มีได้ยอมรับในอำนาจของเทพเจ้าหรือความมีอยู่ของพระเจ้าตามนัยของศาสนาเทวนิยมพระพุทธศาสนาปฏิเสธความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวทอันเป็นพระวณะของพระเจ้าตามนัยของศาสนาพราหมณ์ (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2546 : 13-14) แต่หากจะมีคำถามว่าเมื่อพระพุทธศาสนาเป็นอเทวนิยมแล้วเหตุใดจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับคำวามนต์หรือการสวดมนต์ด้วย ซึ่งโดยทั่วไปการสวดมนต์ จะหมายถึงเฉพาะศาสนาเทวนิยมเท่านั้น ที่จะต้องมีการสวดอ้อนวอน แต่จากการศึกษาพบว่า แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นอเทวนิยมแต่ในแง่ของการประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ หรือการท่องบ่นสาธยายธรรมตามนัยของมุขปาฐะ ก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสวดมนต์อยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บทสวดที่เป็นภาษามคร ส่วนใหญ่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งพระองค์ตรัสไว้เองบ้าง พระสาวกแต่งกันภายหลังบ้าง ถือกันว่าเป็นบทสวดที่ศักดิ์สิทธิ์ มีลักษณะเป็นมนต์อย่างหนึ่ง บางส่วนเรียกว่า พระปริตร หมายถึงเป็นเครื่องปกป้องรักษา คัมภีรให้พ้นจากทุกข์ภัยต่างๆ ได้ (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2546 : 39)

ผู้วิจารณ์มีความเห็นสอดคล้องกับข้อความ ข้างต้นที่ว่า การสวดมนต์ มาพร้อมกับความเชื่อของมนุษยชาติที่ว่ามีสิ่งสูง (Holy) และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Sacred) ที่อยู่เหนือโลกสามัญ การสวดมนต์จึงเริ่มขึ้นเมื่อมนุษย์ มีความเชื่อดังกล่าว เพื่อเป็นการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีวัตถุประสงค์ ที่แตกต่างกัน ความหมายของคำว่า “มนต์” โดยทั่วไปหมายถึงถ้อยคำที่ขลัง หรือศักดิ์สิทธิ์ สามารถทำให้เกิดผลที่มุ่งหมายบางอย่างด้วยอนุภาพของมนต์นั้น (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2540 : 13) การสวดมนต์ในกลุ่มศาสนาที่เป็นเทวนิยม หมายถึง วิธีการที่ศาสนิกชนใช้ติดต่อสื่อสารและแสดงออกต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระเป็นเจ้า โดยมีการสวดมนต์ตามความเชื่อและความนิยม ในแต่ละศาสนา การสวดมนต์ในศาสนาแบบอเทวนิยม เป็นรูปแบบอย่างหนึ่ง ของการศึกษา ทรงจำคำสอนเป็นวิธีหนึ่งในการปฏิบัติธรรม และเป็นเครื่องมือที่ ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงความจริงสูงสุดหรือความว่าง ความหมายทั่วไปของการสวดมนต์ คือ การสร้างความเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในนามต่างๆ ตามลัทธิ ความเชื่อและประเพณี ส่วนความหมายเชิงปรัชญา การสวด

มนต์หมายถึง การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างตนเอง ผู้อื่น และสิ่งที่เป็นนามธรรมสูงสุดใน อนันตจักรวาล การสวดมนต์ยังเป็นการทำให้ผู้สวดมีสัมพันธ์ภาพกับตนเองมากขึ้น และมีการเชื่อมโยงตนเองกับคนอื่นมากขึ้น จากการแนวคิดของการสวดมนต์ สามารถให้ความหมายของการสวดมนต์ได้ว่า การสวดมนต์ คือ การแสดงออก ถึงกระบวนการคิด การพูด และการกระทำ อันเกี่ยวข้องกับจิตใจที่มีความศรัทธา ต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติและมุ่งมั่นที่จะเชื่อมโยงตนเองเข้ากับภาวะดังกล่าว มีการแสดงออกทางวาจา โดยการเปล่งเสียงสวดและอาจมีท่าทางกายประกอบ การสวดมนต์ด้วย (เทพพร มังธานี, 2555 : 125-144)

มนุษย์ใช้การสวดมนต์เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ มากมาย หากจะว่ากันตาม วัตถุประสงค์ของปัจเจกบุคคลที่สวดมนต์แล้ว เราไม่อาจพรรณนาวัตถุประสงค์ ทัวไปของผู้คนในโลกที่สวดมนต์ได้ เพราะแต่ละบุคคลก็มีความต้องการ แตกต่างกัน และความต้องการของมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพื่อให้เห็นภาพรวมของวัตถุประสงค์การสวดมนต์ ในที่นี้จะกล่าวถึงการสวดมนต์ที่แบ่งตาม วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์หนึ่งของการสวดมนต์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันมากและแพร่หลาย ในสังคม และวัฒนธรรมต่างๆ คือ การสวดมนต์เพื่อรักษาความเจ็บป่วย การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งการฟื้นฟูสุขภาพจากความเจ็บป่วยต่างๆ ด้วย ในแต่ละวัฒนธรรมมีรูปแบบการสวดมนต์ประเภทนี้แตกต่างกันไปตามความเชื่อ เช่น ผู้ที่ทำหน้าที่สวดมนต์เพื่อรักษาโรคใน ประเพณีท้องถิ่นมักจะทำหน้าที่เป็นเหมือน หมอรักษาโรคทางกายและเป็นพระรักษาโรคทางใจไปในเวลาเดียวกัน และมักจะเป็นที่เกรงขามและได้รับการยกย่องในสังคมอดีต การรักษาโรคด้วยการสวดมนต์ ดังกล่าวยังไม่มีผลการวิจัยถึงประสิทธิภาพในการรักษาโดยตรง แต่มีการยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นโดยอ้อมแก่ผู้สวดมนต์ เนื่องจากการสวดมนต์ช่วยลดความเครียด และวิตกกังวล ทำให้ผู้สวดมนต์มองโลกในแง่ดี มี กำลังใจและมี ศรัทธาที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ภาวะดังกล่าวจะส่งผลโดยอ้อมต่อสุขภาพทั้งทางกายและทางใจ เมื่อผู้สวดมนต์มีจิตใจ เข้มแข็ง โรคภัยต่างๆ ก็อาจสงบลงได้ (เทพพร มังธานี, 2555 : 125-144)

การสวดมนต์ นอกจากจะเป็นสวดเพื่อจัดอันตรายออกเสีย และทำความคุ้มครองให้มั่นคงแล้ว สันติภาพและความอยู่ดีกินดี ก็ยังเป็นวัตถุประสงค์หลักอยู่เหมือนเดิม ในที่สุดแล้วพิธีสวดมนต์นี้สามารถเรียกได้ว่า เป็นพิธีกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมและให้แคล้วคลาด ป้องกันอันตรายทั้งปวง ส่วนลักษณะพิธีสวดมนต์นี้สามารถจัดสรุปลงได้ตามหน้าที่ 2 ประการคือ สวดพระธรรมเพื่อรักษาพระศาสนาอย่างหนึ่ง สวดพระปริตรเพื่อจะคุ้มครอง

ป้องกันอันตรายอย่างหนึ่ง (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, 2514 : 207) และเป็นการระลึกถึงพระพุทธพจน์ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถือว่าเป็นรูปแบบหรือวิธีการที่จะทำให้ผู้ศึกษาเกิดปัญญา เรียกว่าสุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการฟัง) พระพุทธมุนีจึงมีลักษณะดังกล่าวที่ผู้นำไปท่องบ่นหรือสาธยายแล้วย่อมจะเข้าใจถึงเนื้อหาคำสอนที่ซ่อนอยู่ในพุทธมุนีเหล่านั้นและยังสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์คือการน้อมนำไปสู่เป้าหมายคือที่สุดแห่งทุกข์ได้ ซึ่งจากการพิจารณาเนื้อหาของความหมายดังกล่าวคำว่าพุทธมุนีจึงหมายถึงพระธรรมคำสอน, หลักธรรม, สารหรือแก่น หรือหลักของพระพุทธศาสนาไม่ใช่แนวทางในการนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันก็มักจะมีการนำคำว่าพุทธมุนีมาใช้ในความหมายของคำวามนต์คาถาเพราะมีความเชื่อว่าพุทธมุนีเป็นสิ่งที่จะต้านทานกับอุปัทวันตรายได้

สรุป

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า คุณค่าของหนังสือเล่มคือการที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผู้ประพันธ์ ได้เสนอการสวดมนต์ที่ถูกต้องของชาวพุทธนี้ มีตัวแท้ตัวจริงอยู่กับการ “สาธยาย” เวลาว่าไปสวดไป ต้องมีสติระลึกรู้ได้นึกพันถ้อยคำเพื่อความที่ตัวสวด และมีปัญญารู้เข้าใจสิ่งที่สวดนั้น แล้วโยงออกมาสู่การใช้การปฏิบัติ ที่หลากหลายยิ่งขึ้นตอนนี้จะกล่าวถึงความเป็นมาพัฒนาการของพิธีการเจริญพระพุทธมนต์หลังพุทธปรินิพพานดังมีข้อมูลในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกา ที่กล่าวถึงความแพร่หลายของพิธีการเจริญพระพุทธมนต์ในฐานะที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนา โดยจะถือเอาลำดับวันเวลาของคัมภีร์ตามทีบันทึกไว้ เพราะการเกิดขึ้นของคัมภีร์แต่ละเล่มจะแสดงพัฒนาการของพิธีสวดมนต์ด้วย และเพิ่มความสำคัญจนเป็นพิธีกรรมอันมีจุดประสงค์หลากหลาย มีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อชีวิตของพุทธศาสนิกชน

สิ่งอยากนำเสนอ: หนังสือเรื่อง “สวดมนต์ต้องไม่โค่นสาธยาย” เป็นหนังสือที่มีรูปเล่มเล็กกะทัดรัด ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจหยิบขึ้นมาอ่าน รูปเล่มเล็กกะทัดรัดปกที่ใช้เป็นแบบอ่อนทำให้มีการฉีกขาดเสียหายง่าย แต่ในคำบางคำที่ใช้ไม่ได้มองอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง หรือข้อเท็จจริงจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ เพราะการสาธยายหรือสวดมนต์ในปัจจุบัน ล้วนเป็นคติแบบพราหมณ์แทบจะทั้งหมด ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับประเด็น

ประวัติการสวด-สาธยายมนต์ในเชิงประวัติศาสตร์ด้วย ทำให้หนังสือขาดมิติที่สัมพันธ์กับความจริงหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- เทพพร มั่งธานี. (2555). ทฤษฎีการสวดมนต์. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, (29) 3, 125-144.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวรสาธุการ. (2514). *ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา ตำนานพระปริตร*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2563). *สวดมนต์ต้องไม่ไค่นสาธยาย*. นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). *วัฒนธรรมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2546). *ปรัชญาอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

1.1 บทความพิเศษ (Special Article) บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มอบคุณค่าความรู้อันเป็นประโยชน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.3 บทความทางวิชาการ (Academic Articles) ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ มีความโดดเด่นเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่สู่สังคม

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้เขียนมาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิวิจารณ์ เปรียบเทียบ

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความ ทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความ จากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2. การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ใน Journal of Modern Learning Development ให้ผู้เขียนทำตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ให้ผู้เขียนบทความดาวน์โหลดหนังสือรับรองก่อนตีพิมพ์บทความใน Journal of Modern Learning Development โดยสามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/about/submissions> และให้กรอกรายละเอียดให้ครบถ้วน และส่งเข้า E-mail : journal1990jmsd@gmail.com

2.2 รอเจ้าหน้าที่ติดต่อกลับตามเอกสารที่แนบของผู้เขียนบทความที่ส่งเข้าอีเมลของวารสาร

2.3 ให้ผู้เขียนบทความดาวน์โหลด Template บทความวิจัย หรือ Template บทความวิชาการ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการเขียนบทความวารสาร โดยสามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/about/submissions>

2.4 เจ้าหน้าที่แจ้งให้เข้าในระบบสมัครสมาชิกออนไลน์ของวารสารและ/หรือ (กรณีผู้สมัครแล้วต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2.1 และ 2.2 เช่นเดียวกัน) ถึงให้เข้าระบบได้ตามลิงค์นี้ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/user/register> เมื่อส่งบทความเข้าระบบแล้ว เจ้าหน้าที่จะดำเนินการตรวจสอบและดำเนินการตามขั้นตอนในการจัดทำบทความให้ผู้เขียนบทความทราบตามลำดับต่อไป

3. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้เขียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

4. รูปแบบการจัดเตรียมบทความ

4.1 สำหรับภาษาไทย บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชาติไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง ส่วนบทความภาษาอังกฤษให้ใช้แบบอักษร Times New Roman ขนาดอักษร 12 ในการจัดให้มีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดเอ 4 (A4) ระยะ ขอบกระดาษบน 1.5 นิ้ว, ล่าง 1 นิ้ว, ซ้าย/ขวา 1 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 20 หน้า กระดาษพิมพ์สัน โดย นับรวมภาพประกอบและตาราง

4.2 ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

4.3 ชื่อผู้เขียน ตำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วมหรือที่ปรึกษาทุกคน โดยเรียงจากผู้เขียนบทความ 1 ผู้ร่วม 2,3,4 ตำแหน่งได้ชื่อเรื่อง เยื้องชิดฝั่งขวาของหน้ากระดาษ มี E – mail ที่ติดต่อในการส่งบทความได้

4.4 มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 500 คำต่อบทคัดย่อ

4.5 กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3-5 คำ

4.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษรและหัวข้อย่อยขนาดเดียวกันต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้น ระยะพิมพ์ 0.5 ช่วงบรรทัด

4.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ใช้เป็นตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Network Organization) เป็นต้น

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย
- 3) วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)
- 4) ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่ม ตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 5) กรอบแนวคิดในการวิจัย
- 6) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 7) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อๆ แต่ ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 8) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 9) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความพิเศษ บทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ ปกิณกะ บทความวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)

- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและมีกรอบแนวคิดผลสัมฤทธิ์ของบทความ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

ตัวอย่างการจัดพิมพ์บทความ

← 1 นิ้ว	↑ 1.5 นิ้ว ชื่อบทความภาษาไทย (20 pt) Articles English (14 pt)	ระบุหมายเลขไว้ด้านบนขวา (16 pt)
	ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความ (16 pt) หน่วยงานต้นสังกัด (16 pt) Name - Surname of Article author (12 pt) Agency (12 pt) E-mail (12 pt)	1 นิ้ว →

	บทคัดย่อ (18 pt) (16 pt ไม่เกิน 350 คำ)	
	คำสำคัญ : 3-5 คำ (16 pt) Abstract (14 pt) (12 pt ไม่เกิน 350 คำ).....	
	Keywords : 3-5 words (12 pt) บทนำ (18 pt) (16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....	
	เนื้อหาแต่ละประเด็น ตามแบบบทความวิชาการ/วิจัยและอื่นๆ (18 pt) (16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....	
	สรุป (18 pt) (16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....	
	เอกสารอ้างอิง (18 pt) (16 pt ไม่เกิน) แสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ.....	
	↓ 1 นิ้ว	

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้นใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียนบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

1. หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึงให้ใช้ชื่อผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์ : เลขหน้า) เช่น ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2545 : 15-16) หรือ Baruard, Chester L, (1938 : 50)

2. หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้า) เช่น

1) กรณีผู้แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้า) เช่น (ชวลิต ประภาวนนท์, 2545 : 19) หรือ (Chandler, Alfred D, 1962 : 42)

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีที่พิมพ์: เลขหน้า) เช่น (ทองใส นามดี และวิทยา แสงทอง, 2556 : 20) หรือ (Chandler,Ralph C. and Plano Jack C, 1982 : 3)

3) กรณีผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้เขียนเป็นคณะ เช่น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีที่พิมพ์: เลขหน้า) เช่น (สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์ และคณะ, 2556 : 23) หรือ (Argyris et al.,1972 :9)

4) การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA เวอร์ชัน 6 ดังตัวอย่างนี้ (<http://www.apastyle.org>)

1) หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. เช่น

1.1) ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2543). 2475 การปฏิวัติสยาม. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

1.2) Simon,Herbert A. (1976). *Administrative Behavior*. (3rd ed.). New York: The Free Press.

2) บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่), เลข
หน้าที่ ปรากฏบทความในวารสาร. เช่น

2.1) ฉลอง พัฒนา. (2556). การสร้างฐานความรู้ในการบริหารจัดการ
ชุมชน. *วารสารปกครองท้องถิ่น*, 1(1), 52-67.

2.2) Jurkovich,R (1974). A Core Typology of Organization
Environments. *Administrative Science Quarterly*, 19 (2), 380-394.

3) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้วิจัย. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ระดับของงาน.หน่วยงานที่รับผิดชอบ :
มหาวิทยาลัย

3.1สมพร เกษตรศิริ (2550). *การบริหารจัดการองค์กรในเขตอำเภอเมือง
จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการปกครอง
ท้องถิ่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

3.2 Jaffee,D. (2001). *The Development on New Generation of
Thai Farmers to Propel Thai Economy* . Research Report. College : Thepsatri
Rajabhat University.

4) แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี.
แหล่งที่มา : Url

เช่น

พีรพล หาญพิชัยยุทธ. (2553). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย. *ออนไลน์*.
สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2555. แหล่งที่มา <http://www.buddhismth.com/index.hp?y>.

BBC New. (2016). Etnical Alzheimers or Social Advocates
solution. *Online*. Retrieved May 3, 2017. from : [http://www.bbc.com/2016/
WORLD](http://www.bbc.com/2016/WORLD)

5) รายงานการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อเอกสารรวมเรื่องรายงานการประชุม. วันเดือน ปี. สถานที่จัด. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น สมาน นิตาทอง. (2550). การพัฒนาการเรียนรู้แห่งศาสตร์ทางการจัดการ.เอกสารประกอบการประชุมการประชุมงานชุมชน. 25 พฤศจิกายน 2550. โรงแรมนภานิมิต. กรุงเทพมหานคร: พิสดการพิมพ์.

Natthabhan, S. (2000). The Besuty of Wonmen in Theravada Philosopy. *Nebraska Symposium on Motivation : voll. 38. Perspectives on Motivation*. 18 July 2000. Lincoln. USA: University of Nebraska Prees.

6) พจนานุกรม

ชื่อหนังสือ. (ปีที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2525). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน.

Shoter Oxford English dictionary. (2002). New York: Oxford University Press.

6. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

7. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้เขียนทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้เขียนทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะใน *Journal of Modern Learning Development* เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้เขียนอื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้เขียนต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

8. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารพัฒนาระบบการจัดการ กรุณาติดต่อ “กองบรรณาธิการวารสาร” ศูนย์พัฒนาเรียนรู้สมัยใหม่ บจก.พัฒนาเรียนรู้สมัยใหม่ เลขที่ 141 หมู่ 6 ตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี 41190
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/index>

E-mail: journal1990jmsd@gmail.com

9. กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)
- ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)
- ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม
(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

10. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 300 บาท (ไม่รวมค่าส่ง)

11. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 500 บาท

ใบสมัครเป็นสมาชิก

Journal of Modern Learning Development

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน บรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาไทย).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

E-Mail :โทรศัพท์ โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิก Journal of Modern Learning Development

() สมาชิกประเภทรายปี 500 บาท

() เล่มละ 300 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() อื่นๆ.....

โปรดนำส่ง Journal of Modern Learning Development

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร..... E-Mail :

ลงชื่อ.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

(.....)

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

หนังสือรับรอง

ก่อนตีพิมพ์บทความใน Journal of Modern Learning Development

เรียน บรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development

ตามที่ ข้าพเจ้า.....

ได้ส่งบทความเรื่อง.....

.....

.....

.....

เพื่อตีพิมพ์ใน Journal of Modern Learning Development

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ (ถ้ามี) นี้ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรือไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งตีพิมพ์อื่นใด หรือได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การพิจารณาต้นฉบับ ทั้งยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณาและตรวจแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร พร้อมนี้ขอมอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่ **ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่** หากมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และหรือข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม/ ยินยอมรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว

หาก กองบรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development ตรวจพบว่าคำรับรองดังกล่าว ไม่เป็นความจริง กองบรรณาธิการ Journal of Modern Learning Development มีสิทธิยกเลิกบทความของผู้ที่นำออกจาก Journal of Modern Learning Development ได้ทันทีโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้นิพนธ์ทราบล่วงหน้า และผู้นิพนธ์ทุกท่านขอรับรอง

และยินยอมปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว พร้อมทั้งลงนามรับรองไว้ที่ข้างท้ายของหนังสือรับรองฉบับนี้

ลงนามผู้เขียนหลัก (ชื่อที่ 1)

ลงนามผู้เขียนร่วม (ชื่อที่ 2)

.....
(.....)

.....
(.....)

ข้อมูลติดต่อ (เฉพาะผู้เขียนหลัก)

Facebook :

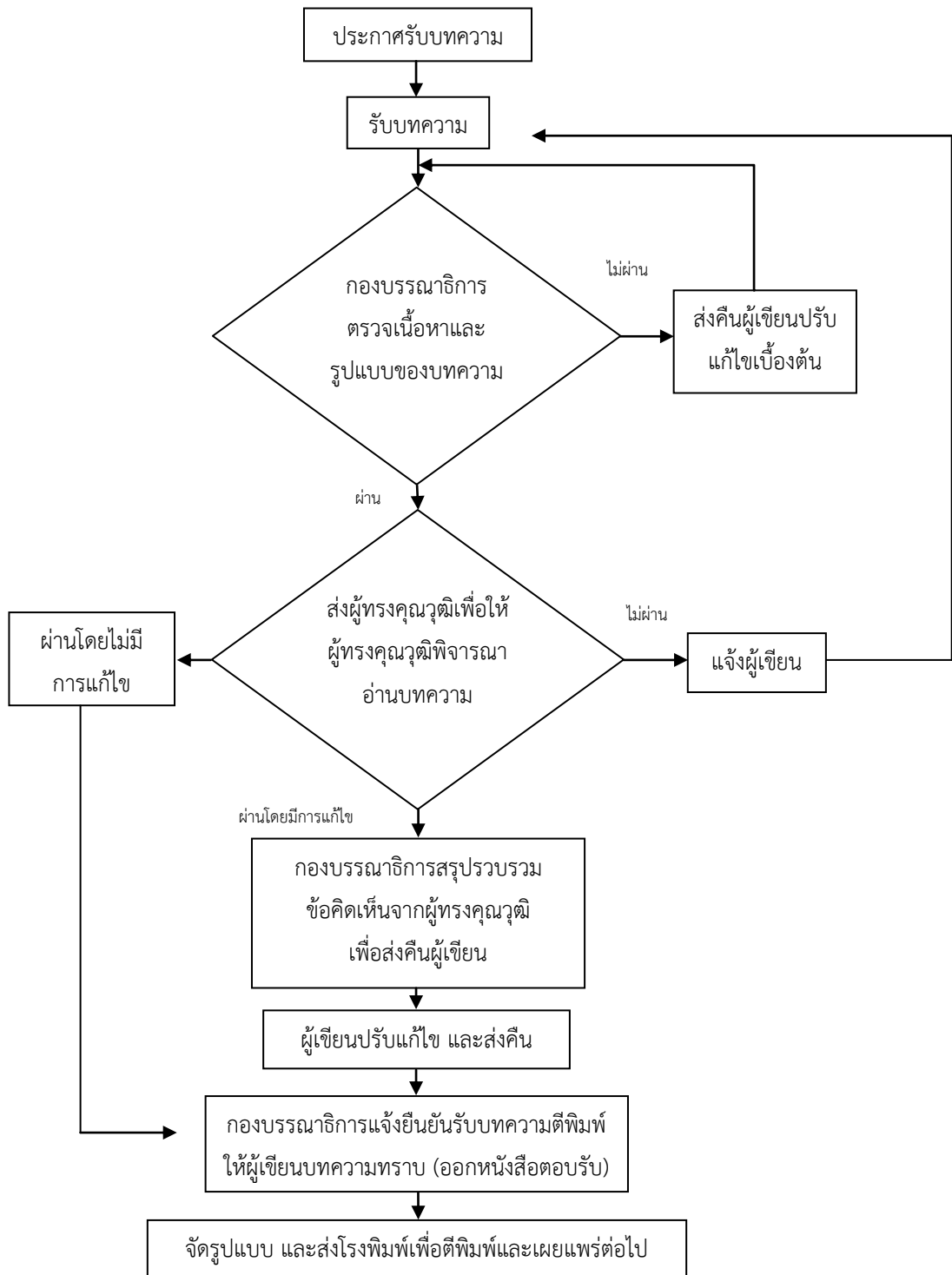
ID : Line

E : mail

เบอร์โทร

หมายเหตุ: ให้ผู้เขียนหลักและผู้เขียนร่วมลงนามให้ครบทุกท่าน หากมีผู้เขียนมากกว่า ท่าน สามารถ 2
เพิ่มเติมรายชื่อผู้ลงนามข้างท้ายได้ตามจำนวนผู้เขียนบทความทั้งหมด

รูปแบบการตีพิมพ์ Journal of Modern Learning Development

จริยธรรมในการตีพิมพ์

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนักรบริหารที่ตนรับผิดชอบ และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อความรู้ที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิด (Conceptual Model) ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ
2. บรรณาธิการจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ
3. บรรณาธิการจะต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบ การคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ
4. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน และผู้ประเมิน
5. บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง
6. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้แนะว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่
7. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ

1. ผู้เขียนบทความจะต้องรับรองว่า บทความที่ส่งมาพิจารณาไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย จะต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
3. ผู้เขียนจะต้องปรับแก้ไขบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของวารสารในหัวข้อ “คำแนะนำสำหรับผู้เขียน”
4. ผู้เขียนที่มีชื่อในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนในการดำเนินการวิจัย
5. ผู้เขียนจะต้องอ้างอิงผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น)
6. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา และไม่ควรนำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากเกินไป
7. ผู้เขียนจะต้องปรับแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ประเมินบทความและกองบรรณาธิการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด
8. ผู้เขียนจะต้องระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และจะต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
9. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ที่จะเป็นการสร้างข้อเท็จจริง หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกลงแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
10. ผู้เขียนไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่ถูกถอดถอนออกไปแล้ว เว้นแต่ข้อความที่ต้องการสนับสนุนนั้นเป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอน และจะต้องระบุไว้ในเอกสารอ้างอิงด้วยว่า เป็นเอกสารที่ได้ถูกถอดถอนออกไปแล้ว

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสาร และผู้ประเมินบทความตระหนักว่า ตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
3. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือระบุผลงานวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย ผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
4. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง
5. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

Publication Ethics

Duties of Editors

1. The editor will assess the paper quality for publication and select only those passing through the reviewing process, in which the clarity of and congruence with the journal policy must be prioritized. The selected paper must contain a body of knowledge that reflects valuable perception and a theoretical framework derived from experiences or textual/research synthesis. A grounded theory or a conceptual model contributing to further research must be preferably included.

2. No information regarding the paper's author(s) or reviewers shall be revealed to irrelevant parties during the paper reviewing process.

3. The paper published formerly elsewhere must not be accepted by the editor for publication. Plagiarism must be scrutinized seriously by using the credible detecting software. The paper detected as bearing plagiarism must be frozen for further evaluation, the author(s) will be contacted to ask for explanation to support the editor's decision to accept or reject the said paper.

4. The editor must not bear any conflict of interest with the author(s) or the reviewer(s).

5. The editor must not claim a partial or all of the submitted paper as his/her own.

6. The editor must consider for publication only the paper conducted with valid methodology and yielding accurate findings, and the quality of which serves as the main indicator for publication.

7. In case the editor detects plagiarism or false data in the submitted paper and hence deciding for revocation with which the author(s) refuse(s) to comply, the editor has thus full rights and responsibility to proceed with the revocation process without the author(s)'s prior consent.

Duties of Authors

1. The author has to assure that his/her paper has not been previously published in nor simultaneously submitted to other journals.

2. The author shall not commit any degree of plagiarism in his/her paper.

3. The author shall produce his/her manuscript format in accordance with the 'guideline to authors' stated in the journal.

4. The author whose name listed in the paper shall contribute to paper production or research-related procedure.

5. All pictures, figures, or tables appearing in the paper must be cited properly with their source(s) accurately identified. The author(s) shall be solely liable to any legal suit, if any.

6. The author shall verify the accuracy of content and format in both 'in-text' citations and references, no citation(s) shall be made for unread references, and the proper number of citations is preferable.

7. The author is required to correct or rework on their paper in due time as assessed and advised by reviewers and the editorial board.

8. The author shall identify the source(s) of research fund (if any) as well as any applicable conflict of interest.

9. Findings must be presented in accordance with the acquired data. No exploitation (false summary, or distortion or biased selection of data/finding) shall be committed.

10. No reference shall be made to any revoked article unless the cited statement refers to that in the revocation procedures. A statement must be additionally provided in the said reference as 'the revoked article'.

Duties of Reviewers

1. The reviewer must keep confidential of the submitted paper and avoid revealing a partial or all of the information of the said paper to irrelevant parties during the paper reviewing process.

2. Perceiving as having a conflict of interest with the paper's author(s) that may inhibit his/her freedom of expression, the reviewer should notify the editor at once and deny taking part in the reviewing process of the said paper.

3. The reviewer should evaluate the paper that fits with their area of his/her expertise, by assessing the paper's contribution to the discipline, quality of analysis, and intensity of literature review related to the topic of study. Advices should also be provided regarding the literature failed to be included by the author(s), and personal judgment without supportive evidences should not be used as a criterion for paper evaluation.

4. The reviewer must not claim a partial or all of the submitted paper as his/her own.

5. In case of the plagiarism detecting, the reviewer must notify the editor at once.

ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่

บก.พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่ 141 หมู่ 6 ตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/index>

E-mail : journal1990jmsd@gmail.com

